

מערכות

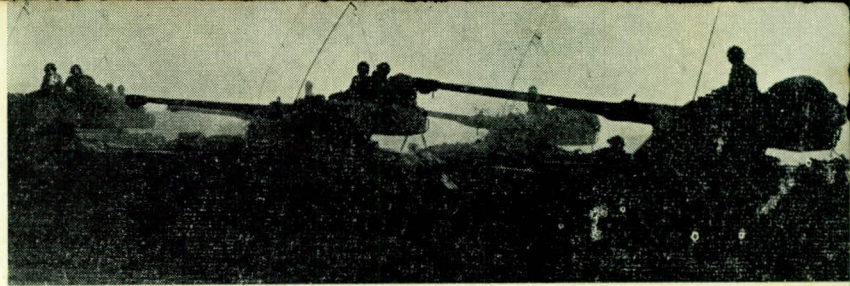

כסלו תשכ"ה • נובמבר 1964 • קס"ג

בכיבוש שדה-ילוד — לפני ה„שרמנים“
 וה„צנטוריונים“.

הופיע בהוצאה פנימית
 של גייסות השריון

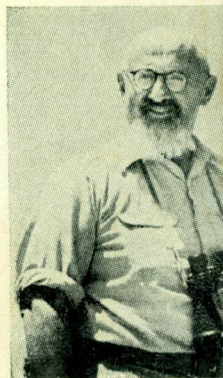
אלבום השריון

ספר זה — הוא „אלבום משפחתי“, של משפחת השריון.

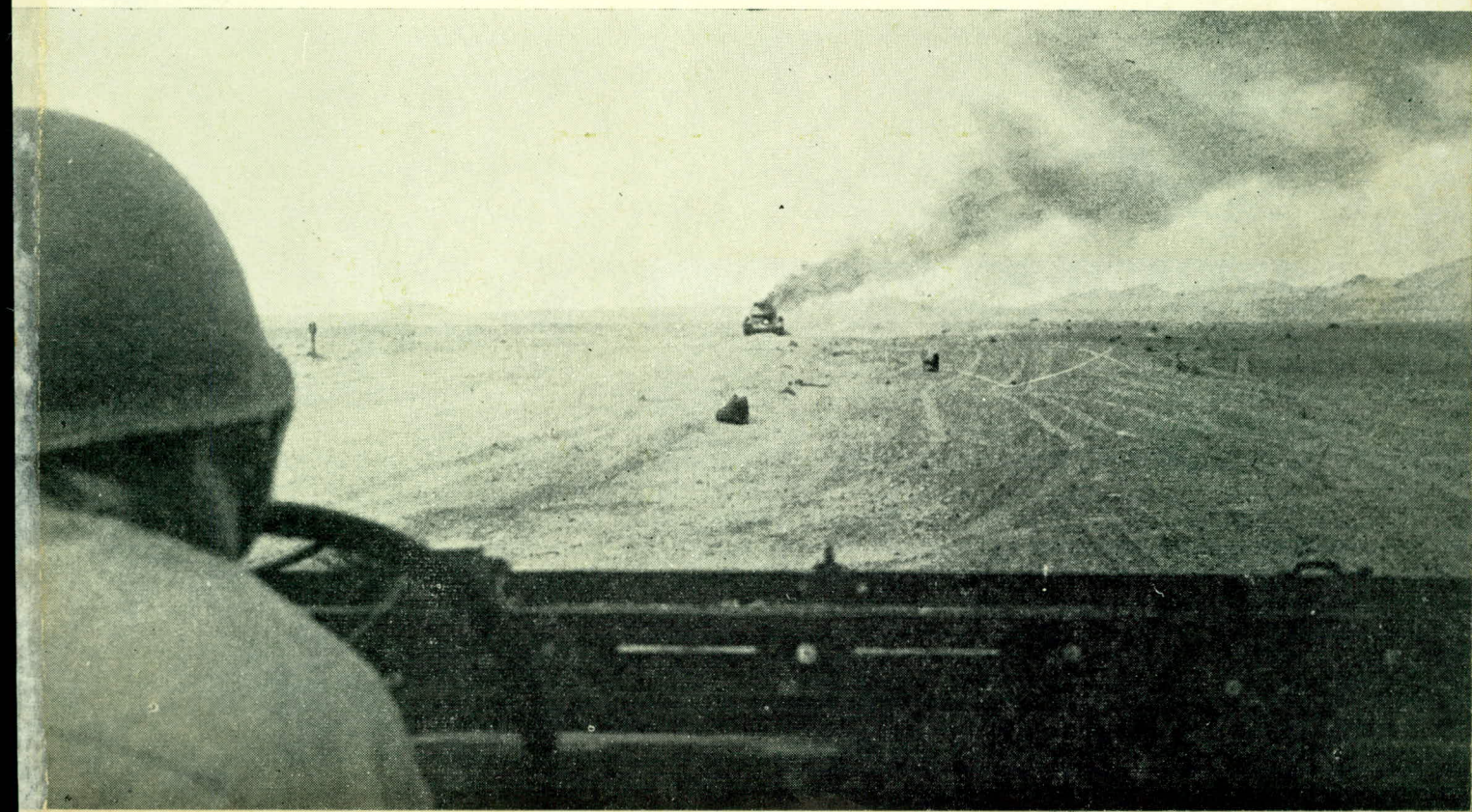
חזרנו מסיני עטורי-נצחון ולמודי-נסיון.

אנשינו — ה„גשק הסודי“ שלנו.

היל השריון אשר בבואתו משתקפת באלבום זה, הוא יצירתם
 של המוני לוחמים — את מיעוטם אנו רואים בתמונות, את
 נוכחות כולם — אנו חשים.

„הזקן“ —
 לוף יצחק שדה ז"ל

תוכן הענינים

מי ומה בחוברת?

ח' שנים ל"קדש"

כך נמשכת השלשלת —

מן הטסים ל"קדש" ועד עומסי בטחוננו
כיום (דברים בעצרת "יום הצנחן",
אבגוסט 1944).

3 מאת ש. פרס

8 מאת "תיקר"

12 אל"מ א. א.

החילים המצריים שבזוי סיני

מבצע "ברזל מן הים"

15 מזה חדש בסמרי "מערכות"

15 מזה צפוי בחוברות "מערכות"

16 מאת אל"מ ש. גזית

20 סא"ל מ. גיחון

מירוץ החימוש במאבק הבין-גושי

חיל האויר במלחמת העולם הראשונה

בשדה ההדרכה

21 אלוף י. גביש

23 סרן ב. כנען

25 מאת אל"מ "אלף"

28 גנ' ג. מרשל

מצפה מה"ד — לקחי הדרכה במסגרות גדולות

המ"בים בהדרכה (מבעיות יום-יום)

ניתוח הארוע — אמצעי הדרכה

דברי מפקדים מחשבות על הדרכה

"הדים"

30

31

כיצד היית נוהג אתה?

המפקד ואנשיו

32 סא"ל י. זייד

37 מאת סא"ל ש. גבעולי

הבה נעשה זאת יותר טוב

סיפורו של מנקה

41

42 סגן ז. ש.

דפי חי"ר

מי הירדן

48

49 סא"ל מ. צפורי

חידושי נשק ומכניקה

טפול מונע ואחזקה — אחריות המפקד

"הדים"

50

51

55

התקשורת ביחידות סוביטיות ואמריקאיות — סקירה

על מערכות קשר סוביטיות

מה בצבאות?

לקט תרגומים (נספח)

צקלון

עריכה גרפית: דב בן-דוד תמונת השער: מיכה בר-עם

בית ההוצאה של
צבא הגנה לישראל

מערכות

העורך הראשי: אל"מ אלעזר גלילי

סגן העורך הראשי: סא"ל גרשון ריבלין

שרגא גפני

מרים נתנאל

"מערכות-שריון": קצין-עריכה רבי-סרן סיומה שורק

"מערכות-הפלס": קצין-עריכה רבי-סרן ברוך ספיר

"מערכות-חימוש": קצין-עריכה רבי-סרן יעקב לצרום

המערכת והמנהלה: הקריה — ת"א, רח' ג' מס. 1, טל. 69237

העורך: סגן-אלוף צבי סיני

163 (א' כרך מ"ו) כסלו תשכ"ה

הודפס באמצעות משרד הבטחון — ההוצאה לאור

"הדפוס החדש" בע"מ

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

היומנים ככתריהקולנוע (מכורמה, עד גרמניה וארגנטינה), ותצלומי העתונות הבליטו על פני העולם, את אלפי השבויים המצריים — למול ארבעת (בעצם שנים!) הישראליים. הצופים והקוראים ראו אולי באלה את העיקר. בעצם, היו המוני השבויים רק סמל — שאפשר היה להכפילו, לו לכך כוון המאמץ — בהתנגשות ההיא בין שנאה עיוורת והמונית לבין רוח העמידה-על-הנפש וההעזה השקולה. מה שבוטא מקוטעות בעמודי גליון זה, בתום ח' שנים ל„סיני“, בדברי שמעון פרס, בסקירה (מאת „חוקר“) על השבויים מ„סיני“ וברשימתו של אל"מ א.א. — הוא רוח התקומה הישראלית, האוחזת בברזל, למול פירמית דו-הברזל שהוקמו כדי להחניקה ולמחצה. ופרשה זו בקורותינו — טרם נחתמה, כנראה.

והרי שאלה, העשויה להרהיב אותך כשהיא נשמעת לראשונה. החזיון של „מירוץ-החימוש“ בין מעצמות — עתה, בשנות-החשים למאה כ' — מה יש בו יותר: — מהמאמץ להשגת הכרעה, שבעקבותיה נצחון — או מהכמיהה לשמירת איזון, לבל יופר זה הפרה שתוליך לשואה? שאלה זו, כה פרדוכסלית לכאורה, נרמזת במחשבותיו של אחד השונוים שבמנחם מושגיה של „אסטרטגיה בטחונית“ בומנו, פרופ' שלינג, אשר ביקר בישראל לפני הודשים מספר; והיא מצטיירת מפורשות מתוך הסיכום שעובד בידי אל"מ ש. גזית (עמ' 16).

כל צעד מחדש בתחום צבאי כלשהו — בטקטיקה של לחימה, באורח של אימון, בתפיסות של אמצעי-קרב — מורכב לאמיתו-של-דבר מספר שלבים, לרוב שלושה: קפיצה ראשונה, לעתים נחשונה, הרואה בחידוש המוצע תרופה לכל הפגעים והבעיות, והתופסת על-יכן את המרובה; צבירת נסיון, והבחנה מציאותית מה ניתן להשיג על-ידי החידוש ומה נמנע ממנו — ועקב כך, למראית-עין, נסיגה חלקית: — גיבוש סופי (כמובן) — זמני אף הוא) של הלקחים והמסקנות, עיצוב הדפוסים המתקדמים יותר שהחידוש איפשר אותם. דבריו של אלוף ישעיהו גביש (עמ' 21) — נראה שהם מסמנים את המעבר מן השלב השני אל השלישי, והמעצב, שבצעדי-התקדמות אלה בענין האימון במסגרות גדולות והיחס שבין זה לבין אימון במסגרות-המשנה, הקטנות יותר.

אחד מגדולי הדור באמריקה (לילינת אל, איש „רשות עמק-טנסי“ והיושבראש הראשון של „ועדה לאנרגיה אטומית“) מספר בספרו החדש כי גנרל מרשל שזועזע על-ידי גודל אבידות האמריקאים בהסתערות על האי איבורג'ימה, התכון להפעיל גזים לכיבוש אוקינדה. הוא טען: „נשתמש רק במעט — כך שהאוכלוסיה תסתלק מן החוף להרים. יישארו הגייסות, ואם ייאלצו לשהות שבוע במסכות-הגז ובלבוש-המגן שלהם — נראה אז איזה כוח עוד ישרור בהם להתנגד לכוחות הנוחתים“. התנגדות בריטניה (שחששה לעילה למלחמת-גזים מצד גרמניה) הביאה לגניות התכנית, אך שיקול זה של מרשל, האם אינו מכפיל במיוחד את ההכרה בכושר-גופני, ובכושר-סבלו-התמיד? מה מסקנות מסיקים מכך הצבאות — ראה ב„דפייח"ר“ (עמ' 41).

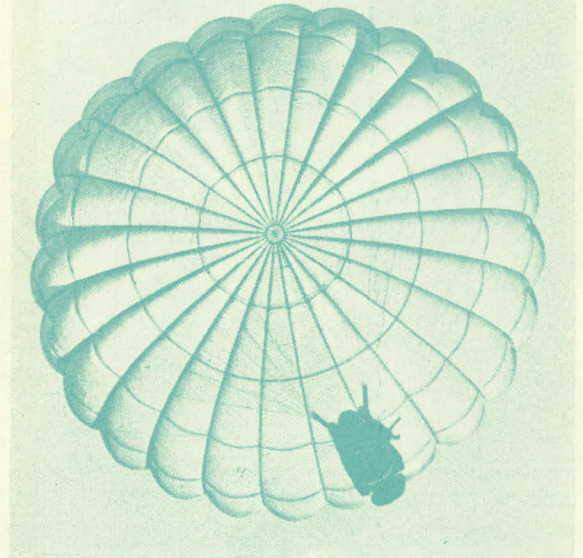
ירענו: — מי הכנת והירדן הם כספי-החיים לקיומנו וגידולנו — בחקלאות, בתעשייה ובצרכי יום-יום, לכל העשור הקרוב, עד קום מפעלי-ההתפלה הגדולים; והם גם אמתלה רצופת-כזב לחידוש ההתנכלות הפעילה במשאבי מדינת ישראל, בגבולותיה, בחיי עמה, אך כל תופעה בטבע, ובהיסטוריה, הנה רבת-ממדים. הירדן והירמוק הם גם מקומות — ופיתולי הנהר, תצורת הקרקע, מבלטי ההר וטיב הצמחיה שבמקומות אלה הנם רבי-משמעות (ולא רק כגורמי יפיי-הגוף בלבד). ויהיה אשר יהיה גורל תכנית-ההחבלה הערביות הגדולות — עובדת ניצול מי הירמוק, כמעט בשלמותם, על-ידי הירדנים הנה כבר במהלך התגשמותה; והתוצאה תשנה לגמרי את אופיו של אותו עמק-הירדן התחתון שהכר-נוהו בעבר. הצעות רבות לתחומים היוניים אלה בסקירתו של סגן ז. ש. (עמ' 42).

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

כך נמשכת השלשלת

- מן הטסים ל"קדש" ועד עומסי בטחוננו כיום

מאת שמעון פרס

סגן שר-הבטחון

הלב של העם כולו פעימה אחת ועוצר נשימתו: היצליחו במשימתם?

אותם מאות הבחורים במטוסים, שבין השמשות נטלו על שכמם גורלה של מערכה שלמה, חשו בודאי שהם קיבלו במצנחיהם עתידה של המדינה.

העתונות העולמית היתה מלאה בתיאורים דרמטיים. „זוהי פעולה הקטנה ממלחמה, אך גדולה מכל פשיטה שהיתה עד עכשיו“. עבד אני-אצור הבריק מברקים בהולים למלכי ערב ולנשיאיה. פרשנים צבאיים — ביניהם אחד מגדולי הפרשנים בעולם — תארו את עצמתו הגוברת של הצבא המצרי והעריכו שהקרב ימשך שבועות רבים; הם השתוממו למראה יחידת צנחנים המתחילה לכאורה את המלחמה מן הסוף, מבלי שקודם לכן „ריככו“ להם את השטח. התפלאו שחייליה יוצאים כה רחוק, בחשיכה, לבדם.

כך החל מבצע „קדש“, אחד מן המבצעים המזהירים בתולדות המלחמות, שהסתיים באבידות כבדות לאויב — ביניהם 4,000 שבויים — לעומת אבידות קלות יחסית, לכוחותינו — ביניהם ארבעה שבויים* מבצע שהביא כבוד ללוחם הישראלי וישועה למדינת ישראל.

אך מבצע „קדש“ לא היה אלא גולת הכותרת במאמץ צבאי מיוחד במינו שהצנחנים היוו את החד שב. במשך השנה שקדמה לו ניהלו הצנחנים לפחות תשעה קרבות קשים. תושבי המדינה יודעים מעט מאוד על קרבות אלה, שכן הם התנהלו מעבר לגבול ישראל, מעבר לאור היום, מעבר לשגרה הצבאית. בקרבות אלה היו לפחות 800 נפגעים, 346 הרוגים מיחידות האויב, 43 אבידות בנפש מיחידותינו.

(*) שנים מבין הארבעה נתפסו על-ידי מצרים ומן-מה לפני-כן, במשמר בודד בגבול סיני.

בספרו „מאה שעות אל הסואץ“ מתאר הקולונל הנריקס שיחה עם מפקדי צנחנים ישראליים.

„המהירות היתה תמצית-חיו של המבצע“, אומר אחד המפקדים.

ומפקד אחר מוסיף: „קיבלנו את פקודת-ההתראה שלנו ביום חמישי בערב, יום ה-„ע“ פחות 4“. על זה מוסיף מפקד אחר: „זה קרה באמצע מסיבה; מסיבה שנערכה לכבודנו על-ידי עיריית רמת-גן. הם אימצו אותנו — זה נאה מאוד; המסיבה היתה מוצלחת מאוד. לא חשבתי שעלי להפסיקה. לעתים קרובות היינו מקבלים את פקודת-ההתראה האלה, בגלל „פדאיון“ או משהו כזה. כרגיל לא היה יוצא מזה כלום.“

הפעם טעה המפקד; זו היתה פקודת-ההתראה רצינית.

חודש אחד קודם לכן פתח הלגיון הערבי באש על משתתפי כנס ארכיאולוגים שנערך ברמת-רחל, הרג ארבעה אנשים ופצע ששה עשר. למחרת נרצחה אשה במושב עמינדב. טרקטוריסט נורה בנהגו בטרקטור. הסתננויות ה-„פדאיון“ ומעשי הרצח — נמשכו. וגם נשק הוסיף לזרום לארצות-ערב. המצרים החלו לערוך בשדות התעופה שלהם את המפציצים החדשים שהגיעו זה עתה מברית-המועצות. מאות טנקים נוספו לחיל-השריון המצרי. הצבא המצרי כבר הציג את מערכו הקדמי בקרבה רבה לגבולה של ישראל, בהיערכות התקפית מובהקת, והחל להתפרס בחצייהאי סיני.

נחתמה ברית משולשת בין ירדן, מצרים וסוריה שעל ניהול ענייניה השתלט רמטכ"ל פוחז. הוקמה מעין „טבעת חונקת“ סביב צוארה של ישראל.

המסיבה ברמת-גן נפסקה. ארבעה ימים מאוחר יותר, ב-29 באוקטובר לפנות ערב, המריאו ה-„דקוטות“ ובתוכן יחידות הצנחנים שחלקן עוד השתתף במסיבה. מששודרה הידיעה הפתאומית על צניחתם ליד המיטלה, נדמה היה כאילו פרעם

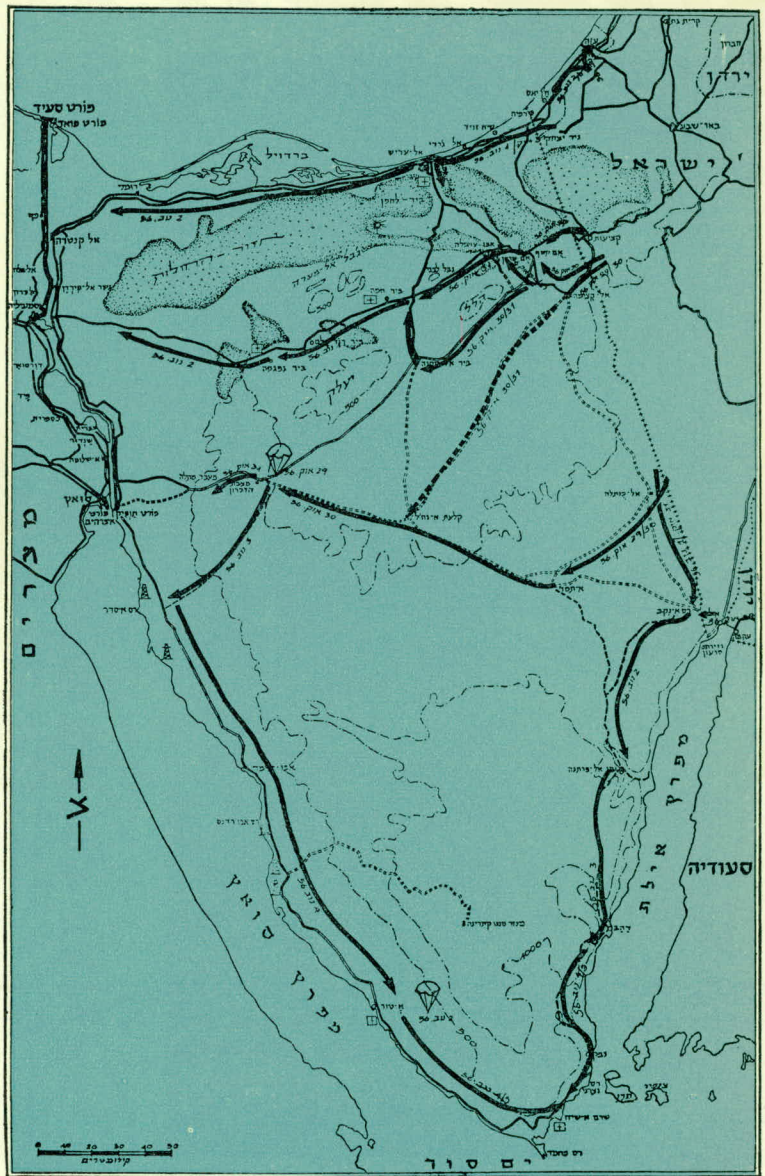
הסתערו ברכב וחלי-למחצה. הם ידעו להשתמש בנשק מסייע, אך העדיפו את קרב-המגע. הם היו החלטיים בגישתם, אך מכבדים חיי אדם. הם ידעו סטנדרטים צבאיים, אך קבעו סטנדרט חדש להי הצבא, הם סבלו אבידות, אך מעולם לא הפסידו קרב. הם החלו כמתנדבים, המשיכו כחיילים, פעלו כמתישבים, ועמדו, כפי שהם עומדים היום, במרכז אהבתו של העם. כאז כן עתה, הצנחנים מוסיפים להיות אחד המוקדים לבטחון המדינה.

לפני שבועות מספר חזר ארצה אחד האנשים המוסמכים ביותר בתחום ההערכה על הנעשה בארצות ערב. הוא נסע לחו"ל למטרה מסוימת, אך בין היתר הוא נפגש גם עם מומחים אירופיים לסוגיית העולם הערבי והוא הציג בפניהם שאלה אחת:

- באיזו מידה מוסיף העולם הערבי לראות בישראל מרכז בעיתו?
- באיזו מידה של רצינות מתיחס הוא לאיומים שהוא עצמו משמיע?

ארבעה מתוך החמישה השיבו ללא היסוס, שהערבים אמנם מתיחסים ברצינות לאיומיהם, ושהם לא ויתרו כלל על כוונותיהם התוקפניות ועל הוצאתן של אלו מן הכוח אל הפועל. אפשר להצטער על כך, אך אין להתעלם מעקשנות ערבית זו, עקשנות המתבטאת בדרכים שונות. ראשית: נראה שהעולם הערבי מסרב לשנות דבר גם לגבי יחסו לישראל וגם לגבי יחסו הפנימיים. לפעמים אנו עצמנו מופתעים: הישנו, למשל, מישוהו במצרים היודע את האמת לאמיתה? פארוק סיפר לעמו שהוא ניצח במלחמת הקוממיות, נאצר סיפר לעמו שהוא ניצח במערכת סיני, מפקד „איבראהים-אל-אול" סיפר שהוא השמיד בהרעשה את חיפה, טייס מצרי של „מיג" סיפר שהוא הפיל שני „מיראזים" ישראליים. נאצר עדיין חוגג את נצחונו במערך כח סיני, והטייס המצרי עונד על חזהו אות

הצטיינות, בגלל סיפור יפה שהוא סיפר למפקדו. אך לא רק נאצר — גם יתר שליטי-ערב לא למדו דבר. מצרים, הקוראת לעצמה רע"מ, (רפובליקה ערבית מאוחדת), אינה אלא רפובליקה מאוחדת נגד יתר הארצות הערביות. היא ניסתה להשתלט על סוריה, וגורשה משם. היא ניסתה להשתלט על עיראק; ועדיין, גם כיום, נוהגים העיראקים אחד בלב נגד מצרים ואחד בפה בעדה. אפילו חוסיין, שבקושי נמלט במטוסו הפרטי מאימת מטוסים אחרים שתקפו אותו — מטוסים ערביים ולא ישראליים — מוכיח שהוא מצויד בוכרון קצר ביותר, או בסירוב ללמוד לקח. הוא משתעשע מחדש עם הדרקון המצרי, כאילו ציפורניו עשויות מחדש. ובכך הוא מאלץ את הסטביליות הירדנית, ששלוש הפגנות יכולות לערער אותה, להתגרות מחדש בגורלה. אנו יכולים להסתכל על מצב זה בעצב. אך אנו חייבים לראותו בדאגה. עולם ערבי זה — נסער, נרגש, תקוף-איבה

מפת המבצעים ב„קדש"

קרבות אלה עיצבו לא-במעט את מהלך מבצע „קדש", את אופיו ואת תוצאותיו. הם לא התנהלו לפי ספרי לימוד — כי אם לפי קרבות אלה נכתבו ספרי לימוד. היו אלו פעולות של צנחנים, אך לאו דוקא של צניחה. הצנחן, לאחר הכשרה מפרכת וחינוך קפדני, למד לפעול כפרט, כפרט ביחידה קטנה, ביחידות קטנות המסוגלות להתמוג לעוצבה הקובעת גורל המערכה. החיילים לא רק שהכירו איש את רעהו, אלא כולם ידעו את תעודת הקרב ואת מטרת המערכה. בראשם עמדו אנשים שלא נקראו „סיר" או „גנרל", כי אם סופפו, נרמי וגוליבר זכרונם לברכה ויבדלו לחיים, אריק, מוטה, רפול, חקה, דוידי ומאיר. הם הכירו את הארץ לא לפי מפות, כי אם את המפות לפי הארץ. הם ידעו לצנות, אך הם לחמו רגלי; הם צלחו בגופם, הם

שום אמצעי אינו פסול. נאצר אומר למנהיגי ערב שיסמכו עליו, הוא יעמוד בראש ההתקפה עלינו. למנהיגי אפריקה הוא מודיע שהנו מסוגל להיות מתון, בתנאי שיתמכו במדיניות הקיצונית שלו. למערב הוא מבטיח שהוא אנטי־קומוניסט, למזרח הוא אומר שהוא פרו־סובייטי, לסין הוא אומר שיבקר בפקין — ולנייטרליסטים הוא אומר שהוא בלתי מזדהה. באפריקה הוא טוען שהוא בעד פירוז גרעיני — בכל אופן, כל זמן שאין 17 נשק גרעיני. באירופה הוא אומר שהוא נגד מלחמות — פרט למלחמות הקרובות ללבנו. לעמו הוא אומר

שייש לפתח את המדינה; ולצבאו הוא מקציב כסף לרכישת נשק חדש. מה פלא, איפוא, שהמדיניות כלפי ישראל נראית במלוא אייזיבוֹר הזה, כשעליותיה וירידותיה בלתי פוסקות. פעם נדמה שהנה ההתקפה היא בלתי נמנעת; ופעם נראה שההתקפה היא מאתנו והלאה. מה עלינו לעשות בתנאים כאלה? בראש וראשונה, אסור לנו להרפות במתח. אסור לנו לגרוע מן התנופה, אשליה היא לחשוב שה-

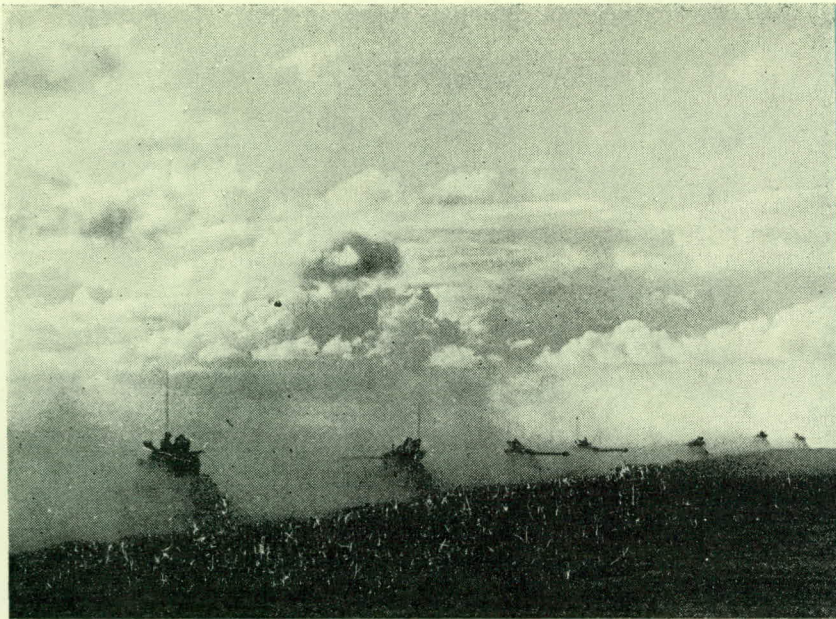
ובלתי יציב — הוא סביבתנו הגיאוגרפית הבלתי־אמצעית, המקיפה אותנו משלושה עברים.

שנית: הערבים מוסיפים לאגור נשק. הם מקבלים את נשקם במחיר נמוך מאוד, הרבה יותר נמוך מזה שמשלמת ישראל עבור נשקה; אך אין הם מסתפקים בכך. מצרים דוחפת את המזרח־התיכון גם לתחרות בסוגי נשק חדישים כגון טילי קרקע־קרקע וטילים ימיים. מצרים משקיעה הון תועפות בפיתוח הנשק העצמי שלה. לא מזמן היא הודיעה כי היא מפתחת צוללת־כיס. אמנם לעת־עתה משפיע הדבר יותר על הכיס מאשר על הים. כן הודיעה שהיא מפתחת מטוס־סילוני משל עצמה. הרושם הוא כי מחירו עולה בינתיים על מהירותו. היא מפתחת, כאמור, טילי קרקע־קרקע, שמומחים מעריכים את מחיר פיתוחם ב־500 מיליון דולר, החלק השביעי מהכנסתה הלאומית — מהכנסתה הלאומית של ארץ אשר שוררים בה עדיין רעב וחולי.

שלישית: הם מנסים לפגוע בישראל בכל דרך שהיא. החרם הכלכלי מוסיף להיות במלוא תוקפו, עד כדי כך שגם איימו על חברת „דאסו“, (כנראה שכחו שחברת „דאסו“ אינה מייצרת „מיגים וטופוליבים“). הם מנסים להפיץ תעמולה נגד מגמות פניה של ישראל ואינם פוסקים מלשגר איומים כלפינו.

כשמצרפים שלושה גורמים אלה — אי־היציבות העקשנית, עם אגירת נשק עצבנית, עם פעולות כלכליות ותעמולתיות — מצטיירת תמונה של מאמץ ערבי שנועד, בשלב ראשון, לבודד את ישראל, בשלב שני — להקים נגדה מערכת נשק קטלנית ובשלב שלישי להלום בה.

שריון במסע סיני

אך עדיין במרכז מאמצנו חייבת לעמוד הדריכות הבטחונית. אין סתירה בין ידידות עם עמים אחרים לבין פיתוח כוחנו העצמי. נהפוך הוא, כוחנו העצמי נותן לידידות שלנו עם עמים אחרים מימד של יציבות. אין ניגוד בין פיתוח המדינה לבין חיזוקו של צה"ל. נהפוך הוא: האחד יונק מכוחו של האחר, מדינה מפותחת היא ברכה לעצמה צבאית; וצבא טוב הוא ברכה לחינוך הדור לפיתוח הארץ. מעולם לא היתה סתירה כזו. זאת ועוד: אם נתאמץ — נגביר חיל בכל. אם נרפה, ניצור סכנה מוחשית ואמתית למדינה. אחרי 16 שנות עצמאות מוסיף צה"ל להיות צבא חלוצי, מקובל על עמו ומכובד על אויביו. הוא מוסיף להיות המסך החזק ביותר המפריד בין שלום לבין תוקפנות במזרח התיכון. הצנחנים הוסיפו מוניטין צודק לכוחנו הצבאי. דומה שהמוניטין של צה"ל חובש לעתים קרובות כומתה אדומה.

דור שלנו יכול כבר להיות דור המתרפק על נורמליזציה מדומה.

- עלינו להוסיף לחפש ידידים, להוסיף ולגבש ידידות בכל פינה בעולם — בארצות-הברית כמו באירופה, באפריקה כמו באמריקה הלטינית.
- עלינו להוסיף תוכן למגעינו עם עמים אלה, בין שיהיה זה שיתוף-פעולה מדעי בצפוננו של העולם, או שיתוף-פעולה חקלאי בדרומו של העולם.
- יש להמשיך במלוא הקצב בפיתוח המדינה, בישוב הגליל הנגב, בהחדרת אלקטרוניקה לתעשייה ובהגברת הפריזון בייצור.
- עלינו למצות את האפשרויות הנועזות שבמדע והטכניקה החדשים; להמתיק את מי הים וליצור „ירדן מלאכותי“ בנגב; ללמוד להפיק אנרגיה מן השמש ולנהל מערכות-קשר בחלל.

יתכן ואין זה נראה כאפשרי כי מסע-מלחמה שנוהל ביכולת כה בלתי-רגילה, אמנם לא הוכן אלא בלחץ-אחר-ורגע בלבד. אך שיחותי ב„פיקוד-הדרום“, וכל הדברים האחרים שנתגלו לי מאז ואילך, שכנעוני כי בין שזה נראה כאפשרי ובין אם לאו — זו האמת. אכן, הלחץ שהביא לכך היה החנק הגובר-והולך של ההסגר הכלכלי, המתח הגואה עקב פעולות ה„פדאיון“ וההכנות הברורות לפלישה מצד מצרים, שסיכויי הצלחתה קודמו כה הרבה, על ידי הקמת הפיקוד-המאוחד של מדינות ערב, ואשר צבאה קיבל חיזוק כה אדיר בדמות כלי נשק רוסיים, מדריכים רוסיים וכן — כך שיערו — הבטחות רוטיות.

אין זה קל לומר, גם כיום, אם התנהלו המבצעים לפי התכנית אם לאו... כן קשה לומר האם פיתחו המתכננים, אשר בפניהם הוצגו תנאים קשים ומכבידים לאין-שיעור, את התכנית הטובה ביותר שבגדר האפשר — או, בכלל, תכנית טובה מאוד. אפשר למצוא תריסר תכניות אלטרנטיביות שונות; אך סבורני כי אילו בחרו באחת מהאלטרנטיבות הללו, לא היו התוצאות בסופו של דבר שונות כל עיקר.

קול' ר. הנריקס

במסע־מלחמה זה זכו, במערבולת־תנופה, כוחות דל־מספר עד שכמעט בגדר נס הוא כי לא נוצחו על־ידי חללו של המרחב. הם עשו זאת יותר בכוח ההעזה מאשר בזה של האש או של ההטעיה. אין זה מוריד מערך הישגם כי לא בכל מקום ולא בכל זמן היתה ההתנגדות איתנה. אומץ־הלב — אין לשפטו במושגים יחסיים. הפיקוד הישראלי אומר: „ההצלחה באה כאשר המפקדים מוליכים — ולא כאשר הם דוחפים“.

ברייג־גנ' ס. ל. א. מרשל

רמת אימון־הפרט היתה גבוהה — אם נביא בחשבון שרוב החיילים שהשתתפו במסע־המלחמה היו אנשי־מילואים. ההנהגה היתה טובה והמפקדים צעירים, רבי־מרץ, בעל־תפיסה, מהירי־מחשבה ובקיאים במלאכתם. מפקדי השדרות נמצאו תמיד קדימה־למדי בשדרותיהם, כפי שאמנם היה עליהם לנהוג; ודומה כי ניתן להם חופש־החלטה נרחב לנצל כל הזדמנות שייתקלו בה, מבלי שיטלו רשות מראש ממפקדה גבוהה־יותר — אך האם היה זה הכרח, שהפך נוהג זה למעלה? (שכן הקשר בין השדרות למפקדה־הראשית לא תמיד נתגלה כאמין). זהו ענין שלעת־עתה אי־אפשר לעמוד עליו במידת דיוק כלשהי.

מיור א. או־באלאנס

מבצע סיני נערך בתנאים אסטרטגיים ומדיניים יחידים במינם, אשר לא יתכן כי יחזרו עוד פעם.

דוד בן־גוריון

מקורות

- (1) קול' ר. הנריקס, „במאה שעות אל סואץ“ (בעברית — הוצאת „מערכות“).
- (2) גנ־ברייג' ס.ל.א. מרשל, „Sinai Victory“ („נצחון בסיני“)
- (3) מיור א. או־באלאנס (בעל הספר „מסע־המלחמה בסיני“), „המסע הישראלי בסיני“, 1956, סקירה ב„רבעון הצבא“ הבריטי, ינואר 1957.
- (4) דוד בן־גוריון, דברים בכנס „יום קדש“, 3 אוקטובר 1961.

החיילים המצריים — שבויי סיני

מאת "חוקר"

הקדמה

השכבות הנמוכות והבינוניות-נמוכות (יוצאי השכבות הבינוניות ומעלה לא נמצאו בין החוגרים. אותם אפשר היה למצוא במכלאת-השבויים השניה — של הקצינים). כמובן, שעריכת המחקר היתה מותנית בנכונותם של השבויים, לשחק את המשחק ולהשיב למראינים. ואולם, בענין זה לא התעוררו בעיות מיוחדות. אף-על-פי-כן, לא יכול היה המחקר להגיע בתנאים הנתונים לדיוק מדעי מוחלט. מנעו זאת מגבלות אובייקטיביות — קוצר הזמן שעמד לרשותו, חוסר תקדים ונסיון בעבודה מסוג זה וכן היסוסיהם של המרוואינים להשיב על שאלות בנושאים אינטימיים ובנושאים אחרים בהם חששו שאמירת האמת עלולה להזיק להם, אם בעת היותם בשבי ואם לאחר שובם למצרים. גם המגבלות הברורות של מחנה-שבויים לא היה בהם כדי להקל. למרות כל אלה, דומה שתוצאות המחקר קרבו במידה רבה מאוד למציאות.

ציבור המרוואינים נבחר כך, שהוא יצג גם כפריים וגם עיי-רוניים*, ומבין כל קבוצה — כאלה שלמדו בבית-ספר וכאלה שלא זכו לכך. יצוין, דרך אגב, שלימוד בבית-ספר לא הבטיח השכלה. נמצאו — וביחוד בין יוצאי הכפר — חוגרים שהשי-כלתם הסתכמה בחמש כיתות של בית-ספר יסודי, ואשר התקשו בקריאה ובכתיבה. שאלון המחקר נבחן תחילה באמ-צעות מחקר-זוטא שנערך בין קבוצת מרוואינים קטנה. בעקבות נסיון זה תוקן השאלון. השאלון הסופי שהוצג לציבור המרוואינים כלל למעלה ממאה שאלות, שבחלקן לא היו זהות לכל הנשאלים אלא הותאמו בנפרד לבני-עיר ולבני-כפר. השאלות נגעו בנושאים הבאים:

● רקע אישי — מוצא, השכלה, חברה, רקע כלכלי וחברתי של המשפחה.

* כשליש מן העירוניים המרוואינים נולדו בכפר אך עברו העירה בעודם ילדים.

בחוברת "מערכות" קנ"ה פורסם מאמר על הקצינים המצריים אשר נשבו בעת מבצע "קדש". המאמר התבסס על התרשמותם האישית של החוקרים מן השבויים, התרשמות שנוצרה על סמך שיחות שניהלו עמם, וכתוצאה מהתבוננות בהתנהגותם במחנה השבויים. אך מאמר זה לא היה תוצאה של מחקר שיטתי. בעוד שעריכת מחקר כזה לגבי קצינים, ככל שהיתה רצויה, נמנעה מחמת סיבות שונות — נתאפשרה עריכתו לגבי החוגרים המצריים. כמובן שגם לגבי אלה נוצרה אצל החוקרים התרשמות אישית, אך יחד עם התרשמות זו ערכו מחקר סוציולוגי, לפי שיטות מדעיות, בעזרתם ובהכוונתם של אנשי האוניברסיטה העברית בירושלים. המגמה היתה לעמוד על דמותו של החייל המצרי ושל האדם המצרי, על אופקו הרוחני, על השקפת עולמו, על שאיפותיו ומאוייו וכמובן על יחסו לשרות הצבאי ולחיי הצבא. באותה הזדמנות נבחנו גם הגישה והיחס אל נושאי-יסוד אחדים אשר ישפיעו הרבה על עתידה של מצרים, כמו הגבלת הילודה והזדהותו של הפרט עם המדינה (לפי מיטב הידיעות טרם נערך מחקר סוציו-לוגי בהיקף כזה על מצרים). נראה גם, כי זהו מחקר ראשון מסוגו במחנה-שבויים איזה שהוא. חשיבותו המיוחדת למדינת ישראל היתה בכך שהוא אפשר להכיר מקרוב את בניה של ארץ שכנה שהמגע עמה נותק מאז מלחמת הקוממיות. חשיבות נוספת נודעה גם לצדו הצבאי של המחקר, שהרי באמצעותו הפכו עבורנו החיילים המצרים מעובדה סטטיסטית לדמויות של בשר ודם שאת הלך רוחם ותגובותיהם אפשר להעריך בדיוק מתקבל על הדעת.

מספרם הגדול של השבויים אפשר לבחור מביניהם מדגם אשר יצג בנאמנות רבה למדי את החתך של החוגרים בצבא מצרים ובמקביל — את דמותו של המצרי בן ה-20—30 יוצא

- שאיפות אישיות ותקוות לעתיד הילדים.
- היחס לדת, למדינה ולמשטר הנוכחי.
- הגבלת הילודה.
- היחס לצבא — משמעת, יחס למפקדים, היי חברה ותרבות בצבא, התנהגות בקרב, הזדהות עם מטרות הצבא, היחס למערכת סיני.
- התמורות במצרים מאז ההפיכה ויחס הפרט אליהן — בשטח המדיני, החברתי, הצבאי, המוסרי, הכלכלי וכו'.
- הערכת מדיניות ערב והיחס אליהן.
- הערכת המעצמות הגדולות והיחס אליהן.

בסקירה זו יובאו בתמצית עיקרי הדברים מתוצאות המחקר, שיש להם השלכות על כושרו של החייל המצרי ורמתו. תובא רק הדעה השלטת או האופינית, שהרי קצרה כאן היריעה מלפרט גם דעות של מיעוט או של פרטים למרות העניין שבהן. לבסוף חשוב להדגיש, שהמחקר נערך בשנת 1956 ושתוצר אותו נכונות לגבי אותה שנה. מאז חלפו שמונה שנים. הצעירים המצריים המתגייסים היום, בשנת 1964, התחנכו תחת צילו של משטר ההפיכה ולמדו לפחות תקופה מסוימת בבתי-הספר של משטר זה. לא מן הנמנע, שהחינוך שהושקע שינה את דמותם של החיילים המצריים. אולם אדישותו ושמרנותו של הפלאח המצרי היא מן המפורסמות (והיא באה לביטוי גם במחקר הנדון כאן), לכן קשה להניח, שהשנים שחלפו מאז המחקר היה בהם כדי להביא לשינוי יסודי.

רקע סוציאלי של המרואינים ושאיפותיהם לעתיד

המרואינים היו בני משפחות גדולות שמנו 5—6 ילדים. ניכר היה שהם קשורים מאוד למשפחתם — להורים, לאחים ולאחיות — ורואים בה גורם מכריע בחייהם, מעין אגודה לבטוח הדדי. הנשואים שביניהם לא דאגו לנשותיהם ולילדיהם ובטחו בכך שמשפחתם היא אשר תדאג להם. דאגה משפחתית זו מונעת גם הינצרות של בעיות סעד בצבא, וזאת למרות שחיילים רבים הם יוצאי שכבות מעוטות אמצעים. עריקות, במידה שקרו בשל סיבות משפחתיות, הן לפי דבריהם תוצאה של געגועים לבני משפחתם ולא נבעו מסיבות סעד.

כל המרואינים היו דתיים ומאמינים, וראו בדת את הגורם החייב להנחות את הפרט בהתנהגותו. מתוך גישה זו הוערכו על ידם מנהיגים מדיניים גם על פי מידת דתיותם (ולפי אמת מידה זו זכה נאצר לציון גבוה). יחד עם זאת לא כולם דקדקו בשמירת מצוות מעשיות. בניגוד לדתיותם כפרטים, סברו כולם שדת אינה צריכה ואינה יכולה לשמש גם יסוד לנהול המדינה („אי אפשר לנהל מדינה על-פי הקוראן“). ואכן, אחת הסיבות בגללן הובעה התנגדות ל„אחים המוסלמים“ היא רצונם להשליט את הדת בחיי המדינה.

רוב המרואינים המשיכו לעסוק במקצוע אביהם מבלי להעלות כלל על הדעת שאפשר אחרת. לא היו להם גם תכניות לשינוי התעסוקתם*. במידה שהובעו תקוות להתקדמות — הן התבטאו בהרחבת בית המלאכה, תוספת קרקע וכיו"ב. הם חלמו על כך שבניהם ילמדו בבי"ס תיכון, יתקדמו, וטוב

מכל — שיהיו פקידים (מקצוע הפקידות נראה לכולם כתעודה לעמדה חברתית גבוהה) או מורים. כמובן שלימוד מקוה זה אינו בגדר לימוד תורה לשמה. מטרתו היא הכנת קרדום לחפור בו. עם כל הערכתם הפנה לחינוך ולהשכלה כשלעצמם, הרי ראו בה רק כרטיס כניסה לשכבה חברתית וכלכלית גבוהה ומעל הכל — פתח למקצוע הפקידות. צעירים לאומנים אחדים ראו ברפואה ובהנדסה מקצועות שיש לשאוף אליהם („מקצור עות אלה חשובים למצרים“), אך ראו את השגתם כמעבר ליכולתם. אחדים ממשרתי הקבע ומהלאומנים הזכירו גם את הקצונה כדרך התקדמות רצויה לבניהם.

פרט הראוי לציון הוא, שהפלאחים שבין המרואינים רצו שבניהם ימשיכו להיות עובדי-אדמה. הם הסתפקו בכך שהבנים ילמדו קרוא וכתוב, שהרי איכר אינו זקוק ליותר מזה. מנוח דברי הפלאחים התברר שהכפרי — גם הכפרי האמיד — עובד קשה. חייו חריגוניים ונסיעותיו לעיר — נדירות.

חקירת שבוי „טרי“

דרישותיהם החומריות של כל המרואינים ומאווייהם לשיפור רמת חייהם היו צנועות. הן נגעו לתזונה, לביגוד ולבילוי. רמת ההשכלה של רובם היתה נמוכה למדי (למעלה מעשרה לא ידעו להזכיר שמה של ארץ ערבית ולו גם אחת. לאוני רבים היו שמותיהן של ארצות ערביות אחרות זרות לחלוטין!). המש"קים שבשירות קבע השתייכו לשכבות דומות לאלה של הטוראים, אלא שהם, המש"קים, למדו שנים מספר בבית-ספר יסודי ורמתם היתה גבוהה מזו של הטוראים.

תודעה לאומית ויחס למדינה

התברר שהמרואינים הזדהו בעיקר עם סביבתם הקרובה — המשפחה והכפר. המדינה היתה לגביהם מושג מופשט ורחוק, היא עסקו של השלטון ולא של הפרט. רק לבודדים היתה מידת הזדהות גדולה יותר עם מצרים. פרט בולט: השבויים ראו עצמם כמצרים ולא כערבים (נקודה זו בלטה, אגב, גם בדבריהם של הקצינים השבויים — ראה „מערכות“ קנ"ה).

מיעוט ההתענינות בעניני הלאום היה מפתיע. נמצאו בודדים שאף לא ידעו על סילוקו של פארוק מן השלטון! יחד עם כל

* יוצאי דופן בענין זה היו אנשי צבא-קבע אחדים שרצו לעזוב את השירות עם תום החוזה שלהם.

ראו את המלחמה כענין הנמצא באחריותו. הצלחה בלחימה היא הצלחה אישית של הקצין ועל כן מצפים ממנו שילחם. ואולם אין מצפים ממנו לגבורה אישית, ולא היו כל תרעומות על קצינים שנטשו את יחידותיהם וברחו. אם הקצין מוצא לנכון להפסיק להילחם — מותר לו ואיש לא ציפה ממנו שישאר עם פקודיו.

הם הדגישו את הפער החברתי שבין הקצין לטוראי (הקצין משכבה גבוהה יותר). מתן שירותים אישיים לקצין לא עורר, בדרך כלל, התנגדות — נוהג זה של מתן שירותים לא חרג ממה שהיו רגילים לו בחיים האזרחיים. "אין שויון בעולם, נחוצות שכבות". הם לא ראו בעין יפה את המשטר המקובל בצה"ל ואת היחסים השוררים בו בין הדרגות. התחברות הקצין עם חייליו נראתה להם כמערערת את המשמעת, ואלו את ה"דיסטנס" בין הדרגות השונות קיבלו כתופעה רצויה. "קצין שיתחבר עם חייליו מביא לכך שלא יצייתו לו". היו שצטטו אף מהקוראן — "גם אצבעות היד אינן שוות". ה"דיסטנס" נובע לא רק מן הדרגה, אלא גם מהפער ההשכלתי (כולם הסכימו שתנאי ראשון להשתייכות לקצונה היא

אלה ראו האנשים את מולדתם כמדינה גדולה ורבת עצמה שאפשר לבטוח בה (עשרה חשבו שמצרים היא המדינה החזקה ביותר בעולם).

התבלטה גישה חיובית למשטר הנאצרי. גישה זו היתה בחלקה כמובן תוצאת המסורת המצרית של הערצה אוטומטית של השליט העכשווי, או כפי שהתבטאו נחקרים: "מעריכים את נאצר משום שכולם מעריכים אותו". התכונה האופינית לתושבי עמק הנילוס מני אז, התכונה של כניעה לכל מרות באשר היא מרות — ראש המשפחה, השליט, המפקד הצבאי — הורגשה גם כאן. ברם, צוינו בכנות גם ההישגים של המשטר — ביטול המפלגות, סילוק השחיתות, חינוך הינם, פעולות הפיתוח והתברואה והמאמץ להגברת הצדק הסוציאלי והשויון (למשל: "בימי פארוק היה לעשיר טוב ואילו העני היה מדוכא לחלוטין. היום יכול העני לטעון נגד העשיר בבית המשפט בקול רם").

בהקשר זה מן הראוי להזכיר את ההערכה הרבה שהובעה לנגיב. בסולם הצינונים הוא עלה אף על נאצר! הוא תואר כ"איש טוב" בעוד שנאצר תואר כ"איש קשה".

היחס לצבא ולשירות בו

המרואינים ראו הכרח בשירות צבאי, אך היו מאושרים אלו יכלו להשתמט ממנו באופן אישי (ואפשרויות ההשתמטות מועטות כנראה). בני עניים גילו, שנהנו מתנאי החיים הנוחים בצבא — מזון טוב, מיטות ומזרונים ועבודה מעטה — והיו תמיידעים שהחיים בצבא קלים מאלה שבבית.

חיילים שבאו משכבות אמידות יותר, נהנו פחות. חסרו להם הבילוי והמותרות להם היו רגילים. ואולם גם אלה וגם אלה לא חבבו את המסגרת הצבאית, סבלו ממנה, מהמשמעת הנתבעת בה ומהגעגועים למשפחה ("קשה להיות בצבא, כי כל אחד אוהב להיות חפשי ולא קשור לפקודות"). עם זאת הדגישו שהמדים מעוררים יחס של כבוד בקרב האזרחים והתגאו בהם. רק אנשי הקבע גילו אמביציה לעליה בדרגה, אך גם הם היו שותפים ליחולם של אנשי החובה ל-Soft Job, לכסא נוח במשרד. אצל החיילים ניכר שלא חשו באחריות אישית לצבא והתענינו אך מעט בנעשה בו. אדישות זו כפרטים, עמדה בסתירה לראיתם את הצבא המצרי כולו כצבא חזק שחייליו טובים ויודעים לסבול — תודעה שהוקנתה להם על ידי התעמולה הרשמית.

תשובות הנחקרים הוכיחו שלא קיימים יחסי חברות בין החיילים ושאינן חיי חברה ביחידות. המראינים התרשמו שלהתחברות בזולת לא נודעת חשיבות מרובה, ולעצם המושג חברות אין משמעות רבה. התידודיות נוצרו בעיקר בין יוצאי סביבה אחת — אותו כפר או אותה שכונה עירונית.

המגע בין טוראים לקצינים כמעט ולא קיים, אף כי היתה לחוקרים הרגשה כי בענין זה של חיץ בין החייל לקצין חלה תזווה מסוימת להתקרבות. קיימת הערכה לקצין בשל דרגתו ולא בשל תכונותיו כאדם. ענין ה"חיבה" אינו מתעורר כלל. מענינת היתה ראיתם את הקצין כלוחם. החוגרים שנחקרו

(¹) רק אצל משכילים בודדים הורגשה התנגדות למשטר דיקטטורי — התנגדות שלא היה לה בכלל מקביל אצל הקצינים השבויים.
(²) מענין לציין שעבודת המשטר נראתה להם לא רק כנוחה, אלא גם כחשובה ביותר בצבא.

מכללת שבויים

ההשכלה) וכן מן הפער החברתי — "הקצין הוא יוצא שכבה מכובדת, והחוגר לא היה מתחבר אתו, אף אם היו שניהם אזרחים".

הנחקרים לא הבינו את מהות תפקידו של קצין. הם הבינו רק שטוב להיות קצין. משנשאלו מהו קצין טוב התקשו להשיב. התשובות נגעו בעיקר להשכלה; מש"קים הדגישו גם את כושר השליטה.⁵ יחד עם זאת ציינו רבים שבימי פארוק

(³) ראוי להזכיר את תגובתו של סמל מחיל-הים, שעה שנתבקש לשבת על-ידי הקצין הישראלי החוקר. תחילה לא הבין את כונת החוקר, אחר כך אמר: "אני משרת זה 15 שנים בצי המצרי וטרם הזמינני קצין לשבת לידו". לעומתו תמחו חיילים אחרים לאחר הראיון: "כיצד ישב חייל כשקצין עומד?" או: "אם אין מכבדים את הקצין אין סדר בצבא!".

(⁴) היחס לדרגה נשמר אף במחנה השבויים. לא פעם קרה שעשרות חיילים שניצבו לאורך גדרות המכלאות הצדיעו למפקדם — הקצין, שעבר בדרכו לרופא או למחסן הציד.

(⁵) מן הראוי להזכיר כאן, שבמקביל התקשו גם הקצינים בהגדרת הדברים העושים את החייל ל"טוב". בין התכונות שמנו נעדרו אלו להן נוהגים אנו ליחס חשיבות מכרעת (כמו יזמה ותושיה).

היו הקצינים גרועים, ואילו עתה ב־1956 הם מתאימים לתפקידיהם ומתקדמים על פי השכלתם ופקחותם. מידת הזדהותם של מש"קים בשירות קבע היתה יותר רבה. מש"קים בכירים הדגישו שבינם לבין הקצינים מבדיל רק הפער ההשכלתי. הם שללו בחריפות שויון עם נמוכים בדרגה. דרגתם הצבאית היתה בשבילם עליה בסולם הדרגות החברתי וכולם היו מעוניינים בהבלטתה. כתוצאה מכך הבלטו בעיקר את מעמדם והרבה פחות את תפקידם. מעמדו של המש"ק בעיני הטוראי נכבד, גם בשל העובדה שהמש"ק הוא הדרג הפיקודי היחיד כמעט שלחייל ישנו מגע עמו.¹

התנהגות בקרב

הציות המאפיין את החייל המצרי נמשך גם בקרב. נוכחותה של סמכות פיקודית — היא זה קצין או מש"ק — הנה בעלת חשיבות ראשונה במעלה. כשיש פקודה להילחם — נשמעים לה, כשהיא חסרה או כשאין מי שיתן אותה — אין נלחמים. רב־סמל אחד ביטא זאת כך: „לא הייתי נלחם בלי קצין. הקצין הוא הנותן את הפקודות“. היוזמה היא מן החייל והלאה, או כדברי אחד המ"כים: „הייתי נלחם בלי קצין, אך לא בלי פקודות“. אם הקצינים בורחים — אין ברירה אלא להיכנע.² אמנם, הפאסיביות והרגלי הציות מונעים מצד שני כניעה או בריחה ללא פקודה.³

הדאגה לפצועים צריכה, לדעתם, להיות מוטלת על המנגנון הצבאי, על חובשים הפועלים לפי פקודות. החייל הבודד אינו חייב לשאת בנטל זה. „אסור לעזור לפצוע, לשם כך יש חובשים“. כל איש חייב למלא בראש וראשונה את תפקידו, או כדברי אחד המרואינים: „העיקר הוא הקרב עצמו, פצוע קשה נעזב, כי אין מה לעשות בו“. כל חייל חייב לדאוג לעצמו במלחמה, מן הדאגה לזולת הוא פטור. „אילו נפצע לידי חבר, לא הייתי עוזר לו. במלחמה כל איש אומר: „מה אכפת לי? יחד עם זאת ציינו הנשאלים שידיד אישי טוב (עפ"י בן אותה סביבה במצרים) היה עוזר להם אילו נפצעו. מעטים, משכילים יותר, דיברו על חובה לסייע לפצוע. רוב הנחקרים לא ציפו לעזרה במקרה שהם היו נפגעים; „חברי לא יכלו לקחתני לו נפצתי, כי כל אחד מהם חייב להיות במקומו“.

יחסי ישראל-ערב

הרבה כפריים מחוסרי השכלה לא ידעו דבר על אודות ישראל („לא שמעתי על ישראל“, „איני יודע מה זה ישראל“,

¹ ההתנגדות לשויון עם נמוכים בדרגה הורגשה יפה גם אצל הקצינים הבכירים ביחסם לקצינים הוותיקים.

² המש"קים גילו מידת שליטה נאה במחלקות של שבועיים שהועמדו תחת פיקודם לצורך ביצוע עבודות במחנה. הם היו מרגישים אותם מיד בשלשות ומציעים אותם בסך עם פקודות „שמאל ימין“ רמות. בלי ספק שנעזרו בכך גם עלידי המשמעת המוכנית ממש שגילו פקודיהם החיילים.

³ יתכן שהיה בכך גם רצון לתרץ את הכשלון האישי שבכניעה. נסיון דומה — אם כי בכיוון הפוך — נעשה עלידי קצינים מספר שהאשימו את חייליהם בבריחה.

⁴ מתוך כך מוסברים גם כושר עמידתו ועקשנותו של החייל המצרי בקרבות הגנה. כושר זה הופגן לא פעם במלחמת הקרמיות (חוליקאת, פאלוג'ה, משטרת עיראק-סואידן) וכן במבצע „קדש“ (אוס'כתה, מיצר המיתלה).

„בכפר שלי לא שמעו על ישראל“). בכל הקבוצה הכפרית הורגשו חוסר ידיעה ואדישות מוחלטת לנושא הישראלי ולענין המצרי בו. המושג „ציונות“ מוכר ומעורר רתיעה פיסית. כמו כן אין יודעים מה משמעותו, אך בהכרתם הוא התממשות כל הרע בעולם.

אלה שידעו על קיומה של ישראל קיבלו את ידיעתם בעיקר ממקורות ההסברה בצבא. בסך הכל ידעו 25 אחוז מן הנשאלים למסור לפחות עובדה בסיסית אחת על ישראל. רבים שמעו על מלחמת הקוממיות, אך בעובדת התבוסה המצרית הודו רק בודדים.

ישראל הצטיירה בעיניהם כמדינה קטנה וחלשה. על כן גם הושפעו כל כך מעצם ההפתעה של התקפה ישראלית עליהם. התקפה שבאה מצד גוף עליו סופר להם שאין לחשוש מפניו (אם כי חששו מן השבוי, שהרי הוסבר להם שבשבוי ישראל הם צפויים לעינויים). מענין לציין שבודדים מן הנשאלים מסרו גם עובדות חיוביות על ישראל, כמו רמה תרבותית גבוהה, שויון ודמוקרטיה, שויון זכויות לאשה, נכונות כל העם לאחוז בנשק ועוד. היו שאף הזכירו את רצון השלום עם ישראל. לעומת המיעוט של ידיעות בסיסיות על ישראל בלטה ידיעה יותר טובה על הסכסוך הישראלי-מצרי. פרט מענין הוא שכאחד הגורמים שהביאו למלחמת-סיני ציינו את ענין המעבר בתעלת סואץ, אלא שחשבו שהבעיה היתה נעוצה בסירובה של ישראל לשלם את אגרת המעבר. על כן הציעו את התרת המעבר על בסיס מסחרי, כך ששני הצדדים יימצאו מרוויחים...

כגורמי סכסוך הזכרו הפחד בפני מגמות התפשטות ישראליות ובעיית הפליטים. כשליש נגע בנושא הפדאיון, אך מיהר להסביר שאלה אינם מצרים, אינם חיילים סדירים וכו'.

אם כי הרוב המכריע טען נגד ישראל, הרי לא חייבו מלחמה נגדה. להיפך, לא מעטים הביעו דעות לשלום. היה בכך לא רק כדי לסבר את אזני החוקרים אלא גם ביטוי לחוסר התוקפנות האופייני למצרים...

לסיכום: איבתו של ציבור המרואינים לישראל היתה מבוססת על פחד בפני הבלתי ידוע. היא נזונה מההסברה הרשמית ואולי במידת-מה גם מעקרונות דת. יחד עם זאת נמצאו 20 מתוך 120 הנשאלים אשר הביעו תקווה לשלום עם ישראל. היו נוספים שהביעו התנגדות כללית למלחמה משום הסבל שהיא גורמת ומשום ששני הצדדים מפסידים בה מבלי שנפ־תרת על-ידיה בעיה איזו־שהיא. למרות הנסיבות המיוחדות של המחקר ורצונם הטבעי של הנחקרים להחניף לחוקריהם־שוביהם מותר להניח שהדברים משקפים לפחות שאיפות אישיות של הנחקרים ורצונם בשלום.

גם בקשר לענין זה — כמו בקשר לכל האחרים שהוזכרו במחקר ובסקירה זו — יש לזכור שהעדות הן משנת 1956. מאז נזרע ומופץ ללא הפסק ארס תעמולתי אנטי־ישראלי בכל אמצעי התקשורת המדיניים. באיזו מידה נקלט ונבט זרע ארסי זה — איננו יודעים!

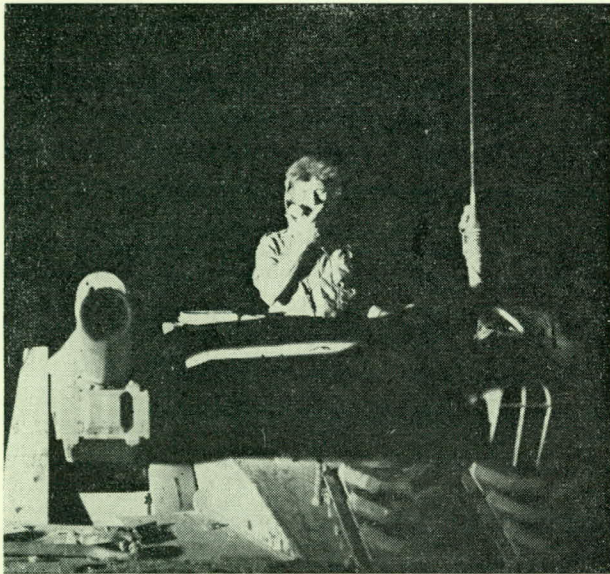
⁵ רק שניים ידעו שהציונות הקימה את המדינה. רק שלשה שמעו על קבוצ גלויות.

מבצע "ברזל מן הים"

אל"מ א. א.

במחנה נשארה קבוצת מפקדה ששקדה על הכנת משקאות וארוחות קלות לעושים במלאכה.

חושך. עיני כולם מופנות לים. נחתת הענקי בראותה את אורות העיר מרחוק, החלה בעבודה. נהגי הטנקים זינקו איש איש לטנק שלו, נערכו בדיקות, המנואלות סובבו, המצברים

חוברו ונבדקו, השרשרות והכבלים הענקיים שריתקו את הטנקים כתרופה נגד תנודות גלי הים הותרו. האניה זיהתה את הנצנוץ המוסכם, הקשר נוצר והיא נטתה לחוף השומם. שנים-שלושה תמרונים, והאניה נתקעה בחוף. הנהגים התניעו את המנועים והחלו לחממם. טרקטור הכין את החוף להנחתה. דלת האניה נפתחה. קבוצת הטנקים נדרכה. משהוברר שהכל בסדר בנחתת — ניתן האות, ומפקדי הטנקים עלו בריצה לאניה וטפסו איש-איש על הטנק המיועד לו.

הכונים החלו לנצנץ בפנסיהם, והטנקים גלשו מאור לאור בתנועה שוטפת מהחוף לכביש — מהכביש לסיבוב, ומה סיבוב למובילים — ועליהם. הצותים החלו מיד בקשירת רשתות הסואה, ומקץ זמן לא רב יצאו המובילים מלווים בשוטרים צבאיים לאי-שם ופרקו את הטנקים במחסנים.

השלב הראשון נגמר במהירות ותוך ארגון למופת. החל השלב השני הקשה יותר. אל האניה קרבו משאיות שעלו לבטנה

יום אחד הובהר בישיבת מג"דים, שעומדים להשתתף במבצע סודי, אך "יוצא דופן". מבצע זה היה מבצע "רכש", אשר מסיבות שונות היה צריך להיערך בסודיות מוחלטת. היה זה מבצע גדול בהיקפו ומשונה בטבעו — היה עלינו לפרוק עשרות טנקים מסוגים שונים ומאות טונות של תחמושת.

כרגיל עוסקים בפריקה כזו סבלים וימאים מנוסים, בעזרת מנופים ומתקני נמל — ואילו כאן היה עלינו לבצע כל זאת בחשכת הליל בחשאיות מוחלטת, בחוף שומם אך מאובטח. העבודה היתה צריכה להתחיל עם חשיכה ולהסתיים לפני עלות השחר, מבלי שישארו כל סימנים של המבצע למשך היום — ולהתחדש בלילות הבאים.

כנגד הנסיון של צותי סבלים וציוד נמל — העמדנו את כושר הארגון ואת התלהבות העושים במלאכה. בחרתי בזהירות את עשרות המשתתפים מהגדוד. מהימנות הנבחרים נבדקה, וכולם הושבעו על שמירת סודיות. קבוצת סיור של מפקדים יצאה לתכנון ואחריהם עלה חלוץ להכנת הבסיס המוצק. אז יצאו המשתתפים מן הגדוד לאי-שם בצפון — כשהקשר עם שארית הגדוד נותק. הכל התקבצו אי-שם במפרץ, במחנה צבאי קטן שפונה לצורך המבצע.

הרגשנו שאנו משתתפים במבצע "גדול". כל הבסיסים נפתחו לפנינו, ואנו ריכזנו בקלות ציוד מגוון — החל מכבלי חיל-הים וגמור בציוד הנדסי להנחת דרכים מאולתרות. נסתיימו התכנונים והתדריכים והחל המבצע. היה קשה להשתחרר מן ההרגשה המשונה של מבצע קונספירטיבי: אבטחת ראש-חוף, חסימת דרכים, טשטוש עקבות. לרגע דומה היה שחזרנו לתקופת המאבק נגד הבריטים. בשעה 0900 הפליגה קבוצת נהגי טנקים אל הים הפתוח בספינת מוטור ונפגשה אי-שם בלב ים בנחתת ענק. נהגי הטנקים עלו לאניה והמשיכו להפליג. בינתיים החלה המלאכה בחוף. כולם אכלו ארוחת ערב מוקדמת ועם חשיכה יצאו למלאכתם מאורגנים בקבוצות. ראשונים יצאו קבוצות אבטחת השטח, שחסמו את כל הדרך-כים המסתעפות מן הכבישים ויצרו שרשרת אבטחה. אחריהם יצאה קבוצת מפקדי הטנקים בצעדה אל החוף והתמקמה בשלשות מול נקודת ההורדה, כשכל מפקד טנק מצויד בפנס. בינתיים השתלטה קבוצת מאכונים על עשרות מובילי הטנקים וערכה אותם בשדרה, נכונים לקליטת הטנקים. על החוף נערכו שלוש קבוצות של סבלים לשם עבודה במשמרות. על אחת הדרכים הצדדיות נערכה שיירת משאיות לקליטת מאות טונות של תחמושת — והמתינה.

והחלה העמסת התחמושת בידיים. המקום היה מוגבל ואפשר היה להעמיס רק מכונית או שתיים. המלאכה רבה והלילה קצר. מי שלא ראה את החיילים פורקים בקצב מסחרר ארגוני תחמושת כבדים, עובדים עד אפיסת כוחות; ומי שלא ראה את החוליות התורניות הצצות ומחליפות את העייפות — לא ראה עבודה בהתלהבות מימיו. בשקט ותוך ארגון והתמדה נמשכה המלאכה ועד מחצית הלילה הושלמה. האניה חזרה לים, העובדים למחנה, המשמרות הורדו והעקבות טושטשו. כך חזרנו על העבודה לילות מספר. יום אחד, בשל תקלה,

לא נפגשו נהגי הטנקים עם הנחתת בלב ים, אך מיד איכנו את כל המפקדים שבשטח וגייסנום כנהגי טנקים, והמבצע התקדם כרגיל. בלילות האחרונים החלו לבקרנו אורחים מכובדים שנהנו מהמלאכה, וביניהם גם המשורר נתן אלתרמן שפרסם בתקופה מאוחרת יותר שיר על לילות ההורדה. מקץ מספר לילות תמה המלאכה וחזרנו לבסיסינו מלאי סיפוק. היה זה מבצע נדיר ומשונה. היינו כחולמים — קונספירציה — אבטחת חוף — פריקת טנקים — נחתות — תחמושת — סבלים — משאיות — מובי — לים — מהר — מהר !

ואולי רק ראשיתו של מבצע ?

כפי שנתברר כעבור פרק זמן קצר, היתה זו רק ראשיתו של מבצע, הוא מבצע "קדש", בו הגיעו אותם הטנקים אשר נפרקו במבצע זה — בסודיות כה רבה — עד גדות תעלת סואץ, במסע בזק נגד המצרים.

אמת רבלינות

נתן אלתרמן /

ליל רֶכֶשׁ בִּשְׁנַת 1956. לִילָה בּוֹ נִתְקַבְּלוּ וְנִפְרְקוּ עַל הַחוֹף הַפְּלִים הַכְּבֵדִים שֶׁמָּקְנוּ אֶת מְאֻן־הַכּוֹחַ הַנּוֹאֵשׁ שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל וּמִצְרַיִם.

בְּבֹא הַיּוֹם, בְּקוֹם שְׁלוֹם עַל אֶרֶץ, בְּשִׁקְט מְרֻחַ, אֵי מִי יִשְׁאַל בְּקוֹל: מְתִי נִחְמָךְ דִּין הַיְהוּדִים שְׁנִית — אַחַר מִשְׁפֵּט תִּשְׁחָח — לְפָרֵץ תִּיִם אֶת הָעֵגוּל? וְזֶה יִשִּׁיב בְּכֹה, וְזֶה בְּכֹה. וְאַחֲרֵים קִפְּטָע: וְזָכְרוּ חוֹף יָם נְגוּד וְרַחֵשׁ מַיִם וְדְמוּיוֹת צְלָלִים וּפְלֵג יָרַח שֶׁל רֵאשִׁית אֱלוֹל.

זֶה לִילָה שְׁהִיָּה, וּבוֹ — בְּרֹזֶל, הַרְבֵּה בְּרֹזֶל, בְּרֹזֶל תְּדַשׁ, נוֹשֵׂא קְנִיָּם מְאָרְכִים, רוֹעֵם עַל שְׂרָשְׁרוֹת פְּלָדִים, מְגִיעַ מְרַחֵק, עוֹלָה עַל חוֹף וּבְעוֹד כְּלוֹ דְמִיּוֹן כְּבָר הוּא כְּלוֹ מִמֶּשׁ, וְעַם נְגִיעָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה בְּאֲדָמָה הוּא נִהְפֵּךְ לְכֵחַ יְהוּדִי.

וְכָל אֶחָד מִן הַפְּלִים, כָּל פְּלִי־תַרְשׁ וְכָל־תַּרְשׁ, בְּהַבְּלָעוֹ בְּאַפְלוּלִית, מִשְׁחִיל שְׁנַי בְּנוֹף כְּחוּט־שְׁנִי: עוֹד כְּבֶרֶת־אֶרֶץ יְהוּדִית, אֲשֶׁר הִיָּתָה כְּבִשְׁת הַרְשׁ, הוֹפְקֶת אֶת צְלָמָהּ לְהִיּוֹת כְּפִירוֹ וּלְבִיאָתוֹ שֶׁל הַצְּנִי.

זה לילה שמעיד, כי לא נזום שומר ולא יישן
ותקלים נושאי-סבל, חשופי-גוף עד מתן, בלי חשך.
נושאים, נושאים את הישועה על גבותם, כורעים לעל, והמכונות ברעשן
עוברות, עוברות, וגזר ימינו לחיים ולעצמה נחתם.

זה לילה שהיה, ומעתה — אין הוא דמיון כוזב.
והוא ראוי שיזכר מעבר לגבולות הזמן הזה.
אשרי העם שפקה לו... שדוקא חסרוניו גלויים לעין אוהב ולעין אויב
ודוקא תפוח והעזות במלאכותיו סמויות עד עת. כי חשך מכסה.

כי חשך מכסה, אך נמוגה בחשך אימתו של ההפרש
אשר בינינו לבין פח האבדון... ברזל שוטף ובא ויום קולט מליל
עצמת חיים ועצמת אש.

זה לילה שהיו בו אפולונית חולות ורחש ים
ונחריקת ברזל ושיח-סוד ורוח-מים מלוכה
וקמין תחושת מפנה מקלא וקמין תהיה: אלו ידע העם
מה התודה אשר חייב הוא נצח למעטים אשר הגו את המלאכה.

מה חדש בספרי „מערכות“?

חניבעל, המצביא והמדינאי — כנעני בן־אפריקה, שבכתובות שעל קברות אבותיו הדהדו צליליה של עברית עתיקה — היה כחידה בעיני בני־זמנו, וכן נשאר בשבילנו. מנין קמו לו הכשרון והכוח לערער את עצמתה הצבאית והאזרחית האדירה של רומי? ממי ירש, או רכש, וכיצד שכלל את אַמנות־המלחמה המזוקקת שלו, אַמנות שנשארה לדורות — ועד סף המאה־העשרים — דוגמה קלאסית לשגינות טקטית ואופרטיבית? ומדוע כה התאכזר לו גורלו — ובעיקר גורל יחסיו עם בני־עמו, יחסים שנבעו מן הניגוד־החרף שבין שליטי קרת־החדשה לבין מעופו הצבאי ואופקו המדיני שלו? ומה היה העתיד התרבותי וההיסטורי של העולם אילו עלה בידי בן־ברקא זה לעצור מעופם של נשרי־הלגינות? די בשאלות־תמיהה אלו כדי לחוש בגודל התעלומה שבחיי חניבעל, פעלו — וכשלונו ההיסטורי, שתוצאותיו נסתמנו מיד על פני כל עולם־התרבות דאז.

„לנו — סיבה מיוחדת להפנות מבטנו אל גיבור זה ואל הימים הרחוקים ההם. כשם שרק עם אחד מכל עמי־התרבות שבמזרח־הים־התיכון ידע להיאבק על דמותו הרוחנית ולהדוף את הנסיון להביאו להתבוללות — כך, במערבו של הים התיכון, חניבעל הכנעני היה המצביא היחיד אשר השכיל, למשך זמן לא־מועט, לדכא עד־עפר עצמתה של רומי, עד כדי סיכוי ממשי כי בכוח הרבו ותושיתו תוחזר לגבולותיה הגיאוגר־פיים המקוריים“.

זוהי תמצית הדברים אשר הוצאת „מערכות“ ראתה ללוות בהם את הספר „חניבעל“, מאת הרולד למב, בהופיעו בעברית. הספר, בסיפורו הקולח, בלשון השווה־לכל־נפש, מציג נושא אשר הענין הצבאי וההיסטורי שבו מרתק; ומבחינת הזמן והכוחות־הפועלים המתוארים בו, הריהו מעין השלמה למסתו הקלאסית של לידל־הארט על סקיפיו־האפריקאי, שהופיעה לאחרונה — גם היא בהוצאת „מערכות“. איש־הצבא, חובב־היסטוריה, מבוגר ונער — לכולם שמורים ענין ומזון למחשבה, בעלילה המפתיעה ואף בתהליך ההיסטורי אשר לכמה מתוצאותיו היתה השפעה על הדורות שמאז ועד עתה.

מה צפוי בחוברות „מערכות“

- ה„קטיושות“ - כלי מוחץ בידי שכנינו
- תקשורת חדישה ביחידות צבא־ארה"ב
- הצלפים - העבר זוננם?
- עוצבות־מונוכנות סוביטיות - מודוע נכשלו ב־1941?
- חינוך החייל - נושיות יום־יום
- בעולם הטילים
- מוסגרות אימון גדולות - השלוב והתכלית

מִירוץ־החימוש - ארצות־הברית - ברית־המועצות

לפני שבועות מספר ביקר בישראל הפרופ' תומס ס. שלינג, חבר המכון־לעניינים בין־לאומיים באוניברסיטת הרווארד שבי־ ארה"ב. פרופ' שלינג, שהחל דרכו ככלכלן, עשה שנים אחדות בשרות ארצו באירופה וביבשות אחרות, כיועץ וכעוזר בביצוע תכניות־הסיוע שלאחר מלחמת־העולם השניה במסגרת „תכנית מרשל”. בעקבות פעילותו זו נגרר יותר ויותר אל יחסי־ הגומלין שבין בעיות הכלכלה ובעיות מדיניות־החוץ; ומכאן, כמעט באורח טבעי, גלש — ומצא עצמו מטפל בשאלות האסטרטגיה הגלובאלית, המשלבות באופן הדוק את המערכות: הכלכלית, המדינית והצבאית גם יחד.

בעת ביקורו הקצר בארץ הזמן פרופ' שלינג להרצות בפני הניכי המכללה־לבטחון־לאומי ובפני קבוצות מוזמנים אחרות ממערכת הבטחון. אחת מהרצאותיו אלו ייחד הפרופסור לתיאור מירוץ־החימוש שבין ארצות־הברית לברית־המועצות, ולמקום שתופס מירוץ זה במכלול היחסים הבין־גושיים.

בפתח דבריו הסתייג המרצה ואמר כי אין בכונתו לגעת בשאלת אותו מירוץ־החימוש בו מעורבת ישראל, במסגרת יחסי ערב—ישראל. מבלי להיכנס לניתוח המצב הקונקרטי ולבחינתו, הניח כי אין הבדל מהותי רב בין דרכי התפתחותם של שני המירוצים. „מירוץ־החימוש נבדלים זה מזה בהיקף, בטכנולוגיה ובמרחב... אולם הבעיה ביסודה — דומה. אנו, בארצות־הברית, עומדים מול אויב פוטנציאלי הנוקט כלפינו יחס של איבה ותוקפנות. אנו נמצאים בתוך מירוץ־הצטיידות, הכפוי עלינו מן החוץ על־ידי כונותיהן ופעולותיהן של מדינות אחרות, ובמיוחד אחת מהן. אנו שואפים להגיע לדר־שיה ול־ הבנה הדדית, אשר תאפשר לנו הרפיה כלשהי במירוץ־החימוש. נדמה לי שבכל אלה דומה מצבנו למצבכם.”

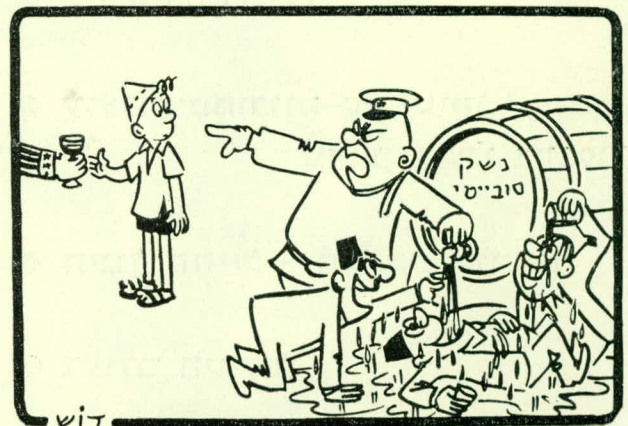
בשל החשיבות הרבה הנודעת למירוץ החימוש ביחסי ארה"ב— ברה"מ כשלעצמו, וכגורם במלחמת־הקרה, דומה שיש מקום וטעם לבחון בחינה יסודית יותר את קווי האופניינים של מירוץ זה ואת ההתפתחויות שחלו בו בשנים האחרונות. אולם יתכן כי לגבינו־אנו חשוב במיוחד לראות את המקביל, הדומה והשונה שבין המירוץ הבין־גושי לבין מירוץ החימוש הערבי־ישראלי; וביחוד שבחינה זו מרמזת על כיוונים ואפשרויות אשר יתכן שהם אינם מנוצלים על ידנו כיום במידה מספקת.

מה מאפיין את המירוץ?

הנקודה הראשונה שחייבים להדגיש הנה, כי מירוץ־החימוש הבין־גושי אינו כה נמרץ כפי שמקובל לחשוב. מירוץ זה ודאי שאינו מעמסה כבדה מדי על המשק האמריקאי, וכלל ועיקר אין הוא תופס מקום בתודעה היום־יומית של האזרח האמריקאי. בקצרה: ארצות־הברית רחוקה מלרוץ במירוץ זה במהירות המכסימלית שביכולתה. ארה"ב היא מדינה עשירה, על חימושה מוציאה היא סכומים המקבילים לסך־הכל של התפוקה־הלאומית־הגלמית של רבות מבעלות־בריתה; מער־ כת־הבטחון שלה כוללת הרבה יותר אנשים מאשר כלל־ אוכלוסייתה של ישראל. למרות עובדות אלו, אין תקציב־

מִירוץ החימוש במאבק הבין־ גושי

מאת אל"מ ש. גזית

המירוץ כמכשיר באסטרטגיה הכוללת

משמעת מכאן כמעט-מאליה המסקנה, כי ניתן להשתמש בתקציב החימוש ובתכנית החימוש כבמכשירים מדיניים, כבאמצעי להשפיע על הצד-שכנגד, להשיג "תקשורת" עם ברית-המועצות. תכנית ההצטיידות של ארצות-הברית איננה רק הכנה לקראת מלחמה אפשרית; זוהי פעילות מדינית רצופה של תקשורת עם ברית-המועצות ועם מדינות אחרות — שתכליתה להתרות איזו התנהגות מצד הסובייטים תביא בהכרח לאיזו תגובה מצד האמריקאים.

גישה זו חדשה גם לאמריקאים עצמם. הקו שהיה נקוט עד הזמן האחרון הפריד לגמרי בין שלום לבין מלחמה. בתקופת שלום — שולטים האזרחים; בתקופת מלחמה — שולט הצבא. התפיסה ומצב הדברים שנבעו ממנה — היו בערך, כלהלן: המלחמה היא תופעה חולפת של דם וקטל, המחייבת מסירת ניהול העניינים לאנשי הצבא. לפעילות הצבאית מטרות משלה ושיטות משלה. אולם, משנסתיימה המלחמה — עוברת המדינה שוב למצב של שלום: המערכת הצבאית מצטמקת; התקציב הצבאי מתכווץ, הכבוד בו זכו אנשי הצבא — נעלם; וכל הנסיון הרב שנרכש תוך-כדי ניהול המלחמה — אין לו כל השפעה על המדיניות בזמן שלום.

היום נשתנתה בארצות-הברית התפיסה בענין זה; ובכך דומה היא ביסודה לתפיסה הישראלית ובאותה עצמה של חריפות: הגבול בין שלום ובין מלחמה נטשטש; התכניות הצבאיות המעוצבות בזמן שלום הופכות לגורם מכריע בפעילות המדינית הכוללת ובדרכי ההשפעה על מדינות אחרות.

הנושאים לקומוניקציה

מה הם הנושאים לקומוניקציה זו? כולם סובבים למעשה סביב אותו תחום מרכזי: — להבהיר הבהרה ברורה כונתה של ממשלת ארצות-הברית ומחשבותיה באשר לניהול מלחמה בכלל; ובנקודות-החיכוך הקונקרטיות השונות — בפרט.

האווירה בארה"ב. הנושא הראשון המועבר בדרך תקשורת זו הוא — הצגת האווירה השוררת בארה"ב. מהי ההרגשה הרורית: חת: האם היא, בראש-ראשונה, דאגה, כוונות או איבה? הרגשה זו מופגנת על-ידי תכניות מערכת-ההגנה ותקציביה. דוגמה בולטת לכך היתה הגידול העצום בתקציב-ההגנה עם פרוץ מלחמת-קוריאה. גידול זה בא להבהיר להנהגה הסובייטית כי הנחות-יסוד שהכתיבו את תכנית-הבטחון האמריקאית עד לאותו מאורע נשתנו מן הקצה אל הקצה; ואמנם, הקפצת התקציב תוך חודשים ספורים, מ-15 ביליון דולאר ל-60 ביליון לערך — כמעט שלא היתה קשורה בצרכי המלחמה שבמזרח הרחוק; אלא היא נבעה בעיקר מן העובדה כי ממשלת ארצות-הברית שינתה לפתע את דעתה לגבי דמות העולם בו היא חיה ולגבי תפקידיה בעולם.

דוגמה אחרת היתה גידול תקציב ההגנה ב-4 ביליון דולאר ביולי 1961 — ותגובת הנשיא קנדי על משבר ברלין. גם כאן לא היתה משמעות רבה לגבי עצם המשבר בברלין לתוספת התקציב, אלא היתה זה אות אזהרה לברית-המועצות לגבי מחשבותיה וכוונותיה של ממשלת ארצות-הברית.

ולהיפך: היפוכו של צעד זה אנו מוצאים ב"אווירת קמפ-דייד", אותו הסכם בלתי-כתוב שמגמתו — אי חרפת המצב, ושמירה

הבטחון האמריקאי מהוה עול כבד על המדינה, ואין המירוץ מטריד את העם יתר על המידה.

הנקודה המעניינת השניה היא, כי מירוץ-החימוש הבין-גושי אינו נעשה מסוכן יותר ויותר. ושוב, מקובל לחשוב כי קיים תהליך בלתי-פוסק של צבירת נשק גרעיני, וכי הסכנה הצפויה לעולם הולכת וגדלה. במובן הפשוט, הטכני והעובדתי — אין זה נכון. הכיצד? ובכן, ראשית כל — חלק-הארי מתוך תקציב-ההגנה בן 50 ביליון הדולארים אינו מכוון לנשק הגרעיני אלא לשלוש הזרועות ה"קונבנציונאליות" — כוחות היבשה, הים והאוויר. עיקר ההוצאות הקשורות בנשק-גרעיני הושקעו לא בו עצמו, אלא בהחלפת המערכות וההתקנים לשיגורו במערכות ובהתקנים יותר חדישים ויותר משוכללים. כתוצאה, מבוססת כיום העצמה האסטרטגית של ארצות-הברית על טילי "מיניוט" מן "בין-יבשתיים וטילי "פולאריס" משוגרי-צוללות. אין ספק שאלה הם כלי-שיגור משוכללים ביותר; אולם כוח-ההרס שלהם, לדעת פרופ' שלינג, אינו עולה, ואולי אף נופל מכוח ההרס שהיה לארצות-הברית בצי מפציצי ה-B-47, אשר עתה יוצאים מכלל שימוש. צוללת גרעינית, החמושה ב-16 טילי "פולאריס" — עצמת ההרס-הגרעיני שבה פחותה הרבה מזו שנושא מפציץ B-52.

הנקודה השלישית, ואולי החשובה שבכולן, היא התפתחותה של המחשבה האסטרטגית. ב-15—20 השנים האחרונות פיתחה ארצות-הברית לא רק נשק משוכלל רוב יותר, אלא גם רעיונות חדשים כיצד להפעיל נשק זה. נראה כי הרעיונות השתנו והתפתחו אף יותר מן הצידוד. לפני כ-10—15 שנה ניתן היה לצפות מה יהיו מערכות-הנשק של הכוחות האמריקאיים ב-1964; יתכן שבפרט טכני זה או אחר אי-אפשר היה לקבוע מראש דברים ברורים, אך עיקרי המערך המבוססים על צי גדול של מפציצים מסוג B-52, וראשיתו של מערך טילים בין-יבשתי, אשר חלק ממנו מוצב בצוללות — אלה היו ברורים וידועים כבר בראשית שנות ה-50. לעומת-זאת, איש לא יכול היה לחזות באותה תקופה מה תהיה התפיסה האסטרטגית, כפי שנתגבשה בגישתם של הנשיא קנדי המנוח, הנשיא הנוכחי ג'ונסון ומזכיר ההגנה מקמארה. במלים אחרות: מה שנהוגים לכנות בארצות-הברית כ"מירוץ החימוש" הוא מירוץ אינו טלקוואלי לא פחות משהנו טכנולוגי.

ונקודה אחרונה: באיזו מידה מירוץ-החימוש הנו באמת מירוץ? הביטוי "מירוץ החימוש" הומצא בשעתו בתחילת המאה על-ידי עתונאים; ובמשמעותו המקובלת כיום, מתכוון הוא כאילו לרמז כי ארצות-הברית נמצאת במירוץ-תחרות עם ברית-המועצות, תחרות בה מנסה כל צד להדביק את משנהו ולהקדימו בכמות הנשק המצוי ברשותו או בעצמתו וביערי לות שיגורו של זה. ברם, מירוץ זה אינו תחרות-שלי ממש — וזאת משתי בחינות. הראשונה כבר הוזכרה לעיל: אין ארצות-הברית, "רצה" במלוא המהירות שביכולתה. והר בחינה השניה היא: ניתן לדמות כי זהו מירוץ בין שני מתחרים אשר שניהם מואסים בריצתם, והם מנהלים כל העת משא ומתן — שמא ניתן לצמצם ולהאט את קצב הריצה. המטרה שבמירוץ זה, לפחות בצד האמריקאי, אינה רק לשמור על העדיפות הקיימת; יותר מכוונת היא לשכנע את הצד השני כי אין לו סיכוי לבטל עדיפות זו — וכיון שכך מוטב לו כי יאט ריצתו, וזו תוכל אף ארצות-הברית להאט את קצב המירוץ.

אמנם מחוייבת לצאת לעזרתה של ארץ — אם כרתה ברית זו. סוג המלחמה המתוכננת. בתקופת המלחמה הקרה אחת ממשיות התקשורת החשובות הנה להבהיר לצד-שכנגד מהי צורת המלחמה שבכוונתך לנהל, אם אמנם יגיעו הדברים לידי כך.

בצורות שונות, ובהזדמנויות שונות, הבהירה ארצות-הברית לברית-המועצות כי היא רואה את הנשק הגרעיני כדבר שהנו לגמרי נפרד ממאגרי-החימוש הכללי. הוסבר חזר והסבר, כי קיים גבול ברור אשר אינו ניתן לחציה אוטומטית, בין חומר-נפץ רגיל לבין חומר נפץ גרעיני.

בשנתיים האחרונות, ניסתה ארה"ב להעביר אף תקשורת נוספת: גם אם תפרוץ מלחמה גרעינית בין-גרעינית, ניתן לרסנה, להגבילה ולפקח עליה — כך שתוכל להסתיים לפני ששני הצדדים יחסלו, במאמצי השמדה הדדיים, את כל המלאי הגרעיני שברשותם...

בפעלה באותו כיוון עצמו, מנסה היום ארצות-הברית להבהיר לברית-המועצות כי מלחמה גרעינית יכולה להתנהל בלי לפגוע בריכוזי האוכלוסיה הגדולים. התקציבים הגדולים שמשקיעה ממשלת ארצות-הברית לפינוי בסיסי הטילים מקרבת ריכוזי האוכלוסיה מפגינים את כוונתה לנהל אף מלחמה-רבתי שלא כנגד אוכלוסית הצד שכנגד, אלא אם יחליט אותו צד לעשות כן ביוזעין ובמתכון.

עצירת מירוץ-החימוש עצמו, לאחרונה מנסה ארה"ב כיוון נוסף בקומוניקציה זאת באמצעות הישגיה ומחדליה של מערכת-ההגנה שלה. כיוון זה מיועד להשפיע על מגמות פיתוח הנשק בברית-המועצות ופריסתו — באמצעות הבהרה של המגמות הנראות לאמריקאים כנסבלות ואותם דברים אותם הם רואים כבלתי-נסבלים.

אין חדש ברעיון זה, אלא שתוצאותיהם של נסיונות כאלה לא תמיד היו שוות. בסוף המאה הי"ט הצליחו הבריטים לשכנע את הצרפתים לותר על המירוץ בפיתוח ציי-המלחמה בהבהירם לשכניהם אלה את חוסר הסיכוי שלהם לסגור את הפער, של 1 ל-1.5, אשר היה קיים אז בין שני הצידים משך קרוב ל-20 שנה.

ב-1912 ניסה לחזור על כך הלורד-הראשון של האדמירליות הבריטית, וינסטון צ'רצ'יל, כאשר פנה אל הגרמנים והבהיר שהכוונה המפורשת של בריטניה היא שלא לותר, ויהא המחיר אשר יהיה, על עדיפות הצי-המלכותי על פני זה של גרמניה. נסיון זה לא זכה לכל תוצאות.

ארצות-הברית נמצאת כיום בתוך מהלכו של נסיון כזה כלפי ברית-המועצות, נסיון שאת תוצאותיו עדיין מוקדם לסכם. לפני כשנתיים זכו האמריקאים בהצלחה גדולה בעת משבר קובה. לתכנית הרוסית כלפי קובה היו מטרות רבות, אולם אחת מהן — ואחת הנכבדות — היתה להגיע למערך-חימוש חדש, אשר יקנה לברית-המועצות יתרונות צבאיים רבים אותם לא יכלה להשיג בדרך אחרת.

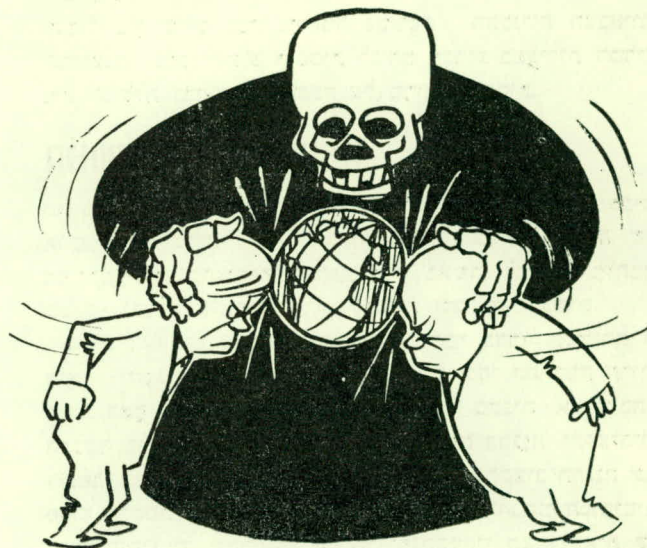
מערך-חימוש כזה היה בלתי-נסבל לגבי האמריקאים; ובסופו של דבר הוקמה מעין ועדה-לפירוק-הנשק אשר סילקה אותם כלי-נשק שבאופן החריף ביותר היו למורת רוחה של ארצות-הברית.

התתכן התפתחות כזו גם ביחס לנשק אשר יפותח וימוקם

על היחסים בין שתי המעצמות שנוצרו, לכאורה, בעקבות הפגישה של הנשיא אייזנהאואר עם ראש ממשלת ברית-המועצות, ניקיטה חרושצ'וב.

הפגנת הכוונות להפעיל כוחות-צבא ב-1949 וב-1950 דן הקונגרס האמריקאי בהצבת 6 דיביזיות באירופה ואישר אותה. בהנמקה שניתנה לצעד זה הובהר היטב, כי אין ערך מעשי רב לדיביזיות אלו בהגנה על אירופה; אולם עיקר תפקידן הוא להתרות בברית-המועצות כי אם תפרוץ במערב אירופה מלחמה — תהא ארצות-הברית מעורבת בה, בין אם תחפוץ בכך בין אם לאו. במילים אחרות, היתה זו פריסת-כוחות שנועדה ליצור אמון ברצינותה של ההתחייבות האמריקאית כלפי הגנת אירופה המערבית. אותן דיביזיות עצמן, אילו הושארו בארצות-הברית, ואפילו עם סידורי הסעה והטסה היעילים ביותר למקרה-הירום — לא היה בכוחן ליצור את דרגת-האיומן הדרושה בכונות האמריקאיות.

דוגמאות מאוחרות-יותר היו נחיתת כוחות אמריקאיים בחוף לבנון לפני כ-6 שנים, ונחיתת 5000 אנשי-צבא בתאילנד, לפני קרוב לשנתיים. ושוב: עיקר הכוונה בפעולות אלו היה להפגין באורח דרמטי את הכוונה האמריקאית, ולהבהיר היטב כי ארצות-הברית מעורבת בפרשות אלו במידה שאינה מאפדת שרת הסתלקות בכבוד מן המקום. אילו איימו האמריקאים על ברית-המועצות, או על אחת ממדינות ערב, כי יהיו מוכנים

להפעיל כוחות בלבנון — ודאי שלא היו משיגים אותה תוצאה שהושגה על-ידי שיגור הכוחות בפועל — ואילו הסקת המסקנות לגבי התנאים בהם יהיו האמריקאים מוכנים לפנות את כוחותיהם הושארה בידי הצד-שכנגד.

תפקיד הבריתות הצבאיות, הבריתות הצבאיות, אותן כורתת ממשלת ארצות-הברית עם בנות בריתה, מיועדות למעשה לאותה מטרה עצמה: להפגין במסמך חגיגי את כוונת התערבותה הצבאית של אמריקה לעזרת המדינה בת-הברית. כך, הברית הפורמאלית של ארצות-הברית עם סין הלאומית לא נועדה לשכנע את צ'ן-קאי-שק כי ארצות-הברית תבוא לעזרתו. היא נתכונה, למעשה, לסיין העממית — ואולי אך לברית-המועצות — ובאה להוציא כל ספק מלבן כי ארצות-הברית

ברית-המועצות עצמה? עד כה לא היה כל נסיון מעין זה; אולם אין זה מן הנמנע.

השפעה הדדית מעין זו, אף כי בתחום שונה לגמרי, אנו מוצאים בתכניותיהם ובהכנותיהם של שני הצדדים בתחום הגנה-אזרחית. האמריקאים נמנעו ונמנעים מסיבות שונות מכניסה לתכנית רצינית של הגנה בעורף; אולם אחת הסיבות החשובות לכך היא ההנחה שהכנות מסוג זה יגררו את הרוסים, "להיכנס" לתכנית רחבת-היקף, ויקרה מאד, אף מצדם הם. וכך היו שני הצדדים נגררים להוצאות רבות, ומגיעים למתיחות וליחס הרבה יותר עוין זה כלפי זה.

זוהי דוגמה של השפעה הדדית בכיוון המעט המירון והאטו. יש, כמובן, גם דוגמאות הפוכות. ב־1957 עשו הרוסים רבות כדי להפגין יתרון על ארצות-הברית במירוץ הטילים, וכנראה שאף הגוימו בהצגת יתרון זה. התוצאה הבלתי-נמנעת היתה אתגר גדול לתכניות-החימוש האמריקאיות; וכעבור 5 שנים הועמדה ההנהגה הסובייטית בפני יריב המוכן עתה הרבה יותר טוב משנתכון לפי תכניות-ההוא.

כיצד פועלת השפעת הגומלין

אין ספק ששני הצדדים בוחרים בלי-הפסק זה את זה. רבות מן התכניות והפעולות בהן נוקטת ממשלת ארצות-הברית אינן אלא תגובה ישירה על הפעולה הסובייטית.

במשך תקופה ארוכה דנו בארצות-הברית על תכנונו ובניתו של מטוס המופעל בכוח-גרעיני. קשה ביותר היה להסביר, מה תועלת תצמח לארצות-הברית ממטוס מעין זה; אולם לא היה כל קושי לשכנע בשעתו את חברי הקונגרס כי הסובייטים מפתחים מטוס כזה — ואז ברור ממילא כי "מה שטוב לסובייטים בודאי טוב גם לאמריקאים". זמן קצר לאחר מכן, משפסקו השמועות על פיתוח המטוס הסובייטי, נגנזה גם התכנית האמריקאית.

דוגמה אחרת היא בתחום הנשק הגרעיני. איש בארצות-הברית לא התעניין בפצצות גרעיניות בעלות "עצמה-עילאית" ולא צידד בייצורן. אולם ברגע שנתברר כי לרוסים פצצות בנות 100 מגטון, נשתנו פני הדברים לחלוטין. "סוף סוף, הרוסים אינם טפשים; ואם הם מצאו לנכון לפתח נשק מסוים — בודאי יש להם טעם לכך"...

יש לשער כי תהליך זה של חיקוי פועל גם בברית-המועצות. על כך, כמובן, ידוע הרבה פחות, כי אין גישה נוחה וחופשית לתוכניותיה הצבאיות של מעצמה זו. אולם נדמה כי התגובה של ארצות-הברית על מעשה סובייטי זה או אחר היא כה טבעית וכה אורגנית למערכת הביורוקרטית האמריקאית, כה מבוססת על הטבע האנושי לקלוט אותות ורמזים לגבי מה שיש להתעניין בו ולהיות מושפע על-ידי אלה, עד שכמעט ואין ספק כי אותו תהליך פועל גם על ברית-המועצות. וכך, בין אם מנסים האמריקאים ביודעין להשפיע על יריביהם, ובין אם הדבר מתרחש בהסחה-הדעת, בדיעבד מושגת התוצאה. נדמה כי פיתוח צוללות נושאות-טילים בברית-המועצות הוא דוגמה למצב זה. השאלה המעניינת היא, האם ניתן להגיע להשפעה כזו ביודעין, האם אפשר להשפיע על הצד השני בדרך הרבה יותר מודעת ומתוכננת?

דומה שהתשובה לשאלה זו היא חיובית. אצל שני הצדדים

גוברת ההכרה שיש צורך בתקשורת ובמגעים בתחומי מירוץ-החימוש. והמעניין ביותר טמון כאן, אולי, בחיפוש אחר תק-שורת מחוץ לזו הפורמאלית, של הדיונים על פירוק החימוש המתנהלים בג'נבה מזה שנים רבות, ללא תוצאות והישגים של ממש. חוסר התיאום בין ה"דיאלוג" הבלתי-רשמי, זה המתנהל במעשים ובמחדלים שבפעולות שני הצדדים, לבין שיחות פירוק-הנשק בג'נבה — אין בו כדי להפתיע. ראשית כל, בשיחות הרשמיות שבג'נבה אין זה מן הנימוס להתרות ולהשמיע דברי איום. אי-אפשר להזהיר כי אם לא ייעשה דבר מסוים תכפיל ממשלת ארצות-הברית את תקציב-ההגנה שלה. שיטה זו מקר-בלת בדיונים ובמשא-ומתן על מכסי מגן, אך לא בדיוני פירוק-הנשק. ושנית — בשיחות אלו קיימים שני צדדים, והמטרה היא להגיע לאיזון ביניהם, וזהו — לפי דבריו של פרופ' שלינג — בדיוק הדבר שאין לפחות לאמריקאים כל כונה להגיע אליו. ברית-המועצות לא תוכל לחתום על הסכם אשר יעמידו במצב של נחיתות בחימוש מול ארצות-הברית; לעומת זאת, הרבה יותר קל לה להוסיף ולהשלים עם נחיתות זו ללא כל אקט פורמאלי.

תכניות ההצטיידות האמריקאיות

לארצות-הברית תכניות-הצטיידות ברמה האסטרטגית לשנים הקרובות אותן אין מסתירים מפני איש. די בקריאת העתונות האמריקאית (ואף טוב מזה — פרטי-כל העדויות בסנט), על מנת לדעת בדיוק מה רואה רוברט מקנמארה כדרוש לארצות-הברית, לשנים הקרובות, במפציצים, טילי "מינוטמן", טילי "פולאריס" וכו'.

פירושו של דבר, למעשה, כי בעת ובעונה אחת, כאשר קובע מיניסטר-ההגנה האמריקאי את הנחיותיו לזרועות השונות לתכנון ל-5 שנים הצפויות, הריהו מכתוב בכך גם לצד הסור ביטי את הבסיס לתכנונו-הוא למשך אותה תקופה. אין הדברים נעשים במכוון; הם, פשוט, מחוייבי מציאות הדמוקרטית האמריקאית. אולם יתכן כי דוקא בכך עיקר השפעתם: בידיעה הברורה כי אין כל מקום לפקפק באמיתותן של תכניות אלו. התקשורת בין שני הצדדים — מקורה בהנחית-יסוד המהוה את הבסיס לתכנון האמריקאי: תכניות אמריקאיות אלו מניחות שההצטיידות הסובייטית אמנם תתנהל לפי דפוסים ומתכונים מוגדרים. מצד שני, כל שינוי בתכניות ההצטיידות הסובייטית, אשר יחרוג מגבולות אלה, יביא בהכרח לרביזיה מיידית גם בתכנון האמריקאי. אין אחד בארצות-הברית — לא הנשיא ולא מיניסטר-ההגנה — האומר דברים אלה במפורש. אולם הכונה לנהוג כך — נדמה שהיא ברורה לגמרי.

זה לא מכבר נתעורר בקונגרס הדיון באיזו מידה משקיעה היום ברית-המועצות מאמץ ב"שריון" בסיסי-שיגור-הטילים שלה ובהגנתם מפני פגיעה. בעדותו בענין זה, השיב ר. מקנמארה כי אינו רואה כל רע בכך אם אמנם עשתה כזאת ברית-המועצות; לדבריו, אין האמריקאים יכולים לטעון כנגד מעשה זה שלה, ואף אין זה צריך להדאיגם. מוטב שיהיה בידי היריב כוח-מחץ גרעיני קטן, המיועד להתרעה, מאשר כוח-טילים גדול ושאינו מוגן כהלכה, המרמז על כונות להיות ההולמים-ראשונה ("first strike") במלחמה. מבלי שנתחסס כאן לדעה זו לגופה, הרי ברורה חשיבותה, שכן הרוסים מקשיבים לדברים אלה

החימוש בכלל; ושל עירנות מוגברת לדרכים לריסונו, לקיצוץ בהוצאותיו, להקטנת הסכנות הטמונות בו.

עתידי של המירוץ הבינאומי

בשלב הנוכחי הגיע מירוץ החימוש לדרגה בה נדמה זו הפעם הראשונה מאז תום מלחמת העולם השנייה, שאין צפויה הופעתו של איזה כלי-נשק תוקפני חדש בעל-משקל בעתיד הקרוב. המעבר למפציץ כבד-יותר, החלפה הדרגית של המפציץ בטיל-הבאליסטי, הכנסת טילים בעלי דלק מוצק במקום בעלי דלק נוזלי, המגמה לעבור מבסיסי-שיגור סטאטיים לבסיסי-שיגור קומפקטיים וניידים כגון צוללות ה"פולאריס" — כל אלה היו, במהלך השנים האחרונות, התפתחויות טבעיות וצפויות-מראש. לא כן המצב עתה. כיום הגענו למעין הפוגה, לשיא מסוים — זמני-לפחות — במירוץ.

התוצאה הבלתי-נמנעת כמעט, היא ירידה צפויה בהוצאות-ההגנה של ארצות-הברית בשנים הקרובות; ירידה העשויה להביא להאטה בקצב המירוץ שבין ארצות-הברית לברית-המועצות, מבלי שאיש נתכון לכך מלכתחילה.

העובדה שהתפתחות זו באה במקביל לאוירת ההפשרה היחסית השוררת כיום ביחסי מזרח-מערב היא מקרית אִמנם; אולם שתי התפתחויות אלה עשויות להשפיע אחת על רעותה. התור-צאה האפשרית — אם כי הפרדופסלית — היא שללא כל תהליך של פירוק-נשק פורמאלי תושג אולי הרגעה במירוץ החימוש הגרעיני-האסטרטגי, ויתפתח מעין דיאלוג מודע בין מזרח למערב, אשר — באם יצליח ובאם יתנהל בתבונה — יעלה בחשיבותו ובהישגיו פי כמה וכמה על אלה של שיחות פירוק-הנשק הרשמיות.

לפחות באותה מידת דריכות וענין כועדת-הסנט שבפניה הם מושמעים.

האמנם נוצר דיאלוג?

המשטרים, בשתי המעצמות, נבדלים זה מזה. שתי החברות פועלות באורח שונה לחלוטין. בעוד כל צעד אמריקאי מסוג אלה שנדונים כאן גלוי ומטרתו ברורה, אין הדברים כן בצד הסובייטי. והשאלה המתעוררת היא: האִמנם מאזינים ראשי ברית-המועצות לרמזים האמריקאיים? האם מתחשבים בהם? במשך תקופה ארוכה לא היו כל סימנים אשר יעידו על תשובה חיובית. דומה היה כי שני הצדדים מצהירים הצהרות חזלי-פות אלה על פני אלה כמעט ללא פגיעת-גומלין ביניהן, ללא דיאלוג של ממש.

לאחרונה הופגנה לפחות דוגמה אחת המוכיחה כי דיאלוג זה קיים. יתכן והדוגמה היא בלתי-מחייבת; ובכל זאת הנה עדות ראשונה. לפני כשנתיים נתפרסם בברית-המועצות קובץ מאמר רים, "האסטרטגיה הצבאית", ערוך על-ידי המרשל סוקולובסקי, ואשר הופיע כבר בכמה וכמה תרגומים. ספר זה זכה להערכה רבה ביותר בארצות-הברית; הרבה מאמרים, הרבה ביקורות והרבה ויכוחים באו בעקבותיו. והנה, לאחרונה הופיעה בברית-המועצות מהדורה חדשה לספר — ומענין כי מהדורה חדשה זו מתיחסת לביקורת האמריקאיים על המהדורה הראשונה ומגיבה עליה. הוכנסו בספר שינויים רבים, שבהלכם באים לסלק אי-הבנות שנוצרו אצל האמריקאים, או מתקנים ניסוחים, כנראה בעקבות ההערות שהושמעו בצד השני.

כאמור, זוהי התחלה פחותה מאוד. אך יתכן והיא מסמלת את ראשיתה של תקופת יתר-רגישות — בשני הצדדים — למירוץ-

חיל האויר במלחמת העולם הראשונה

(תוספת למאמר "מערכת הכחדה — טננברג, 1914")

מאח סא"ר מ. ג'יחון

12) כדי להגביר את חסימות ה"כיס" בו נלחמו כדו הרוסים. העובדה כי תנועת הארמיה השנייה הרוסית מכיוון מלאוה נתגלתה על-ידי מטוס גרמני והטלת תשדורות עם הודעה על כך לפרנסואה — היא שאיפשרה לו ליצור ברגע האחרון מערך-בלימה — באגפו החשוף. המטוס המשיך בדרכו — והטיל הודעה דומה גם במטה הארמיה; הלז, על סמך הודעה זו, ריכז כוחות כדי לסייע לפרנסואה — עוד בטרם יכול היה זה להעביר בדרכים השגרי תחיות את בקשתו למתן סיוע לו.

לקשר — יש לזכור כי בהיעדר קשר אל-חוטי תקין ונייד ומפאת ממדיו של שדה המערכה והתנועות רבות-ההיקף, נותק, לעתים תכופות, הקשר בין העוצבות הגרמניות לבין מפקדת הארמיה, ואף בינו לבין עצמן. דוגמה לפעולת חיל-האויר (בשני התחומים הנ"ל במשולב) ישמש בוקרו של יום ה-30 בארץ גוסט. ביום זה עמד מפקד הקורפוס ה-1, פון-פרנסואה, להוציא את שארית כוחותיו ממרחב סולדאו (ראה המפה — חוב' קס"א עמ' 11).

חילות-האויר, אשר בעת פרוץ מלחמת-העולם הראשונה נמצאו עדיין בחיתוליהם, הוכיחו את ערכם הרב כבר במערכת טננברג. לאחר שמתווכו של "גף האויר" הרוסי, שהנמיכו טוס, הופלו באש נגד-מטוסים מאולתרת של הגייסות הגרמניים, נשארה בידי חיל-האויר הגרמני שליטה בלתי-מופרעת במרחב האוירי. כתוצאה, היה למטוסים חלק חיוני בהצלת הגרמנים — הן כמקיימי הקשר בין המפקדות והן בתפקידי תצפית וסיוע, אשר

ביבליוגרפיה בסיסית

למאמר "מערכת-הכחדה — טננברג, 1914"

1. Hindenburg — Aus Meinem Leben
2. Ludendorff — Meine Kriegserinnerungen
3. François — Marneschlacht u. Tannenberg
4. Deutsches Reichsarchiv — Tannenberg
5. Golowin — The Russian Campaign of 1914
6. Nicolaiew — Army Quarterly—Oct. 1962 and Oct. 1963
7. Ironside — Tannenberg
8. ברברה טוכמן — אבגוסט 1914

לקחי הדרכה במסגרות גדולות

אלוף י. גביש

והתמחותם במיוחד במספר מוגבל של נושאי הדרכה. מכאן נובע, ממילא, גם ההכרח בהעברתם מיחידה ליחידה, לצורך מתן הדרכה באותו מקצוע או באותו נושא עליו הופקד במיוחד מדריך זה או אחר. מובן מאליו כי שיטה זו מביאה להתרחקות מסוימת בין המפקד הישיר לבין היחידה האורגנית עליה הוא ממונה; ועל כך עוד ידובר להוד. על כל פנים, לגבי שלב זה בתהליך ההדרכה יכולים אנו לומר כי על כל מפקדינו להיות בקיאים בכמה מקצועות ייסוד שהנם אחידים לכולם — וברובזמן עליהם להתמחות, כל אחד, בנושאים אחדים הנוספים על מקצועות ייסוד אלה (והללו יהיו בהחלט בלתי־זרים לגבי המפקדים השונים).

● הרחבת אימון המדריך הניתן בקורסים למשקים ובקורס הקצינים. דבר זה מצריך, בראש־וראשונה, הרחבת התכנית והגברת האימון בפרקים העוסקים בהקניית מתודיקה של ההדרכה, תוספת שיעורים לדוגמה, וטיפול־חוזר בפרקי אימון מסוימים, לשם חזרה על מה שנלמד עוד לפני הקורס; וכן מחויבת הפעלת החניכים עצמם במתן הדרכה, לרכישת נסיון נוסף בתחום זה; ועל כולם — חיוניות השתלמויות מדריכים ביחידות ובבסיסים, הן לפני הכניסה להדרכה והן תוך־כדי ה"הפוגות" אשר חלות בין קליטת תגבורת אחת לקליטת תגבורת אחרת או בין קורס לקורס.

● מתן עזרי־אימון יעילים יותר. ההמחשה החזותית, המסייעת בעזרי־אימון כגון מטול־התמונות, שיקופיות, סרטים וכרוזות, הנה כיום אמצעי־הייסוד בהדרכה בכל צבאות העולם. כלי־תפעול בידי החניכים מאפשר להם ללמוד הלכה־למעשה ותוך כדי תפעול את כלי הנשק או את מכשיר הלחימה, מבלי לבזבז את זמנם על המתנה בתור. שני הדברים האלה חברו יחד כדי לסייע בשיפור ההדרכה ובהעלאת טיבו של האימון.

*

ההדרכה במסגרות גדולות הביאה אתה גם כמה תוצאות־לואי אשר אולי לא את כולן הערכנו מראש כראוי, אך הן חיוניות ונודעת להן משמעות רבה לאיכות יחידותינו:

◆ משמעת. ללא משמעת, סדר ותשומת־לב מרכזית, אי אפשר להדריך יחידה גדולה ולהפעילה. ממילא דוחפת שיטת האימון במסגרות הגדולות לשיפור המשמעת. על־ידי מדריכים טובים, מצד אחד, ועל־ידי הטלת משמעת חזקה, מצד שני — ביכולתנו לגבש יחידות בעלות ידע רב ומשמעת נאותה.

◆ אחידות. הגדלת מסגרות ההדרכה הביאה להקטנת מספרן של מסגרות האימון; וכתוצאה מכך — אף לאחידות־רבה ביותר בדרכי ההכשרה, התפעול והאימון.

פחות משנתיים חלפו מאז החילונו בהדרכה במסגרות גדולות; אך כבר רצוי — אפילו הכרחי — לערוך את מאוץ הביניים טרם נמשיך בדרכנו, לכאן או לכאן. ההחלטה להפעיל את ההדרכה בעיקר במסגרת של פלוגות או פלוגות נתקבלה כתוצאה מגורמים אחדים — אותם ראינו כקובעים וכמכריעים באיכות הכשרת הגייסות ובטיב הישגיה. הראשון שבגורמים אלה — טיב המדריכים. מלכתחילה לא היה ספק שאם מחליטים לנקוט מגמה כזו בהדרכת הגייסות, יחייב הדבר כמה וכמה פעולות, אשר ראינו מראש כי העיקריות שבהן יהיו אלו:

● הפעלת הקצינים והסמלים בתפקידי הדרכה. עיסוקו העיקרי של מפקד בימי שלום (והעיסוק שבו יתבלטו ביותר איכותו של המפקד, כושר־מנהיגותו ויכולתו בהכנת אנשיו לקרב) חייב להיות בהדרכת פקודיו ואימונם. המסגרת המחלקתית לאימון — ומה גם אימון במסגרת הכללית של הפלוגה, במסגרת הקורס או במסגרת ההשתלמות — יתכנו רק כאשר מפקד אותה יחידה ועוזריו יכנסו בעצמם לתפקידי הדרכה ממשיים וישירים; וכמובן שבעקבות כך תעלה ממילא איכות המדריכים.

● התמחות מקצועית. ככל שמפתחים כלי הנשק, ככל שנושאי האימון הופכים למתקדמים ולמורכבים יותר, והכשרתם של החייל ושל המפקד מחייבת קשת־נושאים נרחבת יותר וקשה יותר — בהיבטיה הכרחי להכין סגל מדריכים אשר יהיה בעל התמחות גבוהה יותר, בסוג־נושאים מצומצם יותר. ואין זה השיקול היחיד. שהרי, מצד אחד, משך־השירות נתקצר; אך לא זו בלבד שהצורך בהכשרת המ"כ, הסמל

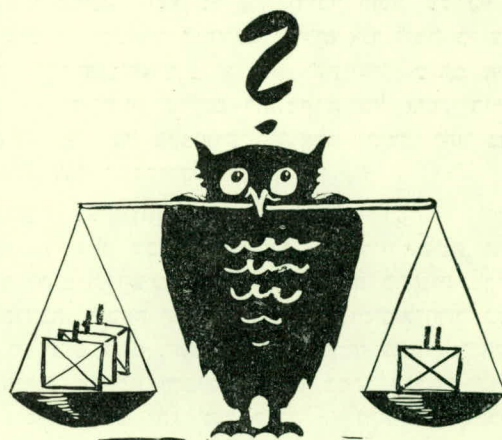
והמדריך בעינו עומד, אלא שהכשרה זו אף מצריכה דוקא עתה פרק־זמן ארוך יותר; וכתוצאה מכך קצר עוד יותר, במציאות, משך ההתמחות האפשרי בכל מקצוע ותחום. כל אלה, בצירופם, מביאים איפוא, בהכרח לידי מסקנה חד־משמעית: קביעה מפורשת של מדריכים למקצועות מסוימים —

◆ בית-קיבולם של בטיסיונו. קיבולם של הבטיסים גדל, כתוצאה מארגון חדש זה של האימון, אף ללא תוספת מסגרות-הדרכה או תוספת סגל הדרכת. כמובן, שאף תוצאה זו יכולה להיות בגדר תכלית בפני עצמה, וביחוד בשים-לב לגידולנו המתמיד ולקשיים הקיימים דרך קבע בענין איוש הבטיסים בקצונה, ומה גם בקצונת-קבע.

◆ זמן להכנת השיעורים. זמן זה להכנה — הן של השיעורים עצמם והן של השיטות לניהולם ולהקנית תוכנם — מתוסף לפי הסידור החדש לאותם מדריכים הנשארים מדי-פעם פנויים מן ההדרכה.

*

אולם להדרכה במסגרות גדולות גם מגבלות מספר, אשר הן פועל-יוצא טבעי ממנה; ויש לחפש אחר דרכים כיצד להתגבר עליהן.

נתחיל בענין הקשר שבין המפקד ליחידתו. מפקד כיתה, לפי הסידור החדש, מאבד במידה מסוימת את המגע היום-יומי הישיר עם כיתתו, עקב העברתו מדי-פעם להדרכה גם בכיתות אחרות או אף במחלקות אחרות. העובדה שהקצין והסמל הם המדריכים את המחלקה מעמידה את המ"כ לרוב בתפקידי מדריך-עוזר — ועל כל פנים מרחיקה אותו מהדרכה ישירה ומפיקוד ישיר על אנשיו. בשטח זה אפשר לומר כי לקינו מכמה בחינות; והדבר אף גרם להרעת מצבו של המ"כ, וליצירת אדישות מסוימת אצלו, לחוסר הרגשת סיפוק שבי פיקוד על כיתה, וכן למתן צביון של "פקק" למצבו של אותו מדריך העובר מיחידה ליחידה ועורך בכל-אחת מהן את שיעורו, ללא רקע של אחריות אישית ליחידה ולהישגיה וללא רקע של מגע מיוחד ומודגש עם אנשיה. ניתן לומר, איפוא, כי בתחום זה אורבת תמיד סכנה למי שאינו משכיל להשתמש בשיטת ההדרכה-במסגרות-גדולות באורח קולע ובגבולות הנכונים; והסכנה היא שאמנם יושג ה"מוצר" — דהיינו, החיילים יוכשרו כראוי — אך לא יתגבשו כצוות. כן עלולה לסבול יכולת הטירון להגיע לידי ביטוי, לשאול שאלות ולקיים מגע-גומלין עם המדריך, כשההדרכה מתגשמת במסגרת גדולה ורבת-משתתפים.

בשטח זה עלינו לנקוט על-יכן בכמה צעדים, למען מניעת נזק אפשרי כזה. הכוונה היא לצעדים הבאים:

● ארגון ההדרכה במסגרות גדולות בבתי-ספר ובבטיסי-טירונים — והימנעות מהפעלת שיטה זו ביחידות האורגניות.

● מתן עצמאות רבה יותר למדריך-העוזר — על-ידי כך שיהיה אחראי לחלק רב יותר של הטיפול בכיתתו, תוך כדי הדרכת המסגרת המחלקתית בכללותה על-ידי הקצין, הסמל ועל-ידי הוא.

● קביעת כלל שהמדריכים יטולטלו מכיתה לכיתה רק בתוך המסגרת הפלוגתית ושלא יונהגו לגביהם העברות בין הפלוגות.

● הדגשת התמחותו של המ"כ — והפקדתו על הדרכת מסגרתו המחלקתית, לאחר פרקי-נסיון קודמים; דבר, שכתוצאה ממנו יחוש סיפוק, ויכולתו והישגיו יתבלטו לפני היחידה כולה.

● הפעלתו כמדריך-עוזר רק בתחילת פעולתו כמדריך — וצמצום מספר המדריכים-העוזרים ככל שתעלה רמת ההדרכה. נעבור עתה אל נושאי ההדרכה. גם כאן התגלו ליקוים לא מבוטלים. צריך לזכור כי שיטת הדרכה זו יעילה רק אם היא מופעלת לגבי אותם מקצועות שבהם אמנם ניתן לקיים את ההדרכה בתנאי מסגרות גדולות. לעומת-זאת, נושאים הקשורים בלחימה בשדה, ניהוג וכדומה — הנם נושאים אשר מחייבים פעולה ביחידות קטנות, ובפיקוד ישיר של המפקדים האורגניים. אי-אפשר להגשים את אימון הכיתה במסגרת מחלקה; וכן בלתי-אפשרי אימון הסוללה במסגרת גדודית; ועוד כיו"ב. עלינו לשקול היטב היכן אמנם תואמת שיטת המסגרות הגדולות את המקצוע או את שלב-האימון שעוסקים בו — ולהימנע מהטלת סילוף בשיטה זו, אשר יביא לבזבוז מאמץ ולחוסר יעילות.

ההדרכה במסגרות גדולות אופינית לסוגי-פעולה כגון הרצאות, הדגמות, הצגת-התכלית, הדרכה בנשק, בטופוגרפיה, תפעול מכשירים והקנית ידע טכני. כן קיים הצורך לנהל את ההדרכה דוקא במסגרות-גדולות בכל אותם נושאים שבהם, בשל אופי המקצוע וסוגו של החומר הנלמד, קטן מספרם של המדריכים המצויים. בכל השטחים האלה צריך לאמן במסגרות גדולות, ויש להתרכז כאן בטיפוח המתודי של השיטה.

אין חסרות ראיות לכך כי אמנם ישנם, לגבי מעגל-מקצועות זה, שכר ותכלית לשיטת האימון במסגרות-גדולות. בתום שנתיים ראשונות אלו לנסיון שיטת-האימון החדשה יש לציין הישג חשוב באשר לטיב הקליעה. רמת הקלעים, בסיימם את תקופת הטירונות, עלתה באחוז ניכר בהשוואה לתקופה הקודמת. אחוזם של אלה המסיימים את הכשרתם בקבלת אות-הקלע נע בין 70 ל-80 אחוז; וזהו הישג לא-מבוטל — אשר ניתן, כמובן, עוד לשפרו.

*

אפשר לסכם ולומר כי הנסיון שנרכש עד כה מעיד על הישגים ניכרים ועל העלאת רמת המדריכים. הושגו הישגים טובים יותר בתפעול הנשק ועלתה רמת הקליעה. אורח ההדרכה החדש הביא לידי הגדלת כמות עזרי-האימון וכלי-התפעול המוקצים לאימונים, והוא אפשר לקלוט גיוס מוגדל במבנה הקיים של מסגרות-הדרכה. עם זאת, לא נשיג כמובן הישגים מושלמים אלא אם נשכיל להסיר את המגבלות שצוינו — ואשר מחייבות תשומת-לב, טיפול ושכלולים מתמידים.

המ"כים בהדרכה

(מבעיות יום-יום)

סדן ב. כנוען

אתכם כאן הערב, וממספר שאלות שנשאלתי במשך השבוע אני מסיק שהנושא אשר ילובן כאן הערב לוחץ עליכם כהוגן. ובכן, כדי שהדיון יהיה קונסטרוקטיבי מוטב שאגדיר את הבעיה.

„בביקורים שערכה מפקדת הגדוד באימוני הפלוגות, הן בפלוגות הרובאים והן בפלוגות הטירונים, התקבל רושם מבוסס ביותר שמפקדי הכיתות שלנו, או לפחות חלקם, לוקים בחוסר מנהיגות ויזמה. בשיחות אישיות שהיו לי אתכם לא סתר איש מכם הנחה זו. כך שאני מבין שלגבי עצם מציאות הבעיה איש אינו חולק עלי. הדיון הערב יעסוק בסיבות הגורמות למצב ובדרכים לפתרון. טוב, לעצם הענין — מי מתנדב לפתוח?”

יומי, סדן צעיר, גבוה ומשופם, הרים ידו, הניח את הסיגריה במאפרה. „לי נדמה, שאני, בפלוגת הטירונים, סובל פחות מבעיה זו. ראשית, משום שהפלוגה כולה נתונה במסגרת של תכנית-אימונים קבועה ושגרתית המאפשרת פיקוח יעיל, תדרוך מפורט, סדר יום מדויק, וכל אותם הדברים הקטנים החוסכים במידה רבה מן המ"כים את הפעלת היזמה שלה הם נדרשים בפלוגה מבצעית. שנית, העובדה שהחיילים הטירונים הנם חדשים במסגרת הצבא, חסרי כל ידיעות וכושר גופני, יוצרת פער עצום בינם לבין המ"כ והופכת את מנהיגותו לטבעית ומובנת מאליה. עד כאן נתונים מצוינים, שיכלו למנוע התהוות כל בעיה מסוג זה בפלוגה. אולם, כמובן שלעתים קורה הבלתי צפוי: חייל בלתי ממושמע, וכמובן סדרת אימונים בשדה, דורשים מהמ"כ יתר יזמה ומנהיגות; או נוחלים אנו אכזבה קשה מן המ"כים. ובכן לדעתי, המ"כים המסיימים את הקורס הנם ברמה הנדרשת. אחת הסיבות לתקלות הנה שהטובים מבין המ"כים נשלחים לקורס הקצינים והם אינם מגיעים אלי כלל. חסרות לי בפלוגה כמה „פיגורות“ רציניות של מ"כים היכולים לשמש גורם מדרבן וממריץ לאחרים. כפתרון הייתי מציע שנקבל מ"כים מעולים שיעברו בפלוגה תקופת התמחות ממושכת לפני שהם נשלחים לקורס הקצינים.”

נשתררה דממת מה. המג"ד רשם כמה משפטים בדף המונח לפניו. אחר הרים את עיניו — „איזו, אני רואה שאתה מעונין להוסיף. דבר!“ „ובכן“, איזי המדבר לאט והחושב תמיד בזמן הדיבור, „אני חושב... אני חושב שהדברים שאמר יומי, כלומר תיאור המצב והסיבות, הם נכונים, אלא שאני רואה את הבעיה אצלנו, בפלוגות הטירונים, כחמורה לא פחות מאשר בפלוגות הרובאים. אמנם אצלנו קיימת מסגרת אמונים, וכו', וכו', אלא שאצלנו קיימת בעיה שאינה קיימת בפלוגת רובאים, והיא בעית הקליטה של החייל והסתגלותו לחיי הצבא. בעיה זו דורשת מ"כ בעל אינטליגנציה, יזמה ומנהיגות שאינן נופלות מאלו הנדרשות ממ"כ ב„רובאית“. כדאי שתזכרו בשלבי הסתגלותכם לחיי הצבא, כלומר בתקופת הטירונות שלכם, עד כמה יכול המ"כ, תמיד, לעצב את דמות חייליו לחיוב או לשלילה“. „מה לגבי הפתרון, איזי?”

גיפ טס במהירות על הכביש הגלילי המתפתל. שלושה ישובו בו. במושב הקדמי שוחחו שנים בקול נמוך ומאחור — שמוליק, סדן צעיר, ספק יושב ספק שוכב, מנמנם כשראשו מושען על הגור. שמוליק הרים לפתע את ראשו, פיהוק אדיר נתמלט מפיו, ותלה עיניו בדרך: „אוף, עוד לא הגענו לר. עוד שעה נסיעה?“ יוסקה הסמג"ד, שעקף עתה בוריוזות משאית כבדה, הציץ במראה: „נו, שמוליק, מה דעתך על התרגיל שביצעה פלוגתך?“ שמוליק שתק רגע וניסה לחוש אם אין יוסקה מלגלג. יוסקה שתק, ומבע פניו במראה נראה לשמוליק רציני. גידי המג"ד הסתובב והפנה ראשו: „ובכן, שמוליק, מענין לשמוע את דעתך“. „ובכן“, היסס שמוליק, „מה יש פה עוד לדבר? הדברים העיקריים כבר נאמרו בסיכום על-ידי מפקדיההכוחות, גם אני אמרתי את שלי, ודומני שגם אתם לא הסתכם במלים. מה יש עוד להוסיף?“ המג"ד פנה שוב אחורה ובחן היטב את פניו של שמוליק: „שמע, אדם צעיר: אין כאן כל כונה, להתלבש' עליך, וכמובן שלא לשמוע דברים שכבר נאמרו. פשוט כדאי שתהרהר קצת על התרגיל ותנסה להפיק ממנו את הלקחים החשובים, במלים אחרות — אולי כדאי שתנסה למצוא מכנה משותף לכל אותן התקלות שאירעו בתרגיל“. שמוליק לא רהרר הרבה: „המג"ד, לא נעים לי להגיב, ומבלי להסיר את האחריות מעצמי, הרי שחלק גדול מן התקלות שנגרמו בתרגיל נבעו מדרג מפקדי הכיתות, וטוב שהמ"מים הצליחו להשתלט על הבעיות בעוד מועד...“. „בדיוק לזה רצייתי שתיגע, שמוליק: זלמן מ"כ הרתק שלך שהפסיק לירות מוקדם מדי; נחום המ"כ הבלונדיני החדש שטעה ונכנס לתעלה שכבר טוהרה; סימון שעכב את הנסיגה בכך שלא הצליח לארגן סחיבת פצועים בכיתתו; ושלא לדבר על אחדים מבין המ"כים שלא הצליחו להשתלט על חייליהם, בעיקר בשלב ההתארגנות והנסיגה. אני רואה את זה כחמור שמ"מים ומ"פ יעסקו בזמן פעולה בדברים שהנם בגדר תפקידים המוגדר של המ"כים. יוסקה ואני שוחחנו בזמן שנמנמת, ניתחנו את התדרוך שלך, את תדריכי המ"מים ואת התרגול על מודל, והסתבר לנו שעשית כל דבר סביר להדרכת הפלוגה לקראת התרגיל — ובכל זאת עובדה היא שהיו תקלות. איך אמר המלט: „משהו רקוב בממלכת דנמרק“. תתנחם אולי לשמוע גם בפלוגות אחרות של הגדוד, נתגלו סימפ"חיים, ובמידה מסוימת גם בפלוגות אחרות של הגדוד, נתגלו סימפ"חיים דומים. ואני חושב שהגיע הזמן שנלבן את הבעיה הזו היטב...“

**

שישה זוגות עיניים היו נעוצות במג"ד, שישב בראש השולחן המכוסה במפה ירוקה. על האצטבאות ניצבו גביעייספורט מבריקים ותעודות הישגים בספורט כיסו את הקירות. המג"ד קם על רגליו, העיף מבט בנוכחים... „אני מבין שאתם יודעים היטב לשם מה כינסתי

חיים הרהר לרגע, ביקש למצוא את הביטוי המתאים. „דברי אלוהים חיים“, הפטיר. „כן, כל מה שאמרו כאן נכון, אלא שאני פשוט חשבתי על צד אחר של חיי המ"כ, והוא חיי היום יום שלו, ואני מתכוון לחיי השגרה ולא לאימונים. גם אם נפתור את בעיית המ"כ,

„עקיפת המ"כ בכל הפניות למ"מ

מנהיגותו ויזמתו באימונים ובפעולות מבצעיות, הרי לא די בכך, והדבר הוא גם בלתי אפשרי. איזו הציע לקרב אותו לחייל ולבעיור תיו. זה יפה, אבל בזה לא די, בואו נדבר על סמכויותיו בחיי יום יום; האם הוא המאשר לחייל את חופשתו? האם הוא המטפל בבעיית הסעד של החייל? מסתבר שלא, זאת עושים המ"מ והמ"פ, ואין פלא שערכו של המ"כ יורד הן בעיני עצמו והן בעיני החייל. מדוע שהחייל יפנה בבקשתו למ"כ כשהוא יודע שממילא אין לו כל סמכויות ואפשרויות לעזור? וכאן אנו נכנסים למעגל קסמים: החייל אינו פונה למ"כ אלא למ"מ ולמ"פ. המ"כ אינו מוצא כל טעם להתעניין בבעיות החייל. החייל מדלג על המ"כ בחיפוש אחר פתרון בעיותיו וחוזר חלילה. הכרחי לשבור מעגל קסמים זה בנקודה איזו שהיא. כמובן, שאינני משלה את עצמי שנוכל לתת למ"כ זכות להוציא חייל להופשה על דעת עצמו, או ששאייר לו את הטיפול הבלעדי בבעיות הסעד, האפסנאות, המשמעת וכיו"ב, של היילוי, אולם מן הראוי שנעשה אותו שותף יועץ להחלטות מפקדיו, נשתף אותו בכל שלבי הטיפול בחייל ובעיותיו, ונהפוך אותו לדרג פיקודי ממש, לשם העברת פקודות מלמעלה למטה ולשם העברת בעיות החייל כלפי מעלה. אני סבור, שעליידי כך ניצור את דמותו בעיני עצמו ובעיני חייליו.

„יפה“, אמר המג"ד. „שמענו כבר ארבע דעות של מ"פ. מענין מה יוכל לחדש בנושא זה הקמב"צ שלנו, המבקר תכופות בפלוגות...“

**

ואתה הקורא, אולי תוכל אתה לחדש משהו, להציע הצעות פתרון לבעיה שהועלתה כאן, או שמא השגותיך על המצב שונות הן. היש לך דרכים אחרות לפתור את הבעיה? כתוב לנו את דעתך, ספר על נסיוןך בבעיה זו ונשמח לפרסם דעות נוספות.

שיסע אותו המג"ד. „לגבי הפתרון, כן, הפתרון של יומי הוא באמת קלאסי, אפילו קלאסי מדי, ומסתבר שלצה"ל יש שיקולים משלו המכתיבים מדיניות של שליחת מ"כים לקורס קצינים מבלי שעברו (לפחות חלק מהם) תקופת הכשרה מעשית. אם אין פותרים את הבעיה כפי שמציע יומי, חייב הפתרון להיות: פיתוח תכונות אלו במ"כים הקיימים. כיצד? ובכן, השיטה היא הטלת אחריות מכסימלית על המ"כ, אחריות שתעמיד אותו בתנאים של לחץ עבודה מכסימלי. כלומר, יצירת מצב שבו יהיה המ"כ צמוד לחייל במשך כל שעות היממה. אני רוצה שהמ"כ יהיה את בעיותיו של החייל, שילך אחר לאפסנאות, שישגיח על כיתתו שלו בתור לאוכל, שיכיר את בעיותיו המשפחתיות. בקיצור, אני רוצה שהחייל ירגיש שיש לו אבא הדואג ומפקח עליו כל הזמן.

במסגרת האימונים שוב יש לדאוג להדגשת המסגרת הכיתתית: מאהלים כיתתיים נפרדים, תחרות בין כיתות המחלקה, אימון דו צדדי בין כיתות בכל מקרה אפשרי, מסעות תחרות כיתתיים וכו'. אני חושב שעליידי אמצעים אלה לא רק שנמריץ את המ"כ לפיתוח תכונות המנהיגות והיזמה, אלא שאף נכריח אותו ללכת בדרך זו. יוסקה הסמג"ד סיים בלגימה אחת את הנותר בספל הקפה שעמד לפניו. ניכר בו שהוא רוצה להגיד משהו: „אמור לי“, הוא השתעל שיעול קל, כשגררי הקפה נתקעים בגרונו, ופניו מאדימים. „אמור לי, וכי מי מפריע לך לבצע את כל פעולות ההבראה הללו בסגל המ"כים שלך?“ „מי מפריע לי?“ נודעק איזו. „מה שאפשרי אני עושה כבר היום, אלא שישנם דברים שאיני מסוגל לבצע בגלל תכנית האימונים הדחוסה המוכתבת לי...“ „רגע, רגע בחורים! אנהנו דנים כאן בנושא עקרוני, ואל תסנו ממנו לפרטים שלא כאן מקומם. טוב, נשמע מה יש ל"רובאות" שלנו להגיד. שמוליק, מה דעתך?“

שמוליק חיכה לרגע זה זמן רב. בניחותא שלף מכיסו פנקס קטן ופתחו. „אז ככה. חלק מהדברים שרצייתי לומר כאן, הערב, כבר נאמרו, ואני מסכים בכל לב למה שאמרו יומי ואיזו, אלא שיש להוסיף כמה סיבות היחודות את פלוגת הרובאים מפלוגת הטירונים. סיבות המסבכות את המצב. ובכן, המ"כ בפלוגת הטירונים הוא גם מדריך וגם מפקד. בפלוגת הרובאים הוא מאבד להלוטין, או כמעט להלוטין, את תפקידו כמדריך. התוצאה היא כפולה: הוא מאבד, באופן טבעי, חלק מערכו בעיני החייל, וגם את ערכו בעיני עצמו. נשאר לו תפקיד שני, חשוב לא פחות — תפקיד המפקד, אלא שגם כאן הנסיבות הן לרעתו. רוב האימונים שלנו מושתתים על מסגרת המחלקה, ועל מסגרות רחבות עוד יותר. כתוצאה מכך מצטמצמת יזמתו של המ"כ, ומצטמצמות ההזדמנויות שבהן עליו להוכיח את מנהיגותו הבלעדית על כיתתו. אם נכנס קצת לתחום הפעילות המבצעית, מסתבר שוב שבמקרים רבים מופעלת הכיתה בתוך מסגרת צות־קרב השובר את מסגרת הכיתה, או ששוב מופעלת הכיתה בתוך מסגרת המחלקה. ממצאות זה טובל בהכרח מפקד הכיתה. לכן, אם נתיחס לבעיית האימונים, הרי אני סבור שהפתרונות שהציע איזו המתאימים לפלוגת הטירונים, „דו־צדדי“ כיתה. מסעות־כיתה וכו' — לא רק שמתאימים לפלוגת רובאים, אלא אף הכרחיים; ואם תשאלו אותי — הרי אני סבור שיש לכלול אותם בתכנית האימונים, גם אם יקצץ הדבר באימוני המסגרות הגדור לות יותר.“

טבעי הדבר שהעיניים הופנו עתה אל חיים, המ"פ הותיק בגדוד. חיים עסק עד עתה ברישום „פיגורות“ באחד מעמודי בלוק הכתיבה שלפניו. „מה דעתך, חיים?“ קולו של המג"ד העירו מהרהוריו.

ניתוח הארוע - אמצעי הדרכה

מאת אל"מ "אל"ף"

- (ג) הצגת הבעיה.
- (ד) ניהול הדיון.
- (ה) סיכום הלקחים.

הגדרת המטרה

ניתוח-ארוע מהווה שלב מתודי בפיתוח מחשבה בתחום מסוים או בנושא מסוים. יש לזכור — תכליתו של הניתוח עלולה להיפגע אם הניתוח יתימר להקיף תחום רחב מדי של לקחים הכולל ממילא אלמנטים או נדבכים אחדים. ניתוח-ארוע צריך לפתח מחשבה על אודות יסוד מסוים, ומתפקידה של מערכת ניתוח-ארוע לבסס את הנושא בכללותו. דוגמאות לכך — ראה טבלה מס' 2.

קביעת בעיה רב-תכליתית

ראשית עלינו לקבוע את מטרת הניתוח; ואחר-כך להציג בעיה (ארוע). הבעיה תהווה רקע לניתוח (ועל-ידי כך אמצעי לגיי בוש מחשבה); מתפקידה להבטיח את מיצויים של כל הלקחים אשר המטרה שנקבעה מכוונת להפיקם, שכן כל הדרכה טובה

מאז ומתמיד קיימת בכל מערכת-הדרכה בעית האיזון בין שני קטביה המתודיים: האחד — המציג כמאמץ עיקרי את הקניית הידע; והשני — המציג כיעד את פיתוח המחשבה. הקניית ידע הנה ללא-ספק תנאי לפיתוח המחשבה: ללא ידיעות יסודיות בנושא הנלמד לא יוכל הלומד להביע מחשבה מעמיקה באותו נושא. הקניית הידע חייבת, איפוא, להיות המאמץ העיקרי בדרכי הכשרתו של אדם עד הגיעו לבגרות. הידיעות אותן יש להקנות בכל השטחים הן רבות ומורכבות; הטמעתן בתלמיד היא תפקידם של בית-הספר היסודי ושל בית-הספר התיכון. בעית המאמץ העיקרי בדרכי ההדרכה נוגעת בעיקר להכשרתם של מבוגרים; ושאלת-היסוד כאן: מה הוא היעד אליו נחתור בהכשרה זו. האם יכוונו המאמצים לקליטת כמות מסוימת של ידיעות הדרושה למקצוע אותו הם לומדים, או שבנוסף לכך, או אף בעיקר, נפתח את כושר המחשבה שלהם, כדי שיוכלו לחפש פתרונות, ליעל את עבודתם ולקדם את מקצועם. לכל אחד מן הקטבים המתודיים שצוינו-לעיל שיטות-הדרכה משלו; ובשנים האחרונות נוספה ל"קוטב" של פיתוח-המחשבה שיטת-הדרכה יעילה ביותר ופשוטה: ניתוח הארוע.

שיטות ההדרכה בצבא

פיתוח המחשבה		הקניית ידע	
לימוד בבית-הספר	לימוד עצמי	לימוד בבית-הספר	לימוד עצמי
ד	ג	ב	א
(1) סימפוזיון (2) ניתוח ארוע (3) משחק מלחמה.	הכנה לתרגילים ולדיונים על יסוד: (1) ידע בסיסי; (2) חומר בכתב; (3) התייעצות.	(1) הרצאה (2) דיון (3) המחשה — (הצגה, מחזון, ביקור) (4) תרגיל (לסוגיו השונים) (5) ציון ספרות לימודית או הפניה לספרות כזו.	(1) לימוד החומר ושינונו. (2) הכנה לבחינות.

טבלה מס' 1

חייבת להתרכז, בראש וראשונה, בציר העקרונות אשר הוא המשמש מסוב לבעיות-משנה; ועליה להימנע מהסתבכות במבוך בעיות-משנה כאלה, אשר פיתוליו הם רבים-מספור. מכאן נובעות שתי דרישות לבעיה שתוצג:

- היותה מציאותית — משמע לקוחה מן המעשה.
- עריכת מחקר מוקדם במגמה לבחון מה עשויה הבעיה לתרום ללקחים אותם יש לגבש. לא-פעם קיימות בעיות מעניי-

מטרת רשימה זו היא להציג את הדרכים לניתוח הארוע ואת מקומו במערכת-ההדרכה של צה"ל. ניתוח-ארוע — משמעו: הצגת בעיה באחד התחומים אשר פתרונה יגבש מחשבה באותו תחום. שיטה זו יכולה להיות ישימה כמעט לכל נושא. היא כוללת:

- (א) הגדרת המטרה.
- (ב) קביעת בעיה רב-תכליתית.

מס' תד'	נושא	נדבכים אפשריים	שיטת ההדרכה
א	ב	ג	
1	קרב ההתקפה	(1) תורת ההגנה של האויב; (2) התקפה על מערך קוי; (3) התקפה על מתחם; (4) התקפה על מרחב; (5) התקפה בשטח בנוי; (וכן צורות-ההתקפה נוספות)	כל „נדבך“ יבוסס בשיטה הבאה: (1) הקניית ידע בסיסי באמצעות דיון, הרצאה והמחשה — לפי הצורך, שיקפו את כלל הנושא. (2) פיתוח מחשבה לגבי כל אחד מיסודות הנושאים או רק העיקריים שבהם — על-ידי ניתוח-ארוע. (3) תרגול הנושא בכללותו, באמצעות התרגיל לים לסוגים השונים.
2	מנהיגות	(1) הכשרת לוחמים; (2) מקום המפקד בקרב; (3) דבקות במטרה; (4) חופש-פעולה של מפקד; (5) קביעת קו-מנחה למפקד-כפוף או פקודה קשוחה;	
3	ארגון	(1) ריכוז סמכויות — או ביזורן; (2) דרכים לשיפור מערכת האחזקה-בשדה;	

הראשונה — הבעיה משמשת כמנוף להקניית ידע בסיסי. שיטה זו ישימה בעיקר לדיון — ושאלון-הדיון צריך להבטיח, כי מתן התשובות הנכונות יתאפשר לחניך רק לאחר שהוא למד היטב את החומר הקשור בנושא.
השנייה — הבעיה מהווה מנוף לביסוס הידע. שיטה זו ישימה לתרגילים בהם מוצגים בפני החניך מצבים שעליו למצוא להם טבלה מס' 3

נות אשר ממש „מושכות“ להציבן כאובייקט ל„ניתוח ארוע“. אולם לעתים, לאחר שהן עוברות בחינה בדיון הצות, מסתבר שאמנם שימשו רקע לבהינת מוסכמות, אך כלל ועיקר לא היו מנוף למחשבה נוספת ומחדשת בנושא הנדון. כדי להעלות מבין האפשרויות את הבעיות המתאימות באמת, אשר יקלעו לתכלית, חייב כל בית-ספר (או מסגרת צבאית אחרת), בהם שיטת ניתוח-הארוע הנה שלב במערכת שיטות ההדרכה, להטיל על מדריכיו משימות-עזר אחדות:
(א) אגב המעקב שלהם אחר ביצועו המעשי של המקצוע או הנושא עליו הם מופקדים, לרכז בעיות שעלן, לעמוד על משמעותן ולדלות מהן את הבעיות המתאימות אשר ישמשו כרקע לניתוח-הארוע.
(ב) לקיים מגע עם כל גורמי-החוץ המופקדים על מקצועות ונושאים הנלמדים בבית-הספר (למשל, השלר חות במטה-הכללי הממונות על פיתוח) כדי לקבל את עצתם לגבי סוג הבעיות המהדהדות „בסדר יומה“ של המחשבה הצבאית, שיקולים לדרכי-פתרון האפשריים — ואולי גם המלצה על בחירתן של הבעיות עצמן. טעות היא לחשוב כי שיטה זו הנה רק בגדר אמצעי-עזר נוסף לסיגולו התכליתי של הנלמד; קיימים גם תחומים בהם השיטה המתודית העיקרית ללימודם היא זו של ניתוח-הארוע; ובראש וראשונה — של נושא המנהיגות. בנושא זה — ההטמעה התכליתית-ביותר של הבחינות השונות של מנהיגות שהיו בהיסטוריה. לימוד צד בענין; רצוי שהבעיה תהיה, ככל האפשר מתוך בעיותינו ונסיבותינו שלנו. זאת עדיף על בעיה הלקוחה מנסיבותם של צבאות זרים. הסיבה לכך ברורה: יש להפרות את המחשבה בקרקע הישראלית, על נופה המיוחד לה — ועל אורחות הפתרון המיוחדים העשויים לצמוח בנוף אנושי, ארגוני וצבאי זה.
הנה דוגמה אחת מניירות לקביעת בעיה רבת-תכליתית:

ראה טבלה 3

הצגת הבעיה לחניך

אפשר להבחין בשלוש אפשרויות-יסוד להצגת בעיה:

מס' תד'	ה„נדבך“ לניתוח	הבעיה (אפשרית)
א	ב	
1	התקפה על מערך קוי	הצגת תכנית התקפה על מערך קוי (תוך ציון הסרונות וליקויים הדורשים השלמות או תיקונים) החניך נדרש: (1) להשלים את החסר. (2) לתקן את הלקוי. (3) לגבש יסודות להתקפה על מערך מסוג זה, תוך השואתם לצורות ההתקפה על מערך מסוג אחר.
2	תורת ההגנה של האויב	הצגת מערך-ההגנה של אויב, תוך ציון כל הסדר והדרוש השלמה, או כל דבר לוקה, הדורש תיקון. החניך נדרש: (1) להשלים את החסר. (2) לתקן את הלקוי. (3) להציג את יתרונותיו ואת מגבלותיו של המערך. (4) להציג את המסקנות הנובעות ממערך זה, לגבי שיטת ההתקפה עליו.
3	מקום המפקד בקרב	הצגת שני מקרים (בעלי רקע מנוגד), בשניהם נמצא המפקד „קדימה מאוד“, באחד גרמה עובדה זו לאבדן השליטה; ואילו בשני היא שהביאה להשגת הכרעה מהירה. החניך נדרש: (1) להביע את מחשבתו כיצד היה צריך לנהוג בכל אחד משני המקרים. (2) להביע מחשבתו בקשר למקומו בכלל של מפקד בקרב — ומהן האשיות שצריך צה"ל לקבוע בענין זה.

ב) סיכום המסקנות שאפשר להסיק מתוך הבעיה הקונקרטית — לגבי הנושא — בכללו, או לגבי עקרונות הנובעים ממנו.

ניהול הדיון

בשעת „ניתוח-ארוע“ מתנהל בדרך-כלל הדיון במסגרת של צוות בן 12 עד 15 חניכים; אך ניתן לקיימו גם במסגרת כלל חניכי בית-הספר, או הקורס. רצוי שמנהל הדיון יהיה אחד החניכים. נמסרת לו התראה מראש — והוא מתכונן לקראת הדיון. תפקידו של חניך זה — לנהל את הדיון, ולהביע לבסוף את דעתו-הוא. סיכומו של הדיון מבוצע על-ידי המדריך, אשר אינו מתערב כלל, עד לשלב הסיכום, בכל מהלכו של הדיון; שכן רק כך ניתן לאפשר דיון חופשי, שיהיה חסר פניות.

סיכום הלקחים

המדריך או מפקד ביה"ס הוא המסכם את הדיון והמדגיח את לקחיו. לא לגבי כל בעיה ניתן לסכם פתרון, או פתרונות אפשריים לפי סולם-ערכים קבוע. אך ישנם נושאים, כמו המנ-

פתרון. המצבים המוצגים צריכים להיות כאלה שיתאפשר להקיף באמצעותם את לקחיו העיקריים של הפרק הנלמד; וכדי לגבש פתרון יהיה על החניך גם לשנן חומרי-יסוד, גם ללמוד היטב את נתוני התרגיל וגם לשקול שיקולים אשר יאפשרו לו להגיע לפתרון סביר.

השלישית — הבעיה מהוה מנוף למחשבה ובכך טמון כוחו של ניתוח-הארוע. משמע, שהחניך צריך להתכונן לבעיה בהתבססו על מחשבתו העצמית, על ידע-בסיסי שהוא צבר בתחום הנדון ועל נסיונות-שלו — מבלי שהפתרון יותנה בלימודו ובישינונו של חומר נוסף ומיוחד לקראת הדיון בבעיה. כוחו של ניתוח-הארוע בכך, שהוא מסכם את המחשבה שהובהרה עד כה ופותח נתיבים נוספים להעלאת רעיונות. כוחו זה ייפגם באם יהפוך ניתוח-הארוע ויהיה מנוף להקניית ידע, או לבי-סוסו. שכן לתכליות אלו קיימות השיטות שכבר הוזכרו לעיל — והללו מהוות שלב מוקדם, בטרם עוברים אל ניתוח-הארוע.

מכאן מסקנה נוספת: „תרגיל“ טוב לפי שיטת „ניתוח-הארוע“ הוא זה, אשר בו מוגדרת להחניך בעיה הכוללת את כל „חומר-הרקע“ שעליו ללמוד; ופרט למיסמך יחיד זה עליו להתבסס על אפיקי-מחשבתו בלבד. על חומר-הרקע להיות

דוגמה א'

הנושא — מנהיגות.
 המטרה — לגבש לקחים הקשורים בדבקות במטרה.
 הבעיה — תיאורן של שתי פעולות-תגמול, בהן פעלו מפקדים באורח שונה — להשגת אותה מטרה עצמה, והבעיה להניח:
 א. כיצד היה הוא נוהג;
 ב. מה המסקנה שיש להסיק לגבי עקרונות המנהיגות בשני מקרים אלה. החלק הראשון בהצגת הבעיה — שהוא הרקע — חייב להציג בקצרה את הרקע לפעולות התגמול מבחינת מצב הבטחון השוטף, וכן מבחינת-אשיות-המנהיגות שהיו קיימים אז בצה"ל. מבלי שינתן רקע כזה, יתחיל הניתוח מ„קריאת-החלק“ פגום.

דוגמה ב'

הנושא — ארגון.
 המטרה — לגבש לקחים הקשורים בארגון מערך-תחזוקה.
 הבעיה — תיאור, כיצד הופעל מערך-תחזוקה — על דרגיו; מגבלותיו ויתרונותיו. והבעיה להניח: כיצד ניתן ליעל מערך זה.
 הרקע — חייב להציג את הרקע המבצעי ואת הנתונים האובייקטיביים, שהשפיעו על אופן פריסתו של אותו מערך-תחזוקה.

היגות, למשל, אשר לגביהם ניתן לסכם רק כללים מקובלים; שהרי אין בידינו ספר תורתי בנושא זה, או תקנון החל עלינו. סדרת דיונים בנושא כזה עשויה לגבש כעין „שולחן ערוך“, אשר ישמש כמנחה בדיונים העתידיים.

ניתוח-הארוע הנו שיטה מתודית חדשה — גם „בעולם הגדול“, וגם אצלנו. שיטה זו עדיין אינה מבוססת דיה במערכת ההד-רכה; אך זוהי שיטה פשוטה ביותר, המפעילה את המחשבה — להבדיל משיטות אחרות, מורכבות ויקרות. מה יכולה להיות הסיבה לכך ששיטה זו טרם הושרשה דיה בבתי-הספר? האם כיון שהיא חדשה, וטרם ירדנו לחקרה ולמהותה? או שמא אין זה ברור די הצורך כיצד להכין „ניתוח“ וביורור לפיו?

עלינו אפוא, לבסס כראוי את שיטת ניתוח-הארוע — שיטה שכבר נהוגה במספר בתי-ספר ושהוכיחה את עצמה. והרי זוהי שיטה העשויה לשנות מן הקצה אל הקצה את רמת ההישגים וההדרכה, באם היא תונהג — ובמיוחד לגבי נושאים כגון מנהיגות, לימוד צורות-הקרב, הקניית ידיעות על האויב ולימוד נושאי-ארגון.

קצר מאוד; הוא יכול בדרך-כלל שלושה חלקים: רקע, תיאור, הצגת השאלות.

- הרקע — תמונה תמציתית של הרקע לארוע. כנקודת-המוצא לניתוח יוכל לשמש המצב הכללי אשר שרר בתקופת הארוע.
- התיאור — חייב להציג את העובדות הנכונות, ללא הוצאת מסקנות. יש בגישה זו כדי לחייב את מכיני התרגיל לבצע מחקר קודם, שיבהיר את המצב העובדתי. לא אחת קרה שנבנה סיפור, היה ויכוח גדול — ולבסוף התמוטטו כל הלקחים כבניין קלפים, כתוצאה מכך שהתברר כי העובדות לקו פה ושם בחוסר שלמות; וכאשר נסוב הניתוח סביב ארועים אשר ארעו לאנשי שים שעודם חיים עמנו — גורר דבר מעין זה לעתים אף לאי-נעימות. עד כמה שאפשר, רצוי לשלב בתיאור מרשמים ומפות, כדי להמחיש את הענין. לעתים יהיה צורך להפנות את החניכים לחומר מסוים, על מנת שיעלעלו בו; ובעיקר — כדי לקצר בתיאור עצמו.

- השאלות — צריכות לשוב על שני צירים: (א) ההתייחסות לבעיה הקונקרטית — והמלצת פתרון לגביה.

גנרל-הארמיה ג'ורג' ק. מרשל:

מחשבות על הדרכה

כל עת היותו ראש אגף-הלימודים (ה"מחלקה האקדמית") ב"מצודת-בנינג" (בית-הספר לחיל-הרגלים של צבא-ארה"ב), חתר מרשל להשגת פשוטות בנוהלים ובאורחות-פעולה; חתירה זו התבטאה בהיאבקות מת-מדת נגד גילווייה של למדנות-נייר צבאית, השוקעת בפורמליות. בנהגו כך, תמיד עמדה לנגד עיניו דמותו של אותו קצין צעיר, שאומן אימון תיאורטי מובהק, ואשר בו נתקל פעם לצדה של תעלה נידחת בסין — הללו עומד נבוכ בפני המציאות הפשוטה של מצב-י-קר. ואלה דבריו:

"בזמן שירותי ברגימנט-הרגלים ה-15 בסין הייתי עד למקרה שלעולם לא אשכחו. בשעת תרגיל הועמד שם קצין צעיר מוכשר בפני הצורך ללפות את אגפו של כוח אויב. לא היתה זו, בעצם, משימה קשה — אך בעקבנו אחר מהלך התרגיל ראינו שלא נעשה דבר כלשהו לביצוע המשימה. הזמן עבר — ולבסוף הלף אותו מצב שאפשר וחייב לבצע לפיתה זו. אותה שעה — ישוב היה הקצין הצעיר בצדה של איזו תעלה ומשתדל לנסח פקודה-בכתב ל-70 חייליו; אלא שהוא הסתבך לחלוטין בעשותו זאת. לא היה ביכולתו לקשר כדרוש את פרטי הפקודה עם הנתונים המעטים שסומנו כמרשם-השטח אשר הומצא לו לצורך התרגיל. נודע לי אחר-כך כי בקורס-הקצינים ב"מצודת-בנינג" היה הוא המצטיין שבין החניכים; ומאז ניטע בי חשק עז לקבל לידי את ניהול בית-הספר בבנינג. אותו בחור לא היה כלל קשה-תפיסה, אלא שהקנו לו שם שיטה חסרת-שחר, אשר כל השוא שבה נתגלה ברגע בו הועמד האיש בפני מצב מן המצבים הרגילים בלחמת-תנועה".

מכך הסיק מרשל את מסקנותיו. זאת ועוד: חיפושיו אחר פשוטות בטקטיקה ובהירות בספרי-הדרכה נבעו לא-במעט מהכרתו כי על הצבא הסדיר להתאים עצמו אל צרכיהם של הקצינים-האזרחיים שבעוצבות ה"מש-מרה-לאומי", וביחידות-מילואים מיליציוניות אחרות; קצינים — אשר בעת מלחמה יצטרכו לשמש מפקדים בעוצבות לחמות.

"בשרתי עם כוחות ה"מש-מרה-לאומי" נתרשמתי מן העובדה כי צבא-אזרחים — אשר יתכן כי רק על מיעוטו יפקדו אנשי-צבא מקצועיים בעלי אימון מעולה — הכרח שיתרכו בלימוד העיקרים החיוניים שבטקטיקה. קציניו של צבא כזה — צריך שידעו כיצד לחשוב בבחירות על מצבים ובעיות הנוצרים בשדה-הקרב, מבלי להסתבך בנוהלי-פעולה מורכבים ומדוקדקים, אם אמנם רוצים אנו כי פיקודו של צבא זה יהיה פיקוד תכליתי; וביחוד אמורים הדברים לגבי שלביה הראשונים של מלחמה".

שנים מספר הופיע ב"מערכות" בקביעות הדף של "דברי מפקדים". עתה, עם הגדלת תפוצת הירחון ובשל העובדה כי הוא מגיע אל כל קציני-קבע בהילות-היבשה, גובר הצורך בחומר קריאה ה"שות לכל נפש" — והעשוי לעורר התענינותו של הקצין הצעיר והמתחיל ממש כשל הקצין הותיק והמנוסה. דבריהם של מפקדים נודעים — המעוררים למחשבה והמנחים בפעולה — אין כמותם המזאימים לכך. מבחרי-פסקים אלה, מפיחים או מפריע-עם של מצביאים ומפלסי-נתיבים צבאיים, שניתנו בעבר ב"מערכות" נגעו בתחום המבצעי, בתחום הארגוני-פיקודי או בתחום של אימון גייסות או הכשרת מפקדים. אל זה האחרון מכוונים דבריו של גנרל-הארמיה ג'ורג' ק. מרשל — ששימש כראש-המטה-הכללי של צבא ארה"ב במלחמת-השנייה.

כהכרח היה ב"מסע-המלחמה" של מרשל להשגת הפשטות חלק "שלילי": ההיאבקות המתמדת להפטר ממע- מסת הדרישות הפעוטות — והפורמליות-גרידא — שדבקו באורח-הפעולה המסורתי. וגם מזה הסיק מרשל את המסקנות:

"עלינו לעסוק בדברים שהם בגדר, העיקר שבנינו, לברור מה הם הקשיים האמתיים, להבהירם — ולזרוק החוצה את הדברים הטפלים; עלינו להביא לכך שייקלטו במוחם של המפקדים הללו שיקולים חיוניים — במקום שנלעיטם בהרכה פרטים חשובים-פחות. עלינו לפתח אורחות-פעולה ונוהלים פשוטים וקצרים שכל קצין-אזרח בעל שכל-ישר יוכל לתפוס אותם בנקל".

בלימודים התיאורטיים נראה הקרב תמיד מאורגן, לכל פרטיו ודקדוקיו, והכל נחזה בו מראש; מכאן הסיק: "מצאתי כי הצורה המקובלת של הצגת הבעיות הטקטיות — שני פגמים חמורים בה: הידיעות על האויב היו בדרך-כלל מלאות יתר-עלי-המידה (ב-80% בערך): התנאים שנקבעו לבעיה או לתרגיל חייבו את ההניך לקבוע את החלטתו ברגע מסוים, שנחזה מראש לפי מסיבות-המצב הצפויות — בעוד שבקצתו האמתית של מפקד הנה כרגיל, כמציאות, לא מה תהיה החלטה שיקבל, אלא מתי יחליט את החלטתו. פגמים אלה, בצירופם, מנעו בעד הכשרת ההניך לקראת אותם הקשיים הגדולים הצפויים לו במשימתו הטקטית במצבי מלחמת-תנועה".

שהרי בשדה, במציאות, הבלתי-צפוי — הוא הדבר הרגיל; ומרשל התאמץ בתמידות למצוא דרכים בהן יעלה מצבים בלתי-צפויים בפני הקצינים-החניכים. גנ. מ. רידג'וי (שהיה אז קפיטן — ואחר-כך רמטכ"ל צבא-ארה"ב) נזכר במצבים אלה בהם אורגנה, למשל, הופעה בלתי-צפויה של טנקים שהגיעו מאחרי מסך עשן ותקפו לפתע, באגף, גייסות שנתפרסו להתקפה בשדה-פתוח; לדעתו, לכל הפחות, תרמו הם להכשרה מחשבתית ונפשית מאותו סוג החשוב לקצין-קרבי יותר מאשר ידיעתם של נוהלי-פעולה רבים.

"מצבי-פתע טקטיים מצמצמים עד למינימום את משך-הזמן שבו עליך לחדור במחשבתך לעומקם של הדברים, כך שהחלטותיך באות באופן כמעט-מידי; והן תהינה החלטות נכונות — אם אימנת לפניכן את מוחך לפלס לו נתיב בכל השאלות והאפשרויות הללו.

"חניכי בית-הספר החילי, במצודת-בנינג' עסקו בפתרון בעיותיהם הטקטיות בשטח-אימונים בו נערך מיפוי מפורט ומדוקדק. אך בקרבות-של-ממש אתה עלול להלחם בתנאים של שטחים בלתי-מוכרים, שמיפויים לקוי או חסר ככלל; ביהוד במלחמת-תנועה — רק לעתים נדירות יהיו למטות של העוצבות הזמן או האפשרות לראות את השטח, פרט מתצפית-אוויר. תכופות יצטרכו לעבוד כשארשותם מפות בעלות קנה-מידה קטן. יתכן ובמשך הזמן יספיקו ליצור לעצמם רשת-נקודות-ציון מפורטת — אך בינתיים יהיו אנוסים לנסח הנראות ליחידות וליחידות-משנה, שבהן נקודות-הציון היחידות תסומנה לפי מפות בעלות קנה-מידה קטן — או שלא תסומנה כלל. ואין זה קל להסתדר במצב כזה בלעדי נקודות-הציון. מתן פקודות בתנאים כאלה — כפי שנתברר לי — פשוט לא נלמד בבית-הספר. עוד בתחילת שירותי שם, נזדמן לי להילוות אל שני מדריכים שיצאו עם כיתת-לימוד לתרגיל-בשטח, כמסגרת-קרב-גדודי; היה זה כטרם נתבררו היערכותו של האויב וכונותיו. השתמשו באותו תרגיל במפה בעלת קנה-מידה גדול. לאחר שהחניכים התפרו איש לעברו, על מנת שכל אחד יעבוד עתה בהכנת פתרון-הוא, ביקשתי מן המדריכים לשים את מפותיהם בצד ולפתור בשבילי את הבעיה, בהנחה כי אין שום מפות ברשותם. הם לא ידעו כלל כיצד להעלות איזה אורח-פעולה או כל נוהל שהוא בו ניתן יהיה להשתמש למציאת הפתרון. משך שעתיים תמימות עסקו בהכנתו של פתרון — שבדיעבד היה עלוב מאוד. והרי חמש-עשרה דקות צריכות היו להספיק להם לכך".

וזה הסיבה שבגללה דרש, וחזר ודרש, כי כיתות-הלימוד תעבודנה בעזרת מפות-דרכים או מפות של מדינות זרות, או מפות שנתישנו. גנראל בולטא (שעתיד היה לשמש כסגן-הרמטכ"ל), אשר היה אחד מחניכיו של מרשל, אמר בתום מלחמת-העולם: "הוא צדק בכך — כי זהו בדיוק אשר נפל בחלקנו במסע צפון-אפריקה — מפות שגם היו זרות וגם לא היו שוות פרוטה, ולפיהן היה עלינו להסתדר".

"יש לחזור ולשנן: עליכם לחקור וללמוד את ששת חודשיה הראשונים של המלחמה הבאה!"

"נחוץ מאמץ נהרץ כדי להדק את היחסים בין חיל-הרגלים וחיל-התותחנים. לשם כך יש להני- היג — כפי שאמנם הנהגנו — התחלפות-גומלין של מדריכים וגייסות-מפגן בין כתי-הספר החי-

ליים של הרגלים והתותחנים, ובשעה שקובעים דוקטרינה של הרגלים יש להימלך בקציני-תותחנים — ולהפך".

„בהוראתה של טקטיקה יש להתרכז בראש-וראשונה לאו-דוקא בתיאורית-מלחמה כללית, ואפילו לא בקוויהן הרחבים והכוללים של מערכות העתיד. בראש-וראשונה, יש להתרכז ולעסוק באורח שליטה ובעקרונות פיקוד. כמעט בכל מצב-קרב-יודרשו מפקדי-גייסות להגיע במהירות לידי החלטות — ועל בסיס ידיעות מעטות בלבד. על-כן, יש למצוא דרכים כיצד ללמד את כושר האלתור; יש להעלות את העיקרים הטקטיים מתוך אותן נוסחאות-נוהלים שנקבעו על-ידי תיאורטיקנים והתאבנו מאז. אחת הדרכים להשיג זאת היא להציג לחניכים בעיות-משימות במצבים הנעים ומשתנים במהירות, בהם אפילו פתרון שאינו כה מעולה — אם נתקבל בזמן הנכון וללא פיגור — טוב הנו מן הפתרון הטקטי המושלם, אשר אותו יגלו רק שעות מספר לאחר שהלפה ההזדמנות להשתמש בו".

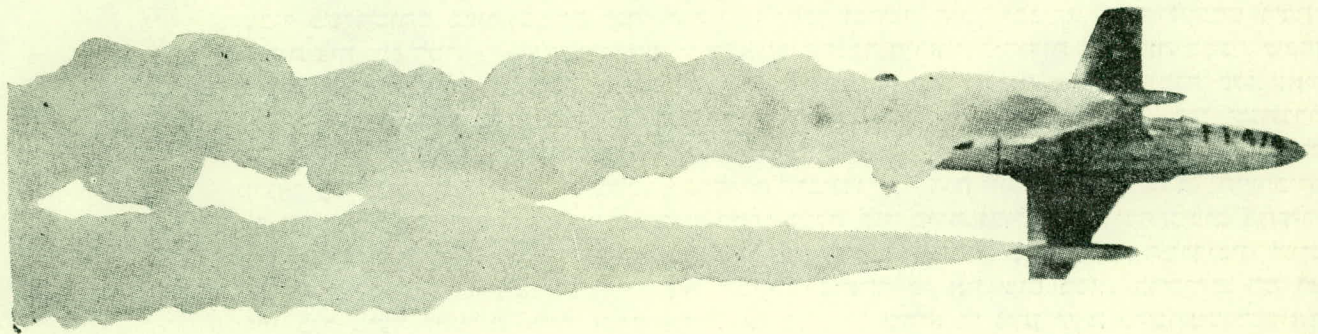
„נתגלה לי, שהנוהלים והנוהגים אשר פותחו כמשך שנות הוראה ב„בנינג' ובלייכנוורת (ביה"ס לפו"מ) — אילו ננקטו במציאות-מלחמה — היו עוצרים בעד התפתחות של מצבי לחימה פתוחה וניידת — וכנראה שהיו מכוססים גם על הנחה כי תושג מדי-פעם שכיתת-נשק, או שיושג איזה הסכם עם אויב הנוטה משום-מה להתחשב בצרכיך-אתה".

וזה היתה הראשונה שבסדרת הגזירות המהפכניות של מרשל, בשמשו כסגן מפקד ביה"ס וראש אגף-הלימודים:

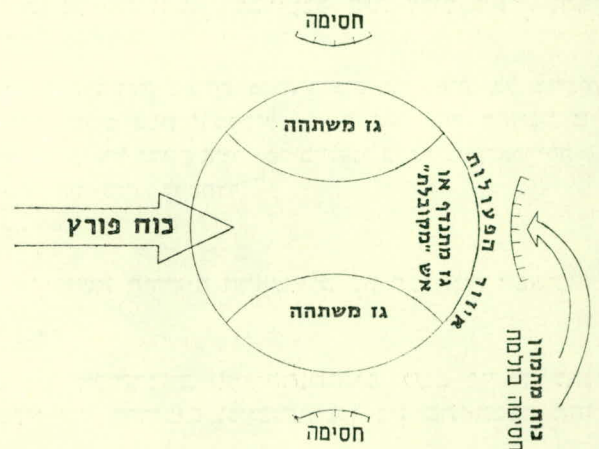
„כל פתרון של הניך לבעיה או תרגיל, אשר ייראה כמנוגד לחלוטין לפתרון בית-הספר' אך עם זאת מתגלית בו מחשבה יוצרת עצמאית — יש להביאו לידיעתה של כיתת-הלימוד כולה".

ה ד י ם

נה תקנה בפי קציני ארה"ב ל„צרת" הגריליה בג'ונגל

קולונל אמריקאי (ב„מאריין קור גאזט") אימר: חמרים כימיים ממושכי-פעולה, כחסימות — יאלצו כוחות-גריליה להתכנס, דבר שהוא תנאי ראשון להשמדתם. הצד הטקטי שבפתרון זה — מסתבר מהשרטוט ועוד „רעיון": אף אלה שיצליחו לחמוק מן ה„כיתור הכימי" — לרוב נקל יהיה לזהותם, לפי סימנים שבעורם מהשפעת הגזים.

כיצד היית נוהג אתה?

עד שעה 2359, כדי שיוכל לאחר מכן לנתק מגע עד שעה 0100 ולחזור לתוך גבולות המדינה עד אור ראשון, שהיה אז בשעה 0440. בנתונים כאלה לא היה לכוח סיכוי להצליח במשימתו אלא אם כן יעלה בידו להגיע ליעד מבלי להתגלות בדרך. למפקד החוליה ולכל יתר חייליה היה ברור כי אסור להם להתגלות, וכי גילויים יסכל את ביצוע הפעולה ויסכן את מבצעה. לכן החליטו לא לעבור את הגבול לפני תחילת החשיכה, בשעה 2100. מיד לאחר חצית הגבול נתקלה החוליה במארב, כשרק מטרים אחדים מפרידים בינו לבינה. החוליה הסתערה על המארב ופגעה באחד מאנשיו. שאר הכוח האורב הצליח לברוח. על אף היתקלות זו המשיכה החוליה בהתאם לתכנית. לאחר מסע של 5-6 ק"מ נתקלה החוליה בזקיפי ה"משמר-הלאומי". זקיף שגילה את הכוח, בטרם הספיק לירות, נהרג בנשק קר. גם לאחר היתקלות זו המשיך הכוח בדרך ונהג להגיע לקרבת היעד; אך שוב הרגישה בו כנראה חולית-מארב של ה"משמר-הלאומי". רק בקושי הצליחה החוליה לעקפם, ולחמוק הלאה, בלי לפתוח באש. אנשי המארב שבו נתקלו לראשונה הגיעו בינתיים לאחד ממוצבי האויב והודיעו על גילויים. הוכרזה כוננות בכל האיזור ואף נשלחו אליו תגבורות. כשהגיע הכוח בשעה 0100 ליעד והחל חודר לתוכו, נפתחה עליו אש חזקה, כי גם שם נתקבלה כבר התראה, והוכרזה כוננות מלאה. על אף כל אלה ביצעה החוליה את משימתה, בהרגה 4 מחיילי האויב ובפגעה באחרים; אולם גם אחד מחייליה נפגע קשה. עם השלמת המשימה החל הכוח לסגת, כשהוא נושא עמו את החייל שנפגע. לאחר שהובל הפצוע מרחק מה, התברר למפקד החוליה כי אין סיכוי להגיע עם הפצוע לגבול לפני אור ראשון. לפי החלטת המפקד ולפי בקשת הפצוע עצמו הושאר הפצוע בשטח — למרות הוראות-הקבע שאסורה השארת פצועים או הרוגים בשטח; הוראות, שקוימו בקפידה גם לפני הארוע הזה וגם אחריו. החוליה חזרה בשארית כוחותיה עם אור ראשון לגבול.

באחד מבסיסי ההדרכה נוהגים להציג לחניכים בעיות מתחומים שונים, והחניכים מקיימים דיון. החלטנו להביא בפני קוראי „מערכות" כמה מן הבעיות ונשמח לכל היענות מצד קוראינו, אשר ימצאו אל נכון תשובה-זופתרון משלהם, על מנת שאלה יופיעו מעל דפי „מערכות".

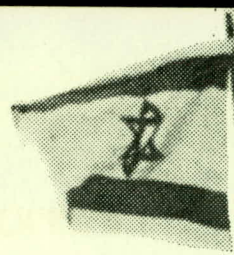
ארוע מס' 1

על חוליה בת 8 אנשים הוטל לסייר במערכי האויב, בעומק של 15 ק"מ. כמפקד הסיור נתמנה מפקד מחלקה. בין יתר הפקודות, ניתנה לו הוראה מפורשת לא לפתוח באש, פן תסכל התגלותו את הסיור כולו. החוליה חצתה בלילה את הגבול ונעה לעבר היעד. לאחר שעברה כ-3 ק"מ בשטח העלול להיות מוחזק על-ידי האויב, נתקלה החוליה במוצב בלתי-צפוי, שכאילו ארב לה. החוליה כבר היתה בטוח-האש של רימוני האורבים, שהיו מחופרים, ושל תת-מקלעיהם, כשנפתחה עליה אש-תופת. לדעת מפקד החוליה לא ניתן היה לחלץ בתנאים אלה אף לא איש אחד חי, אלא אם כן ייסוגו האנשים תוך חיפוי הדדי. הוא פקד על אנשיו לסגת; והוא עצמו חיפה עליהם עד היחלצם מאש המארב. לאחר זאת נסוג אף הוא והצטרף לחוליתו. כיון שנתגלה הסיור, סבר מפקד החוליה כי אין עוד אפשרות להמשיך בו; והוא חזר באותו לילה עם החוליה לבסיסו, מבלי שהמשימה בוצעה.

ארוע מס' 2

על חוליה בת 7 אנשים הוטל, ב"תקופת הפדאיון", לחדור לתוך מחנה צבאי של האויב ולהרוג בו, כפעולת-תגמול, 4-5 מחייליו. כמפקד החוליה נתמנה אחד מקציני הגדוד שמתוכו נבחרה החוליה. היעד היה במרחק 12 ק"מ מגבול המדינה, וכוח-המשימה, שכאמור היה קטן מאוד, נצטוה להגיע ליעד

כיצד היית נוהג אתה?

הבה נעשה זאת יותר טוב

סא"ל י. ז"ד

הקבע 2-3 שלטים באיזור הדגל שיזכירו את הנוהגים שהוס"ברו. מי יתן ולא נראה עוד דגלים קרועים על תרנים עקומים, או חיילים הממשיכים לנוע כאשר בסמוך אליהם מונף דגל הלאום.

בצד דגל הלאום יש לכל יחידה דגלים ונסים משלה, ומן הראוי שנקדיש גם להם תשומת-לב רבה יותר. ביחידות שאין דגל חשוב ביותר שיהיה.

עלינו לנצל כל אירוע ביחידה כמו מסדר, טקס, הופעה וכו' להצבת הדגל כשהוא שמור וניצב במרכז. את דגל היחידה ישא רק בעל-דרגה ותיק ביחידה. הדבר אמור גם לגבי מצעד יום העצמאות. את דגלי היחידות חייבים לשאת רס"רים או רס"לים מן היחידה, כמו במצעדים של השנים תשי"ח, תשי"ט ותש"כ. נושאי הדגל היו גאים על כך ולא חדלו מלספר על גודל החוויה. חוששני שמסירת דגל היחידה לחיילים שאינם מהיחידה מפחיתה הרבה מערכו.

אשמעת „אבצעית" ו„אנהלתי"

נתקלתי במפקדים רבים הסבורים שיש להבדיל בין שני סוגי משמעת. אחדים מהקצינים מסבירים שבבית הספר לקצינים למדו להבחין בין שני הסוגים הנ"ל, וכן למדו שם את ערכה וחשיבותה הרבה יותר של משמעת מבצעית. אינני מתכוון להתפלמס כאן באריכות עם גישה זו, כי אני שולל אותה לחלוטין. אני סבור שקיימת רק משמעת אחת, והיא „המשמעת הצבאית", וזאת עלינו להחדיר בחיילים ובמפקדים כאחד. ועוד — אל לנו לנסות לרכך אותה ולהסביר שמשמעת צבאית הנה בעצם המשך ישיר של המשמעת האזרחית הקיימת בכל חברה, אלא שבמסגרת הצבאית היא חמורה יותר. האמת היא שפעורה תהום בין דרישות הצבא לבין חיי האזרח, ואני סבור שעלינו להדגישה ולא לטשטשה.

רבים מהמפקדים נוטים להסביר פקודות מתוך גישה „שחילל מבין — מבצע טוב יותר". אולם תכופות הבחנתי שהמפקד

באיזו מידה ממלאים אנו המפקדים בצבא, את תפקידנו בהפיכת החייל לאיש צבא טוב ויעיל ועם זאת מחדירים בו גם ערכים לאזרחות טובה? במאמר זה אנסה לעמוד על מספר נושאים מחיי היום-יום של יחידות צה"ל, העשויים לענות על שאלה זו.

המתגייסים הצעירים אמנם באים לצבא מתוך רצון והכרה, אך נטעה באם נחשוב שהם מתנדבים. חוק שירות-חובה חדר לתודעת הציבור, וענין הגיוס הפך לדבר ה„מובן מאליו".

רוב המתגייסים הם חומר אנושי שניתן בהחלט להפכו לחייל לים מעולים. הבחורים עצמם מעונינים לשרת שרות טוב ולסיים את הצבא בלי בעיות. עם זאת כדאי שנוכח היטב שהבחורים יודעים מעט מאוד על צה"ל, חילותיו ומשימותיה על תולדות המדינה ובעיותיה המרכזיות, על מלחמת הקומ"מיות, פעולות התגמול ומערכת סיני. דברים אלה אמורים גם לגבי בוגר בית-ספר תיכון. מחובתנו להקנות למתגייס יחד עם הידיעות הצבאיות — ערכים נוספים, שבשום מקום אחר הוא לא יקבלם.

נכוד לדגל

חובתנו להחדיר יחס של כבוד לדבר הבולט בכל מתקן צבאי — הדגל.

„הביטו בדגל — זו המדינה", נאמר לבחורים בתחילת שירותם בצה"ל, „הביטו בו, בחורים נפלו כדי שיתנופף כאן בגאון. מרגע זה דום תעמדו בכל פעם שיניפו או יורידו את הדגל"; נדאג שהדגל יונף כראוי ושלא יהיה קרוע או מלוכלך. בכל מחנה ובכל מאהל שדה נקבע תורן נאה ונוניף דגל. אני מציע שבעת הנפת הדגל והורדתו תנתן שריקה במשרוקית (בגלל חוסר הצוצרה) ונודא שכולם יעברו לדום, גם אלה העובדים במטבח סמוך או נוסעים ברכב. כדאי שבאחת משיחות המפקד יוסברו תולדות הדגל העברי, וההמנון העברי ומשמעותם לגבי היהודים בכל מקום. רצוי להציב במחנה

המזלזלים דוקא בעונש זה ומעדיפים מחבוש בפועל. מנסיוני אומר —
זו שגיאה חמורה!

בטיחות באימונים

קורות האונות, ודומה לנו שאין תאונה אחת דומה לחברתה. אך כאשר המקרה העצוב קורה ביחידה, יודעים החברה הקשור רים בענין שאפשר היה למנוע זאת אילו בצעו כמה פעולות פשוטות הנהירות לכל ותיק.

ראשית — הוברר לי שהרבה קצינים צעירים אינם בקיאים בפקודות השונות העוסקות בבטיחות באימונים. אמנם הם תורגלו בכך בהיותם חניכים ושמעו את הוראות הבטיחות, אך לא נתאפשר להם ללמוד, וכונתי ללמוד ממש, את כל הפקודות הקיימות — ואולי אף לערוך שיחה כללית עליהן. ומי שיאמר לי „בסדר, אז הוא יקרא זאת לפני התרגיל...“ ובכך, כך אמנם עושים — אך נוהג זה נפסד ופותח פתח לצרות. בדרך-כלל אין זמן לפני תרגיל וכל עיון הופך להיות חפוז. תכופות אין אפשרות להעמיק „באפשרויות שונות העלולות להיוצר“ ומכך סובל המפקד חסר הנסיון באופן חמור.

לכן אני מציע שגם בקורס הקצינים וגם ביחידות יקוים מדי שלוש חודשים ערב-עיון בנושא הבטיחות באימונים.

בערב זה יושם הדגש על הנקודות שלהלן:

- חזרה על כל כללי הבטיחות ושינונם.
- יובאו דוגמאות של מקרי אסון ביחידות צה"ל (סבורני שמה"ד יוכל לספק חומר).
- ינתחו 2-3 מקרים כדי למצוא את סיבתם (כמובן שיש לנתח אך את המקרים המתאימים ליחידה).
- לדעתי אפשר לציין סיבות מספר המשמשות גורם לתאונות: חפוז בהכנת התרגיל, וכתוצאה — יצירת מתח בשלבים הראשונים.

● הסתמכות על סידורי קשר שאינם אמינים דיים, כגון: תצפית עין, לוח זמנים, עשן וכד'.

● לזול בכללי החוקת הנשק שנלמדו ע"י החייל.

● לעתים אין עורכים בדיקה כוללת של סידורי הבטיחות. לגבי הנקודה הראשונה, קשה לשנות משהו. רבים המפקדים הרוצים להספיק עוד ועוד — הללו מקציבים זמן מועט להכנות, ועוד פחות זמן לבדיקת האנשים; ואז קורה ששוכחים ציוד וכשמגיעים לשטח מנסים לאלתר משהו; אז גם קורה שמישהו לא הבין דברים מסוימים ושוגה; ועוד דברים מסוג זה. אני סבור ששלב ההכנות חייב להיעשות לאט וביסודיות. למעשה יש להתחסס אליו כאל שלב לימודי של התרגיל. אם בהכנות יהיה הכל שפיר ויתנהל כמתוכנן — הרי התרגיל יבוצע במהירות ובסדר. אך בל נתחיל בתרגיל כל עוד משהו אינו ברור, או כל עוד צפוי שינוי בתכנית. כדאי תמיד לזכור שאם חלילה ייפגע מישהו, יופסק התרגיל ויתחססו אליו כאל כשלו.

אשר לסידורי קשר שאינם אמינים, מפתיע עד כמה יכול קצין לקבוע שיטות שמראש אין סיכוי שתצלחנה. הנה, למשל, דוגמאות מספר:

- קבעו כסימן עיקרי הופעת חיילים על המדרון במרחק 800 מ'. ברור שהחיילים לא נראו בגלל הרקע שמאחוריהם.
- קבעו שעה בה מכונית המנהלה יכולה לנוע לתוך השטח.

המסביר עוסק יותר ב„הצדקת“ הפקודה מאשר בהבהרתה. הנה למשל: הצדעות. מסבירים שהצדעה הנה מחוה-נימוס לבעל דרגה, שזו צורה של אמירת שלום צבאית, וכו'. אך אין זה נכון! מצדיעים משום שזו פקודה. קבע מי שקבע שחייל יצדיע למפקדו, ועליו לבצע זאת כמו שהוא מבצע כל פקודה צבאית. אין טעם לנסות ולהסביר כל דבר לחיילים — משום שרק חיילים מנוסים וותיקים יודעים את הקשר הקיים בין קיום משמעת בבסיס הבאה לידי ביטוי בהופעה מסודרת, בהצדעה, בדיקנות בעבודה, בנקיון אישי, בנקיון הצידה, בציות למפקד ועוד כיו"ב, לבין משמעת במבצע וכוננות למבצע. הצדעה למפקדים ולמדריכים להוציא מן ה„סלנג“ את המושג „משמעת מנהלתית“ כיון שלמעשה יש כאן חיפוי מוסווה לחוסר משמעת. לא פעם שוחחנו על נושא זה ועל האמצעים להשגת משמעת טובה. בעצם, במי תלוי הדבר? התשובה פשוטה בתכלית: במפקד היחידה ובו בלבד. מפקד יחידה יכול להבטיח ללא כל קושי משמעת צבאית טובה בין אנשיו — ובאם אין כזו ביחידתו, משמע שאין הוא שם לבו לכך, וכנראה שאינו מעונין בזאת — פשוטו כמשמעו.

אפשר להבחין במצב הדברים מיד בכניסה לשער היחידה. כל הנסיונות לתלות את האשם בחוסר המשמעת, במשטרה הצבאית, ברס"ר או בחוסר משמעת אזרחית — הנם נמוקים שלא לענין. יעשה כל אחד את הדרוש ביחידתו-הוא — והענין עולה מיד לפסים הרצויים. זו הרגשה מצוינת למפקד היודע שאנשיו ממושמים היטב, וכל תפקיד יבוצע כנדרש — בין שזה תפקיד נוה ורצוי, ובין שזה תפקיד קשה ולא נוה (בהזדמנות זו הייתי מציע לכל המפקדים הנוהגים ברכב להימנע מלאסוף טרמפיסטים שלבושם אינו מסודר, או שאינם ממושמים ומנומסים. מנסיוני, אני יכול לציין שזו שיטה די יעילה).

וכסיכום לנושא זה אציע: האדירו את ערכו של גליון ההתנהגות, אל נמהר להכתימו. נסביר לחיילים שזו משימה לשמור על טוהר הגליון. כאשר חייל עובר עבירה, מן הראוי להדגיש שהנה בגלל מעשה-שטות הוא הכתים את גליונו. יש לשנן היטב לחיילים שהגליון ילוה אותם עוד הרבה שנים, גם במילואים — ויש יתרון רב לחייל שגליונו נקי מרוב.

אל תמהרו לשלוח חיילים לכלא או למעצר. המחבוש הישראלי אינו מן המרתיעים ביותר. עונש על-תנאי הוא הרבה יותר קשה, משום היותו איום מתמיד, ועם זה הנו בבחינת אתגר לבחור המעונין לעמוד במבחן קשה מבלי להיכשל. עונש זה משפיע גם על חברים הרואים את הבחור בהתנהגותו המאופקת. לצערי נתקלתי במפקדים רבים

רבים המקומות במדינתנו הקשורים בהתרחשויות מעניינות שכדאי לספרן לחיילים ובמיוחד בהתחשב בעובדה שהנם מחוסרי ידיעות בשטח זה. תחילה דוגמאות אחדות:

● מבין 130 בחורים שרובם בוגרי בתיספר תיכוניים או מקצועיים רק 15 ידעו לתאר אתרים וישובים דרומה לבאר שבע, רק 10 הכירו את איזור יד-מרדכי ורק 8 הכירו את איזור צומת האלה. האחרים לא ידעו ממש כלום על תולדות המקום, על הגבול, על נקודות-ישוב וכו'.

● לחיילים ששרתו במחנות „בן עמי“ ו„שרגא“ לא היה מושג על שם מי קרויים המחנות. חיילים מגולני ששהו בדרום לא ידעו על מבצעי החטיבה באיזור רפיח הסמוך, בקרבות מלחמת הקוממיות. הם גם לא ידעו כי בקרבות אלה קיבל אחד מחיילי החטיבה „אות הגבורה“. למ"כ בנח"ל ששרת בקיבוץ יפתח לא היה שום מושג על שם מי „יפתח“.

מה חובתנו לעשות בשטח זה?

הבה נציץ לאיזור הסמוך למחנה, נלמד את הדברים הקשורים בסביבה, נכין תקציר — ונתחיל בסירי לימוד. וזאת כדאי שנזכור: החייל אינו מגלה ענין בדברים הרחוקים מן העין או השייכים לתקופות רחוקות. אך אפשר להחדיר בו ענין לתקופה מסוימת באמצעות הסבר על אירוע מקומי. הנה דוגמא: הבסיס — מחנה צריפין. ניגש ברגל לבנין הרוס של מפקדת חסאן סלמה ונתאר את הפשיטה על המקום. כרקע לקרב זה אפשר להסביר יפה את המצב בהודשי החורף של שנת תש"ח באיזור שבין ת"א-ירושלים. מצריפין אפשר לגשת לבית הקרן הקיימת שליד צומת בית-דגון, כדי לתאר את הקרבות המרים שנתחוללו במקום, או להתקרב למשטרת לוד ושם לסקור את קרבות מבצע דני (יש להיזהר מלעסוק בתיאורים אופרטיביים המתאימים למפקדים. לפני החיילים יש לתאר קרבות וכן התנהגות הלוחמים בכיתות ובמחלקות). דברים דומים אפשר לומר לגבי בסיסים שונים במרכז הארץ, בצפונה ובדרומה. המטרה בדברים אלה צריכה להיות צנועה: לנטוע בחייל קשר ושייכות למקום. כמוכן שרצוי לערוך טיולים המלווים בהסבר גם באזורים רחוקים, אך תחילה שיכיר היטב את הקטע הקרוב לו. בכל מקום בו שוהה יחידה חובתנו לקיים הסבר על האיזור. יותר מזה — לאחר מכן צריך לשאול בהודמניות שונות את הבחורים על הידוע להם (במיוחד ליד הגבול).

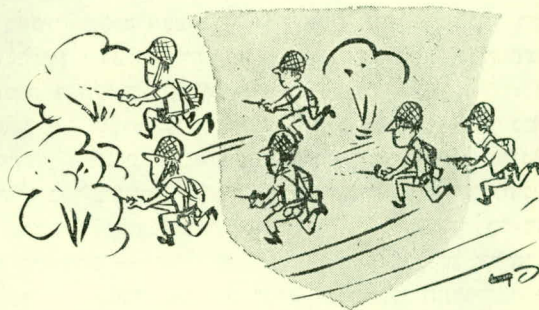
הדרך החביבה ביותר להקנית ידע בנושא זה — באמצעות חידונים. בשיטה זו ניתן לקיים הסברים קצרים ומעניינים על מקומות, אירועים, תאריכים, ואפילו לשלב פסוקי תנ"ך. תמיד כדאי לקרוא פסוקי תנ"ך שבהם מוזכר המקום שעליו מדובר או בו אנו נמצאים (אגב, הכנת חידון הנו ענין פשוט ושאינו גוזל זמן רב. הנסיון בשיטה זו משביע רצון. הנני ממליץ שהממונים על ההסברה בצה"ל יעודדו ויפתחו את שיטת החידונים).

ועוד הצעה העשויה לתרום לידיעת חיילינו על מבצעי מלחמת הקוממיות, פעולות התגמול ומערכת סיני.

יש לנו, תודה לאל, מחנות גדולים ובתוכם כבישים, צמתים, בתי תרבות, כיכרות וכדומה.

קרה שהתרגיל לא הסתיים והחבריה המסתערים לא הסתכלו בשעון. במכונית שמעו יריות, אך חשבו שהן נורו לכיוון אחר.

● קבעו רימון-עשן כאות להפסקת אש. אך בתרגיל נזרקו

כמה פעמים רימון-עשן כמיסוך (עשן כל הרימונים היה מאותו צבע).

מפקדים ותיקים יודעים שבכל שטח צריך לעמוד רגע, להעריך את האפשרויות ולקבוע סידור-יקשר התואמים לתנאי המקום. פעולה זו מחייבת מחשבה וניתוח יסודי של התרגיל ושל האמצעים. חובה לעשות זאת — כי בלי סידור-יקשר פשוטים וטובים מסוכן לערוך אפילו תרגיל כיתתי. לפעמים הכרחי לקחת נשק שאיננו ממלא תפקיד בתרגיל בשביל סימני-יקשר, כגון מרגמה 52 מ"מ עם פצצות עשן ליום, ותאורה ללילה.

בכלל, כדאי מאוד לעמוד בנקודה גבוהה יחד עם כל מפקדי המשנה ולערוך תדריך של 5 דקות על האפשרויות השונות. בתדריך זה ייבדקו כל סידורי הבטיחות וכן ייקבעו הפעולות למקרה הצורך. תדריך כזה גם מעורר בכלל את הרצון להיות דבק בפקודות ולהבטיח שהתרגיל יסתיים בהצלחה. (צריך להפסיק בשיטות שהוראות הבטיחות תינתנה כברדך אגב אחרי הסברת מהלך התרגיל).

ואחרון אחרון חביב — ענין החזקה נכונה של הנשק צריכה להפוך להרגל אוטומטי עוד בבסיס. יש להקפיד היטב ובמיוחד בתרגיל היבש לשנן לכל החיילים: „כל אחד אחראי לקנה של נשקו, ודאג שהוא יירה רק קדימה ולא יפגע בחבריו. אין להביט לצדדים ואין להסיט נשק. הוא הדין באשר לזריקת רימונים. אם כל אחד ידאג שהוא עצמו יהיה בסדר — כולם יהיו בסדר“.

ומילה אחת המופנית למפקדים בכירים. בא מפקד לביקור וכמובן שישנן הערות בקשר לצד הטקטי של התרגיל. וכאן — אנא, ותרנו על הטקטיקה, משום שעריכת שינויים עלולה לגרום לאי-הבנות אצל בחורים שונים ובכך טמונה סכנה. הדבר גרוע ומדכא כאשר מישתו נפגע בתרגיל, ולעומת זאת קיימת הרגשה נפלאה כאשר הענין מצליח יפה. בידניו הדבר.

ידיעת הארץ או הכרת הסביבה

כדי לאהוב משהו יש תחילה להכירו. עד כמה שידוע לי אין סיכוי שנצליח לערוך סיורים רבים לידיעת הארץ לחיילים. אך אפשר גם אפשר לקרב את החייל לסביבה הקרובה לו, ולגרום לכך שהוא יכיר היטב מקומות מספר כולל האירועים החשובים שהתרחשו שם.

אשר לדרך הפרסומים. אני מציע להקצות חלק קבוע בפקודות השגרה ביחידה בו יפורסמו המקרים שקרו ביחידה, או שיש בהם לקח ליחידה. גם השלט עושה הרבה בתנאי שיוצב במקום נכון. שלטי חסכון במים יש להציב במקלחות וליד ברזים. ננסחם כך שהחייל יחייך בהביטו בהם — אך יסגור חזק את הברז. (יסגור פעם ועוד פעם — והדבר ייהפך להרגל). בכלל, שלטים יכולים להיות מחנכים הרבה בתנאי שיהיו מוצלחים. כדאי שהשלט יהיה כתוב בשני צבעים: החלק העיקרי יהיה צו קצר ומודגש, כמו דחילק — סגור: לאחריו משפט או שניים שיבארו, כמו: „עשה טובה לישוב — הרי הנגב אינו רטוב!“ וכך יש לעשות בשטח המחנה בכל נושא ונושא.

הדרך השלישית, אולי היעילה והחשובה ביותר — תחרויות. כמובן שבכל תחרות יוקצבו פרסים של ממש. הנה למשל אפשר לערוך בכל יחידה תחרות למשך חודשי החורף בנושא „נהג זהיר וחרוף“. כל נהג שלא יקבל תלושה, לא יגרום לתאוה ויטפל כראוי ברכבו משך 3—4 חודשים יזכה בציון מיוחד ובפרס. נסו ותיכחו. והוא הדין בקשר לנושאי ציוד ומשק.

כאן אני מציע שמדי יום ישיי במסדר יערוך המפקד סיכום עדכני. בהזדמנות זו יעודד וינזוף, כדי להמריץ ולהגביר את המאמץ מצד כל האנשים (סיכומי המפקד בכל יום ישיי עשויים ליהפך לחלק חשוב בחיי כל יחידה. במידה שהסיכום ארוך — ייעשה בישיבה בצל. בסיכום זה יכול המפקד לציין הישגים של בודדים וקבוצות, אירועים שקרו בצה"ל וביחידה — וכן להודיע על התכניות לשבוע הקרוב).

מה בושר?

אין זמן. מתכוננים לדברים גדולים ויש המון מה לעשות. מרוב החפזון להשיג הישגים גדולים אנו מזניחים דברי שגרה קטנים. זו תמונה די רגילה לראות את המפקדים הבכירים עסוקים מאוד, ואילו החיילים אינם כה מוטרדים. למפקד אין זמן לטפל בדברים רבים, ואילו החייל מספיק הרבה.

אולי נעצור ונבדוק שמא אנו מחמיצים דברים די חשובים. הנה עוברים דרכנו הרבה בחורים, בשירות חובה ובשירות קבע — האם קיימנו חובתנו כלפיהם? „הרי האדם זה הנכס היקר של צה"ל“. מה למשל עושים אנו כדי להחדיר גאות יחידה? האם הסברנו את תולדות היחידה והישגיה? האם לקחנו את דגל היחידה ופרטנו את כל המבצעים שלקחנו חלק בהם?

יכולנו, למשל, להזמין את רון פלר, איש גבעתי או אריה עצמוני, איש גולני, שהשתתפו במלחמת הקוממיות וזכו לקבל את „אות הגבורה“, ולבקשם לספר על מעשיהם לפני חיילי החטיבה (סבורני שהדרך הנכונה היא להקים בכל יחידה לוח כבוד ובו לרשום מעין היסטוריה, ולהסביר לחיילים את תוכנו. חוששני שמחוסר זמן אין אנו משוחחים מספיק עם חיילינו. או גרוע יותר אין אנו בודקים אותם די הצורך (אותם ואת ציודם) — פחות מדי בוחנים אנו את חיילינו — מהי רמת הידיעות שלהם וכיצד הם מבצעים דברים שלמדו. הבה נזכור: לרבים מהחיילים יש זמן. אפשר להטיל עליהם לעשות דברים

מדוע לא נקה ונקבע שם לכל כביש, מתקן או צומת. השם ייקבע על שם מבצע מסוים. נתלה שלטים וגם נציב לוח עליו נרשום בכמה משפטים את עיקרי המבצע. החיילים יעברו לידו, יעינינו — ואגב כך ילמדו דברים. הכנת השלטים והלוחות אינה כרוכה במאמצים מיוחדים, והתוצאות עשויות להיות טובות (אפשר שמות של מבצעים כמו: נחשוך, יואב, חירם, דקל, עין וכו'. אפשר שמות של חטיבות, כמו: גבעתי, גולני, יפתח, הראל, עציוני וכו'). כעור רב למפקדים בהסברה ובהכנות אחרות יכולה לשמש חוברת שבתוכה ירוכזו על-ידי מפקדת קציני-חינוך ראשי העיקרים הבאים:

- כל גיבורי ישראל שקיבלו אות-גבורה;
- כל הציונים לשבח שניתנו על-ידי הרמטכ"לים;
- שמות מבצעים — עם הסבר קצר;
- שמות חטיבות שפעלו במלחמת הקוממיות ובמערכת סיני יחד עם תמצית הפעולות (אם סודי — הרי להפיץ למפקדי-יחידות).

ועוד דברים מספר

האם עושים אנו מספיק כדי להנך למניעת בזבוז? שמעת אישית דעתם של אנשי מילואים רבים ששרתו בנגב וראו כמויות מים הזורמים מברזים שהושארו פתוחים או שהתקל-קלו. וזאת בזמן שברדיו חוזרים ומשננים את הסיסמה „חבל על כל טיפה“.

אני סבור שאנו, המפקדים, יכולים לעשות הרבה להחזרת הרגלים לשמירה על ציוד, למניעת בזבוז, שריפות, תאונות-דרכים, ולפיתוח תחושת בטחון השדה.

כמובן שהדברים צריכים להיעשות עוד בבסיסי הקבע ובאופן שיטתי. אני ממליץ לעשות את העבודה בנושאים אלה בשלוש דרכים:

- הסברים קצרים בכל הזדמנות, אך בשיטת האירוע המקומי.
- פרסומים בפקודות-שגרה, פרסום בשלטים, דברי מפקד במסדרים וכו'.
- תחרויות הנמשכות חודשים מספר ושלוקחים בהן חלק בודדים וקבוצות.

אנסה לפרט דברי בהשתמשי בדוגמאות. לגבי ההסברים, אין סיכוי שנצליח ל„תפוס“ את החיילים על-ידי שימוש בסיסמאות נדושות של „חסוך כדי להגביר כוח צה"ל“ וכו'. לעומת זאת, התברר שהחברה מגלים ענין במקרה מסוים שקרה לאחד משלנו, או למישהו במקום אחר הידוע להם. סיפור פשוט שחייל מבסיס סמוך גרם לשריפת אוהל כתוצאה מהדלקת נר וכל ציודו וכן נשקו נשרפו ושני חבריו נכוו — חודר עמוק יותר להכרה, וימנע הדלקת אש במקומות אסורים למשך זמן-מה.

דוגמאות כאלו רצוי להביא על כל נושא חיוני ולספרן כבדרך-אגב בערבי מפקד, בהפסקה של שיעור ועוד. ברור שיש לשאול את החיילים כיצד צריך היה לנהוג במקרה הנדון ובמקרים דומים ושונים.

ב"זמנם החופשי". אפשר, למשל, להורות לחיילים להתכונן למבחנים בנשק, בטופוגרפיה, בעזרה ראשונה, בנושאים הקשורים במקצוע טכני — והכל בזמן החופשי. ישארו בערבים ובשבתות במחנה וילמדו. אנחנו רק נארגן בוחן יסודי ונקבע מי עבר ומי נכשל.

אני סבור שרצוי להקנות ידע על מלחמת הקוממיות. אפשר להטיל על החיילים (בעיקר במפקדות) להתכונן לפי ספרים למבחן מבצעים שונים, אירועים, תקופות וכדומה. יודע אני שכמעט ואין עושים זאת. מה שחסר לנו מאוד זו שגרת עבודה. השגרה תחייב, למשל, שביום שישי אין המפקד והמטה עובדים, אלא רק בודקים, עורכים מסדר, משוחחים עם החיילים וכדומה. השגרה תחייב שפעמיים בשבוע יערכו תרגילי סדר לחיילים ואימון גופני למפקדים, וכן שפעם בשבוע תקויים שיחת מפקד, וכו'. אך צריך לקבוע שאין סוטים משגרה זו... אלא במקרים יוצאים מן הכלל.

*

שגרת עבודה המתוכננת כראוי תאפשר לנו לטפל טוב יותר באנשים שלנו, לבקר בבתיהם, לדאוג לקידום או לפחות לשמור על רמתם. חוסר שגרה גורם להזנחות ולצרות. השגרה הטובה תאפשר לדאוג למשמעת טובה ביחידה (נקפיד שממלאי התפקידים כמו סמל תורג, קצין תורן וכו' — שהם חיילים בשירות חובה, ימלאו תפקידים היטב). שגרת העבודה תסייע לנו לתכנן השתלמויות למפקדים, לבדוק תרגילי אש וכדומה. הבעיה היא כמובן איך עושים זאת. אין לומדים על כך בקורסים. זהו נכס הנרכש עם הזמן ועלידי נסיון.

*

אך נראה לי שאין עושים מספיק כדי להפיק לקחים בכל הנושאים "הפעוטים" שהזכרתי. לדוגמא: מפקדים שרכשו נסיון ביחידות עוברים לתפקידים אחרים ונסיונם הרב מתבזבז. בקורסים ובהשתלמויות כמעט ואין מטפלים בזאת. התוצאה היא כמובן שכל אחד לומד "על בשרו" ולעתים עולה הדבר לצה"ל בנזקים לצידוד ובקרבות בנפש.

אני מציע בזאת לפעול בשני מישורים:

- ◆ לימוד בבתי-ספר ובקורסים.
- ◆ דיונים בין מפקדי יחידות.

לימוד בבתי-הספר ובקורסים

לדעתי יש מקום לשבץ בתכניות כל הקורסים למפקדים — [החל במ"כים וגמור בפר"מ ללא שום יוצא מן הכלל] — סדרת דיונים וסימפוזיונים על הנושאים הבאים:

- האם ניתן לשפר את המשמעת בצה"ל?
- האם אפשר למנוע תאונות בשעת אימונים?
- האם יכול מפקד זוטר להכשיר חיילים טובים מבלי שיצטרך "לטרטר" ו"לקרוע"?
- האם אפשר למנוע נזק או אבדן ציוד?

ידוע לי שרבים המפקדים שיאמרו מיד שהכל תלוי במשמעת: אך גם ידוע היטב על יחידות ממושמשעות ביותר בהן הצרות לא מעטות. ולכן, בנוסף למשמעת טובה צריך גם ידע מקצועי הבא תוך נסיון. תכופות מהווה חוסר הידע גורם מכשיל בדרכם של קצינים טובים.

דיונים בין מפקדי יחידות

הצעתי היא: מדי 6 חודשים תפגשה קבוצת בנות 25—30 איש — מפקדי יחידות העוסקים בנושאים דומים. במפגשים אלה ינותחו מקרים, אירועים ותקלות שקרו לאחרונה ביחידותיהם ובצה"ל בכלל.

בפורום כזה ישתתפו קצינים בעלי אותה דרגה והדברים ייאמרו בחופשיות ובאובייקטיביות. כאן גם המקום להעברת נסיון ממפקדים ותיקים לחדשים, וכאן גם המקום להעלות בעיות המעיקות על יחידה זו או אחרת. הסרונה של במה כזו למפגש ולויכוח מורגש מאוד ותקוותי שאכן תקום.

ולסיום: מטרת הדברים לעורר מחשבה וכתבתם — הזמנה לויכוח מעל דפי במה זו.

סיפורו של טנקיסט

מאת סא"ל ש. גבעולי

המרירות על ביטול החופשות האחרונות ועונש המחבוש על-תנאי המאיים עלי נעלמו מן התודעה. נותרו לי רק הטנק ומסלול-הבוחן.

...והצות נתן את המכסימום. מפקד הטנק חלק את פקודותיו לאנשי הצות כשהוא מפעיל את קשר החוץ למען ישמעו המג"ד ומפקד החטיבה, שהיוו את צות הבוחנים. בקושי שמענו את קולו אך לא היה צורך בכך — הכל היה ידוע ומובן. פקודות אש והמרצה מלאו את האוזניים. והטנק — פעל...

אל אלוהים, הוא נתן את המכסימום. צות האחזקה שנע מאחורינו חייב היה לבנות מטרות חדשות.

אפילו הבזוקה באגף, זו הממזרית, זו שמפעילים אותה בדיוק ברגע בו הטנק דוהר במורד על פני ערוצים ובורות, ואין כל אפשרות לייצב תותח — אפילו היא, הבזוקה, זכתה לצרור מאורך שפילח אותה ולפגזו נפיץ בין עיניה שהיוה מעין דגש-חוק בנתיב הכדורים של המקלע-המקביל. המקלען צהל כסוס, כשהוא מפזר צרורות לימין ולשמאל ומפיל חתיתו על שורת מטרות-דמות, שנוקבו ככברה. חלפו דקות ספורות ובוהן זה, שציפינו לו והתכוננו אליו שבועות ארוכים, היה כלא היה. הגבהתי תותח והתחלנו להחליף חיוכים וחבטות. מפקד הטנק כמעט והתישב על ראשי מעוצם החדוה בהיבשעה שמכשיר הקשר דובב לפתע ובקע קולו של מפקד הפלוגה:

— „שניים אלף, נוע אל עמדת הבוחנים. סוף!”

— „נהג התקדם! נהג ימינה... בסדר! נהג, מהר!”

החלפנו מבטים תמהים, כאשר שמענו את מפקד הטנק

ישבנו הכן על כסא התותחן כשאנו ממתנינים לתורנו. בדקנו בדיקה אחרונה את תיאום הכונות, את יציבות מכשירי הכינון, כשירות מנגנוני הירי — הכל כשורה! ימים ארוכים הכינונו את עצמנו לבוחן זה; נדמה שכל מה שניתן לעשות — עשינו.

— „אל תשכח לגמור בהנמכה, ושמור גזרה בעזרת הפרי-טלסקופ!” חזר מפקד הטנק בפעם המאה על עצותיו.

— „זכרו, בחורים — חופשת שבת לצות המצטיין ודרגות טר"ש לאנשי הצות.”

— „ומה אתי?” שאלתי — „אני מרותק למחנה לכל הסדרה וכבר למעלה מחודש שלא הייתי בבית.”

מפקד הטנק היסס רגע והשיב:

— „גם אתה תצא לשבת, אני בטוח בכך. העיקר, רוצים לראות פגיעות!”

— „שניים אלף! שניים אלף! נוע לעמדת התחלה, סוף!” בקע לפתע קולו של מפקד הפלוגה מן המכשיר.

מפקד הטנק הרים דגל ופקודתו — „נהג התקדם!” נבלעה ברעם המנוע. הטנק ניתר בקפיצה, וברעם מנוע וחריקת זחלים עלה על מסלול בוחן-הצות.

חשתי עצמי רגוע בצורה מוזרה. בדקתי את יציבות עיני על הטלסקופ והחזקתי הכן את ידיות הצידוד וההגבהה. משום מה חשתי שהפעם אבצע הצגת-תכלית שמעטות כמוה. התותח היה נפלא, והתיאום מושלם. תקופה ארוכה של מטוחים ומסלולי ירי בתנועה תשא כעת את פריה בבוחן-הצות. נשכחו ממני טרדות היום-יום. הרב-סמל היורד לחיי נשכח אף הוא.

מדבר — לאחר שבדק את מתג קשר-חוץ והעבירו לקשר פנים:

— „בטח מצאו אצלנו עוד פעם חסרונות“.

הגענו אל עמדת הבוחנים ועצרנו בחריקה, כאשר ניתנה הפקודה לקרר מנוע ולהסתדר למסדר הצות. המג"ד ניגש אלינו.

— „נו, בחורים, איך היה המסלול?“

שתקנו, בהמתינו לראות מהיכן תפתח הרעה.

— „הצות שותק“, אמר המג"ד, „מה דעתך, מפקד הטנק, איך ביצעתם את הבוחן?“

מפקד הטנק התנועע על עומדו במבוכה.

— „לא רע, אני חושב, המפקד!“

ממלא מקום הרב-סמל, סמל ברוך, „ידיד“ מאז, שאינו פוסק להתאנות לי, ניגש אף הוא אלינו לחזות במחזה.

המג"ד החל לחייך (מסתבר שהמסלול היה טוב).

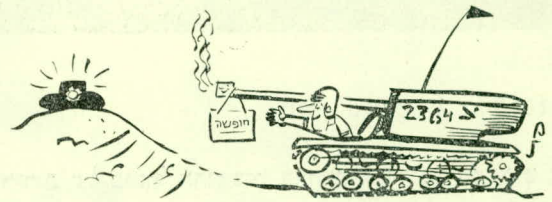
— „נו, תותחן, איך פגעת?“

— „מאה אחוז!“ עניתי.

— „פגיעות יפות מאוד, תותחן!“ קרן המג"ד מנחת. „יפה מאוד!“

החלטתי לנסות ולהסתכן:

— „לא פלא שפגעת יפה. אני מרותק מתחילת הסדרה ועד

סופה, והיה לי פנאי בשפע להתאמן“.

עוד המג"ד מופתע מתפנית זו של הנושא וסמל ברוך, ממקומו, פתח בנביחה קולנית:

— „מסיימים, בהמפקד!“ תותחן, מסיימים בהמפקד!“

המג"ד מצא לו מפלט מהרהוריו ופנה אל ברוך.

— „תודה לך, סמל, על עזרתך וכונותיך הטובות. אבל אני מנהל כאן את השיחה ואינני זקוק לעזרה!“

סמל ברוך דמם, והמג"ד פסק:

— „צות זה יקבל חופשת שבת — כולל התותחן. אינך מרותק יותר!“

ככה הגיעה אל קצה פרשיה ארוכה ונבזית, אשר בה שאלתי את עצמי לא אחת — האם אי-פעם אהיה טנקיסט, או שמא תושב קבע של חדר מעצר גדודי וכלא צבאי. מאותו בוחן-צות נפתחה לפני דרך אשר הובילה, בסופו של דבר, אל קורס מפקדי הטנקים ואל הדרך אליה שאפתי.

★

עוד בבסיס-הקליטה ביקשתי לעבור לחיל השריון. הטנקים משכו אותי. כמעט לאחר יאוש הוצבתי לשמחתי לשריון. כשהודיעו על המשאית הנוסעת ליחידת השריון, הייתי בין הזרזים ונדחקתי למעמקיה.

בחור אחד, שנתקלתי ברגלו בעת שעברתי על פניו העיר לי: „לאט לאט, הצבא לא יברח לך!“ ואכן, ישיבה זו במעמקי המכונית היתה ראשית צרותי.

כשהגענו לבסיס בדרום הארץ, ואנזכי בבטן המשאית עם שק החפצים הכרסתן בין רגלי, קיבל את פנינו בברכת „ברוך הבא“ רב-סמל. הוא נראה כאחד שהועתק מהספר, מקלון לבן בידו ושפם אימים על פניו.

— „שלום לכם טירונים! הגעתם לבסיס יחידת שריון. אנחנו שמחים מאוד לקבל אתכם, ואפילו מחכים לכם. סמל ברוך יוביל אתכם לחדר-תרבות, לשיחה עם מפקד הפלוגה, ומשם לחדר האוכל, לארוחה קלה. אהר-כך תתארגנו“.

היה לו לרב-סמל קול רך כקטיפה ואני דימיתי לשמוע בו נעימה של איום מוסתר.

סמל ברוך עמד שם מן הצד, ולאחר שהרב-סמל הסתלק פתח ואמר חדות:

— „תוך שלושים שניות כולכם מסודרים לפני בשלשות עם שק החפצים על הכתף“.

החלה התרוצצות על המשאית ואני נאלצתי להמתין עד שתתפנה הדרך. לא כל אחד החזיק בידו את שק-החפצים, ובשעה שאחדים חתרו החוצה כמצות הסמל, לחצו אחרים פנימה, בחפשם את שק-החפצים. חשתי שהסמל נותן בי עין זועמת, אך סופו של דבר עמדנו מסודרים, בכי טוב, על הכביש.

הסמל הסתכל בשעונו בקפידה ואמר:

— „בשריון יש לבצע הכל בזריזות, ואם אני אמרתי שלושים שניות, הרי התכוונתי לשלושים שניות!“

את שתי המילים האחרונות השמיע הסמל בצווחה חדה, שהדיה התגלגלו בבסיס. להפתעתי, לא הציץ כל פרצוף מבוהל מחלונות המשרדים. דומה שאותה צווחה קולנית לא גרמה כל שרטת בנוף הדרום של הבסיס. חיילים מספר שהביטו בנו בשעמום לא הביעו רגשות גם בעת שהסמל פנה, לחדרתי, אלי ושאג:

— „אתה! לך יש שפע של זמן! ראיתי אותך עומד על המשאית וממתין לך בנחת“.

בשלב זה הפכה השאגה ללחישה מפעפעת:

— „אתה מעוניין בקצת טיפול אישי?“

— „חסמו לי את הדרך... לא יכולתי לדרוס אנשים“. השמעתי תשובה בקול רפה ומיד תפסתי ששגיתי משגה המור.

— „סתום את הפה!“ נשמעה שאגת אימים. „טירונים! כל דיבור יש לסיים במילת פניה — המפקד ואתה, טירון, הנח את שק-החפצים על כתפך והתחל לעשות „רונדלים“ מסביב למחלקה. ככה... יותר מהר קצת... הרם ברכיים יותר גבוה... מצוין! הביטו בו, טירונים, זה קורה למי שמנסה להתחכם. ימינה פנה! קדימה צעד! ואתה, טירון, המשך לרוץ מסביב למחלקה!“

המחלקה פנתה והלכה בשלשות אל חדר התרבות, כשאני רץ סביבה כאותו ירח המקיף את כדור הארץ במהלכו. שק החפצים הטלטל על כתפי וסופו שהשמיט את כומתתי ארצה. הששתי לעצור להרימה והמשכתי לרוץ סביב המחלקה.

הגענו לחדר התרבות ושם קיבלנו רב-סמל שמסרנו בהצדעה למפקד הפלוגה.

מפקד הפלוגה דיבר כמה דקות על הנוהג. על זיעה וסיפוק, ואף איחל לנו הצלחה. את מרבית דבריו אינני זוכר, עלבונני בער בי. כשיצאנו, נתקל בי הרב-סמל:

גילו אצלי כתם חלודה באת החפירה. נקבע לי מסדר נוסף. ניסיתי לטעון שאני בתורנות מטבח. לסמל לא היה פנאי לשמוע אותי. כשהתלוננו על שאחרתי להתיצב במטבח וטענתי שהיה לי מסדר נוסף, שוב לא היה פנאי לשמוע אותי ונאמר לי שוב שאני טיפוס שלילי.

למחרת נקראתי למשפט שנית. התברר שאחד החיילים, אשר נתפס ללא כובע, טען שאני גנבתי לו את הכובע. אם כי לא ממנו גנבתי, אין ספק שהוא היה קצה של תגובת השרשרת שנבעה מגניבת הכובע שלי. הודיתי באשמה. ספגתי שבעה ימי מחבוש על-תנאי על כל עבירה למשך חצי-שנה. עוד בטרם אדע מאין תפתח הרעה, וסמל ברוך התלונן על שרובי מזהם. נזכרתי שבביקורת הוא דיבר על עודף שמן בקנה.

האם ישבת במחבוש מימך? האם נטלו ממך את הגורתך ושרוכי נעליך? האם נקית מהראות ועשית כל עבודה מזהמת? האם תרגלת פעם על מסלול-המכשולים כששני שוטרים גדודיים מריצים אותך, בחגור מלא. בעת שהבריק חוזרים בניחותא מארוחת הערב?

אם לא עשית כל אלה, ודאי לא תדע אלו הרהורים עולים בלב בלילות ארוכים במעצר שצחנה עזה עולה בו מריחם של חיילים רבים בחדר אחד שאינו מאוורר כלל.

ביום חמסין ביקר המג"ד בחדר-המעצר — ונחרד. הוא שאל לפשעי, והשבתי לו. הוא פקד להחזיק את הדלת פתוחה עד שייעשה קריר יותר. אחרי עשר דקות פסק השוטר הגדודי שכבר קריר, ונעל את הדלת.

בעת שהייתי במעצר הסתפרה כל הפלוגה. אותי שכחו. הפלוגה יצאה לחופשת שבת. אני שוחרתי מן המעצר, אך לא הייתי מסופר. הושארתי לשבת במחנה כיון שהספר כבר לא היה. הרב-סמל אמר ש"ככה אי-אפשר להוציאני העירה, ולגבי טיפוס שיצא מן המחבוש — ממילא לא מגיעה לו חופשת שבת". באותו יום ברחתי הביתה. לא נהניתי מן השבת. התהלכתי מודאג ומתחרט. הורי שאלו אותי בלי הרף — "איך בגדוד?" השתמטתי מתשובה.

הלכתי להתיעץ עם חבר. הוא יעץ לי להתיצב ביום ראשון. אקבל מחבוש על תנאי.

נשפטתי! הודיתי. מפקד הפלוגה שוחח אתי ארוכות בנושא גליון-ההתנהגות שלי, הגרוע שבפלוגה. קיבלתי 35 ימי מחבוש על-תנאי למשך שנה, ועל נפקדות. לאחר חודשיים נתפסתי מחוץ לשער המחנה, כאשר יצאתי לקנות פיתה וחמוס בקיוסק שבחוץ. השוטר הצבאי ביקש אישור שהיה מחוץ למחנה. לא היה לי אישור כזה. נרשמה תלונה נגדי. חברים הסבירו לי שזה יפעיל נגדי את המחבוש על תנאי ל-35 יום. "כדאי לך לברוח ל-18 יום, ממילא תלך לכלא". הספק כרסם בי. באותו יום היתה לי היתרה לי היתקלות נוספת בסמל ברוך. הוא כנס את המחלקה למסדר, ואני, שהייתי בין הראשונים להסדר, הבחנתי לפתע שהחגור נשטט ממטתי ואינו מונח בסדר הנכון. ודאי אחד מחברי לאוהל, אשר רץ למסדר פגע בו לא בכונה. ביקשתי רשות לחזור לאוהל לתקן את החגור.

— "זה לא משנה", אמר סמל ברוך בלעג, "שמעתי שאתה ממילא הולך לכלא ל-35 יום".

באותו יום הסתלקתי, הסתובבתי בבית מעוצבן וחסר מרגוע. מה לעשות?

— "טירון, היכן הכובע שלך?"
 — "הכובע נפל בזמן שרצתי מסביב למחלקה!"
 סמל ברוך צץ כמתחת לאדמה.
 — "הטיפוס הזה כבר התחיל לעשות צרות! חצי שעה התמוזזו על המשאית ונוסף לכך מתחצף".

הרב-סמל בחן אותי בידידות רחמנית:

— "בני, התחלת ברגל שמאל — וזה לא טוב. רוץ מיד למצוא את הכובע".

הכובע לא נמצא. אלוהים, להיכן נעלם? באותו יום עדיין לא ידעתי כיצד חפצים ללא השגחה מרימים רגליים ונעלמים. לימים למדתי שגם גרביים מכובסות, התלויות ליבוש על מיתרי האוהל מחייבות שמירה בלתי פוסקת — ואכסונום תחת מנעול בכל עת שעלי לזוז מטוחר-ראיה. לעולם לא התגברו על מכה זו של גניבות, ותשובת המפקד תמיד אחת: "אתה אשם! תלמד לשמור על הציוד שלך!"

ללא כובע, הובאתי בפני קצין, מפקד מחלקה. סיפרתי לו על כל הענין. הוא קרא מיד את סמל ברוך ובנוכחותי נזף בו.
 — "סמל ברוך, מדוע ארגנת לטירון הזה, 'רונדלים' ברגע שהגיע לגדוד? הן נאמר בתדריך שביום הראשון אין לעשות זאת!"

אותו רגע חגגתי את נצחוני על הסמל השנוא. אם כי הדגש על היום הראשון נראה לי מוזר, לא תפסתי אז שקצין זה, נציג בלתי מחוכם של עולם דרגות-הכתף, עולל לי רעה רבה. סמל ברוך לעולם לא סלח לי על נזיפה זו. דבר זה הוברר לי מיד כששמעתי את תשובתו.

— "טירון זה הוא יותר מדי חכם. אנחנו עוד נסבול ממנו הרבה אם לא נשבור אותו מיד בהתחלה".

— "טירון, קנה מיד כומתה בשק"מ", סיכם הקצין את הויכוח. השק"מ היה סגור והרס"ר, שראני מהלך ללא כובע, איים עלי באצבעו. כשנפתח השק"מ לא היו בו כלל כובעים למכירה. הלכתי לשק"מ הגדול, בחוץ, ושם היו שני כובעים, ההולמים ראשו של תינוק. לא קניתי כובע קטן, ואחרי יומיים נשפטתי על-ידי מפקד הפלוגה. מפקד הפלוגה היה חנון ורחום. הוא נזף בי ארוכות וגם טרח להסביר לי שלא זו הדרך. את הסברי הארוך הוא הפסיק בטענה שאין זה שייך לנושא המשפט. הוא פסק לי "נזיפה".

באותו יום גנבתי כומתה. חודש ימים לא מצאו בי פסול ואז

שלושה ימים הסתובבתי כצל. שיקרתי בבית שאני בחופשה. לא ידעתי מה לעשות עם עצמי והייתי במצב רוח קשה. ביום השלישי בערב נשמע צלצול בדלתי. פתחתי, לתדהמתי ראיתי את מפקד הפלוגה.

— „האם נשוחח אצלך בבית או בג'יפ שלי?”

העדפתי לשוחח בג'יפ. סיפרתי למפקד את סיפור המחבוש-על-תנאי ואת תלונת השוטר הצבאי. אם אלך היום ל-35 ימי מחבוש כבר לא אהיה טנקיסט. אני עלול להפסיד את כל האימון במקצועות הטנק.

— „אחד הדברים שהפליא אותי אצלך”, אמר מפקד הפלוגה, „היא העובדה שיש לך ציונים טובים בתותחנות ובמקצועות-שריון. איך משתלב טיפוס כל כך גרוע מבחינה משמעתית עם חייל הרוצה ללמוד?”

— „המפקד, האמן לי שאינני רוצה להיות גרוע מבחינה משמעתית. הצרות נדבקות אלי!”

— „טוב”, אמר המ"פ, „אני אכנס לשוחח עם הורידך.”

— „המ"פ, עשה לי טובה. זו הפעם האחרונה שאני נפקד, אני מבטיח — אל תספר להורי — זה ישבור אותם.”

המ"פ הביט בי ארוכות — „בסדר!” החליט לבסוף, „תתיצב מחר בבוקר ביחידה ותשפט.”

למחרת הובאתי לפני המג"ד. הוא הביט בי, ונוכחתי שהכל על אודותי ידוע לו. על תלונת השוטר הצבאי נשפטתי, ונמצאתי זכאי. מפקד הפלוגה טען שהחיילים יוצאים לקיוסק בחוץ ללא אישור חופשה, בידיעתו ובהסכמתו. נשמתי לרוחה. אבן אחת נגולה מעל לבי. המג"ד פתח בדיון על נפקדותי במשך שלושה ימים:

— „יש בידי דרכים מספר — האחת, לשפוט אותך ובנוסף לעונש שתקבל כעת אפעיל נגדך את 35 ימי המחבוש-על-תנאי — כל זה לא ייחשב לך כשירות צבאי, תלך לכלא לזמן ארוך. הדרך השנייה — לדחות את ביצוע גזר-הדין לאחר אימוני-הסדרה — כדי שתהיה בכל זאת טנקיסט. שמעתי שאתה רוצה להיות טנקיסט. שמעתי שמבחינה מקצועית אתה בסדר, לומד ברצינות ומגיע להישגים טובים. האם אתה מבקש את דחית ביצוע גזר-הדין לתקופת החופשה שאחרי הסדרה?”

הרהרתי. — דבר זה, משמעותו — לא להיות בבית במשך חצי שנה. השאיפה להיות טנקיסט ולהתקדם בצבא בתפקיד קרבי ניצחה.

— „כן, אני מבקש לדחות את ביצוע גזר-הדין.”

המג"ד חייך ואמר: „קיימת דרך שלישית — ובהמלצת מפקד הפלוגה החלטתי כעת לבחור בה; אני מבטל את התלונה על נפקדות. נחשוב לך את שלושת הימים כחופשה מיוחדת, ובזה סיימת את כל החופשות עד תום הסדרה. למעשה, משמעותו של דבר זה שמיהום, במשך שלושה חודשים אתה בריתוק אדמיניסטרטיבי ללא משפט, וזכור שעדיין יש לך 35 ימי מחבוש-על-תנאי למשך שנה, על בריחתך הראשונה. האם אתה מוכן לזה?”

— „כן, המג"ד!”

— „יפה”, אמר המג"ד, „רוץ לאימונים והשלם את מה שהפסדת.”

הוסיף מפקד הפלוגה:

— „אל תחשוב שיהיה לך קל כשכולם ייצאו לחופשה. אבל, תחזיק מעמד. אם יהיו בעיות, תכנס אלי לפני שאתה עושה שטויות. אני מקיים דלת פתוחה לחיילים כל שעות היממה — תוכל תמיד להיכנס לראיון.”

— „איך לי צורך בראיונות, המ"פ” אמרתי, „תודה לך! אני אהיה בסדר.”

כפי שאתם רואים, עמדתי בדבורי — וכבר עברה מחציתה של הסדרה. אבל אני טוען היום שמהו כאן אינו בסדר. לא כל הצרות היו באשמתני. באתי לגדוד עם רצון להיות טנקיסט, ואינני יכול לתפוס איך זה קרה שרק בנס לא הפכתי לטיפוס של בית-כלא.

**

למחרת, בהיותי לבוש ללא דופי, עברתי את שבט בקורתו של הרבי-סמל, הבחנתי במבטו המחייך של המג"ד.

— „אמור לי”, אמר המג"ד, „תסכים אתי שיש בפלוגה עשרות חיילים שעדיין גליון-ההתנהגות שלהם נקי. איך תסביר זאת?” המג"ד קלע אל שאלה שמטרידה אותי כל הזמן. מדוע דוקא לי קרו כל הצרות? הטענה שסמל ברוך נטפל אלי אינה רצינית ואינה מהוה תשובה. הרהרתי בחיילים מספר גליון ההתנהגות שלהם נקי, ניתחתי את אופים ורמתם — ופתאום הבריקה לי תשובה.

— „המג"ד, לא הייתי רוצה שתקבל את דברי כהתפארות, אבל רוב החיילים בעלי הגליון הנקי נראים לי כחיילים פחות טובים, למרות שאין ספק שהם יותר ממושמצים וציתניים. האם זו יכולה להיות תשובה?”

המג"ד פרץ בצחוק ופטר אותי בטפיחת כתף —

— „עדיין יש לך הרבה הרבה ללמוד כדי לשפר את הרמה, בתותח הנ"ט בטוח 1400 במסלול הבוחן ירית תוך 10 שניות וזה גרוע אם כי פגעת בכדור ראשון.

— „המג"ד, הירי החשמלי לא פעל — יריתי במכני.”

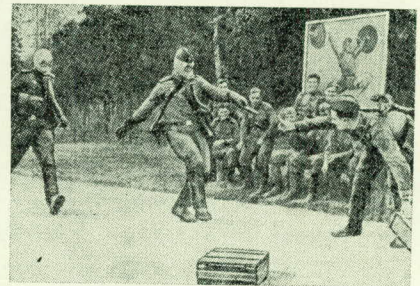
— „זה שייך להכנת הטנק לפעולה וזו אשמתך. להתראות!”

הדרוש כושר־גופני לחיילי המחר?

חייל צרפתי בלבוש־המגן החדש

בדור־מיכון זה — האמנם חשוב עדיין כושרו הגופני של החייל־הרגלי? סיבות רבות (לגבי ה־"רגלי־הרגלי" וה־"רגלי־הממונע" כאחד) אומר רות: "כן!" אך יש סיבה שמעטים הזוכרים אותה: בעית מתן אבטחה כוללת ללוהם, בפני פגיעה כימית או אטומית. זוהי כיום בעייתם של צבאות רבים. צבא צרפת, למשל, מתחיל עתה להנהיג, בצד המסכה החדשה, גם לבוש־

מירון שליחים ביחידת גוארדיה בצבא הסובייטי

מגן שלם לחייליו. אחד מפרקי־האימון החיוניים ברוב הצבאות — הוא ההסגלה (condi- tioning) של החיילים ללחימה במצב כזה — על־ידי הרגלתם בלבישת המסכות המיוחדת, בפעולה וגם בחיי יום־יום, אפילו למשך ימים תמימים.

האימון לכך מתנהל כרגיל כיתות־כיתות, אך יש ונערכים תרגילים גדולים על טהרת "אבטחה כוללת" כזו. היספיק לחיילי העת החדשה הכוח לשאת באבטחה זו לעצמם? על הרופאים ומארגני האימון הגופני, על המפקדים והמתכננים בצבאות רבים — מוטלת עתה הדאגה למציאת הפתרונות לכך. דוגמה לאחד האמצעים, בהם נקט לשם כך הצבא הסובייטי, הן צורות־הספורט החדשות שטופחו לתכלית זו. בתצלום — "מירון־שלי" הים כימי", במסכות, בכפפות־המגן ובכל שאר האביזרים, ובמלוא הגור־הקרב, תוך לבישה הפוזה של כסות־המגן, העברת ארגון־תחמו"ר שת, הרכבת המקלע, נשיאת פצוע (הכל — במסכה ושאר־אביזרים!) כשפעולות אלו מת־ הלקות בין אנשי צות־הרצים. "אוהדיו" של הצות, הנראה בתצלום כמנצה, ששים וצוה לים. אך גם לפיקודו של גדוד־הרגלים, מיחי דות־הגוארדיה, בו מתרחשת ההתחרות, יש ממה לשובע נחת.

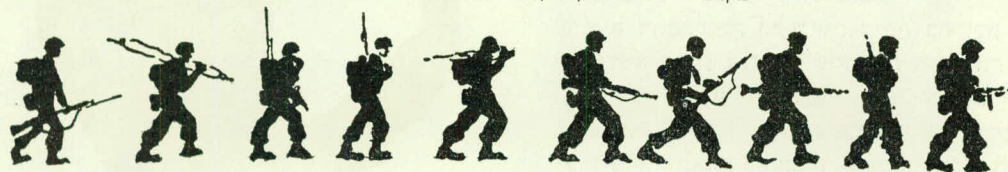
"מנשא־ירך"

התמונה — מובנה ברור למדי, אף שהיא מצור למת "מן הגב". לפנינו מנשא־ירך ("Hip Pack" בלעז), שהוא, כנראה, נסיון להנמיך במקצת את מרכז־הכובד של מעמס הנשק־ המסייע אשר הרגלי של ימינו חייב לשאת על גבו. בתצלום זה, כלולים ב"מנשא": דור־ גל, הצובה — ומקלע M-60 ("מקלע רב־תפ" קידים") עצמו. האמנם זהו — השענת המעמס על הירך — הפתרון המשופר, הרצוי? לא קל להשיב על שאלה זו. "מרכז־הניסויים", שהוקם בצבא ארה"ב במסגרת "הפיקוד לפיתוח קרבי", הפעיל 20 חיילים, בעשרה צמדים, והללו דשדשו הלוך וחזור, על פני גבע וגיא, בנתיב בן 5 שעות־הליכה. הם נשאו 5 צורות־מארז שונות — והמישה משקל־מעמס שונים, מ־17 ק"ג ועד 25 ק"ג. ונמצאו מביני־דבר שטענו כי ישנם במנשא־ירך חסרונות מספר.

רגלי נגד מטוס?

ממבט ראשון, דומה הכלי "לבזוקה". אך האמנם נגד טנקים נועד? התשובה היא: לא. כלי זה נועד נגד מטוסים. האם זוהי יחידת גייסות נ"מ? לא. הגיפ שייך לשדרת חייל־רגלים, במסע ממונע. הכלי שעל שכמו של חייל זה הוא "אדום־העיין" (Redeye) — שם מתאים מאוד, שכן הנחיית טיליו (ו"ראיית" המטרה על ידם) היא, "אינפרא־אדומה". שתי תכונות־היסוד האחרות שבהם, הן — חומר הדף מסוג דלק־ מוצק וראש־מחץ העשוי חומר־נפץ־מרטק. מקובל לננות כלי זה, הנשק הנ"מ של הרגלי הפרט, אך המשקפת וכלי־ההנחה (כנראה) הזעיר, שבידי חברו של הקלע מעוררים את הרושם של צמד־מפעילים. שמעו של כלי זה, המבשר זמנים חדשים בהגנה הנ"מ של החי"ר, נשמע בעתונות זה שנים אחדות; אך עתה מתכוננים כנראה לנפקו ליחידות. את יעילותו בקרב — יוכיח רק הקרב עצמו.

תיאור גיאוגרפי

במקום פגישתם של הירדן והירמוך, בנקודה המצויה כ־8 ק"מ מדרום למוצא הירדן מים הכנרת, הוקמה בראשית שנות השלושים תחנת־כוח משוכללת שנודעה בשם "תחנת נהריים". היא הוקמה בשטח שהוחכר כזכיון, על־ידי ממשלת עבדאללה אבן־חסיין, אז אמיר עבר־הירדן. למפעל זה, גאות הישוב הארץ־ישראלי — פרי יזמתו של פנחס רוטנברג, הוא "הזקן מנהריים" כדברי השיר מהימים ההם — צפוי היה גורל אכזרי; לא רק שמלחמת הקוממיות הביאה, ממילא, להפסקת הפעלתו, אלא שתוך שנים לא־רבות לאחריה נחרצה הכליה גם על שני הנהרות שהיו מקורות הכוח של התחנה. במקביל להכנות הישראליות להזרמת מִי־הירדן דרומה, לנגב, החלה ממלכת ירדן לתכנן את הטית הירמוך, וניצולו להשקית כיכר הירדן.

כיכר הירדן — ואדי־אל־ג'ור כפי שהיא קרויה בערבית — היא אותו חלק של בקעת הירדן המשתרע בין הכנרת לים־המלח. אורכה מגיע לכ־105 ק"מ ורוחבה נע בין 5 ל־9 ק"מ בחלקו הצפוני (עד נחל יבוק) ועד ל־23 ק"מ בחלקו הדרומי (איזור יריחו—ערבות מואב). צדה המערבי של הכיכר צר מצדה המזרחי; במיוחד ניכר הבדל זה בחלקה התיכון.

הפס שבמרכז הכיכר, הנמוך ממנה בכמה עשרות מטרים, קרוי "גאון הירדן" — "זור" בערבית. בתוך פס שקוע זה זורם הנהר ויוצר את פיתוליו המפורסמים (המיאנדריס). את רצועת־המעבר שבין כיכר־הירדן לגאון־הירדן מהוות גבעות ה"קתארה" המבותרות היוצרות נוף מובהק של ביתורים (Badland). גאון־הירדן עצמו, שרוחבו מגיע לכמה מאות מטרים, היה בעבר איזור סבכי עצים, שיחים וקני־סוף, בו שרצו חיות־טרף ולעתים אף שודדים.

היסטוריה חקלאית וישובית

מצויות בכיכר הירדן עדויות לישוב חקלאי מן העתיקים ביותר הידועים לנו בעולם כולו. כבר בתקופה הפרה־היסטורית, באלף החמישי לפסה"ג ואולי אף קודם לכן (יש סבורים — כ־6000 שנה לפסה"ג), התפתחו באיזור זה ישובים חקלאיים נאוליתיים, שהשפילו לנצל לחקלאות־שלהין את הנחלים הזורמים בוא־דיות. מאז, משך תקופה ארוכה, היתה כיכר הירדן אחד המרי־כזים החקלאיים המובהקים והפוריים שבארץ־ישראל. ספר בראשית מעיד שכאשר הציע אברהם ללוט להיפרד מעליו ולבחור לו מקום כראות עיניו, נשא לוט עיניו:

וַיֵּרָא אֶת־פְּלִ-פְּלֵ-פְּלֵ הַיַּרְדֵּן כִּי פָלָה מִשְׁקָה לְפָנָי שַׁחַת יְהוָה אֶת־סָדִם וְאֶת־עַמְמָה בְּגֵן־יְהוָה בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם... (בראשית י"ג י')

בכיכר הירדן לא התפתחו ישובים עירוניים חשובים, פרט ליריחו רבת־התמורות. אולם יש להניח כי היו בה מרכזי הרושת ומלאכה; כהוכחה לכך עשויה לשמש העובדה כי בשעת בנית מקדש שלמה הופקדה התקנת כלי הנחושת של ההיכל בידי בני צרתן וסוכות.

שיא התפתחותה החקלאית היתה בתקופת בית שני ובתקופה הרומאית. אז הגיעה לשיאָה גם חשיבותה המסחרית בשמשה כאיזור מובהק של יצוא חקלאי וכנתיב עיקרי של השיירות שעברו מהגליל ליהודה, בעקפן את הישובים הנכריים שבר שומרון. לאחר התקופה הרומאית והביזנטית החלה דעיכת

מאח סגן ז. ש.

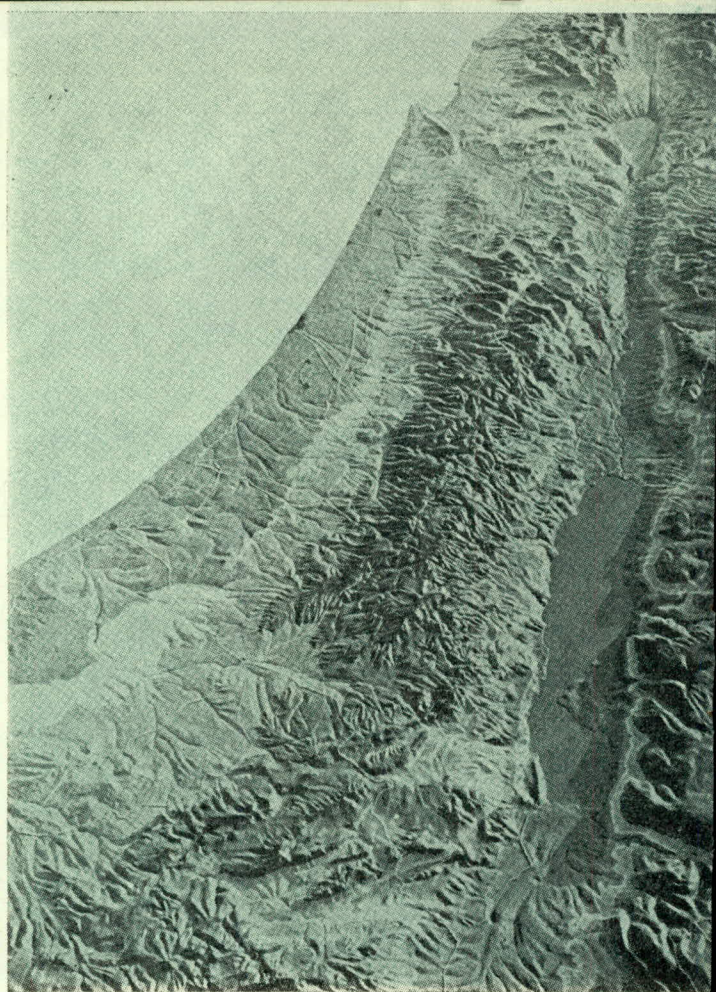
התפתחות בעקבות מלחמת הקוממיות

בעקבות מלחמת הקוממיות חלה בכיכר הירדן התפתחות חק' לאית'ישובית מהירה ונמרצת. התפתחות זאת היתה כרוכה בגורמים מספר — ובתהליכים מקבילים:

- זרם הפליטים שנהר לאיזור.
- סיוע ממשלתי ירדני בפיתוח החקלאות, בהספקת שירותים, ובהשלמת הפעולה להגדרת זכויות הבעלות.
- הפעלת תכנית השקאה מרכזית לאיזור כיכר הירדן — היא „תכנית הגור המזרחית“, המהווה שלב ראשון למפעל הירמוך הגדול.
- הרפורמה החקלאית שבוצעה באיזור.

בעקבות מלחמת הקוממיות, עברו אלפי פליטים משטחי מדינת ישראל לאיזורי ארץ ישראל המנדטורית, איזורים שסופחו על ידי ממשלת ירדן ל„גדה המזרחית“ עצמה. רבים מהם התישבו במחנות הפליטים שבאיזור יריחו, כראמה וגורנימרין, ונתקיימו מתרומותיה של סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטי א"י. אולם היו רבים אחרים שניסו למצוא לעצמם תעסוקה יצרנית, ובכלל זה ניסו כוחם בעבודה החקלאית באיזור כיכר הירדן. נראה שהאוכלוסיה החקלאית באיזור הוכפלה, לפחות, כתוצאה מהגירה פנימית זו. פליטים אלה היוו גורם מדרבן ממדרגה ראשונה לפיתוח האיזור, על ידי שתרמו לו ידע ויוזמה חקלאית ובהגבירים את הביקוש לקרקע. כתוצאה מכך גדלה ההתענינות של יושבי האיזור הקודמים, ושל בעלי הקרקעות הנעדרים מהאיזור בפיתוח החקלאות. מרעה הצאן פינה מקומו כמעט לגמרי לעיבוד האדמה. נבנו תעלות השקאה צדדיות לאורך רוב

גאון הירדן

מפת תבליט של ארץ ישראל

החקלאות באיזור, דעיכה שנבלמה רק למשך דורות מועטים בתקופה האומיית והעבאסית. האוכלוסיה התדלדלה, מתקני ההשקאה נחרבו, שטחים חקלאיים כוסו בצמחיה פראית; חקלאות השלחין המשוכללת פינתה מקומה בהדרגה לחקלאות ננדיים, שתחילה נשענה גם על עיבוד אדמה לעת-מצוא ולבסוף התרכזה במרעה בלבד. האוכלוסיה התדלדלה והאיזור נודע לשמצה כמרכז ליסטים ומחלות. מרכז ישובי חשוב הוסיף להתקיים רק ביריחו.

בסוף התקופה העותומנית הופיעו באיזור שבטים חדשים והחלה גם התישבות חקלאית מצומצמת על ידי תורכמנים (שהובאו על ידי השלטונות) ועל ידי בהאיים, שנרדפו עד חרמה במוֹר לדתם, פרס.

אולם קשיים רבים ניצבו גם כאן בפני המתישבים שביקשו לעסוק בחקלאות; העדר זכויות ברורות על הקרקע ועל המים, מיסים כבדים, נחשלות כללית, תחלואה והזנחה היו אך חלק מהם. בתקופה זו החלו תושבי כיכר הירדן ליצא מתור צרתם, אם כי בקנה מידה מצומצם, אל מחוץ לאיזור, ובמיוחד אל אס-סלט, הגדולה שבעיירות עבר הירדן המזרחי.

בתקופה שבין שתי מלחמות העולם הוחזר לאיזור שלטון החוק, השלטונות החלו בהגדרת הזכויות של קרקע ומים, בהדברת המחלות ובהספקת שירותים אחרים. כתוצאה מכך גבר תהליך ההתישבות באיזור וההתחדשות החקלאית בו, ובמיוחד בסביבות הירמוך ונחל יבוק.

הואדיות העיקריים שבאיזור, חלקן בסיוע ממשלתי. לאורך גאון־הירדן (ה"זור") בוראו והוכשרו לעיבוד חקלאי, עשרות אלפי דונמים תוך ניצול מ־הירדן בעזרת משאבות. הממשלה הקימה תחנות־מחקר חקלאיות וסיפקה שירותים חקלאיים ואדמיניסטרטיביים אחרים.

תכניות ההשקיה האיזוריות

איזור כיכר־הירדן מבורך בשפע של אדמה חקלאית משובחת. אולם בגלל מידת־החום הגבוהה שבאיזור וכמות המשקעים הנמוכה־יחסית ועקב ההתאידות הגבוהה היה פיתוח חקלאי אינטנסיבי במקום מתונה מאז ומתמיד בפיתוח ההשקיה. מאז התקופה העתיקה נתרכזו נקודות הישוב העיקריות סביב מקורות־המים שבו:

● גאון־הירדן;

● הנהרות והואדיות הזורמים אליו מהגלעד — ובמיוחד הירמוך, ואדי זקא (הוא היבוק). הואדיות שבין הירמוך וה־זאקא (ואדי אל־ערב, טיבה, זקלאב, ג'ורום, יאבס, כופרינג'ה ורג'ב) והואדיות שבערבות מואב (שועיב, כפרין וחיסבן);

● הואדיות הזורמים לירדן ממערב, וביניהם נחל חרוד, נחל תבור, ואדי פאריע וואדי עוג'ה, (אלא שכמויות המים הזורמות לירדן ממערב מועטות מאוד לעומת אלו היורדות מהרי הגלעד);

● מעינות ובארות, ובמיוחד מעינות יריחו.

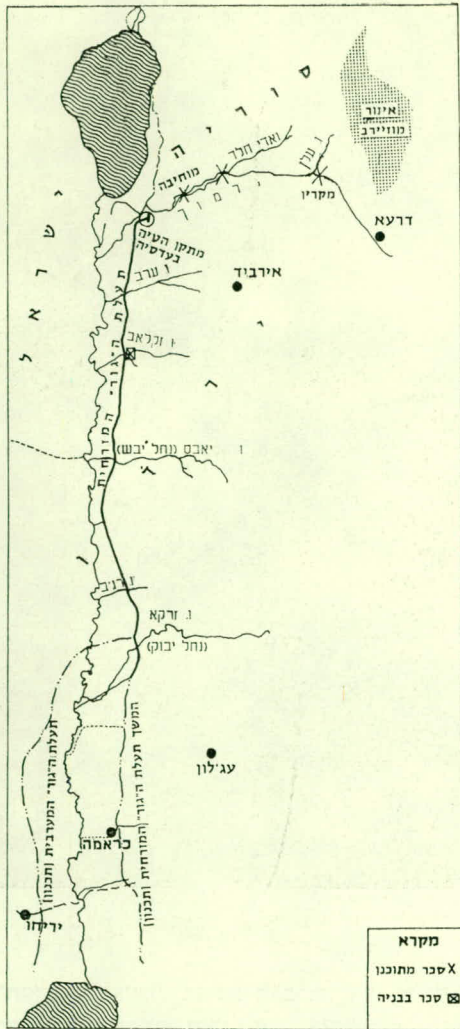
בסוף שנות־השלושים החלו מתגבשות תכניות לפיתוח חקלאי אינטנסיבי של כיכר־הירדן על־ידי הקמת מערכת־השקיה מרכז־זית, שתאפשר להשקות את האיזור כולו תוך ניצול מ־הירדן או מ־הירמוך. היוזמה להצעות אלו באה בעיקר מחוגים יהודיים, שביקשו להבליט את כושר הקליטה הכלכלית של הארץ כדי להצדיק את הדרישה להגדלת העליה.

התכנית הכוללת היתה זו של מומחה־המים האמריקאי לאודר־מילק. הוא הציע להטות את הליטאני לאגן הירדן, להעביר אל הכנרת את שפך הירמוך ולהשקות את כיכר־הירדן באמצעות שתי תעלות מקבילות שתצאנה מן הכנרת — האחת לכיכר הירדן המערבי והשניה לכיכר־הירדן המזרחי. כמויות־מים ניכרות הועדו להעברה אל מחוץ לאגן הירדן — לעמק־יזרעאל ולדרום הארץ. כדי למנוע את ירידת פני ים־המלח, כתוצאה מהפסקת זרימת הירדן אליו, הציע להעביר אל כיכר־הירדן מוביל מים מלוחים מהים התיכון. המפעל בכללו הועד להפיק כמות ניכרת של חשמל, והוצע כי ביצועו ירוכז בידי "רשות עמק־הירדן", שתוקם לפי דוגמת "רשות עמק־טנסי" האמריקאית.

בסוף שנות־הארבעים ובראשית שנות החמישים התגבשו תכניות חדשות לניצול מימיהם של יובלי הירדן, שבגיבושן, ובעצם אופין, מילאו גורמים פוליטיים תפקיד חשוב.

ב־1953 ביקשה סוכנות־הסעד־והתעסוקה לפליטים הערביים מהמהנדס האמריקאי מיין (מ"רשות־עמק־טנסי") להציע תכנית־מים איזורית. תכנית זו שימשה בסיס להצעותיו של השגריר המיוחד מטעם נשיא ארה"ב, מר אריק ג'ונסטון, שניסה לשדל את מדינות האיזור לשתף פעולה בביצוע מפעל טכני ממנו יהנו כולן.

לקראת התחלת השיחות עם ג'ונסטון עיבדו ישראל ומדינות

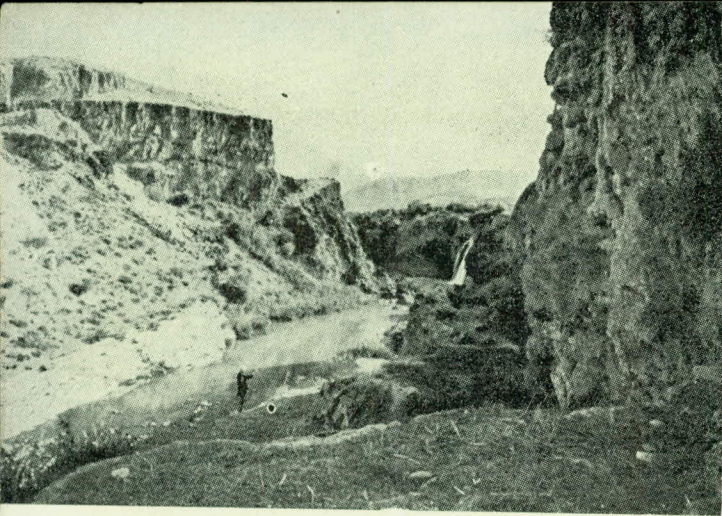

מפה של הירדן

ערב תכניות משלהן. כדי למנוע מראש תביעת בעלות מצד ישראל על הירמוך, חתמו ירדן וסוריה על הסדר לחלוקת מימיו של נהר זה (תכנית שאפשרה לסורים ניצול חלק ממימיו העליונים, להשקית איזור מזוייריב), חלוקת החשמל שיינצר על־ידי מפעלי־הכוח על הירמוך (75% לסוריה והיתר לירדן) וחלוקת ההוצאות של מפעלים אלה (95% על ירדן — והיתר על סוריה).

הבדלי הגישות בין התכניות של מיין, התכניות של ארצות־ערב וזו של ישראל התבטאו בנקודות הבאות:

- כמויות המים אותן יש להקציב לכל־אחת מהמדינות — ובמיוחד לישראל ולירדן;
- ההצעה הישראלית להעביר את מי הליטאני לאגן הירדן;
- המקום בו יש לאגור את מ־החורף של הירמוך, המיועד דים להשקות את כיכר־הירדן בתקופת הקיץ; מיין והישראלים המליצו על אגירת המים בכנרת והעברתם לכיכר הירדן באמצעות תעלות מקבילות מהכנרת; התכנית הערבית, לעומת זאת, דרשה לאגם מים אלה באמצעות סכר שיוקם על הירמוך עצמו, מתוך טענה שהזרמתם לכנרת תביא להגדלת המליחות וליצירת תלות ירדנית בישראל.
- אף שג'ונסטון הצליח להביא את הצדדים הנוגעים־בדבר להס-

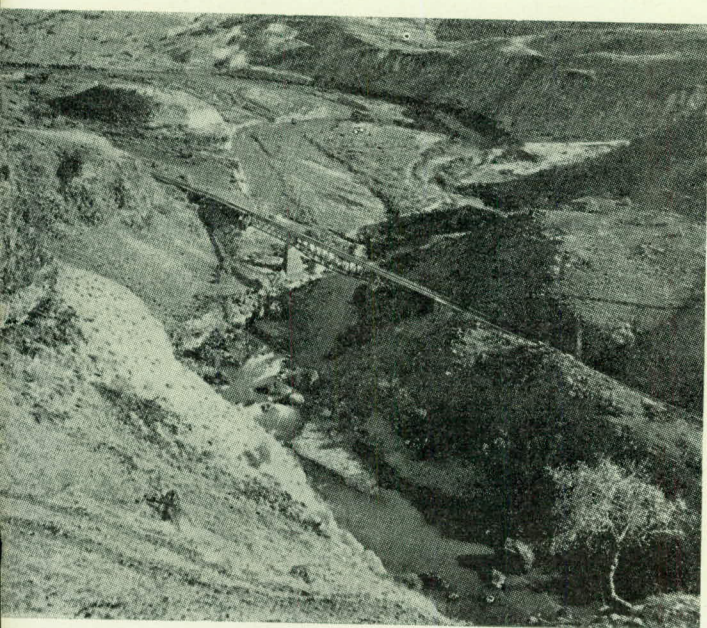
נחל הירמוך ומפלי המים שבמוחיבה

באורך כ־900 מטר וממנה תעלה פתוחה במזרח עמק־הגור, כ־70 ק"מ אורכה, עד אל ואדי־זרקא. מהתעלה הראשית מס־תעפות תעלות־משנה, באורך כולל של כ־700 ק"מ. התכנית מכוונת להשקות כ־120,000 דונם, שרובם אִמנם כבר הושקו גם לפני כן, בצורה בלתי מספקת.

בביצוע מפעל ה"גור"־המזרחי הוחל ב־1958, והוא עתיד להסתיים השנה או לכל המאוחר בשנה הבאה. ביצעו נמסר ל"רשות עמק הגור", הכפופה למועצת־הפיתוח הירדנית, שהס־תייעה בחברה קבלנית איטלקית ובידע אמריקאי. הוצאות הקמתו נאמדו בכ־17 מיליון דולר, מהם תרמה ארצות־הברית כשני שלישים.

מפעל־ה"גור" המזרחי מנצל, כאמור, רק את הזרימה הקיצית של הירמוך; וחלק חשוב מזרימה זו שוב לא יגיע לירדן לכשיופעל מפעל מוזייריב הסורי, על כן החליטה ממשלת ירדן לנצל כתוספת מִי־השקאה למפעל ה"גור" את הוואדיות הצד־דיים הנשפכים לירדן ממזרח לו. ב־1963 חתמה ירדן על הסכם עם ארצות־הברית בדבר הקמת סכרים על 7 הוואדיות הצדדיים העיקריים שבין הירמוך לוואדי זרקא (כולל ואדי זרקא עצמו). סכרים אלה ישלימו את כמויות המים הנדרשות למפעל־ה"גור" עצמו (ל־120,000 הדונם) — ויאפשרו להשקות כ־40,000 דונם נוספים.

נחל הירמוך — מראה כללי

כמה ביחס לרוב הפרטים הטכניים, מנעו שיקולים מדיניים את מדינות ערב מלאשר את תכניתו. אולם ארצות־הברית הכריזה שתתנגד לנסיגה של ארץ כלשהי מארצות האיזור לעבור על הקצבות מים שבתכנית ג'ונסטון. ישראל הודיעה שהיא תוסיף לצפות להסדר מים איזורי ושהיא תנצל מים בכמות שאינה חורגת מן המוקצב לה.

ב־1955 ביקשה ממשלת ירדן מהחברות האמריקאיות "בייקר" ו"הארזה" להכין תכנית־אב להשקאת איזור ה"גור". תכנית זו, שנתקבלה על־ידי ממשלת ירדן כבסיס ל"תכנית־הירמוך הגדולה", כללה:

- סכר אגירה גדול על הירמוך, במקרין; ● סכר־הטיה קטן על הירמוך ליד עדסיה (מול שער הגולן); ● תעלת־השקיה מקבילה לירדן, ממזרח לו, שתתחיל מסכר־ההטיה בעדסיה ותגיע עד ליס־המלח; ● מתקן־סיפון, להעברת המים מתעלת ה"גור" המזרחית לתעלת ה"גור" המערבית — שתגיע גם היא עד יס־המלח; ● מתקנים להפקת כוח שישולבו במפעל. תכנית זאת, שיועדה להשקות כחצי־מיליון דונם, הוסיפה לשמש תכנית־אב לפיה פעלה ירדן בשנים הבאות; אם כי בהזדמנויות שונות נראה היה שהיא נוטה לסטות ממנה בפרט זה או אחר. כך, למשל, פורסם כאילו אין ברצונה להסתפק בסכר־מאגר יחיד על הירמוך, אלא שהיא תקים שני סכרים קטנים יותר — האחד במקרין והשני בואדי־חאלד. לאחר מכן חזרו לדבר על סכר יחיד, במקרין. לאחרונה נזכרה גם אפשרות הקמת סכר במוחיבה.

תכנית ה"גור"־המזרחי - שלב ראשון לביצוע מפעל הירמוך הגדול

ירדן ייחסה חשיבות רבה לביצוע תכנית־הירמוך הגדולה, שיכלה לתרום תרומה נכבדה לעיצוב כלכלתה; אולם היא התקשתה לגייס את הסכומים שנדרשו לביצועה — כי ההוצאה הכללית למפעל הוערכה על־ידי החברות "הארזה" ו"בייקר" ב־170 מיליון דולר. ב־1958 החליטה ירדן להתחיל בביצוע חלקי של תכנית־הירמוך הגדולה — ולהקים את "מפעל הגור המזרחי", המכוון לנצל את הזרימה הקיצית בלבד של הירמוך. ארצות־הברית הבטיחה לסייע לירדן בביצוע מפעל זה, שיתרו־נותיו היו ברורים:

- הוא לא התנגש בתכנית ג'ונסטון;
  - הוא יכול היה להביא תועלת תוך תקופה קצרה יחסית;
  - ניתן היה לשלבו מאוחר־יותר ללא כל קושי בתכנית־הירמוך הגדולה — שגם היא לא נגדה בהכרח את תכנית ג'ונסטון;
  - ההוצאה להקמתו היתה נמוכה יחסית, לעומת השטחים אותם יועד להשקות (זאת משום שלא נכללו בו מתקני איגום וכוח);
  - ביצעו נראה פשוט יחסית.
- עם זאת היה מפעל ה"גור" המזרחי עתיד לפגוע בישובים הישראליים המשתמשים במִי־הירמוך שבצד המזרחי של הירדן ובאיזור בית־שאן; ובנוסף לכך (אם כי באופן זמני) — בחקל־אים הירדניים המשתמשים במִי־הירדן באותם חלקים של גאון הירדן אליהם לא יגיע מפעל ה"גור" המזרחי.
- תכנית ה"גור" המזרחי כוללת מתקן־הטיה בעדסיה, מנהרה

בריִשומן של זכויות הבעלות על הקרקעות מתוך הנחה שהגדרה סופית של הבעלות החוקית תעניק לבעלים בטחון של החזקה בקרקע הדרוש לפיתוח חקלאי. אולם כבמקרים דומים בארצות אחרות, הצליחו במקרים רבים שייחיים עשירים וסוחרים זריזים ובעלי השפעה להביא להעדפת תביעותיהם על תביעותיהם של הפחות־עשירים. כתוצאה מרישום זה התרכז חלק גדול מהשטח בידי בעלי אחוזות גדולות. כך, למשל, באיזור ה"גור" הצפון־מזרחי — 23 אחוז מהשטח הרשום, אף שהם עצמם היוו רק 12 אחוז מכלל העובדים.

הבעלים הגדולים לא נטו, ולעתים גם לא היו מסוגלים, לנהל בעצמם אחוזות גדולות; הם העדיפו להחכיר את נחלותיהם למעוטי־קרקע ולחסרי־קרקע תמורת שותפות ביבול (ולעתים — תמורת סכום קבוע ששולם מראש).

באדמות ה"גור" הצפון־מזרחי נמצא שכ־60% מהקרקע עובדו על־ידי חוכרים. חלקם היחסי של בעלי הקרקע והמעבד ב"גורמי הייצור" (הקרקע, המים, הזרעים, המכונות, הזבלים, האשראי וכו') הוא שקבע את חלקם היחסי ביבול.

כזכור, הגיע לאיזור לאחר מלחמת־הקוממיות זרם מהגרים אשר ביקשו להיקלט בעבודה חקלאית. רבים מהם רצו לקנות לעצמם קרקעות, אולם בעלי הקרקע הותיקים העדיפו שלא למכור את אדמתם, מתוך הנחה — שהתאשרה במלואה — כי התגברות הדרישה לאדמה תביא להעלאה מתמדת במחירה. כתוצאה מכך באה עליה במחירי הקרקעות — וגדל החלק של בעל הקרקע ביבול, שהגיע עד לממוצע של 48% — לעומת כ־20% לפני שנים מעטות.

מרבית העוסקים בחקלאות באיזור, במידה שמסתבר מן הנתונים של ה"גור" הצפון־מזרחי, לא יכלו להסתפק בעיבוד אדמתם־הם. קרוב למחצית המשפחות החיות על החקלאות היו מחוסרות קרקע, ומפרנסיהן היו אריסים או פועלים חקלאיים. נוסף על כך, מתברר כי מרבית בעלי הקרקע הקטנים נאלצו להשלים את הכנסתם באמצעות חכירות אדמה נוספות או על־ידי יציאה לעבודה חקלאית שכירה.

לקראת הפעלת תכנית ה"גור"־המזרחי נוכחה ממשלת ירדן כי יהיה עליה להפקיע שטחי־קרקע רבים במקומות בהם יעברו התעלה ותעלות־המשנה ושעליהם ייבנו המתקנים השונים. היא החליטה לנצל הזדמנות זאת לביצוע רפורמה חקלאית מוגבלת, שתצמצם לפי שעה רק לחלק של המפעל — לאיזור המזרחי של כיכר־הירדן, בחלק שבין הירמוך לואדי־זרקא. רפורמה אגררית זאת (שאינ לערובה בשאלת חלוקת אדמות הממשלה — אשר, במקביל לנעשה בעמק־הירדן, מתבצעת בהדרגה בחלקים האחרים של המדינה) נועדה להשיג ארבע מטרות:

- הפקעת השטחים הנחוצים לביצוע מפעל ה"גור" המזרחי.
- שיפור צורת החלקות. התברר כי רבות מן החלקות היו מפוצלות ובעלות צורות מעוותות שהקשו על עיבודן היעיל — דבר אשר נבע ממורשת שיטת הבעלות החקלאית שהיתה נהוגה בחלק מאדמות האיזור (המושאע), ממכירה הורשה ומהרצון לקרב ככל־האפשר כל חלקה אל מקור מים (ולפיכך נתהוו הרבה חלקות ארוכות וצרות, דבר שגרם לבזבוז קרקע חקלאית ולבזבוז זמן במהלך העבודה).
- השגת יתר צדק סוציאלי — הגבלת ההיקף המפסימלי של בעלות על קרקע והענקתה למעוטי־קרקע ולמחוסריה.

לפי שעה הוחל בהקמת סכר על ואדי זקלאב (העבודה מבוצעת על־ידי חיל־ההנדסה הירדני) ובתכנון הסכרים על ואדיות נוספות. לפי התכנית, יש להשלים את שבעת סכרי הואדיות הצדדיים עד 1966, בהוצאה של כ־10 מיליון דולר.

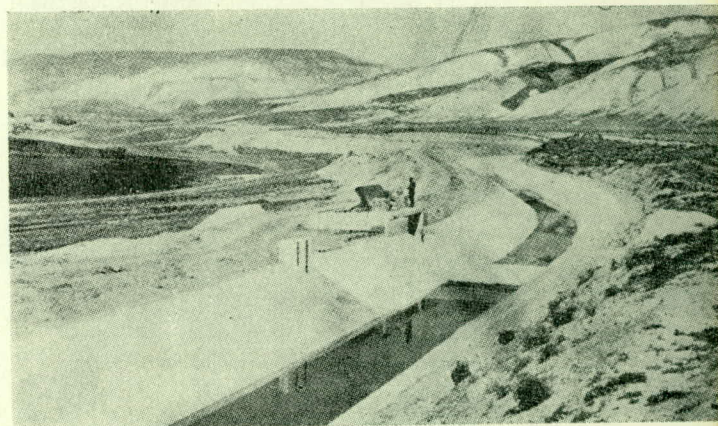
ביצוע חלקו השני של מפעל הירמוך הגדול — הקמת המאגרים ומתקני־הכוח והמשכת רשת התעלות — מעורר בעיות טכניות וכספיות קשות בהרבה מאשר מפעל ה"גור" המזרחי או סכרי הואדיות הצדדיים. שאלת־המפתח לגבי עצם אפשרות ביצועו היא בעית המימון (כ־150 מיליון דולר). יש לזכור שארצות־הברית הודיעה בבירור כי תפעל נגד מתן מימון בין־לאומי אם יתברר שהמפעל קשור במזימה לחתור תחת חלוקת הקצבות־המים שבתכנית ג'ונסטון (ובמיוחד — בהטיה אפשרית של יובלי הירדן). לאחרונה נעשה, כידוע, מאמץ ערבי מכוון להציג את מפעל־הירמוך כנוגד לתכנית ג'ונסטון; והערבים החלו מעיינים באפשרות לממן את המפעל ממקורותיהם־הם.

באמצע 1963 הודיעה ועדת־הירמוך הירדנית־סורית (שתפקידה להפעיל את ההסכם מ־1953) על הענקת מכרז לתכנון מפורט של מפעל הירמוך־הגדול, לחברה היוגוסלבית "אנרגו־פרויקט". החברה עמדה לסיים עבודתה תוך 17 חודש (עד סוף 1964). נראה היה שביצוע העבודות יקח לפחות עוד 5 שנים, כינן שהחברה נתבקשה לתכנן סכר שקיבולו 475 מיליון מ"מ"ק וגובהו כ־150 מטרים, אשר יאפשר להפיק כ־62,000 קילורואט חשמל. בראשית 1964 הודיעו הירדנים שהחברה המליצה על הקמת שני סכרים (במקרינ ובמוחייבה), ולא סכר אחד. לאחר ועידת הפסגה־הערבית השניה, בספטמבר 1964, הפך הסכר הנוסף, זה שבמוחייבה, למוקד התענינות, בעקבות הודעתו של מזכיר הליגה הערבית לאחר ועידת־הפסגה, לפיה יש בדעת מדינות ערב לגשת מיד להקמתו, תוך כננה לפגוע על־ידי כך במדינת ישראל. נמסר כי קיבולו של הסכר יהיה 200 מיליון מ"מ"ק, גבהו יגיע ל־90 מטר, וכי במשולב עמו יוקמו מפעלי כוח אשר יפיקו 30,000 קילורואט. הוצאות הקמתו נאמדו ב־29 מיליון דולר.

הרפורמה האגררית

מאז שנות־העשרים עסקו השלטונות (אז של ממשלת המנדט)

קטע מתעלת ה"גור" המזרחית בתצלום רואים פתח של תעלה צדדית עם הסכר שלה

ניקרת נחל הירמון

אותם גידולים הממהרים להבכיר בכיכר, בגלל מידות החום הגבוהות);

● קליטת מפרנסים. אם תקבע בכיכר החלקה המשפחתית כבאיזור ה„גור“ הצפון-מזרחי בגודל של 30—200 דונם, יספיק השטח החקלאי לפרנס (במישרין) לכל-היותר כ-15,000—17,000 משפחות; כלומר, עד 100,000 נפש. הערכות אופטימיות מניחות שניתן יהיה לקלוט באיזור עוד כ-100,000—150,000 נפש שיתפרנסו מעבודה חקלאית שכירה, עיבוד מזון, הספקת שירותים ועוד. אכן, יש לזכור שאין זאת תוספת נקיה, מאחר שכבר היום מוצאים את פרנסתם באיזור עשרות אלפי נפש, רובם בחקלאות.

אין, איפוא, פלא, שממשלת ירדן מגלה להיטות רבה להגשמה מהירה ככל-האפשר של מפעל הירמון הגדול, הן בגלל חשיבותו הכלכלית והן בגלל התרומה הצפויה ממנו ליוקרת המשטר וליציבותו. עם זאת, תעמיד הגשמתו של מפעל זה אתגר קשה — פיננסי, טכני, אנושי ומדיני — בפני המשטר הירדני; ונראה שיעברו לפחות עשר שנים עד שתוכל ירדן לזכות בכל היתרונות הגלומים בהפעלתו.

כיכר הירדן - כיום

כיכר-הירדן הופכת להיות שוב, כפי שהיתה בעבר, מרכז ישובי חקלאי ממדרגה ראשונה. מראה האיזור הולך ומשתנה במהירות. גאון הירדן, שהיה בעבר עטוף צמחיה סבוכה שורצת היות-טרף („כאריה יעלה מגאון הירדן“), בורא וניתן לעיבוד חקלאי אינטנסיבי, בעיקר של ירקות ומטעים. כיכר-הירדן עצמה שוב אינה מציגה לעין המסתכל מרחבים חשופים. מוקמים ישובי קבע, נסללים כבישים ודרכי גישה, מופעלים גנרטורים, מוקמים בתי-ספר ותעלות השקאה סימטריות עוברות בו. שינויים אלה, שתחילתם באיזורים הצפון-מזרחיים עשירי המים של הכיכר, ניכרים כבר ברוב חלקיה. עם השלמת מפעל הירמון הגדול תהיה הכיכר כולה איזור חקלאי מעובד ומיושב בצפיפות.

● מניעת ספסרות בקרקעות.

נקבע שמטרת הרפורמה היא להביא למצב בו לא תהיה לשום בעל קרקע חלקה הקטנה מ-30 דונם וכי לשום בעל קרקע לא תהיה חלקה הגדולה מ-200 דונם.

כדי למנוע הצטברות מחודשת של קרקעות בידי בעלי אזור זות גדולות, או יצירת חלקות קטנות-מדי שלא תאפשרנה קיום הוגן למעבדים, נאסר להעביר בעלות ללא אישורה של „רשות עמק הגור“; כן נאסר לפצל, בשעת הירושה, נחלות לחלקות הקטנות מ-30 דונם.

שטח הקרקע שבאיזור ה„גור“ המזרחי מוגבל למדי; נראה שלא יהיה ניתן להפקיע בו יותר מ-70,000—80,000 דונם. „רשות עמק הגור“ הודיעה שמספר הנהנים מחלוקת הקרקעות יגיע ל-3200 משפחות. אך נראה כי הרוב הגדול של המשפחות הנהנות אינן משפחות מחוסרי-קרקע כי אם משפחות בעלות חלקות קטנות מדי, שתזכנה להגדלת חלקותיהן. יש לציין כי עם הפעלת תכנית החלוקה ישבו באיזור כ-7,300 משפחות, אך ורק 3,700 מהן היו בעלות קרקע.

תרומת מפעל הירמון לכלכלת אמלכת ירדן

ירדן נאבקת בקשיים כלכליים שמקורם במיעוט המשאבים העומדים לרשות המשק הירדני. בעקבות מלחמת הקוממיות הוגדלה אוכלוסיתה פי שלושה, והיא מוסיפה לגדול בקצב של 3% לשנה ומגיעה כיום לכ-1.9 מיליון נפש. לפיכך, שואפת ממשלת ירדן לפתח ככל האפשר את הפוטנציאל המשקי הדל שלרשותה, למען תגדיל את התפוקה הלאומית, ויוקטן הפער במאזן התשלומים, ולמען יקלט כוח-האדם המובטל ההולך וגדל כל שנה (והנאמד בכ- $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ מכלל כוח האדם). מפעל הירמון הנו מפעל-הפיתוח החשוב ביותר שתוכנן בירדן; ותרומתו הכלכלית תתבטא באלה:

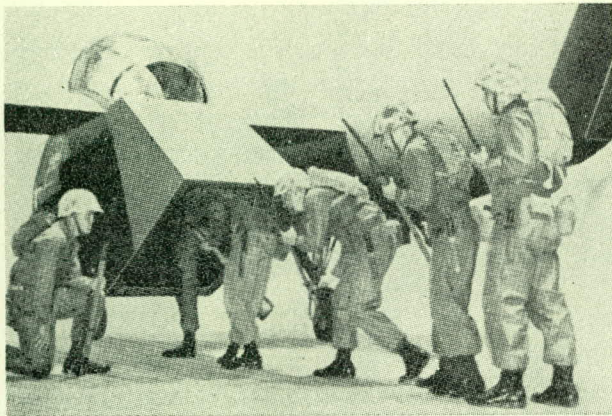
● הגדלת התפוקה הלאומית. המפעל יאפשר להשקות השקאה אינטנסיבית כ-500,000 דונם ולהפיק מרוב השטח לפחות שני יבולים (השטח המושקה כיום בירדן נאמד בכ-550,000 דונם, מהם קרוב למחצית בכיכר הירדן אך השקיתם דלה). מעריכים שניתן יהיה להגדיל את ערך התפוקה החקלאית בכיכר הירדן עד 15—20 מיל' ליש"ט (לעומת כמיליון אחד כיום). על חשיבותה של תוספת זו מצביעה העובדה כי בשנים האחרונות נע ערך התפוקה החקלאית במדינה כולה בין 15 ל-23 מיליון ליש"ט (מתוך תפוקה לאומית כללית המתקרבת ל-120 מיליון ליש"ט). כן תאפשר הגדלה נוספת של התפוקה הלאומית על-ידי עיבוד תעשייתי של התוצרת החקלאית הנוספת וכתוצאה מניצול הכוח שפיק מפעל הירמון.

● הגדלת היצוא. היצוא הירדני מגיע כיום ל-6 מיליון ליש"ט (לעומת יבוא של 50 מיליון ליש"ט), וכמחציתו יצוא חקלאי. נראה שכיכר-הירדן עתיד לשוב ולהיות, כבימי קדם, מרכז חשוב של יצוא חקלאי, מה עוד שתושביו עתידים להתרכזו בגידול פירות וירקות שיש להם שוק טוב בחו"ל (ובמיוחד

ח'דושי נשיו וטכניקה

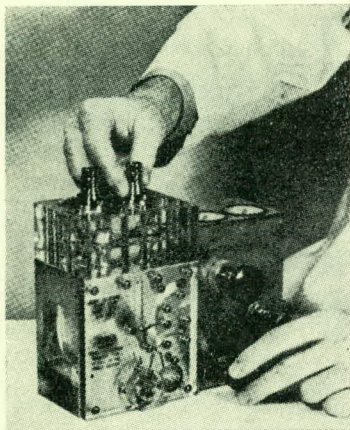
משקלו (לקרב) — 11 טון. מידותיו: אורך — 5.05 מ'; רוחב — 2.53 מ'; גובה — 1.58 מ'. מהירות מסימלית — 70 קמ"ש; למסע ממושך — 60 ק"מ לשעה. טוה פעולתו בכבישים (במהירות של 40 קמ"ש) — 320 ק"מ. חוצה תעלות שרוחבן עד 2 מ'. עובר במים עד לעומק של 1.20 מ'. כושר טיפוס — מדרון של 60 אחוז.

„מרצוף“ כיתתי

כשמביאים תגבורת מוטסת, במצבי קרב עם כוחות גרילה — נמנה הזמן בדקות ושניות. צבא ארה"ב וחילה „מארינס“ מחפשים להם דגם מטוס התמרדות נגד (בלעז — „Counter-insurgency“) רב תכלית: מסויר חמוש — ועד תיגבורת חירום. חברת „קונבאר“ מציעה מרצוף (Pod בלעז) לשישה חיילים במלוא ציודם. „תא“ כזה מתחבר למטוס — וניתק ממנו — בן רגע. שתי מעלות לדבר: בתיגבורת תחתית, מקצר הוא את שהיתו של המטוס על הקרקע כמעט עד לפרק הזמן הנחוץ להמראה מחדש — בחסכו את כל משך „יצירת הנוסעים“; כשהמדובר בתיגבורת ניכר, ובסדרת טיסות, מעלה הוא מוחשית את מספר המסובים המתבצעים תוך פרק זמן נתון, ואת קצב התיגבורת. היונהג סידור זה בפועל — ל„חלונות הגבוהים“ במערכת ההגנה האמריקאית פתרונים.

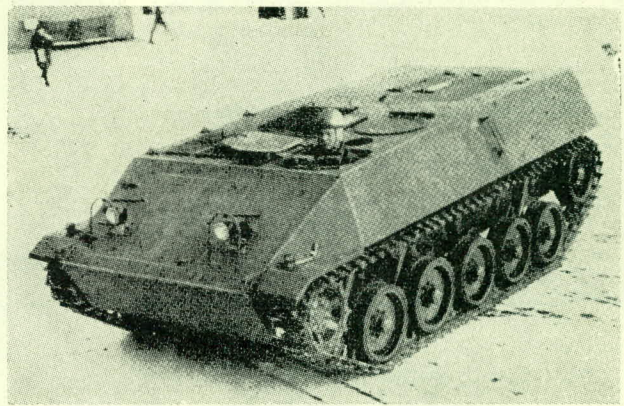
משאבת לב - לניתוחים בחזית

כיצד ליצור, בתנאי בית חולים שדה שב קרבתה הישירה של החזית, תנאים שיאפשרו סיכוי להצלת חייו של חייל שנפצע פצעים קריטיים, המצריכים ניתוח מורכב? שהות המינימום הנחוצה לניתוח לא תתן לו אלא עליי הבטחת פעולת לבו של המנותח. מעתה, אף הרחק מארץ לחינתוח של בתי חולים, תעמוד לו בכך „משאבת הלב“ החדש

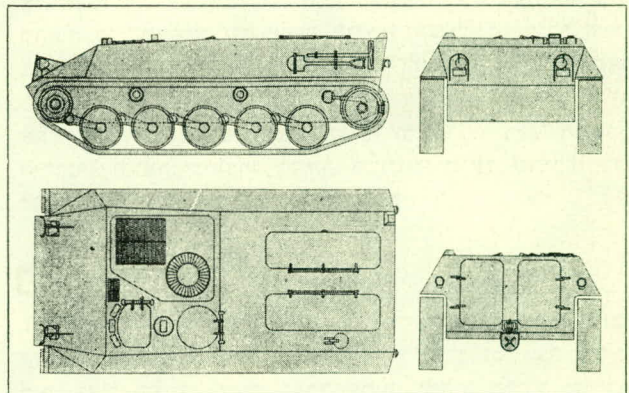
שה, שהונהגה בצבא האמריקאי. משקלה רק $3\frac{1}{3}$ ק"ג, וממדיה מצומצמים מאוד. היא ממריצה את פעולת הלב; ובהיותה מסונכרנת (synchronised) לדופקו של המנותח, תאפשר היא לרופא לוסת את זרימת הדם אף במהלכו של ניתוח חמור בתנאי שדה.

נגמ"ש יצוא „למדינות קטנות“?

מפעלי „הנשל“ (שבמלחה"ע השניה פיתחו את הטנק „טיגר“ הנורד), הפיקו עתה את האבטיפוס של „דגם הנשל 1963“ — נגמ"ש ל-10 חיילים (נוסף על המפקד ועל הנהג). מפעלים אלה מיצרים, בהרשאה ממפעלי „היספנו-סואיזה“, את הנגמ"ש HS-30 (ה„ארוך“) לצבא מערב גרמניה. מבחינה חיצונית דומה הנגמ"ש החדש ל- HS-30; אך בפנים מסודר הוא באופן שונה — ולדברי בטאון גרמני נועד הוא בראש וראשונה למכירה למדינות קטנות.

שריונו מכוון לעמוד בפני קליעים בקוטר מקובל של נשק רגלים (כגון — 7.62 מ"מ), אך זווית ההטיה הניכרת של הדופנות — וב- יחוד בחזית — נותנת מקום לתקוה כי יהיה חסין מפני קליעים עד לקוטר של 20 מ"מ ועד בכלל. המקלע, אשר ניתן לשרבבו

בתנועת יד אחת לכך המקלע שבדלתית המפקד, עשוי לפנות לכל צד, להנמיך עד 15° ולהגביה עד 90° . כתוצאה מכך, מתאים הוא להפעלה כלפי מטרות קרקע ומטרות אויר כאחד — וכן נגד מטרת מורמות יחסית (כגון — חלונות הבתים). 3 מראות זווית מאפשרות לנהג לראות את כל השטח שלפניו — בזווית מבט של כ-180 מעלות. למפקד מראות זווית שניתן לסובבה 360° ; והוא יכול לצפות על פני השטח כולו.

אפשרויות גרסאות נוספות של כלירכב זה: משחית טנקים החמוש בטילי 11"0.8; משחית טנקים החמוש בתותח מועטרתע בן 90 מ"מ; טנק סיור, החמוש בתותח אוטומטי בן 20 מ"מ ומקלע צריח מסתובב; נושא מרגמה — למרגמה של 81 מ"מ, או של 120 מ"מ; רכביקשר — המתאים גם לרכב פיקוד או רכב תצפית ארטילרית; רכביפניו, להובלת 4 פצועים שוכבים או 10 יושבים.

„עצמת-אש וניידות אינן תלויות רק בידע מדעי
ובנסיון בייצור כלי-לחימה יעילים, אלא גם
בכושרם של אנשינו לבצע את הטיפול המונע
הדרוש כדי לשמור את ציודם ברמה מבצעית
נאותה“.

גנרל מקסוול ד. טילור.

טיפול מונע ואחזקה - אחריות המפקד

סא"ל מ. צ'פורי

האחריות לאחזקה מוטלת על המפקד בלבד (הסגל הטכני נועד רק לסייע לו). האחריות הפיקודית מתחילה בדרגי הפיקוד הגבוהים ויורדת מטה דרך כל הדרגים עד למפקד הכיתה ומפקד צוות הטנק. לעתים נשכח מה פירושה המעשי של האחריות ברמות הפיקוד הנמוכות, ומפקדי הכיתות וצוותי הטנקים נוטים לסמוך על המ"מ, סמל המחלקה, או הסמל הטכני בכל הנוגע לטיפול מונע בציוד הנמצא תחת פיקודם.

הפיקוד הנמוך חייב להכיר היטב את ציודו ולהיות בקי בביצוע הטיפול המונע הדרוש. אחריות לאימון המפקדים בנושאים אלה מוטלת על דרגי הפיקוד — החל במפקד המחלקה וכלה במפקד החטיבה.

אם האחריות הפיקודית להחזקת הציוד תרד רק עד לרמת מפקדי הפלוגה, יהיה הלז חייב להשקיע את כל זמנו בפיקוח על כל פריטי ציוד אשר נמצא תחת פיקודו ולא יתיר בידו זמן לפקד על יחידתו. לכן חייבת האחריות הפיקודית ל"רדת" עד לרמה הנמוכה ביותר. לכל מפקד-פלוגה בשריון — הסגל הטכני הדרוש כדי לסייע לו בהדרכה ובפיקוח על ביצוע הטיפול המונע וכן על ביצוע טיפולים אשר אינם נכללים ברמת הצוות והכיתה. סגל זה כולל חוליה טכנית, טכנאי צרייה, סמל וטכנאי קשר, סמל אפסנאי, רב-סמל וסמ"פ. על סגל זה מטיל מפקד הפלוגה את האחריות להחזקת הציוד הפלוגתי. כמורכב חייב סגל טכני זה להכין את היחידה בנושאים טכניים, לסייע בהדרכה ובטיפולים, להשתתף עם המפקדים בביקורת ובפיקוח על ביצוע הטיפולים השונים, החל מטיפול בשויה וכלה בטיפול החסנה. ניצולו של הסגל הטכני לתפקידים אלה אסור שישחרר את המפקדים מאחריותם לנושא האחזקה.

סגל המפקדים חייב להיות בקי באופן יסודי בכל הציוד הנמצא ברשותו או ברשות פקודיו ולדעת את כל הדרוש לביצוע הטיפול המונע בציוד זה.

לאחר שהגענו לידע מקצועי ברמה זו, עם כל סגל המפקדים, על המפקדים הזוטרים לודא כי פקודיהם מאומנים כראוי ויודעים כיצד לבצע את הטיפול המונע ותיקוני-יסוד בציוד הנמצא ברשותם.

כל מפקד חייב לפקח שהגדרת האחריות להחזקת הציוד ביחידתו תשמר בקפדנות. למעשה, אחריות זו מוגדרת וקבועה בטנק ובכיתה החרמ"ש ויש רק לפקח כי אכן יבוצעו הדברים.

אחד הצעדים החשובים בטיפול המונע הנו הביצוע המחזורי השוטף של טיפולים בדרגים השונים, כפי שנקבע בהוראות חיל-הימוש. סכומי כסף גדולים מושקעים בהכשרת בעלי-המקצוע לאחזקה בדרגים השונים. על-כן אין המפקדים צריכים להגזים בדרישות מאנשי הצוות והכיתה בשעת הטיפול בציודם, אלא לנדא כי הציוד יקבל את הטיפול המתאים, בהתאם לדרג התקן הדרוש.

רשימה זו מבוססת אִמנם, בחלקה על חומר אשר התפרסם בעתונות הצבאית האמריקאית, אך עיקרה מושתת על עובדות מחיי היום-יום. בעוברך בדרגי הארץ או בשטחי האימון, תתקל לעתים קרובות ברכב צבאי החונה בשולי הדרך ולצדו חייל אחד או חיילים אחדים המנסים לעצור כל רכב עובר ושב בבקשת סיוע.

מה קרה לרכב זה? מדוע לא יוכל להמשיך בדרכו?

באם העצור ותברר מה התקלה, יסתבר לך אחד מן הדברים הבאים:

- אול הדלק במיכל וגם דלקון רזובי אין.
- קרה תקר בגלגל וגלגל ההילוף יצא מכלל שימוש זה מכבר ועדיין לא תוקן.
- אין כלי-יעבודה לביצוע תיקון פגוט וקל-ערך אשר בעטיו נמנע המשך התנועה.

תרגיל עוצבתי או יחידתי. ימים מספר לפני התרגיל הופסקו האימון נים כדי להכשיר את הרכב לקראת המאמץ בו יצטרך לעמוד בעת התרגיל. הנה החל התרגיל ולאורך התיבים עומדים כלי-רכב דוממים במספר הולך ורב, ובשעת התרגיל הולכת ודועכת עצמת האש מפאת תקלות בכלי הנשק.

מה הן הסיבות אשר גרמו לתופעות אלו? ובמה מותנית הצטרפותם המהירה של הרכב המשורין או הרכב ה"רך" אשר יצאו מכלל שימוש אל השדרה בתנועה או אל הכוח בהסתערות, והצטרפותם של כלי הנשק אל מקהלת היורים המשתקים את יעדי האויב? דבר זה מותנה בשני גורמים:

- מצבו הטכני של הציוד.
- הפעולות אשר ננקטות על-ידי החייל/הצוות לאחר שנתגלתה התקלה.

מצבו הטכני של הציוד — מצב זה הנו תוצאה של טיפול מונע נכון המבוצע באופן שגרתי.

מהירות החזרתו של הציוד לפעולה — המהירות מותנית בפעולות אשר בהן נקט או שלא נקט החייל/הצוות מיד עם גילוי התקלה. האם ישבו בחיבוקי-ידיים וחיכו ל"מומחים" אשר יבואו ויפתרו את הבעיות, או שמיד התחילו בעבודות כדי להתגבר על התקלה.

למכלול בעיות זה השפעה ישירה על מספר הטנקים והזחל"מים אשר ישתתפו בכל קרב ועל עצמת האש אשר תופק בשעת מגע עם האויב. לבעיות אלו קיים רק פתרון אחד. המפקדים בכל הרמות חייבים לתת עדיפות ותשומת-לב אישית לטיפול המונע ולאחזקת הציוד הנמצא תחת פיקודם. הם חייבים להכיר את הציוד הנמצא ברשותם או ברשות פקודיהם ולהתעניין בו, הלכה למעשה, על-ידי פיקוח אישי על הטיפולים, ביקורות שגרתיות וביקורות פתע. אין כל תחליף לפעולה אישית זו של מפקדים.

כדי לודא כי הציוד הגנו כשיר וניתן להפעלה מבצעית, על החיילים והקצינים לבצע ביקורות תקופתיות של הציוד הנמצא ברשותם. ושוב אנו חוזרים למסקנה כי סגל המפקדים חייב להיות בקי בציוד הנמצא ברשותו ובדרך הטיפול בו.

בשעת ביקורות, על המפקד להסתייע בהוראות חיל-החימוש המגדיר את הטיפולים הדרושים, על ההוראות החיליות לטיפול מונע יש לשמור ולודא עדכונם. כן יש לבצע מדי-פעם השתלמויות מפקדים בנושאי אחזקה וטיפול מונע. האימון בטיפול מונע חייב להיות חלק אינטגרלי מכל תכנית אימון ויש לחזור על אימון זה לעתים תכופות. זאת היא אחריותם של המפקדים לודא כי החיילים רמת ידע מספקת, כדי שיוכלו לטפל ולשמור על הציוד הנמצא ברשותם.

מפקד הצוות ומפקד הכיתה הגם חוט השדרה של כל יחידה. נחזק חוט שדרה זה על-ידי טיפוח הרצון לשמירה על הציוד המופקד בידיהם. נוכל להגביר תחושה זו על-ידי טיפוח יצר התחרות, ציונים לשבח ומתן פרסים לכל המצטיינים בהחזקת ציודם.

התרומה הגדולה ביותר אשר מפקד בכיר יכול לתרום לנושא זה הנה הדוגמה האישית בפיקוח על ביצוע הטיפול המונע והשאפה לסטנדרטים גבוהים בשמירה על ציוד.

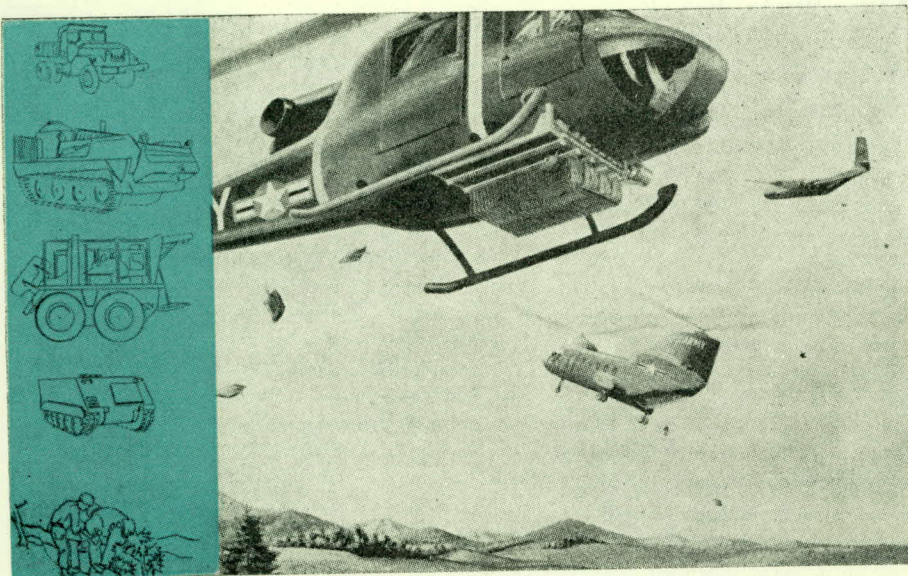
באם מפקד מגלה התענינות, ידע ומסירות לשמירת הציוד ביחידתו, ידעו פקודיו כי הוא מיהס חשיבות לנושא זה, רמת הטיפול תעלה ביחס ישר לגישתו לנושא.

אין כל מעשי קסמים באחזקת ציוד. הידע והעבודה המסורה של הטיפול המונע בכל הרמות הגם הערובה היחידה כי ציוד זה לא יאכזב אותנו בשעת מבחן.

„ההצלחה בלחמת-יבשה מותנית בשני גורמים: התנועה והאש; שני לגובם הנכון יבטיח הצלחה בכל קרב. כדי שנפיק שני גורמים אלה מצידוננו, עלינו לטפל בו כראוי.“

הדים

פתרון: - מחסום מוקשים „אורי“

ההכרח, בלוחמה ה„זרימה“ הניידת של זמננו, במחסומים מלאכותיים להשהית השריון, או לתיעולו, מצריך חידושים. מחקרו הענף של צבא-ארה"ב בנדון מקיף ששת אמצעי-המיקוש המוצעים שבהצלום זה. ה„מפתח“ הוא: מהירות — ומינימום מאמץ-לוגסטי. מובלט כאן החידוש מרחיק-הלכת שבכולם — „מחסום מן-הרקיע“.

תקשורת ביחידות סוביטיות ואמריקאיות

סקירה

ניתן לעוצבות וליחידות בשני הצבאות הגדולים בתקופתנו — הסוביטי והאמריקאי. מה הנה — ועל מה מעידה מן הבחינה הארגונית והטקטית כאחד — מערכת-הקשר שביחידות של הצבאות האלה? לנסיון להציג, בקיצור ובקיום פשוטים וברורים, את התשובה לשאלות אלה תוקדשנה שתי הסקירות אשר תינתנה עתה מעל עמודי „מערכות“.

נודעת האמרה: — „הגד לי מי ידידיך — ואגיד לך מי הנך אתה“. על צבאות זמננו אפשר ואפשר לומר: — „תן לי להכיר את מערכת-הקשר של צבא — ואדע מה טיבו ומבנהו של אותו צבא, ולאיזה תכליות הועד“. סוף שנות החמשים וראשית הששים ראו התגבשות של דפוסים חדשים (שאף הם, ודאי, ישתנו כעבור שנים אחדות, בשל מהירות ההתקדמות הטכ-

על מערכות-הקשר ביחידות סוביטיות

אופייניים ליחידות טנקים, נעשו עתה גם נחלתן של יחידות הרובאים-הממונעים. ממילא מחייב דבר זה פתרון אחר של בעיות-השליטה ביחידות-הרגלים הממונעות.

בזמן שהקרב התנהל עדיין באורח-לחימה רגלי, השתמשו לצורכי פיקוד ושליטה במכשירים נישאים, ואילו למכשירים שמוחקנו בנגמ"שים יוחס תפקיד משני. כיום ממלאים המכשיריים המותקנים את התפקיד העיקרי — הן בשעת תנועה למגע והן במהלכו של קרב.

בעבר נהגו להקים, בדרך כלל, שתי רשתות-קשר נפרדות: אחת, באמצעות מכשירים נישאים, בשביל הרגלים — והאחרת, במכשירים מותקנים ברכב, בשביל הטנקים; שיתוף-הפעולה בין הרגלים לבין השריון יכול היה להתקיים רק באמצעות מפקד הגדוד; מפקדי הפלוגות ומפקדי המחלקות לא יכלו לקיים קשר-אלחוט ישיר עם הטנקים. ברצותם לשתף פעור לה באופן בלתי-אמצעי עם הטנקים היו משתמשים בסימנים מוסכמים.

בקרבות בהם מתמקדות יחידות-משנה שהחלו בפעולתן בצירי רים נפרדים, חיוני תיאום מהודק בין הרגלים לבין הטנקים. כל ציוות של טנקים ונגמ"שים הופך לחיוני את השליטה והפיקוד המרכזיים. משום כך חשוב ביותר לבנות את מערכת השליטה באופן שתודא כי הטלת המשימות על מפקדי יחידות-המשנה של הרובאים-הממונעים ושל הטנקים תיעשה בזמן — וכי האפשרות לקיום שיתוף פעולה ביניהן תשמר עד לחוליה הנמוכה ביותר: טנק-נגמ"ש. בעיה זו אפשר לפתור על-ידי הקמת רשתות-אלחוט מאוחדות

חשיבותה של מערכת-השליטה הצבאית גדלה והולכת ככל שגדלים הטוחים עליהם חייב המפקד להשתלט — ככל שמצטמצם הזמן העומד לרשות המפקד לקבלת החלטותיו ולביצוען — וככל שרבים ומורכבים יותר הגורמים אותם יש לתאם לקראת ביצוע המשימה.

צורותיהן של מערכות-שליטה השתנו במשך הדורות, אך את יעודן הבסיסי לא שינו מעולם ועד עתה. תפקידי מערכות-השליטה הם:

● לאפשר למפקד שליטה על כוחותיו, על-ידי יצירת אפשרות למתן פקודות ליחידות הכפופות לו.

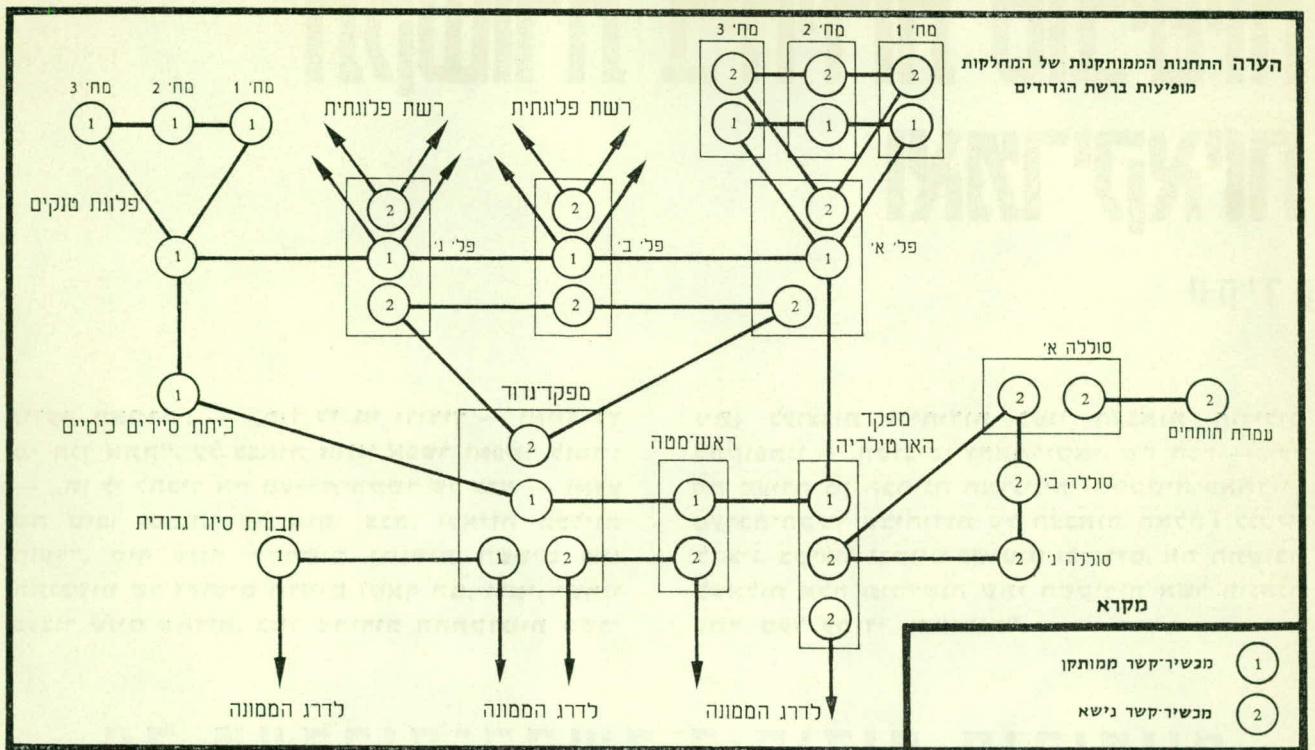
● לאפשר למפקד קבלת תמונה מן המתרחש, על-ידי קבלת דיווחים מהיחידות הכפופות לו בכל הנוגע למצבן, למצב האויב ולהתפתחות הקרב.

● לאפשר ליחידות המשתתפות בקרב ביצוע משימותיהן, על-ידי תיאום ביניהן.

בשנים האחרונות חלו ביחידותיו ועוצבותיו של צבא ברה"מ — כבאלה של כמה צבאות אחרים — שינויים ניכרים בכל השטחים. כאן ייחוד הדיבור, בהתאם לנושאה של סקירה זו, רק על אחד משטחים אלו — ארגון הקשר ביחידות הסוביטיות, ובמיוחד ביחידות הרובאים-הממונעים. אך אין כל ספק שארגונה החדש של התקשורת גם משקף נאמנה — וגם מאפשר — את התמורה הכללית היסודית אשר חלה בחימושן וכוסר-תנועתן של יחידות אלה, ועליכן גם במבנן ובאורח-הפעולן.

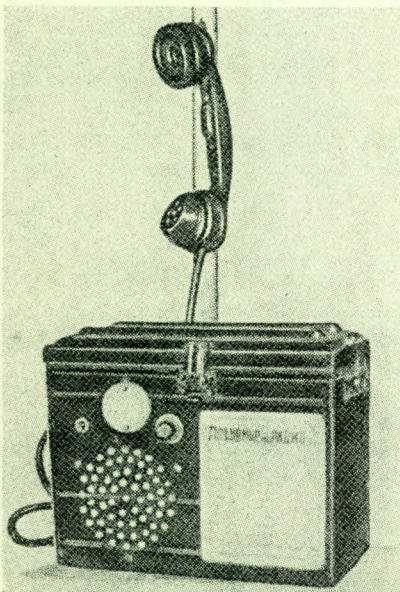
*

תמרון נרחב במהלך הקרב; שינוי-היערכות מהיר מתבניות קרב לתבניות טרום-קרבות — ונהפוך; כל אלה, שהיו

מרשם 1 — רשת קשר גודית סטנדרטית

כשמתעורר צורך להפעיל במסגרת גדודי הטנקים בכללותו את יחידות המשנה שפוצלו בין יחידות הרגלים, יכול מפקד גדודי הטנקים להכנס לתוך רשת מפקד גדודי הרובאים הממונעים באמצעות אות הקריאה הקבוע שלו, ולשדר את מילת הקוד „עבור לתדר של גדוד הטנקים“! איכותם השוכללת של מכשירי האלחוט בזמננו, שעבודתם מתנהלת בתדרים מכוונים

מכשיר קשר
ברכבי פיקוד

למפקדי גדודי הרובאים הממונעים — רשתות, שלתוכן יוכנסו המכשירים המותקנים על-רכב של הפלוגות ושל המחלקות וכן מכשירי הטנקים של המפקדים ושל הטנקים האחרים.

הניתן לשלוט ברשת-אלחוט שמספר תחנותיה רב? וכיצד יובטח הקשר של מפקד גדודי הטנקים עם פלוגות הטנקים המשתפות פעולה עם יחידות משנה רובאיות?

הנסיון שנרכש במלחמת העולם השנייה ובתרגילים שלאחר המלחמה מוכיח כי אפשר לשלוט על יחידות משנה באמצעות רשת-אלחוט המכילה עד ל-20-30 מכשירי-אלחוט. אולם נדרשת כאן משמעת נוקשה יותר, וכן נדרשת יכולת לקיים קשר-גומלין באמצעות מסירת אינפורמציה קצרה, פסוקה וברורה. מפקדי הגדודים ומפקדי הפלוגות משדרים ללא הגבלות; ואילו מפקדי המחלקות ומפקדי הטנקים נמצאים בהאזנה קולטים את הפקודות, מבצעים אותן — ומשיבים רק לקריאות שכוונו אליהם על-ידי מפקדים בכירים יותר. הם רשאים לשדר, ביזמתם-הם, רק כשהמצב מחייב דיווח מידי — למשל, אם נתגלו אמצעי-לחימה גרעיניים של האויב, או אם נקבע שהאויב החל בנסיגה. הכרחי שהקצינים המתקשרים ברשת כזו יהיו מאומנים ומתורגלים בעבודה עם מכשירי-אלחוט. היעדר נסיון, או התרשלנות בנוהג שנוהגים בפרפר קלוט-שדר, מביאים לעתים לידי כך שהמכשיר עובר ללא צורך למצב של שידור — ומשתק לזמן-מה את העבודה ברשת. על כן יש לאמן בשיטתיות בנוהלי אלחוט-דיבור, ובהפעלה נכונה של מכשירי הקשר, את כל הקצינים שביחידות הרובאים הממונעים וביחידות הטנקים.

להשגת שליטה נאותה על יחידות המשנה מסייעים בהרבה מתקן טוב של רכב הפיקוד וארגון מוצלח של מוצבי הפיקוד. את מוצב הפיקוד של הגדוד מהווים הנגמ"שים של מפקד הגדוד ושל ראש המטה, וכן כלי רכבו של מפקד גדוד הארטילריה המסייע. בנגמ"ש של מפקד הגדוד מוצבים שני מכשירים מותקנים ושניים נישאים (מרשם 1). הראשונים נועדו לקיום קשר עם יחידות המשנה של הרובאים הממונעים ושל הטנקים ועם מפקד החטיבה; ואילו האחרונים — לקשר משני. המכשיר המותקן של ראש המטה עובד כרגיל ברשת של מפקד הגדוד; והמכשיר הנישא המצויד במגבר קליטה מיוחד — ברשת האלחוט של מפקד החטיבה.

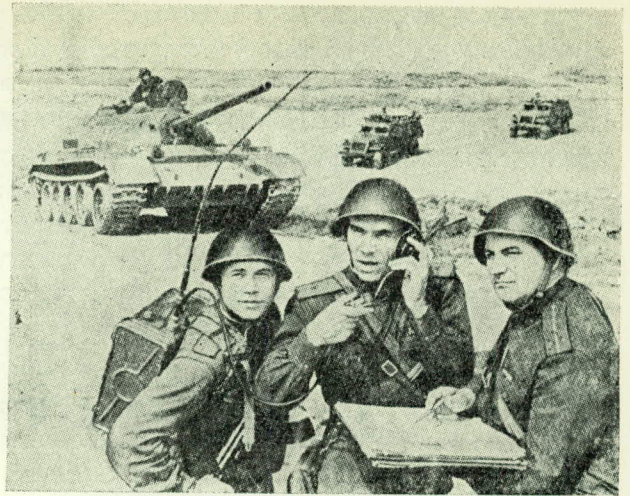
הקשר בהתקפה בשטח הררי

אמצעי השליטה המופעלים בגדוד רובאים ממונעים במבצעי התקפה בשטח הררי זהים ביסודם לאמצעי השליטה הקיימים בו בתנאים הרגילים. ההבדל הוא בכך שמכשירי האלחוט הנישאים הפועלים בגלים אולטרה-קצרים — הם המשמשים אזי כקשר עיקרי. בגזרות ההתקדמות החשובות ביותר רצוי לעתים להשתמש, במקביל, במכלול רחב של אמצעי-תקשורת שונים: במכשירי אלחוט, בקשר-קוי, ברכב ורצים, וכן באמצעי איתות. דבר זה מעלה בהרבה את הגמישות של הקשר ואת אמינותו.

גירסה אחת של מערך קשר אלחוטי בגדוד רובאים ממונעים, שהוגבר בפלוגות טנקים, בגדוד ארטילריה ובמחלקת פלסים — במצב של התקדמות בהרים — מוצגת במרשם.

לצורך השליטה על יחידות המשנה מוקמות שתי רשתות אלחוט של מפקד הגדוד. בראשונה נכללים מכשירי האלחוט הנישאים של מפקדי פלוגות הרובאים ושל מחלקת המרגמות

מרשם 2 — רשת קשר גדודית בהתקפה בשטח הררי

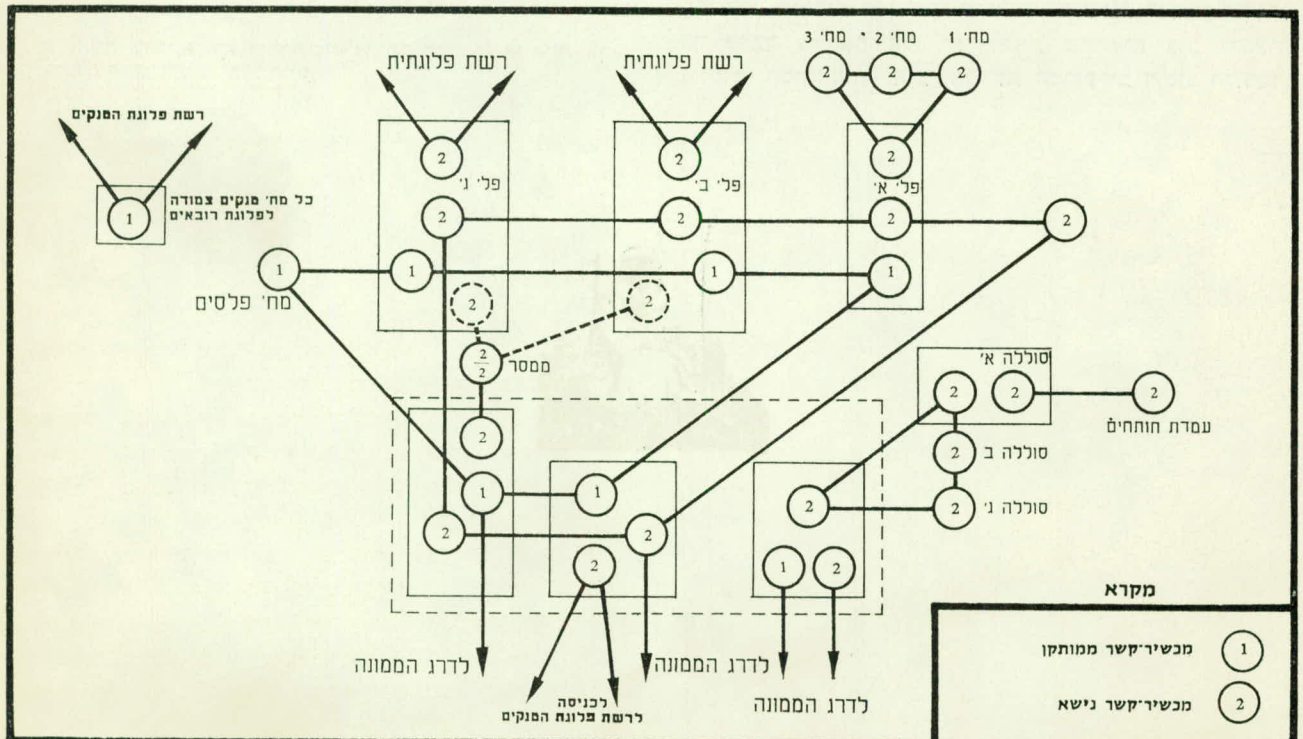

מפקד גדוד רובאים ממונעים מעביר פקודות לפלוגותיו

מראש, משחררת מן הצורך בחיפוש רשתות תחילה, והיא מאפשרת מעבר ללא-קושי מרשת לרשת.

גם בעיות הספקת הציוד והעזרה הטכנית למפקדי יחידות הטנקים הפועלות יחד עם יחידות רובאים ממונעים נפתרות אף הן באמצעות רשת האלחוט של מפקד גדוד הטנקים, או — באמצעות רשת האלחוט של מפקד גדוד הרובאים הממונעים, שבה, בדרך כלל, ימצא בהאזנה מכשירו של מפקד גדוד הטנקים או המכשיר של ראש מטהו.

° בצבא הסובייטי אין מופעלת רשת חילוץ ופינוי. טנק שנפגע מודיע על כך ברשת הפיקוד של גדוד הרובאים הממונעים, או ברשת הפיקוד של גדודי-הוא.

לארגן קשר אמין אל פלגה זו. טוב שיימצאו ב"פלגת העיקוף העמוק" מכשיר־אלחוט (או אף שניים) מסוג המאפשר קיום קשר לטוחים גדולים, — ולרוב מביאים מראש בחשבון גם את האפשרות של הקמת תחנת־ממסר.

כן יתכן שתוקצה מגדוד הרגלים פלגה מיוחדת להשמדת אמצעי־לחמה־גרעינית של האויב, או ללכידתם. ההנחה שהונחה ביסוד גרסה אשר הוצגה כאן, והמשתקפת מתוך המרשם, היא כי הקשר אל פלוגת־הרובאים הפועלת ב"פלגה המיוחדת" יקויים באמצעות ממסר שהותקן בהליקופטר.

★

מפקדי הפלוגות מקיימים את הקשר עם מפקדי מחלקות־הרובאים באמצעות מכשיריהם. כדי להעלות את מידת אמינותו של הקשר, רצוי שימצא במוצב הפיקוד הגדודי מכשיר נוסף, שבאמצעותו אפשר יהיה לקבל קשר בלתי־אמצעי עם מפקדי המחלקות; ובמקרה שיוצא מכלל שימוש מכשירו של מפקד הפלוגה הפועל ברשת־הגדודית, או משארעו הפרעות קשות מצד האויב, אפשר יהיה לקיים קשר עם מפקד הפלוגה עצמו ברשת הפלוגתית. את המכשיר המותקן יכול לנצל מפקד פלוגת רובאים־ממונעים לשיתוף פעולה עם טנקים. בשעת פעולות באורח רגלי, נשען הקשר עם הטנקים בראש־וראשונה על הסימנים־המוסכמים; קשר האלחוט עם הטנקים יוכל להיות אז רק באמצעות מפקד הגדוד.

מערך־הקשר המוצג כאן הוא מערך של גדוד רובאים־ממונעים (כלומר — רגלים־משורינים) בדיביזיה הסוביטית החדשה. נקל לראות כי מערך זה סוגל במיוחד למלחמה ניידת, שהיא תכליתה של מגמת המיכון והמינוע השלטת כיום בצבא הסוביטי. מובאות כאן שתי גרסאות אפשריות לארגון הקשר; אך מלבד גרסאות אלו יש להניח שקיימות עוד גרסאות נוספות, המותאמות לאופי הכוחות המופעלים ולסוג הלחימה.

הפועלים בגלים אולטרה־קצרים, ואילו בשניה פועלים המכשיריים המותקנים בנגמ"שים שברשות מפקדי פלוגת־הרובאים, חברת הסיוור הגדודית ומחלקת הפלסים. ברשת זו (השנייה) משתמש מפקד הגדוד בשעת מסע־ההתקדמות ובשלב של מרדף בנגמ"שים אחר האויב.

ההתקפה בהרים מתחילה, בדרך כלל, מתוך מצב של מגע ישיר עם האויב; שכן השטח מסייע להתקרבות ולתפיסת עמדות־מוצא בהסתר, ואין הוא מאפשר התפרסות מתוך תנועה. במצב כזה נוח יותר למפקד הגדוד, בשלב ההתפרסות הסופית וביצוע ההתקפה עצמה, להשתמש במכשיר נישא.

מפקד הגדוד מעביר את המשימות למפקדי יחידות־המשנה, באמצעות פקודות קצרות, בשתי רשתות־אלחוט גם יחד. מפקד פלוגת הטנקים מקבל את משימתו דרך המכשיר הפועל ברשת־הטנקים — או באופן בלתי־אמצעי, אם הוא נע בסמוך למפקד הגדוד. באותה דרך מקבל את משימותיו גם מפקד גדוד הארטילריה. על הפלוגה שבעתודה מקיים מפקד הגדוד את שליטתו באמצעות מלות־קוד ופקודות קצרות, המועברות במכשירי־האלחוט הפועלים ברשתות הגדוד. מחלקת־המרגמות של הגדוד יכולה להיות מסופחת לאחת מפלוגות הרובאים או להימצא בכפיפות ישירה למפקד הגדוד. למחלקת־המרגמות ישנם מכשירי אלחוט משלה, שבעזרתם מקיים מפקד המחלקה את הקשר עם מפקד הגדוד.

בהתקפה בשטח הררי עשויה תכופות למלא תפקיד רבי־ערך "פלגה עוקפת", המופרשת מתוך הגדוד. לרוב מקצים לכך פלוגת רובאים, המוגברת בתותחים קלים*, מרגמות, פלסים וסיירים כימיים, ומטילים עליה משימות כגון תפיסת מיצר הרים, לכידת מקום המתאים לצליחת נהר או קניון, וכו'. בפעולותיה הנועזות והנחרצות של "פלגה מעוקפת" זו תלויה תכופות הצלחת התקפתו של הגדוד. על כן חייב מפקד הגדוד

* יש להניח שהכונה היא לתותחים־לא־רתע מסוג זה או אחר, אך יתכן גם לתותחים ב"ט דו־תכליתיים.

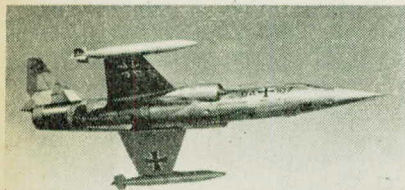

מה בצבאות?

בעקבות צבא ארה"ב, גם צבאה של בריטניה (ככמה מצבאות-אירופה האחרים) החל מזה כמה שנים מטפח "אווירה פרטית" של צבא היבשה, למילוי כל אותם תפקידים הקשורים והמשולבים במישרין בפעלם היומיומי של הגייסות, ואשר לחיל-האוויר, כורוע עצמאית, "לא השתלם" (לפי גרסת צבא-היבשה) להשקיע בהם מאמץ רב. השנה יורחב בהרבה "קורפוס-האוויר" של צבא-היבשה; והעיקר בהתרחבות זו של השנה תהיה הנהגת ה"הליקופטר", "סקאוט" ("סייר", באנגלית) בן המשת המושבים — כש-הליקופטר קל-יותר זה (היומנו כבר 150 כלי-טיס כאלה) יחליף בתקני-הצבא ובאורח-הפעור לתו, לפחות חלקית, את "מכונית-הסיוור" הי משמשת כיום לתפקידי סיוור ותצפית כה רבים.

בראשית 1964 התחיל אימונם של טייסים מערב-גרמניים בבסיס האימונים של נאט"ו שבאי-היס-ת'וכוני סרדיניה, בשדה-התעופה ש-בדצ'ימוֹנו. טייסי ה"סטארפאיטר" עושים את אימוני-היריה שלהם בבסיס זה — שבגלל תנאי מזג-האוויר שבי, הנו מתאים באופן מיוחד לאימוני-טייסים. הבסיס מחולק לשלושה חלקים: חצי לגרמניה; ואילו לאיטליה ול-קנדה — רבע כל אחת.

מה נראה כאופיני ומיוחד יותר לארץ-ישראל מאשר נטיעת חורשות זכרון וציון? והנה — הכוחות-המזוינים של ארה"ב (ביתר דיוק — אגודה בשם "קרן החופש") נוקטים אף הם בדרך זו. מספרם של בעלי "מדלית-הכבוד של הקונגרס" (מעין "צלבוֹיקטוריה" של ארה"ב), עלה, במשך מאה שנותיה, על שלושת אלפים. ב"בקעת-פורג" הנודעת, מקום מבחניו וסבלו המרים של צבא-ווישינגטון המהפכני, החלו לנטוע עצים לזכרם של גיבורים אלה.

חיל-האוויר של קנדה — ארגונו ומסורתו בריטיים הנם; אך ציודו ורקעו הטכני — מתוצרת ארה"ב בעיקרם, או העתקים, מתור צרת-קנדה, של דגמים אמריקאיים. אכן, "צעד אחד מאחור" באשר להנהגת דגמי-ציוד חדשים, הודגמה האחרונה לכך — הידיעה כי בקרוב (כנראה — במהלך 1964) יצוידו שמונה הטייסות של חיל-האוויר-המלכותי הקנדי החדש בנורמניה-המערבית במטוסי "סטארפאיטר" (CF-104) האמריקאים החדשים — שיבואו במקום מטוסי-הקרוב F-86 ("הסייבר" הנודע, שהובטח בשעתו לחיל-האוויר של ישראל) ו-F-100, המשמשים בטייסות אלו כיום.

כבר לפני 30 שנה "קברו" הר גיים צבאיים מת-קדמים (לקפטן לידל-הארט היה חלק רב בהטפה זו) את תפקידו של הסוס בלחמה החדשה; ואמנם — חיל הפרשים — ואחריו בהדרגה גם הארטילריה גרות-הסוסים — נסתלקו כמעט

כליל מן הבמה, אך קורה, רומנטיקה של העבר" הנה גם פתרון מעשי לבעיה ממשית. רוב הצבאות מדגישים עתה את חשיבותה של לחמת הרים — וישנם מקומות בשטחים הרריים, אליהם לא יגיע כל כלי-רכב פחות או יותר "נורמלי". על כן תמונה זו, מה-ארטילריה-ההררית האיטלקית, מזכירה את הפרדות נושאות תותח-הרים מימי מסע-שביצ'ריה ב-1799 או הגנת טירול ב-1866 — או מלחה"ע הראשונה — אלא שכאן...

לצבא נורבגיה בעיות הדומות לאלו של עוד כתר-יסר צבאות המסתייעים והתלויים בוולטס. סיוע אמריקאי, והיעדר חברי-קצינים נורבגים, גרמו — בשנות החמישים — ל"אמריקניזציה" בארגונו ובמבנהו של כל צבא נורבגיה כולו, כיון שלא היה לו זמן, אף לא אמצעים, לעבד ארגון ודוקטרינה משלו. בשנים האחרונות החלה נורבגיה מתאימה את מבנה צבאה לתנאים הטיפוסיים לה, אך משימה זו תדרוש עוד זמן רב. ארגון-חדש תכנן ומקיף הוא תולדה של עידן-הגרעין, והנו תופעה יודעה-היטב בכל הצבאות ה"מעודכנים", בני-זמננו. לעתים קרובות גורם הדבר להחלשה זמנית של הצבא. משום כך, שואפת עתה נורבגיה ליצב את ארגונה ומבנהו של היחידות בצבאה.

ברכות לבביות ל"מערכות" לרגל מלאות 25 שנות הופעה

<p>החברה הישראלית לסיגריות בע"מ תל-אביב, ת.ד. 934</p>	<p>יקבי אליעז בע"מ טל. 8043, בנימינה</p>
<p>קרגל בע"מ יצרני קרטון גלי ומכלים לוד.</p>	<p>משה דוידוביץ, מהנדס קבלן כללי, רח' ירושלים 24, חיפה</p>
<p>מפעלי הנדסה דודן בע"מ</p>	<p>חנויות משי זקס בע"מ</p>
<p>כימיקלים ופוספטים בע"מ חיפה.</p>	<p>הקונגרס היהודי העולמי רח' יהודה הלוי 123, ת"א</p>
<p>"הזרע" דאר נצרת, טל. 68171 חיפה</p>	<p>תכנון המים לישראל בע"מ רח' אבן גבירול 54, ת"א</p>
<p>טנא בע"מ שיווק תוצרת חקלאית</p>	<p>סריגת חצור</p>
<p>בדר – דוגרי ושות' בע"מ מהנדסים וקבלנים, נתניה.</p>	<p>מבשלת שכר לאומית בע"מ נתניה</p>
<p>אוניברסיטת בר-אילן כביש תל-השומר טל. 722547</p>	<p>יקבי פרידמן – תנובה בע"מ פתח-תקוה.</p>
<p>עץ לבוד בע"מ פתח-תקוה.</p>	<p>מפעלי ניר אמריקאיים ישראלים בע"מ ת.ד. 20181, תל-אביב</p>

צקלון

לקט תרגומים

התוכן

- מארב לרכב (סיפור קרב) — מאת ניל ו. מקולי, הבן עמ' ב'
- לחימתה של מחלקת החוד בפלוגת הרמ"ש — מקור גרמני עמ' ח'

מקורות ומחברים (הערות והארות לקורא)

מארב בקובה — סיפור קרב

לחימת גריליה ופעולות מארב — כרוכות מאד ומתמיד זו בזו; אף שגם כוחות סדירים נוקטים לא פעם למארב — ולא בלחימה נגד גריליה בלבד אלא גם ב"מלחמה תקינה", וביחוד נגד שדרות רכב של היריב. מה המיוחד איפוא בסיפור הקרב על מארב בקובה — "Highway Ambush" — שב"צקלון" זה? הוא נערך לא במזרחו של האי הצרייחסית והארוך (חבל אוריאנטא), בו פעילה כיום מחתרת קובנית נגד משטרו של קאסטרו, כי אם במערבו; הוא הוטמן לא על ידי מחתרת זו שבימינו, כי אם על ידי אחת מחבורותיה של הגריליה ה"קסטרואית" בשעתה — ונגד פטרול רכוב של אנשי באטיסטה; והמספר הוא דוקא אמריקאי — אשר היה אחד מפעיליה של החבורה. מספר זה, כנראה שצייגה אותו תמימות־מה; גם בעת הצטרפו אל הגריליה הלוחמת, ופעלו בקובה — וגם בעת אכזבתו ופרישתו, כשנתיים לאחר שעלה קאסטרו לשלטון. וגם אל המארב המתואר עתה על ידו מתייחס הוא בתמימות־של־רצינות. כלומר, הוא מספר את הכל, מא' עד ת', בפרוטרוט ותוך ציון כל המסיבות והשיקולים. כתוצאה, זהו "ניתוח מופת" של פעולת מארב זעירה; ובתור שכזה, יש להמליץ עליו לעיון הקוראים (חשיבות הדוגמה היא בעיקר לרמות הנמוכות אך ענין בה — גם לגבוהות). התיאור לקוח מתוך ירחון חיל־הצבא

(ARMY) של צבא ארצות־הברית.

חוד של חרמ"ש — בהתקלות

(לפי חומר־הדרכה גרמני למ"מים)

החלום שמלפני 40 שנה — "צבאות־שריון" שלמים, בהם יהיו אמצעי הניידות, המגן והלחימה של השריון נחלת כל החילות — לא קם (כפי שסברו לעתים) במלחמה השנייה, אך הוא מסתמן במציאות בשנים האחרונות. אחד מעיקרי גילוייו — חיל־הרגלים המשורין האמתי, שאינו מוסע בלבד ברכבו הזחלי אלא אף לוחם מתוכו (או נעזר בתותח־האוטומטיים של זה כבאש־מסייעת). בגלל אופיו השונה של הציוד החדש — לא רבות הן הדוגמאות מקרבות־עבר שתאפשרנה לצבאות של היום לומר: — "כך בדיוק יפעל החרמ"ש שלנו!" כתוצאה, הן הצבא הסובייטי והן המערב־גרמני — ששניהם, בהבדלי־מה, נוקטים בתפיסה של "נגמ"שים־לוחמים" — מפתחים עתה במערכות־ההדרכה שלהם דוגמאות־משוערות, מעין "השלכה־לתוך־המחר", לפעילות של יחידות־חרמ"ש בנתונין החדשים. הפעם ניתנו דוגמאות־הדרכה גרמניות, המשופעות בציווי־המחשה, ללחימת מחלקת־חוד נגד כוח אויב ברכב "רך" — ונגד מחלקת־נגמ"שים יריבה. הדוגמאות נשאבו מתוך ירחון הרכימ־מעשי למפקדים זוטרים: Wehrausbildung המערב־גרמני.

מיארב לרכב

מאת ניל ו. מקולי, הבו

סיפור קרב על אודות מארב של כוחות גריליה קובאנים ליחידה של צבא הממשלה — מפי אחד המשתתפים. מקום המארב — פינאר-דל-ריו, ממזרח להוואנה. הזמן — 17 נובמבר 1958.

ברשותו של קלאודיו נמצאו רק שני תת-מקלעים מדגם „תומפסון“ (טומי-גנים). באשר לכלי-הנשק האוטומטיים ה-אחרים — היו בידו רק קרבין דומיניקני מדגם „סן-קריסטובל“ ואקדח אוטומטי ספרדי מנוהל כתף, מדגם „סטאר“. כלי-הנשק העיקריים האחרים כללו שני קרבינים אמריקאיים „סימן-1“ ואוסף מגוון של רובי-ספורט רבי-עצמה; רימוניי-ד-ספורים, תוצרת-בית, נתגלו בלתי-כשרים והושלכו. ברשות החבורה היו כמה עשרות אצבעות דינמיט ומרעומים חשמליים אחדים, אך אלה לא נבחנו מעולם.

בגבעות, שם פעלו אנשיו של קלאודיו, התחלק הזמן בין מסעות ארוכים ומפרכים לבין ציפיה ממושכת. שתי פעמים משך השבוע הראשון של נובמבר מיקשו אנשיו של קלאודיו דרכים בהרים, שם ציפו למעבר פטרולים של האויב, וארבו לשוא כל היום כולו. בפעם אחרת ניסה קלאודיו „למשוך“ את חיל-המצב של קבניאס אל תוך מארב לילי שהונח על כביש קבניאס-ארטמיסה. שני לוחמי-גריליה הסתננו לתוך העיירה, ניפצו ביריות טרנספורמטור חשמלי והמטירו אש אקדחים על חזית הקסקטין המקומי. אחר זאת נמלטו ברגל לאורך הדרך בה הוצב המארב. ברם, החיילים לא רדפו אחריהם והעדיפו להשאר במקום מבטחים. לבסוף, באמצע נובמבר, בחר קלאודיו מטרה ודאית: פטרול ממונע, הפועל לפי לוח-זמנים קבוע. הפטרול מנה קצין ושבעה אנשי „שירות המודיעין הצבאי“, שנעו בשתי מכוניות-סיוור* מצוידות באל-חוט. פטרול זה נהג ללוות את האוטובוס האחרון בכל יום, מארטמיסה אל באהיה-הונדה, דרך קבניאס. הוא היה מגיע לתחנתו הסופית בשעה 2130, בקירוב. האוטובוס היה נשאר בבאהיה-הונדה למשך הלילה, ואילו הפטרול היה חוזר לבסיסו בגואנאחאי, כשהוא עורך ביקור במפעל-הסוכר באורוזוקו, שנמצא בדרך.

ב-10 באוקטובר 1958 פיצל המיור דירמידיו אסקאלונה את כוחות-הגריליה שהיו בפיקודו במחוז פינאר-דל-ריו, בקצה המערבי של קובה. לחבורתו של הקפיטן קלאודיו הקצה גזרת-אחריות שהשתרעה מבאהיה-הונדה וסן-קריסטובל במערב עד לקצה רכס הסיארה-דה-לוס-אורגנוס („הרי-אורגנוס“), במזרח, בריחוק 50 קילומטרים בלבד מהוואנה הבירה. חבורתו של קלאודיו, שמנתה רק כמה עשרות לוחמים, ניצבה מול כמה מאות חיילים של הממשלה ואנשי-משטרה. כוחות הממ-שלה היו פזורים ברובם בקצות האיזור, בפלגות בעצמה של מחלקה או אף פחות-מזה. מפקדות-פלוגה וחילות-מצב, בעצמת מחלקה כל אחד, חנו בסן-קריסטובל, באהיה-הונדה וארטמיסה. כיתה או שתיים הוצבו בכל אחת מן העיירות האחרות שב-איזור הזה. בכל עיירה נמצאו גם כחצי-ריסר מאנשי „המשטרה הלאומית“. בעיר גואנאחאי חנתה מפקדת גדוד, פלוגת-רגלים שמנתה כמאה איש, מאגר-רכב גדול ופלגה של „שירות המודיעין הצבאי“ מטיל-האימה. ב„סיארה“ (בהרים) לא הוצבו כל גייסות שהם.

משימתו של קלאודיו היתה כפולה: להשליט את שלטון המורדים על האוכלוסיה שבאיזור ההרים ולהטריד את גייסות הממשלה בכבישים שנשתרכו למרגלות הסיארה. מילוי המשי-מות האלו יעורר בלב האזרחים בוז כלפי הממשלה, יערער את רוחם של גייסות הממשלה, ובכלל יכין את הקרקע ליום ההתקוממות הכללית. חלקה הראשון של המשימה שהוטלה על קלאודיו הוגשם תוך שלושה שבועות. מחוות ידידותיים ותשלום מחירים גבוהים תמורת מזון ומצרכים אחרים שהופקעו מן האיכרים המקומיים, קנו את לבם של רוב התושבים. עם זאת לא היה מנוס מלחסל אנשים אחדים, שנמנו עם תומכיה המושבעים של הממשלה.

בחבורתו של קלאודיו הורגש מחסור במצרכים רפואיים ובעצמת-אש. טיפול רפואי מהיר הוא חיוני בארץ טרופית, שם עלול אפילו פצע שטחי להיות קטלני, אם לא יטפלו בו כראוי.

* למעשה — מכוניות-ניסועים סגורות. — המער.

קביעת שעת ה"ש"

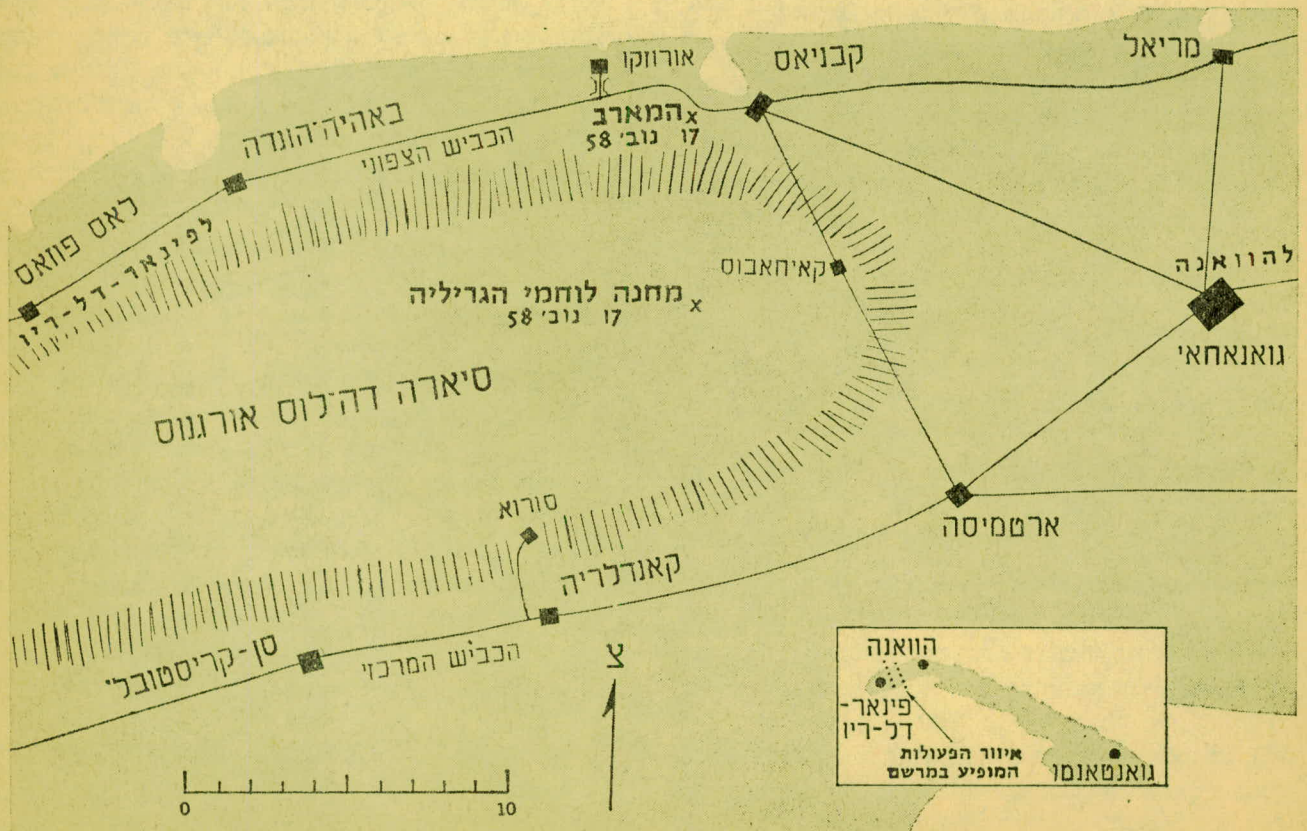
קלאודיו דן בענין עם אחרים מעוזריו הראשיים. הוסכם שיש להתקיף את הפטרול בדרכו חזרה, כך שלוחמי הגרילה יוכלו לצאת מן ההרים ולהגיע בחסות החשכה אל עמדות המארב שלהם. מגרעתו של הרעיון לפגוע בפטרול במסעו בחזרה היתה נעוצה במהירות נסיעתן של מכוניות הפטרול: בדרך כלל, היו אלו נעות במהירות של כ-120 קמ"ש, ושמרו על רוח של 100-200 מטרים. בהיפתח האש על המכונית הראשונה, או בהתנגשה במחסום, ישמש הדבר התראה למכונית השנייה. דומה היה, שמן הנמנע להציב מארבים לשתי המכוניות בעת ובעונה אחת, משום שלא ניתן לחוות את המרחק המדויק ביניהן בכל רגע. אפשר היה לפתור בעיה זו על ידי מציאת קטע דרך בו נוהגות המכוניות להאט את מהירות נסיעתן ולקרוב זו אל זו. קלאודיו הציע גשר-פלדה צר, במרחק-מה מדרום למפעל-הסוכר של אורזוקו. הוחלט לשגר ארבעה אנשים לסייר את הגשר באותו לילה, 14 בנובמבר 1958. הסיירים יצאו את מחנה לוחמי הגרילה עם רדת הערב, והגיעו אל הגשר בשעה 22:00. בסיוור השתתפו קלאודיו עצמו, סגנו המוזין ב"טומי-גן" (אל-גאלאגו); התת-מקלען השני (פיפילו) ו"אל-אמריקאנו".

ממקום מחבואם, מתחת לגשר, עקבו אנשי הגרילה אחרי המכוניות שחלפו על פניהם בשעה 22:15 ברעם-מנועים, ופניהן אל אורזוקו. כעבור 15 דקות שוב עברו בגשר, בדרכן חזרה אל הדרך הראשית. הפעם נעו לאט יותר — הדרך שמצפון לגשר היתה משופעת קלות — והרוח ביניהן נצטמצם עד

ל-100 מטרים ואף פחות. משיצאה המכונית הראשונה את הגשר, עלתה עליו המכונית השנייה.

"אל-אמריקאנו" הציע תכנית. לדעתו, אפשר ללכוד את שתי המכוניות על הגשר. "טומי-גן" אחד וה"סטאר" יפתחו באש על המכונית הראשונה מעמדות אשר מאחורי עמודי הבטון שבקצהו הדרומי של הגשר, שעה שזו תנוע למולם. ה"טומי-גן" השני וה"סן-קריסטובל" יירו אל עורפה של המכונית השנייה, באותה שעה עצמה, בעלותה על הגשר. האנשים החמושים ברובי-הציד יסייעו בידי בעלי כלי-הנשק האוטו-מטיים ל"פקוק" את שני קצות הגשר. רובאים שיוצבו על קרקעית הערוץ שמתחת לגשר, ימטירו עופרת לוחטת כלפי מעלה, אל תוך המכוניות, ויפגעו בחיילים שיצאו מתוכן כשיתבלטו על רקע השמים המוארים באור הירח.

התכנית מצאה חן בעיני פיפילו, אך לדעתו של אל-גאלאגו היתה מסוכנת מדי. קלאודיו היה תמים-דעים עם אל-גאלאגו. אפילו אם שתי המכוניות יוצאו מכלל פעולה בהיותן על הגשר, לא יוכלו לוחמי הגרילה לקטול את כל יושביהן במטח-האש הראשון. אחרים מן החיילים יתאוששו מן ההלם הראשון, וישיבו אש. בהיזכרם כי הם נתונים במלכודת, ינקטו בצעדים נואשים. הם עלולים להסתער אל אחד מקצות הגשר ולהכריע את אנשי הגרילה החוסמים אותו. אחדים מהם אף עשויים לקפוץ מעל הגשר, כשכלי-נשקם יורקים אש, ולפגיע באחדים מן הרובאים שבערוץ. זאת ועוד — כיון שאנשי הגרילה יירו לשלושה כיוונים, עלולים הם לפצוע או להרוג איש את רעהו. קלאודיו לא היה מוכן להסתכן באבידות.

בראש הקו, סמוך לעיקול, כדי שיוכל לירות באלכסון אל השמשה הקדמית של המכונית הראשונה. אם התנגשות האוטובוס בגיפ לא תעצור את מכונית הפטרול, יהיה על פיפילו לבלמה. לצד פיפילו הוצב סרגיו, בעל ה"סטאר". כלי-נשקו של סרגיו ספק אם היה פוגע במטרה, בטוח העולה על מטר אחד, אך עשוי היה להמטיר אש בכמות רבה בכיוון הכללי של המכונית, וקליעים אחדים ללא ספק שהיו פוגעים בה.

לידם נמצאו בעלי רובייהצידי, אשר — אם הכל יתנהל כשורה — יהיו הסמוכים ביותר אל המטרה, כאשר תפתח האש. בקצה גורתו של אל-אמריקאנו היו הרובאים שלו. אל-אמריקאנו עצמו, מזוין בקרבין שלו, נמצא במרכז קבוצתו, בין שני לוחמים חמושים ברובייהצידי. בקטעהקו שהוקצה לאל-גאלאגו היה הרכב דומה: רובאים בקצה הרחוק, הלוחמים החמושים בכלי-נשק אוטומטיים בקצה האחר, ואילו באמצעו — בעלי רובייהצידי.

אחרי שנמצאו האנשים בעמדותיהם, הציע אל-אמריקאנו כי שניים או שלושה בעלי רובייהצידי יוצאו מעמדה זו ויוצבו מעבר לדרך, בסבך השיחים. שם הם ימצאו בעמדה מחופה מאש חברים שעל הסוללה, ולא תהא סכנה שיפגעו באש שיירו הללו. מעמדותיהם שבסבך השיחים יהיה ביכולתם לפגוע בכל חייל שינסה להימלט מן המכוניות ולבקש שם מקלט.

קלאודיו דחה את ההצעה הזאת. הנסיון לאסור קרב על האויב בלילה בתוך סבך השיחים עלול לגרום בלבול רצופת צרות ומכשולים. מוטב יהיה להשאיר את הסבך לאותם חיילים העלולים להמלט מן המכוניות. אנשים אלה יהיו פצועים ונואשים. כל נסיון לבלום את מנוסתם או להוציאם ממקום-מחבואם ייתקל בהתנגדות עיקשת, שודאי תעלה לאנשי-הגריילה באבידות. קלאודיו החליט כי כל אנשיו יישארו בעמדותיהם בצדה הצפוני של הדרך, עד שכל החיילים ייהרגו או יגורשו מן המכוניות. לוחמי הגריילה לא יכנסו לסבך השיחים.

רק כלי-רכב אחד עבר במקום המארב בין השעות 1900 ו-2100. היתה זו מכונית חדישה מדגם "פורד", שעקפה את העיקול בחריקה, במהירות של כ-100 קמ"ש, מכיוון באהיה הונדה. שעה שחלפה המכונית בצרימה, זיהה אותה אל-גאלאגו כמכוניתו של ראש עיריית קבניאס. ראשהיעירה, שישב במושב האחורי, ידע כי הוא מועמד-להתנקשות. בשעה מאוחרת-יותר באותו לילה נודע לו כי עבר לפני כונות רוביהם של מבקשי-נפשו, המתנקשים-בחיירי-לעתיד.

בשעה 2100 בדיוק הבלית אורפנסים קדמיים של מכונית בארפק המזרחי, "האוטובוס בא!" שאג מאן-דהוא. נשמע שאון חטוף של נקישות מתכתיות, שעה שהוכנסו כדורים לבתי-בליי עה ונדרכו כלי-נשק. חואן דיאז התניע את הגיפ שלו. הלילה היה בהיר והאוטובוס נראה בבירור בעברו את קר-האופק, בריחוק של 300 מ' לערך מן המארב. בסמוך אליו, מאחוריה, נעו שתי מכוניות הפטרול. הן נסעו בעקבות האוטובוס במורד הקל, וקרבו אליו בזחלו במעלה הדרך לפני העיקול.

רעיון ההתקפה על המכוניות בדרך חזרה הוסר לגמרי מעל הפרק, ואנשי הגריילה נתנו דעתם לאפשרות להציב להן מארב בעודן מלוות את האוטובוס. המכוניות השתדלו לנוע בעקבות האוטובוס במרחק בטוח, אך היו קרבות אליו בעלותו בכבדות בצלע ההר. קטעהדרך האחרון, ממסעף אורזוקו אל באהיה-הונדה, היה שטוח לגמרי ולא היו בו מקומות מתאימים למארב. ההתקפה היתה צריכה להיערך לפני הגיעם של כלי-הרכב אל הקטע הזה — בשעה 2100, בקירוב.

משמע, לרשות אנשי הגריילה יעמדו פחות משתי שעות של חשיכה על-מנת לתפוש את עמדתם. בין הסיארה המיוערת ובין הכביש השתרעו קילומטרים אחדים של שטח פתוח ומיושב. חלק מן הדרך הזאת יהיה צורך לעבור לפני שקיעת החמה. אולם רוב תושבי האיזור היו אוהדי המורדים, ועל כן היה קלאודיו מוכן להסתכן ולנוע באור היום. ההתקפה נקבעה לליל ה-17 בנובמבר.

ללא סיור נוסף, בחר קלאודיו למארב מקום אותו היטיב לדעת: עיקול "בדרך הצפונית", בקצה שיפוע תלול למדי, בריחוק כשלושה קילומטרים ממערב לקבניאס. חמישה אנשים, חמושים באקדחים וברובים בעלי קליבר זעיר (0.22) הושארו לשמור על מחנה אנשי הגריילה ועל השבויים. האחרים יצאו לדרך בשעה 1500. כעבור ארבע שעות הגיעו לוחמי הגריילה למקום המרוחק 200 מ' ממקום-המארב. שם נתפרסו בין קניי-הסוכר, למרגלות הרכס שלאורכו נתמשכה הדרך. שעה קלה אחרי רדת החשיכה, התקדם קלאודיו יחד עם אל-גאלאגו, אל-אמריקאנו, מסה וחואן דיאז. הקבוצה עשתה דרכה במעלה הרכס. בסבך, חצתה את הדרך והעפילה אל ראש הסוללה, שבעה מטרים גובהה, שם נתן קלאודיו את פקודת ההתקפה. חואן דיאז "יחרים" את הגיפ שחנה ליד המחסן, בריחוק מטרים ספורים מעבר לגבעה. הוא יחנה את הגיפ בשולי הכביש, בדיוק מעבר לעיקול, בכיוון לבאהיה-הונדה. בהתגלות האוטובוס ומכוניות הפטרול יינתן האות מראש הסוללה. לאות זה יסיע חואן דיאז את הגיפ לאמצע הכביש — אבל עדיין מעבר לעיקול, נסתר מעיני היושבים במכוניות הקרבות ובאות. שם יטוש את הגיפ וירץ אל התעלה שלמרגלות הסוללה. בתעלה יצטרף אל חבורה בת חמישה אקדוחנים, בפיקודו של מסה. משימתם תהיה למנוע בעד האוטובוס מלהמשיך בתנועה, אחרי שיבלום כדי למנוע התנגשות בגיפ.

שאר אנשי הגריילה ייערכו בראש הסוללה על פני כ-30 מ' לאורך הגישה אל העיקול. הם יחולקו לשתי קבוצות בנות 12 איש כל אחת. הקבוצה הראשונה, בפיקודו של אל-אמריקאנו, תירה אל המכונית הראשונה. הקבוצה השנייה, בפיקודו של אל-גאלאגו, תירה אל המכונית השנייה. קלאודיו יימצא בין שתי הקבוצות ויתן את הפקודה לפתוח באש ברגע בו תעבור על פניו המכונית הראשונה. הוא יוסיף את האש האוטומטית של כלי-נשקו, ה"סן-קריסטובל", לאש ה"תומפסון" של אל-גאלאגו, ויירה לעבר המכונית השנייה. את אש ה"תומפסון" של פיפילו וה"סטאר" ינהל אל-אמריקאנו.

חפיסת עמדות המארב

בשעה 2015 נקראו האנשים שבין קניי-הסוכר לתפוש את עמדות-המארב. אל-אמריקאנו הציב את התת-מקלען פיפילו

פילחו את השמשות. אף-על-פי-כן עדיין יכלו אנשי הגריליה לראות רשפילוע של אש הנורית בהם, והם המשיכו לירות כדור אחר כדור לתוך כלי-רכבו של האויב. נפלא הדבר מבינתו של אל-אמריקאנו, כיצד זה נותר עוד אדם חי בתוך המכונות האלו.

קלאודיו הבין עד-מהרה כי אנשיו יורים ברשפים שנוצרו מפגיעות כדוריהם הקודמים של אנשי הגריליה במסגרות-הפלדה של המכונות. שלוש פעמים צעק קלאודיו „הפסק אש“, קודם שקלטו הכל את הפקודה. עתה נעשה הלילה שקט, כפי שהיה לפני שתי דקות. הקול היחיד שנשמע היה טרטור עמום שבקע מכלי-הרכב העומדים ללא-נוע; מנועיהן של שתי המכונות עדיין פעלו.

פִּיִּלּוֹ מוּצִיא לְהוֹרָג „פּוֹשַׁע־מִלְחָמָה“

קלאודיו גלש מראש הסוללה, סקר את השטח ואחר פקד על האחרים לבוא בעקבותיו. נעורה תנועה חסרת כל משטר וסדר. אנשי גריליה התרוצצו סביב המכונות, מדברים בקול רם ומניפים בידיהם בריגוש רב. אחדים מהם הצביעו בהתרג-שות על שתי גופות השרועות בדרך. ממקום עמדו בכביש הבחין פיפילו בגוף שלישי המוטל בפאת הסבך. כאשר הכריו פיפילו כי יש בדעתו לנקב את הגופה הזאת ב„טומי-גן“ שלו, קם „המת“ וצעד קדימה בידיים מורמות.

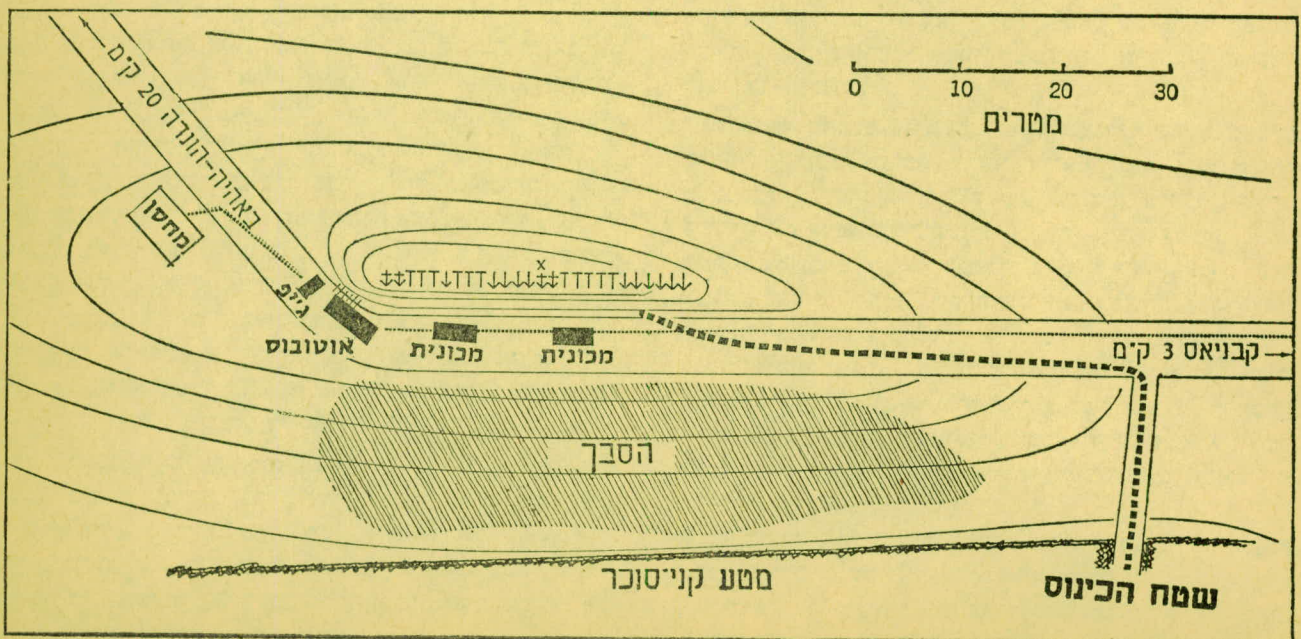
בעוד פיפילו חוקר את השבוי שלו, נזף קלאודיו קשות במסה על שהניח לאוטובוס להסתלק. במקום להישאר בתעלה שלצד הדרך, היה על מסה ואנשיו לעלות על האוטובוס בהיעצרו. עכשיו שומה עליהם לפעול במהירות, לערוך חיפוש במכונות, להשמידן ולהסתלק מן השטח לפני שיגיע כוח אויב מבאהיה הונדה. קלאודיו צעק אל אל-אמריקאנו, שהיה מפשפש במכונות הראשונה, שיקח את פיפילו, סרגיו וצמד רובאים ויצביחסימה מעבר לגבעה, לעצור כל מי שיבוא מכיוון באהיה הונדה.

אחרי שעקף האוטובוס את העיקול שבראש הגבעה — נבלם, שעה שפנסיו האירו את הגיפ שבאמצע הדרך. מכונות הפטרול הראשונה קרבה עד 10 מטרים בערך מן האוטובוס ועצרה — בדיוק לפני לועיהם של כלי-הנשק של אל-אמריקאנו. ברגע זה עצמו פתח קלאודיו באש על המכונות השניה — שהיתה עכשיו בריחוק 15 מ' מן המכונות הראשונה, ובדיוק לפני אנשיו של אל-גאלאגו. מיד החלו אנשי הגריליה ממטירים אש לתוך המכונות, לכל אורך הקו.

ואז נדמה כי התכנית משתבשת. האוטובוס הסתלק מן המקום! אחרי שהתמהמה זמן מועט לפני הגיפ, לחץ נהג האוטובוס על דושת-הדלק ועקף את הגיפ בשמאלה של הדרך. לשוא ירו אל צמיגיו האקדוחנים של מסה. לא היתה כל כונה שהיא להרע לנהג האוטובוס או לנוסעיו, אך קלאודיו רצה שמסה יעכבם עד לאחר נסיגתם של אנשי הגריליה. קלאודיו ידע, כי בדרך-כלל נוסעים באוטובוס שארי-בשר של חיילים שבסיסם בבאהיה-הונדה; כל עוד לא תתקבל ידיעה כל-שהיא על גורל האוטובוס, מן-הסתם לא יעשה חיל-המצב בבאהיה-הונדה צעד איזה-שהוא כנגד אנשי הגריליה. חיל-המצב בקבניאס יכול לשמוע את הירות, אבל תריסר האנשים שהיו שם — זאת הניח קלאודיו מנסיון העבר — לא נטו להרפתקאות בשעות החשיכה. אך הוא חשש מן המחלקה המוצבת בבאהיה-הונדה.

מכונות הפטרול - מונקבות כדורים

אך אנשי הגריליה שירו במכונות הפטרול לא הקדישו תשומת לב מיוחדת להתחמקות האוטובוס או לאפשרות שחיל-המצב מבאהיה-הונדה יסתער עליהם. בראש ובראשונה היתה דעתם נתונה ליושבי המכונות, שלא חדלו להחזיר אש. תוך פחות משתי דקות נוקבו המכונות על-ידי מאות קליעים של רובים ותתי-מקלעים, וגרגרי עופרת לאין ספור מרובי-ציוד

אל-גאלאגו חיווה דעתו, שהגיעה השעה להסתלק מן המקום. בשעה 2115 פקד עליו קלאודיו לכנס את כל האנשים העומדים בטלים ליד המכוניות וללכת עמם לאורך הדרך ומסביב לסבך, לשטח-הכינוס שבשדה קניהסוכר. רק קלאודיו ונושא כליו, קוונטין, נשארו מאחור, כדי לשפוך בנזין, אותו אספו בספלי פח בעודו קולח מנקבי הכדורים שבמיכלי-הדלק, על ריפוד המכוניות. בעשותם זאת, החזיר קלאודיו את אנשי החסימה של אל-אמריקאנו. אנשיו של אל-אמריקאנו הגיעו מבעוד מועד לסייע בגרירת גופותיהם של חללי האויב מן הדרך, ואחר התרחקו במהירות לאורך הדרך, שעה שקלאודיו וקוונטין הטילו סחבות בוערות אל תוך המכוניות ואל מתחת למיכלי-הדלק הדולפים שלהן.

לשונות-אש צהובות וגדולות נשלחו השמימה כאשר הדביקו קלאודיו וקוונטין את חבורתו של אל-אמריקאנו, כ־50 מטרים משם. שעה שכולם עצרו רגע קט, להתבונן בלהבות, החזיר קלאודיו את אנשי החסימה המזרחית, שהצטרפו אליהם. רכוש ממשלתי בשווי של למעלה מ־6,000 דולר נשרף: שתי מכוניות חדשות מדגם „שברולט“, 1959, בעלות מזגני-אוויר ותמסורת-הילוכים אוטומטית. אך אסור היה לאנשי הגריליה לעמוד ולהזין עיניהם בחזיון זה שעה ארוכה. השעה היתה 2130, וגייסות האויב עלולים להיות כבר בדרךכם אל גיא-החזיון הזה. קלאודיו, נושא-כליו ואנשי החסימות צעדו בשביל המוביל אל שדה קניהסוכר, שם התחברו עם אל-גאלאגו והאחרים, כדי להמשיך בנסיה.

המסע בחורה היה מסודר, ואנשי הגריליה הגיעו אל המחנה שלהם בהרים בשעה 0230 ביום ה־18 בנובמבר. רק בשעה זו, בקירוב, הגיעו גייסות הממשלה אל מקום המארב. מתוך הערכת-יתר של עצמת אנשיה-גריליה, לא יצא

אל-אמריקאנו אסף אליו את הרובאים ואת סרגיו בעל ה„סטאר“, וניגש אל פיפילו, שהיה עדיין טרוד עם השבוי, קצין בדרגת לויטננט-ראשון. בהיותו איש „שירות המודיעין הצבאי“ — „הגסטאפו של קובה“ — הוגדר הקצין אוטומטית כ„פושע מלחמה“. איש-גריליה, שפנס-כיס נעוץ בין שיניו, חיטט בארנקו של השבוי. הוא הוציא את תעודת-הזהוי של הלויטננט — תעודת ה„שרות“ — והושיט אותה אל פיפילו. כאשר הוצגה ה„ראיה“ לעיניו, הכחיש הקצין כי הוא אחראי לכל פשע שהוא, ותאר עצמו כ„פשוט, איש-צבא שמילא פקודות“. פיפילו הרגו ביריה יחידה מן ה„טומיגן“ שלו. אחר-כך הלך עם אל-אמריקאנו להציב את החסימה מעבר לגבעה.

אחרי ששלח חבורה אחרת לריחוק 200 מ', לשמור על הגישה מכיוון קבניאס, נתן קלאודיו הוראה לערוך חיפוש במכוניות. אנשיה-גריליה לא מצאו עוד הרוגים מאנשי האויב בתוך כלי-הרכב. הדלתות הקדמיות והאחוריות בצדן השמאלי של שתי המכוניות היו פתוחות. כמו כן היתה פתוחה הדלת הקדמית הימנית של המכונית הראשונה; האיש שניסה להימלט בעדה היה שרוע על הדרך הסלולה, כשרגלו השמאלית עודנה במכונית. רובה ה„ספרינגפילד“ של האיש הזה נמצא במכונית. „ספרינגפילד“ אחר נתגלה, כשקתו מבוקעת, ליד גופת איש שיצא מצדה השמאלי של המכונית השניה. לבד מאקדה אוטומטי בן 0.45 אינטש, שנלקח מן הלויטננט, לא נלקחו שלל כל כלי-נשק אחרים.

שלל התחמושת לא היה מאכזב כלי-כך. כ־300 כדורים בני 0.300 אינטש נמצאו במחסניות ה„ספרינגפילד“. כמורכב, נמצאה אשפת-כדורים ובה חמש מחסניות של כלי מדגם „סן-קריסטובל“, טעונות כל אחת ב־20 כדור של קרבין „סימן 1“, ועוד כ־200 כדורי קרבין בקופסאות. נמצא רק קומץ כדורים לאקדה בן 0.45 אינטש.

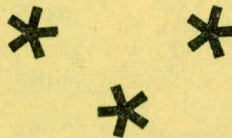

הקפיטן איטוריאגה מבהאיה-הונדה למקום המארב אלא לאחר שהובטח לו כי כוח בן 70 איש מגואנאחאי וארטמיסה יגיע בו בזמן לשטח זה. דיחוי זה עלה כנראה במחיר חייהם של ארבעה מתוך חמשת החיילים הפצועים שהצליחו לזחול מתוך המכוניות אל בין סבך-השיחים. רק אחד משמונה הנפגעים נותר בחיים אחרי המארב.

הקפיטן איטוריאגה ביצע פעולת-תגמול באורח שנעשה אופיני לקציני הממשלה. בליל ה-18 בנובמבר הוציא 14 איכרים מבתיהם שבסמוך למקום המארב, ותלה אותם. רוב הקרבנות היו אוהדי המורדים, אך איש מהם לא השתתף בתיכנון המארב או בהוצאתו אל הפועל.

פעולת-תגמול ברברית זו, בשיעור שתיים-לאחת, לא הרתיעה את אנשי הגריליה. והאיכרים, שנוכחו לדעת כי עלולים הם להירצח על-ידי גייסות הממשלה בין שיטלו חבל במרידה ובין שלא יעשו זאת, החלו תומכים תמיכה פעילה יותר באנשי הגריליה. הם הבינו כי הממשלה חלשה מכדי להאריך ימים, ורצו להשתתף בחיסולה. לגבי האיכרים הפגינו החיילים את אפסות כוחם כאשר הניחו לאנשי הגריליה לטבוח את רעייהם באין מכה בידם. החיילים חשפו חולשתם בשפכם את חמתם על אזרחים נטולי-הגנה.

הפשיטה שערך קלאודיו ב-17 בנובמבר 1958 היתה מבצע-גריליה מוצלח מאוד. תוצאתם הסופית של קרב זה ושל עשרות קרבות דומים לו, במחוזות אחרים, היתה — הדחתה של ממשלת קובה, כעבור שישה שבועות.

לחימתה של מחלקת החוד בפלוגת חרמ"ש

בין אימון ראשוני ובין חזרה על סוגי-חומר שכבר נלמדו. שכן, בהתאם לכך יתכנן, יארגן וינהל את האימון.

מהם ההבדלים בין שני סוגי אימון אלה?

באימון ראשוני אין בשום-פנים להעביר את התרגיל ברצף אחד — ולערוך רק בסיומו סיכום מפורט. על המדריך לחלק את התרגיל לשלבים, ולתרגל כל שלב בנפרד, תוך הערות והערכות קצרות ותוך הכנסת תיקונים — עד שתושג, לגבי אותו שלב, מטרת האימון והתרגול במלואה — ורק לאחר-מכן — לעבור לשלב הבא.

משימות מחלקתיות יש לתרגל תחילה על שולחן-החול, עד שהיחידה המתאמנת, כולל המש"קים המשתתפים בתרגיל, יהיו בקיאים ורגילים בניהול הקרב בנושא המתורגל ובכל הפקודות והפעולות הקשורות במהלכו. חלק מהכנות המדריך, הוא הכנת מערך השיעור. מערך זה מכיל את כל ההכרחי לארגון התרגיל ולביצועו.

מערך שיעור

שטח-האימון ;	סיפור הפתיחה וסיפור המעשה ;
נושא-האימון ;	סדורי-ארגון (תלבושת, נשק, ציוד, רכב, תחמושת וכד'); ;
מטרת האימון ;	אמצעי ניהול ;
ביום אויב ;	קשר וסימנים מוסכמים ;
המנהל, השופט ;	מהלך התרגיל ;
המקום ;	סדורי בטחון.
המועד ;	

בדרך כלל, מפקד המחלקה הוא המנהל את התרגיל המחלקתי; ואזי מפקד על המחלקה סגנו. גם תרגילים מחלקתיים מצומצמים עולים זמן וכסף — לכן יש להכניס היטב ולא-ר-גנם ביעילות כזו, שלא יודקקו כלל, בשעת הפעולה בשטח, לדיבורים ולהסברים מיוחדים ולטלטול מיותר וגוול-זמן של היחידה המתאמנת.

עיקר גדול: — בשטח — המעט כדיבור, הרבה בתרגול!

דוגמה א'

נושא האימון: לחימת מחלקת חרמ"ש, הפועלת כמחלקת-חוד, נגד שדרת חי"ר ממוכן.

כיצד לוחמת מחלקת-החוד של פלוגת חרמ"ש? נתאר זאת לעצמנו באמצעות דוגמאות מציאותיות, אשר כמותן קרו, ועשויות לקרות, בשדה-הקרב. אולם, כאן, כשאנו שואלים, "כיצד לוחמת", יש לזכור כי לחימתה של מחלקה מעין זו היא לחימה נגד אויב המופיע בצורות ציוות והיערכות שונות, ואף ציודו שונה בכל מקרה ומקרה; אך עם זאת מתרחש הכל באותו שטח עצמו.

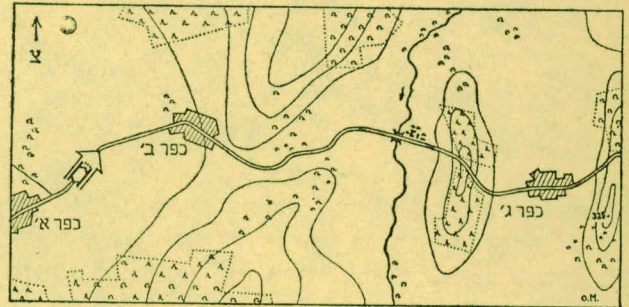
בחירה זו, של אותו שטח עצמו (לגבי כל הדוגמאות), הנה, בראש וראשונה, מן הטעם שברוב המקרים עומדים לרשות גדודי החרמ"ש רק שטח-אימונים מוגבלים בסמוך לנקודת חנייתם הקבועה, או שטח-אימונים שנקבעו להם במיוחד לתקופת-אימון זו או אחרת. כתוצאה מכך, מבנה-הקרקע והתכסית מוכרים על-פירוב לכל מפקד וחייל עד כדי כך, שבבואך לערוך תרגיל, תתרשם בנקל כי בלתי אפשרי לבצע בשטחים אלה תרגילים מהם ניתן להפיק לקחים חדשים; על אחת כמה וכמה — לא ניתן לאמן בשטחים אלה אימון מגוון תוך שינויי מצבים ודוגמאות. אולם מדריך טוב — יש ביכולתו להכין באותו שטח עצמו תרגיל לים רבים — שיהיו גם שונים זה מזה — ולאמן אימון תכליתי עד מאוד. כדי להשיג זאת, חייבים בכל מקרה ומקרה, לצנות ולצידד את האויב באופן הרצוי, או לשנות בהתאם, ומדי פעם, את התנהגותו, שתהלום את המטרה אשר נקבעה מלכתחילה לכל אחד מן התרגילים הללו.

וייאמר כי בדרך-כלל אימונה של מחלקת-החוד הנו אולי האימון המענין והמגוון ביותר שבכל האימונים. כאן, נדי-רשים מכל המפקדים ומכל הפקודים הכושר להחליט החד-לשות, היכולת לפעול באופן עצמאי, תכונות של מרץ, תקי-רות ותכססנות גמיחה. באימון זה מתאפשר לו למפקד הפלוגה, או אף למפקד הגדוד, להכיר היטב את תכונותיהם ולעמוד על טיבם של מפקדי המחלקות ומפקדי הכיתות שביחידתו.

באימוני מחלקת-החוד, יש לשאוף שהיחידה המתאמנת תערוך בנקודת-מוצא אשר תמצא מחוץ לשטח-האימונים; את התר-גיל שלה, בשטח-האימונים גופו, מתחילה היא מתוך תנועה; דהיינו, שמהלכו של התרגיל יתמשך, לפיכך, לאורכו של מסלול בן 1500 מטר לפחות. סיפור המעשה של התרגיל והנושא שלו צריכים להיות פשוטים, ניתנים בקלות להבנה וקצרים. חשוב מאוד שהמדריך, בארגנו את התרגיל, יבדיל

סיפור המעשה: „הגדוד התגבר על אויב החלש־ממנו, עומד להמשיך בהתקדמותו — כשפלוגה ג' היא פלוגת־החלוץ“.

הערה: המחלקה המתורגלת היא מחלקת־חוד; בדוגמה זו אין היא מוגברת בטנקים, גם לא במרגמות ואף לא בתצפית ארטילרית. המשימה (כפי שהיא נמסרת למחלקה): „מחלקת־החוד תתפוס את גבעה 325 ממזרח לכפר ג'. ציר התנועה: כפר א' — כפר ב' — גבעה 325. יש לדון עם ההשתלטות על הגבעה; להמתין שם לפקודות נוספות — נוע“ (ציור 1).

ציור 1

מהלך התרגיל: מפקד מחלקת־החוד נותן את פקודתו למפקדי הכיתות. המחלקה מתחילה לנוע אחרי מסע קצר מגיע מפקד המחלקה — שנע מיד אחרי כיתת־החוד — אל רכס הגבעה. הוא מבחין, בטוח של כ־1600 מטר, בחמש משאיות הנעות לעברו. (ציורים 2, 3).

הערכת המצב (יש לבצע במהירות הבזק):

1. המשימה
2. האויב
  - א. עצמה, חימוש, חיל;
  - ב. כוונות לקרב;
  - ג. כיוון התנועה, או גילוי הפעילות;
  - ד. הכונה המשוערת — והאפשרויות;
  - ה. מהירות התנועה.
3. כוחותינו
  - א. עצמה;
  - ב. כוונות לקרב;
  - ג. נסיון קרבי, מוראל;
  - ד. רמת האימון.
4. הקרקע
  - א. מבנה;
  - ב. תכסית;
  - ג. אפשרויות תנועה בהסתר;
  - ד. עמדות אש (שדה־אש);
  - ה. מחסה ואפשרויות הסוואה.
5. האפשרויות

מה אוכל לעשות כדי לבצע את המשימה?
6. זמן ומרחב
  - א. מהירות תנועת האויב;
  - ב. מהירות תנועת כוחותי;
  - ג. מתי אוכל לקבל תגבורת?
  - ד. האם, על סמך חישובי הזמן, יימצא האויב במצב נוח לי ולא נוח לו, ברגע שאהיה מוכן לפתוח באש?

7. אפשרויות הפתעה
  - א. הערמה והטעיה;
  - ב. מארב;
  - ג. התנפלות־פתע.
8. על איזו שיטת־לחימה אחליט?

ברירה בין האפשרויות השונות — ובחירה בשיטת־הלחימה, ובאמצעים, שיופעלו.

החלטת מפקד מחלקת־החוד

מחלקת־החוד תקוף מתוך תנועה את שדרת המשאיות של האויב, תשמיד אותה ותתפוס את גבעה 325, על מנת להבטיח התקדמות רצופה של כוחותינו.

התכנית

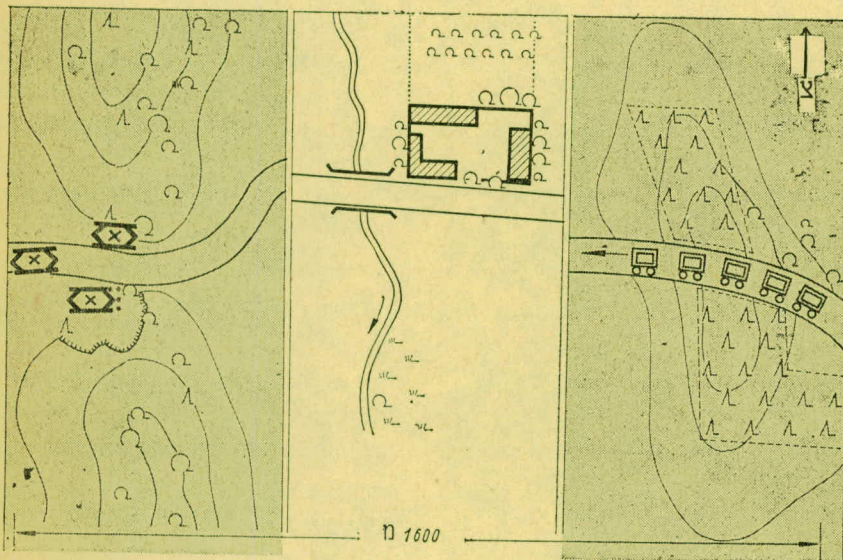
להניח לאויב להתקרב עד ל־400 מטר, להלום בו על־ידי מכת־אש — ואחר כך להשמידו בהתקפה „רכובה“.

א. מכת־האש

מכת־האש תבצע בדרך זו: תנועה מוסתרת, בשרשרת מאחורי הרכס — מכת־אש קצרה מתוך מחסה חלקי — דו"ח מס' 1 למפקד הפלוגה.

ב. התקפה

ההתקפה תבוצע באורח זה: הסתערות ב־4 נגמ"שים, בשני צדי הדרך, כשנגמ"ש אחד מסייע להתקפה ומאבטח אותה

ציור 2

מעמדה על הרכס הקרבי. מיד לאחר זאת — המשך ההתקדמות, בשרשרת, בשני צדי הדרך. דו"ח מס' 2 למפקד הפלוגה.

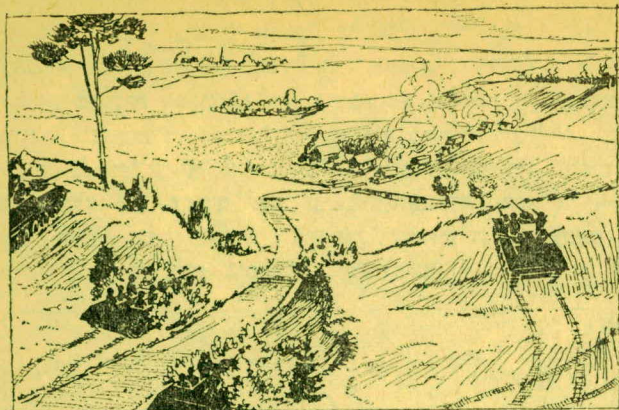
לקחים והשגים

לצורך האימון־הראשוני ניתן לחלק תרגיל זה לשלבים הבאים:

שלב א'

תנועה ותפיסת עמדות (ציור 4);

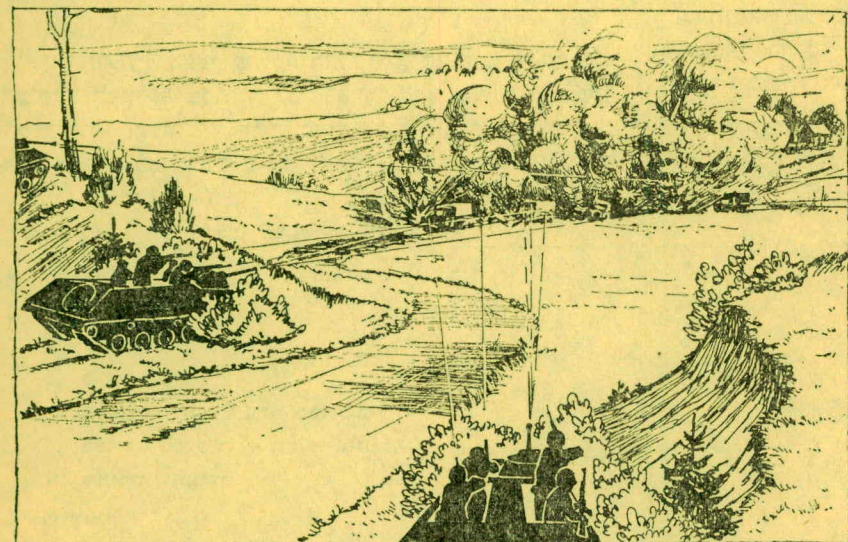
מתן פקודות־אלחוט על־ידי מפקד המחלקה ועל־ידי מפקדי

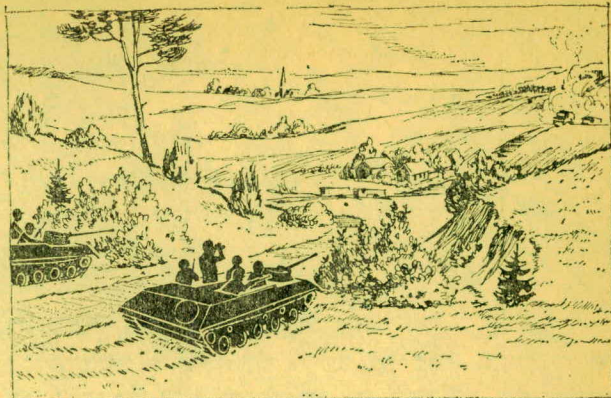
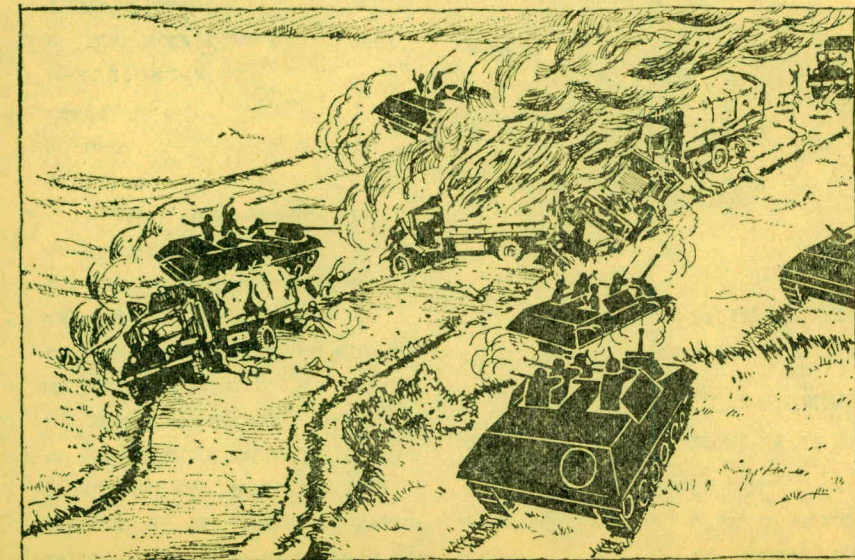
ציור 4

מכתהאש — עלולה לחבל בחיילים המוסעים בהן, אשר ייפגעו כתוצאה מבלימה כזו בתוך הרכב או אף ייזרקו מתוכו. בהסתערות לאורכה של שדרת המשאיות, אסור לנגמ"שים

ציור 5

ציור 6

ציור 3

הכיתות (סיכום קצר — ובמידת הצורך חזרה על הביצוע). שלב ב'

מכת אש (ציור 5) — ציון המטרה — ניהול אש — פתיחת אש בריבזמן (סיכום קצר — ובמידת הצורך חזרה על הביצוע). שלב ג'

התקפה „רכובה“ (ציור 6) הסתערות תוך סיוע־אש על־ידי נגמ"ש אחד (סיי־ כום קצר — ובמידת הצורך, חזרה על הביצוע).

שלב ד' הצטרפות הכיתה המאבטחת אל המחלקה המתקדמת (ציור 7) — סיוע־אש במס־ עה, באמצעות מקלעי הירכתיים של הנגמ"שים המתקדמים — דיווח באלחוט למפקד הפלוגה (סיכום קצר ובמידת הצורך, חזרה על הביצוע).

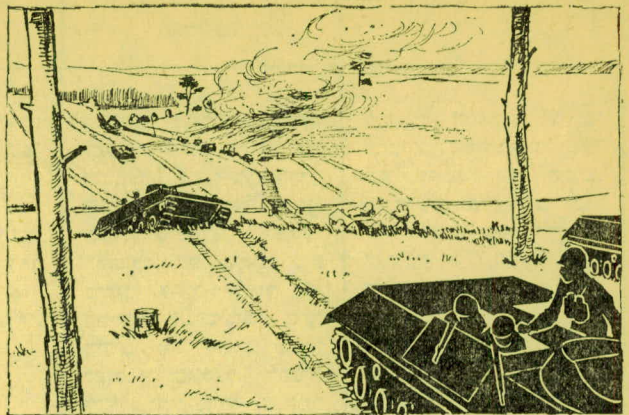
שלב ה' המשך ההתקדמות — במבנה פתוח (סיי־ כום קצר — ובמידת הצורך — חזרה על הביצוע).

כדאי לתרגל שלבים א' עד ג' — אשר כבר מבוצעים באופן חלק — ברציפות, לפני שיוחל בתרגול של שלב ד'.

ברור שלא בכל שלב חייב האויב להופיע כיחידה בתרכבה המלא. נהגי המשאיות — כולם, או אפילו אחדים מהם — מספיקים בהחלט בשלבים א, ב, ד ו־ה. רק בשעת ביצועו הרצוף של התרגיל בשלמותו, הכרחי שהאויב יופיע כיחידה מלאה. בדרך זו יכולות אותן יחידות־ המשנה שמביימות בתרגיל הרצוף את האויב, לעסוק בינתיים באימונים אחרים. את הוראות הבטיחות יש להדגיש לפני תחילת התרגיל, או — מוטב — לפני תחילתו של כל שלב. כך, למשל, בלימת־ פתע של משאיות ה„אויב“ — עם פתיחת

לחלוף על פני המשאיות בקרבה סמוכה-מדי לחיילים היורדים מהן בקפיצה (בקרבי-אמת, כמובן, יש לדרוס את החיילים). כמו כן, עלולה זריקת הרימונים לגרום לפציעות. סיכום התרגיל, או סיכומים שבסיומם השלבים השונים, צריכים לכלול:

- ציון לגבי מטרת האימון העיקרית (האם הושגה?);
  - ציון ה"נקודות להדגשה" שבאימון זה;
  - הביצוע של המחלקה בכללותה — ושל חיילים בודדים (לשבח — או לגנאי);
  - מה תהיה המטרה הבאה של האימון.
- רצוי לקצר בשיחת הסיכום הנערכת בשטח; — ובאם יידרש הדבר, הרי באחד השיעורים הקרובים על שולחן החול יש להדגיש פעם נוספת, ובמיוחד, הן את השגיאות שארעו והן דוגמאות התנהגות שאפשר לצייןן לטובה.

ציור 7

תחזית ארועים פעולת כוחותינו

מס' סד'	שעה	פעולת האויב	המ"מ	המחלקה	הערות	
1	0715	5 משאיות נעות על הדרך, ממזרח למערב, במהירות של כ-30 קמ"ש.	<ul style="list-style-type: none"> ● מקבל דו"ח באלחוט מכיתת-החוד. ● מגלה את האויב המתקדם. ● בתצפית מהמדורן הקדמי או הצדדי של הגבעה. ● שוקל בקצרה (ע"פ סעיפים 1-8 שבהערכות המצב בדוגמה א'); ● פוקד על פריסה: ● "כאן קוברה — שיירת משאיות מתקרבת — טנה 1600 — שרשרת — עמדה במחסה-חלקי במרגלות הגבעה — סוף"; ● מדוח למ"פ: ● "כאן קוברה — 5 משאיות מתקרבות — על יד חוה ד' — אני מתקיף — סוף". 	<p>כיתה מס' 1 נסעה ככיתת-חוד לפני מפקד המחלקה. היא שהבחינה ראשונה ב-אויב, ודיווחה למ"מ (ציור 3).</p> <p>התפרסות לשרשרת בשני צדי הדרך, התקדמות זה-זה אל הגבעה.</p>		
2	0716	המשאיות עברו על פני החוה, חוצות את הגשר.	<ul style="list-style-type: none"> ● פוקד: ● "כאן קוברה — קוברה 3-1 החל ממשאית ראשונה — קוברה 2 ו-4 החל ממשאית אחרונה — פתיחת אש לפי פקודתי — סוף". 	<p>הכיתות מתקדמות בזהירות עד מרגלות הגבעה. רק מפקדי הכיתות והכננים עורכים תצפית-חטף אל מעבר לרכס.</p> <p>מפקדי הכיתות נותנים פקודות-אש מקדימות לתותחני-הסיפון ולמקלעים.</p>	<p>מפקד המחלקה מאפשר לאויב — במתכוון — להתקרב, לעבור על פני החוה ולחצות את הגשר — וזאת כדי למנוע שתי סכנות: תפיסת החוה — או חסימת הגשר (ציור 4).</p>	
3	0717	המשאיות בולמות בחזקה. נראות פגיעות במשאיות וסביבן.	<ul style="list-style-type: none"> ● פוקד על מכת-אש: ● "כל תחנות קוברה — 500 — כל כלי-הנשק — אש". 	<p>מדוחים למפקד המחלקה על כוונות לפתיחה-באש. מפקדי הכיתות צופים את האש, מתקנים — או, במקרי הצורך, פוקדים על החלפת המטרה (ציור 5).</p>		

מס' סד'	שעה	פעולת האויב	המ"מ	המחלקה	הערות
4	0718	חיילי האויב קופצים מן המשאיות אל התעלות שבשני צדי הדרך. פגיעה ישירה במשאית. אנדרלמוסיה; אבידות כבדות.	<ul style="list-style-type: none"> פוקד על הפסקת-אש: "כל תחנות קוברת — הפסק אש!" פוקד על התקפה: "כל תחנות קוברת — היכון להסתערות בשני צדי הדרך אל שפת החורשה — קוברת 2 מחפה — נוע — סוף". 	<p>ברובמן נכנסת המחלקה לפעולה, חוצה את הגבעה ומסתערת בשני צדי הדרך 2 כיתות משמאל לדרך, בשדרת-כיתות; מפקד המחלקה עם כיתה אחת מימין לדרך (ציור 6) החיילים ה"רכובים" משמידים את האויב במק"לעים, רובי-סער, להביו-רייך ורימוני-יד. הנהגים דורסים חיילי-אויב בר-דדים. כיתה 2 מחפה באש מעמדתה ושימרת את שפת החורשה שממול.</p>	<p>הנגמ"ש הראשון נע ב"מרחק-מה מהשיירה ומש"ק באשן את האויב. הנגמ"שים האחוריים נעים — בדירוג, בקו אלכסוני לאורכה של השיירה, בר-התקרבת מדי-פעם אליה. הם משמידים בקרב-מגע את האויב שתפס מחסה. דרוש סיוע-אש של כיתה אחת. כן יש לאבטח את שפת-החורשה.</p>
5	0719	חיילים אחדים מציבים מק"לע וכלי-נשק נ"ט קצרי-טוח בעמדות-קרב. רוב חיילי האויב הרוגים, פצור עים או נמלטים.		<p>הכיתה המחפה יורה במיור-חד על כלי-הנשק הנ"ט קצרי-הטוח. החיילים, תוך כדי לחימה מתוך הנג"מ"שים, משמידים את האויב יב באמצעות מקלעים, רובי-סער, רימוני-יד, ולהב-יורי-יד.</p>	<p>הנגמ"שים נוסעים לאורכה של השיירה מבלי להיעצר. משעברו הנגמ"שים את השיירה, פותחים הרובאים שבירכתי כל אחד מהנג"מ"שים באש לאחור. עתה חוצים את הגשר — באם רוחבו מאפשר — בטוריים. מיד עם גמר הצית הגשר, עוברים הנגמ"שים שוב למבנה של שרשרת בשני עבריו של הכביש.</p>
6	0719	האויב הושמד	<ul style="list-style-type: none"> פוקד על החלפת עמדה. 	<p>כיתה 2 נעה במהירות מכסימלית בכיוון הגשר. בעוברת על פני האויב היא מנחיתה עליו אש — אם עדיין יש צורך בדבר.</p>	
7	0720	האויב הושמד	<ul style="list-style-type: none"> מדוח למ"פ: "כאן קוברת — 5 המש"איות והחיילים הושמדו ליד החוה — ממשיך בהתקדמות — סוף". 		

יש לודא כי 3-2 חיילים ירדו מהנגמ"שים כדי לאסוף את השבויים; אף שפעולה זו טומנת בחובה הסתכנות של אבידות לכוחותינו. הבטוח ביותר הוא לאסוף את השבויים כשכוחותינו נמצאים בתוך הנגמ"שים. באופן כזה תהיה ההשפעה הפסיכולוגית רבה יותר, והסיכון יפחת.

הערה:

- (1) כל הקרב יימשך לא יותר מ-4 עד 5 דקות.
- (2) לתפיסת שבויים נודעת תמיד חשיבות מיוחדת. ברם, במצב המתואר כאן, רשאית מחלקת-החוד להניח תפקיד זה לפלוגת-החלוץ שנעה בעקבותיה.

דוגמה ב'

נושא האימון: לחימת מחלקת חרמ"ש, כמחלקת-חוד, נגד שדרה של חי"ר-ממוכן עם תותחי נ"ט הגרורים על-ידי משאיות.

סיפור המעשה:
השטח:
המשימה:
הערכת-המצב:
ההחלטה:

כמו בדוגמה א'

המטרות הגדולות והבלתי-משוריינות (המשאיות) נוסף על תותח-הנגמ"שים, גם המקלעים והצלפים — ואף יתר הרובאים.

כינון שתרגיל זה בנוי על ה"תשתית" של התרגיל שבדוגמא א', שכבר תורגל כדבעי, הרי לא תמיד תהיה הכרחית גם בו החלוקה המתודית לחמישה שלבים נפרדים. דבר זה מותנה במידת הישגיה של המחלקה בתרגיל א'.

את המטרות של שני התרגילים ניתן להשיג ללא קושי במשך שעות לפני-צהריים של יום אחד.

נקודות לדריך

- אימון ותידרוך טובים לשופטים — עשויים להכפיל את ההישג לאין-שיעור.
- כשטח — המעט כדיבור, הרכה בתרגול.
- מוטב לתקן שגיאות מדי-פעם, על-ידי חזרה מידית על קטעי-תרגיל בודדים — מאשר "לדון" בהן בסיכום סופי.

דוגמה ג'

נושא האימון: לחימת מחלקת הרמ"ש, כמחלקת-החוד, נגד חמישה נגמ"שים של האויב.

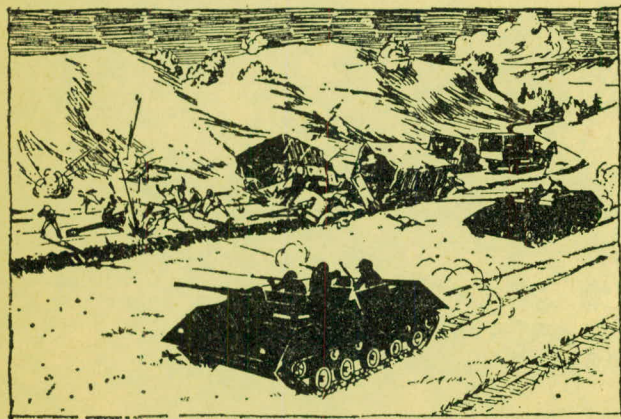
סיפור המעשה: הגדוד התגבר על אויב נחות-כוח — ועומד להמשיך בהתקדמותו. פלוגת-החלוץ — פלוגת-החלוץ.

הערה: המחלקה המתורגלת — היא מחלקת-החוד, אשר בדוגמה זו אינה מוגברת בטנקים, במרגמות או בתצפית ארטילרית.

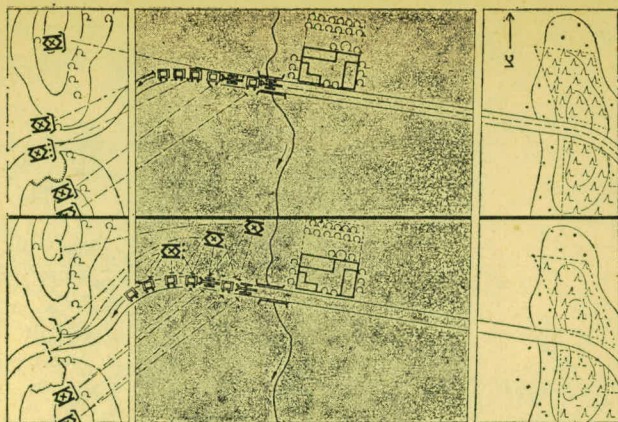
המשימה (כפי שהושמעה למחלקה): "מחלקת-החוד תתפוס את גבעה 235, ממזרח במקצת לכפר ג', בנועה דרך כפר א' וכפר ב'. יש לדון לאחר ההשתלטות על הגבעה. המתן שם לפקודות נוספות. נוער" (ציור 1).

נהלך התרגיל: מחלקת-החוד, לאחר תדריך של המ"מ, נעה קדימה. מפקד המחלקה, שנע במרחק מועט מאחורי כיתת-החוד, מגיע לרכס-הקרבי, משם רואה הוא בטנח של כ-1600 מטר, חמשה נגמ"שים של האויב, שזה עתה הגיחו מהחורשה שממול, נעים לעברו (ציור 10 ו-11).

הערכת המצב (יש לבצעה במהירות הבזק): יחסי הכוחות הם שקולים, בערך. לאויב רכב בעל כושר-מעבר מלא בשטח. את הנגמ"שים של האויב ניתן להבקיע

ציור 9

ציור 8

לעומת זאת, יש לשנות את התכנית — כי עתה נמצאים ברשות האויב שני תותחים שלא היו לו בדוגמה א'. דבר זה דורש תשומת-לב מיוחדת מצד מפקד המחלקה, כי התותחים הנ"ט יכולים לשבור את התקפת מחלקתו כבר בטוחים רחוקים.

למכת-האש של המחלקה נודעת עתה חשיבות מכרעת — וכן, לאחר מכן, לחיפוי שיינתן על-ידי הנגמ"שים המסייעים להסתערות (ציור 8). יש להנחית אש מרוכזת על שתי המשאיות הגוררות את התותחים הנ"ט.

להסתערות מונק מפקד המחלקה כשעמו שתי כיתות בלבד, בעוד ששתי הכיתות האחרות מסייעות באש מעמדות בעלות מחסה חלקי. יש להתמקם כך ששדה-האש לא יופרע על-ידי הנגמ"שים המסתערים. יש להביא בחשבון גם את כיוון הרוח! (ציור 8 ו-9).

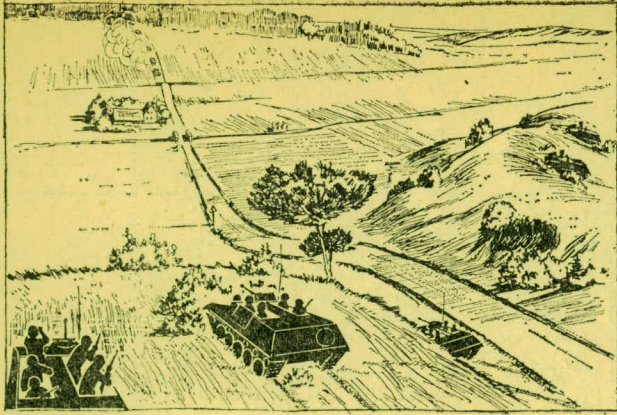
בדרך זו מתאפשר לנגמ"שים המחפים או לאלה התוקפים ל"טפל" בתותחים הנ"ט שהאויב הספיק להציבם באגף או בעורף — כמובן, אם לא הוצאו כבר תותחים אלה מכלל פעולה, או שצותיהם לא הושמדו בעודם על המשאיות, על-ידי מכת-האש.

התפצלות זו, של המחלקה למשך זמן קצר — אפשר להסיר תכן בה, שהרי קיימים קשר-עין וקשר-אלחוט. יתר על כן, הנגמ"שים המחפים — יש ביכולתם לסייע לחלקה המסתער של המחלקה בתותח-הסיפון האוטומטיים שלהם, עד לשפת החורשה שממול. כן מאפשרת מהירותו של הנגמ"ש את הצטרפותו של החיפוי אל מפקד-המחלקה תוך זמן קצר ביותר.

השמדת התותחים הנ"ט — אין להשיגה במידה מספקת על-ידי פגיעה ביריות, או על-ידי הטלת רימוני-יד. כדי למנוע בעד האפשרות שלוחמי-אויב נועזים יתרכזו ליד התותחים הנ"ט — ויהלמו באשם, מאחור, במחלקת החוד, או שייחמו משם בפלוגת-החלוץ, הבאה בעקבות מחלקת-החוד, הכרחי לדרוס בזחלי הנגמ"שים את יצולי התותחים כדי שעל-ידי כך תאבד כל אפשרות להפעילם תכליתית.

ביתר הפרטים יהיה מהלכו של הקרב בתרגיל זה דומה למהלך שתואר בדוגמה א'.

מובן מאליו, שבמכת-האש שבדוגמאות א' ו-ב' מופעלים נגד

ציור 11

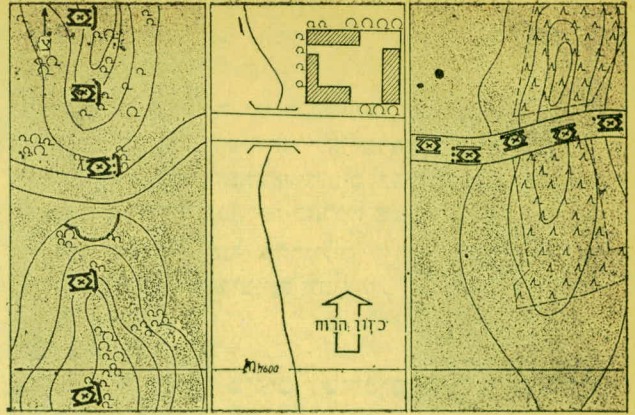
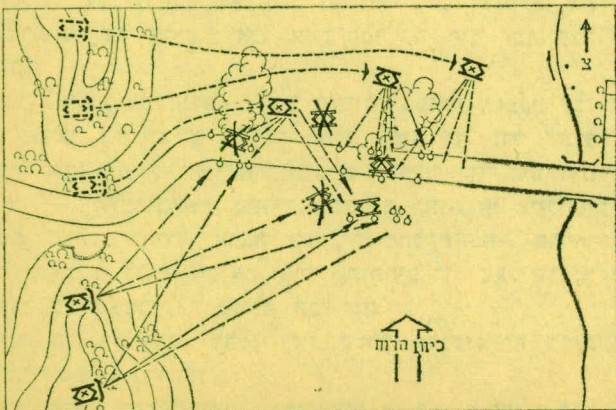
התכנית

- להוציא מכלל פעולה באש תותחיהסיפון — כאשר הנגמ"שים נמפאים בפריסה רחבה — את הנגמ"שים של האויב ואת כליהירי שבצריחהים (ציור 12 ו-14).
- לאלץ את הצותים לרדת מן הנגמ"שים — ולהשמידם באש המקלעים והרובים.
- בהסתערות רכובה, בחיפויאש של שתי כיתות — להשיג מיד את הנגמ"שים של האויב בקרב־מגע (ציור 13).

הערות לתכנית

כדי להביא למצב בו ייחשפו צדיהם של הנגמ"שים האויביים — במקום בו השריון חלש יותר — יש לפרוס את „חזית האש” שתהיה רחבה ככל האפשר — ולהניח לאויב להתקרב. את עמדות האש של הנגמ"שים המחפיים יש לקבוע כלפי אותו האגף של האויב הפונה לכיוון שממנו באה הרוח — וזאת על־מנת להפחית את השפעתו של מיסוך עצמי מצדו, באם ייעשה. חלוקה מדויקת של משימות־אש — היא המבטיחה כי הלחימה תתנהל בר־בזמן נגד כל הנגמ"שים של האויב. הכרחי להור ציא קודם־כל מכלל פעולה את הנגמ"שים הראשון והאחרון שבשדרת האויב.

ציור 13

ציור 10

ב„תחמושת־המיוחדת” של התותחים־האוטומטיים בני 20 המ"מ. אפשרות סבירה היא כי האויב ימסך את עצמו בעשן משתונחת עליו אש — דבר שעלול להשפיע לטובתו על מהלך הקרב. אי לכך יש להתחשב מאוד בחוזק הרוח ובכיוונה.

היתרונות לכוחותינו הם

- הגילוי המוקדם של האויב — דבר המבטיח שנקדימו בכוננות לקרב;
- גורם ההפתעה ועמדות־האש הטובות.

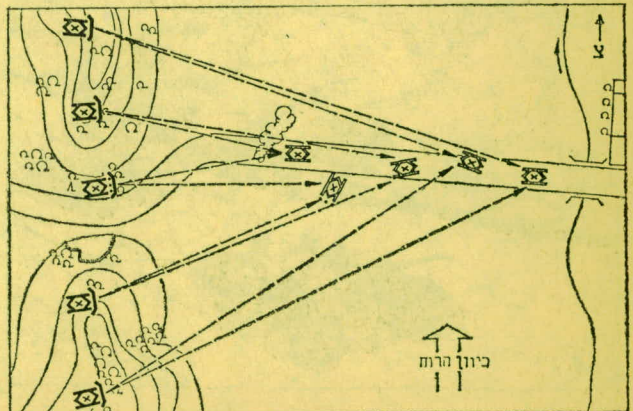
הגורמים הנוספים שיש להביאם בחשבון

סביר ביותר שבעקבות הנגמ"שים יבואו טנקים של האויב — דבר המחייב מהירות בפעולה. יש לקיים תצפית מתמדת אל שפת החורשה, הנמצאת במרחק של כ־1600 מטר.

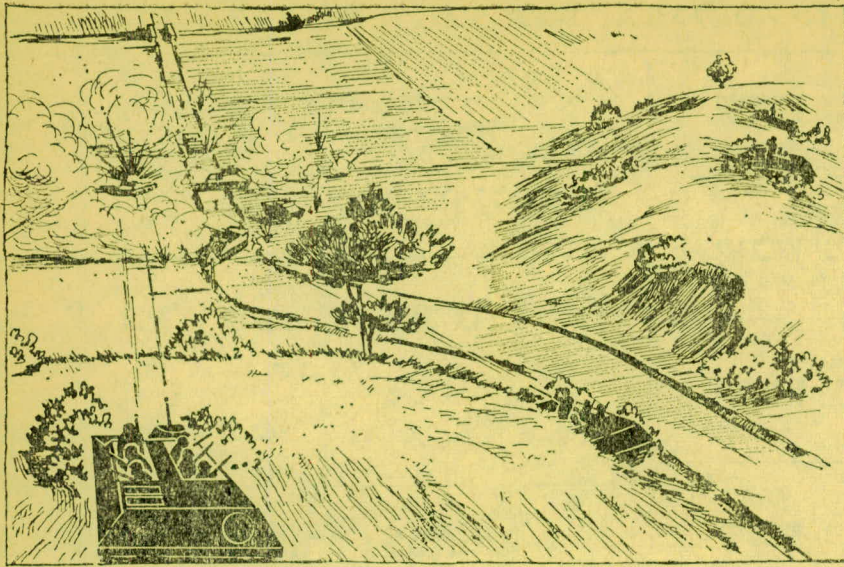
החלטת מפקד מחלקת־החוד

מחלקת־החוד תתקוף „רכובה”, משמאל לדרך, אחרי מכת־אש, בחיפוי של שתי כיתות; היא תשמיד את האויב, תלכוד את הגשר ותגיע עד החורשה שממול.

ציור 12

ציור 14

הערות לסידורי הבטיחות

אם הופעל עשן, יש להגביל את תנועות הנגמ"שים על ידי קביעת סידורי-בטיחות מתאימים (סימנים-מוסכמים, פנסים, סרטי-סימון וכו').

יש לתדרך כהלכה את יחידת ביום-האויב, וכן את היחידה המתאמנת, בענין השפעתו של העשן והתנהגותם בתוך העשן. אויב שירד מרכבו — יש לציינו בתרגיל באמצעות מטרות-דמות או באמצעות דגלים, כדי למנוע היפגעות מרימוני-יד הנזרקים בתוך העשן.

★

הובאו כאן שלוש דוגמאות מתוך אימוני החרמ"ש של הצבא המערב-גרמני בנושא של מחלקת-חוד. הראשונה, מחלקת חוד כנגד חי"ר ממוכן; השנייה מחלקת חוד כנגד חי"ר ממוכן עם תותחים נ"ט; והשלישית חרמ"ש כנגד חרמ"ש. נוסף לענין שאפשר למצוא בתרגילים כשלעצמם, הם באים ללמדנו דבר בעל חשיבות רבה בתנאינו והוא: — כיצד לנצל שטח אימונים אחד לתרגילים שונים ומגוונים, מבלי שהאימונים יהפכו לדבר חד-גוני, חסר-ענין ומתח.

קביעת הרגע להסתערות מותנית בתוצא אותיה של מכת-האש. יש לשאוף להוציא מכלל-פעולה מספר רב ככל האפשר של נגמ"שים אויבים באמצעות אש, בטרם שתחל ההסתערות, כי על הנגמ"שים המחפים לא רק לחפות על ההסתערות — אלא, נוסף על זה, מתפקידם גם להלחם בכל אויב חדש, אם יופיע. באם האויב ממסך את עצמו בעשן, יהיה צורך לקבוע בהתאם לכך את כיוון ההסתערות ובאיוה תבנית היא תערך.

לקח והישג

יהיה זה תכליתי לחלק את התרגיל לפי השלבים הבאים:
שלב א':

גילוי האויב — תפיסת עמדות-אש (ציורים 10 ו-11) — ותוך כדי כך חישוב מהירותם של כוחותינו ושל כוחות האויב.

שלב ב':

מכת-אש וקרב-אש (ציורים 12 ו-14);

שלב ג':

הסתערות רכובה, בחיפוי-אש; קרב-מגע (ציורים 13 ו-14);

שלב ד':

הצטרפות הנגמ"שים המחפים אל המחלקה שהסתערה — חיסול התנגדות האויב האחרונה — דיווח אלחוטני למפקד הפלוגה.

שלב ה':

המשך ההתקדמות במבנה פתוח.

מטרת האימון בהסתערות כוללת, בין היתר:

- קרב-מגע מתוך הנגמ"שים, ברימוני-יד, רימוני-רכובה ולהביורי-יד (חד-שימושיים); להשמדת הנגמ"שים של האויב — השימוש ברימוני-יד זרחן לבן-עשן.
- לחימה באמצעות נשק קל, מתוך נגמ"ש נע, להשמדת אויב שירד מעל רכבו.
- אורח נסיעתם של הנגמ"שים כאשר הופעל עשן על ידי האויב.

ברכות לבביות ל"מערכות" לרגל מלאות 25 שנות הופעה

קיבוץ בית השיטה

ברכתנו ל"מערכות" במלאת 25 שנים
לבית החוצאה של צבא הגנה לישראל

קיבוץ מרחביה

אוצר החייל בע"מ

קיבוץ עמיר

א. אילין תעשיות בע"מ

חיפה, דרך צור 3, ת.ד. 35

טלפון 66229 — 66293

קיבוץ פלמחים

אולמי "העשור" גבעתיים

רחוב וויצמן 10 מול קולנוע "נגה"

מושב כפר הרא"ה

מברך את "מערכות" של צה"ל

וכן את צה"ל על כל שלוחותיו באויר,

בים וביבשה.

מושב כפר יהושע

"תעל" בע"מ תעשית עץ לבוד

רחוב החשמל 5, טל' 61018

תל-אביב

מושב משמר השבעה

גל-און מאוררים ומכשירי חשמל

מאוררים ושואבים לצה"ל

ד.נ. שדה גת, טל' 953074

**בנק "אדנים" למשכנתאות
והלואות בע"מ**

הון רשום 2,500,000.— ל"י

הון נפרע וקרנות 2,300,000.— ל"י

אגרות חוב 1,000,000.— ל"י

יתרת הלואות 23,000,000.— ל"י

חרושת חמרי נפץ

תל-אביב, רחוב אחד העם 108, ת.ד. 4294

טל.: 231310, 231704

למערכות

לרגל יובל ה-25

שלוחה ברכת

פלתורס "פל"

המשרד הראשי:

תל-אביב, רחוב אחד העם 28

טלפון 67401

מפעלי ניר אמריקאיים

ישראלים בע"מ

ברכות לבביות ל"מערכות" לרגל מלאות 25 שנות הופעה

יכין חקל בע"מ

תל-אביב
שד' רוטשילד 22 (בית צים)
טלפון 58151, ת.ד. 332

בנק משכנתאות לשיכון בע"מ

שד' רוטשילד 50, טל. 67283
תל-אביב.

"מרכבים"

מפעלי מתכת בע"מ

פתח-תקוה
תל-אביב, ת.ד. 825
טלפון 2236-91, 2237-91

"בנין"

חב' לביטוח בע"מ
כל סוגי ביטוח
משרד ראשי: ת"א טלפון 63932
סניפים וסוכנויות בכל חלקי הארץ.

יזרום

ביח"ר נורות ופלוואורסצנס
אזור התעשייה רוממה, ירושלים.
ת.ד. 1414.

מילר ושות'

חברה להנדסה בע"מ

המשרד הראשי:
תל-אביב : רחוב מקוה-ישראל 8, טלפון: 66976
חיפה : רחוב המגינים 76, טל. 524286, ת.ד. 243

סופרה תעשית ניר (1951) בע"מ

מועצת פועלי ירוחם

מועצת פועלי עפולה

מועצת פועלי לוד

מועצת פועלי צפת

מועצת פועלי מגדיל

מועצת פועלי רעננה

המכון הישראלי להשכלה בכתב

מועצה אזורית שער הנגב

רח' בארי 14, תל-אביב, ת.ד. 373

ברכות לבביות ל"מערכות" לרגל מלאות 25 שנות הופעה

מועצה מקומית שלומי	מועצה מקומית קרית אוננו
מועצה מקומית תל-מונד	מועצה מקומית קרית ביאליק
מועצה אזורית הגליל העליון	מועצה מקומית קרית טבעון
מועצה אזורית הדר השרון	מועצה מקומית קרית מלאכי
מועצה אזורית הרי יהודה	מועצה מקומית קרית מוצקין
מועצה אזורית חוף אשקלון	מועצה מקומית קרית שמונה
מועצה אזורית חוף הכרמל	מועצה מקומית רכסים
מועצה אזורית יואב	מועצה מקומית רעננה

ועד כפר תל-עדשים דאר נע חבל מגידו
המועצה האזורית זבולון, אושה, דאר כפר המכבי

ל"מערכות"

במלאות 25 שנים לפעולתכם המבורכת
להקניית ידע למען בטחון המדינה ובצורה

שאו ברכה נאמנה!

ממפעלי מתכת נצר-סירני

יצרני נגורים מכל הסוגים,
מטבחי שדה ומיכלי-דלק ומים.

המועצה המקומית פרדס-חנה

קיבוץ גבולות

ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בא"י

המחלקה לחינוך מקצועי
רשת "עמל"

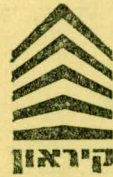
בתי ספר תיכוניים מקצועיים תלת וארבע שנתיים

המגמות: אלקטרוניקה, אוירומכניקה, מסגרות מכנית,
חשמל, מכונאות רכב, דפוס וטקסטיל.

המקומות: ירושלים, תל-אביב, קרית חיים — חיפה,
באר-שבע, פתח-תקוה, רמלה, צפת, טבריה,
דימונה, אפיקים, נצרת.

בתי ספר לחניכים ובתי ספר תעשייתיים
תל-אביב, חיפה — קרית חיים, רחובות,
עפולה, באר-שבע, קרית שמונה.

לבית "מערכות"
ברכה נאמנה
ליובל ה-25

קיריאון להשקעות בע"מ

"הארגז" בע"מ

תל-אביב — ת.ד. 106

תעשיות מתכת ועץ

רחוב גבורי ישראל 94, • טלפון: 32251

סולכור

חברה לשיווק וקניות בע"מ

המשרד הראשי:

תל-אביב, רחוב בן-יהודה 99, טל. 233221-8

א. צלוף קבלן לעבודות צבוריות ובנין

חברה לפתוח טבריה בע"מ

אלד בע"מ

תעשית סריגה, בני-ברק

"חומת אנך"

חברה לעבודות בנין בע"מ

נתניה, רח' שער העמק 4, טל. 3867

פרי טעים בע"מ

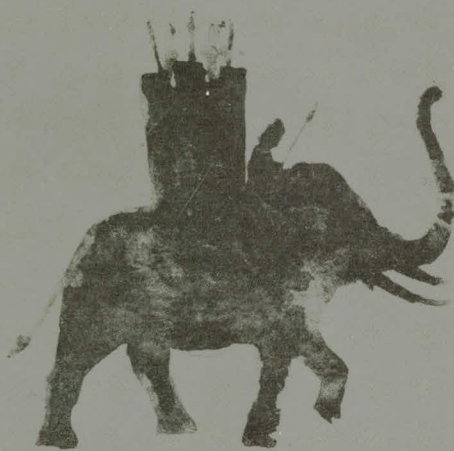
חדרה, טל. 2152

ברכות לבביות ל"מערכות" לרגל מלאות 25 שנות הופעה

קיבוץ העוגן	קיבוץ איל
קיבוץ חפצי-בה	קיבוץ אשדות יעקב
קיבוץ מעברות	מושב בית חנו
קיבוץ נאות מרדכי	קיבוץ בר עם
קיבוץ נוהיים	קיבוץ גדות
קיבוץ ניר-עם	קיבוץ גל-און
קיבוץ עין חרוד	קיבוץ גניגר
קיבוץ שפיים	קיבוץ געש
מושב בית שערים אגודה שתופית חקלאית בע"מ	קיבוץ גת
מועצה מקומית אופקים	קיבוץ המעפיל

הופיעו

החיבוב

הדפוס ליליא

סקיפיין

הגדול מנפוליון

ב.ה. לייק-הארט

לואר רשמי

צבא הגנה לישראל
הוצאת "מערכות"